

Uniwersytet Mikołaja Kopernika
Wydział Nauk Historycznych
Instytut Historii i Archiwistyki

Hadrian Michał Ciechanowski

Praca doktorska

Kancelaria władz wojewódzkich
w latach 1975-1990 na przykładzie
Wojewódzkiej Rady Narodowej
w Toruniu oraz
Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu

Promotor pracy doktorskiej
dr hab. Waldemar Chorążyczewski, prof. UMK
Zakład Archiwistyki

Toruń 2018

Spis treści

Wykaz skrótów.....	3
Wstęp.....	5
Rozdział 1. Terenowe organy władzy i administracji państwowej do 1990 r.....	13
1. Lata 1944-1950.....	13
2. Lata 1950-1975.....	20
3. Lata 1975-1990.....	34
Rozdział 2. Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu w latach 1975-1990.....	56
1. Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu.....	56
2. Biuro Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu.....	74
Rozdział 3. Urząd Wojewódzki w Toruniu w latach 1975-1990.....	96
1. Kompetencje wojewody.....	96
2. Wojewodowie Toruńscy w latach 1975-1990.....	115
3. Struktura organizacyjna Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu.....	122
Rozdział 4. Proces archiwotwórczy w Urzędzie Wojewódzkim w Toruniu.....	170
4.1 Organizacja czynności kancelaryjnych.....	171
4.2. Obieg pism.....	210
4.3 Tworzenie się registratury oraz przekazywanie akt do Archiwum Państwowego w Toruniu.....	226
Rozdział 5. Akta Wojewódzkiej Rady Narodowej i Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu.....	237
5.1 Registratura Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu.....	237
5.2 Dokumentacja przechowywana w Archiwum Państwowym w Toruniu.....	247
5.3 Wartość historyczna zespołów Urząd Wojewódzki w Toruniu z lat 1975-1998 oraz Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu z lat 1975-1990.....	268
Zakończenie.....	272
Bibliografia.....	277
Spis wykresów.....	300
Spis tabel.....	301
Spis ilustracji.....	302

Wykaz skrótów

AAN – Archiwum Akt Nowych

AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych

AP – Archiwum Państwowe

Dz.U. – Dziennik Ustaw

Dz.U. WRN – Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu

Dz.U. WT – Dziennik Urzędowy Województwa Toruńskiego

FJN – Front Jedności Narodu

GRN – Gminna Rada Narodowa

IPN – Instytut Pamięci Narodowej

KC – Komitet Centralny

KM – Komitet Miejski

KMiP – Komitet Miejski i Powiatowy

KOK – Komitet Obrony Kraju

KP – Komitet Powiatowy

KPZR – Komunistyczna Partia Związku Radzieckiego

KRN – Krajowa Rada Narodowa

KRN – Krajowa Rada Narodowa

KW – Komitet Wojewódzki

M.P. – Monitor Polski

MO – Milicja Obywatelska

MRN – Miejska Rada Narodowa

NBP – Narodowy Bank Polski

NIK – Najwyższa Izba Kontroli

ORMO – Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej

PFZ – Państwowy Fundusz Ziemi

PKWN – Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego

PPR – Polska Partia Robotnicza

PRL – Polska Rzeczpospolita Ludowa

PRN – Powiatowa Rada Narodowa

PWRN – Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej

PZPR – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
RM – Rada Ministrów
RP – Rada państwa
RW PRON – Rada Wojewódzka Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego
SD – Stronnictwo Demokratyczne
toap – terenowy organ administracji państwowej
UW – Urząd Wojewódzki
WKO – Wojewódzki Komitet Obrony
WRN – Wojewódzka Rada Narodowa
WZP – Wojewódzki Zespół Poselski
ZMP – Związek Młodzieży Polskiej
ZMS – Związek Młodzieży Socjalistycznej
ZSL – Zjednoczone Stronnictwo Ludowe

Wstęp

Tematem niniejszej pracy jest organizacja i funkcjonowanie kancelarii władz wojewódzkich okresu późnego PRL. Zagadnienie to opracowane zostało na przykładzie organów działających na terenie dawnego województwa toruńskiego – WRN w Toruniu oraz Wojewody Toruńskiego wraz z obsługującym je UW w Toruniu. Zagadnienia omawiane w dysertacji rozszerzone zostały o problemy związane z archiwizacją dokumentacji ww. instytucji, najpierw w archiwum zakładowym, a następnie w AP w Toruniu. Praca obejmuje zatem całość procesów archiwotwórczych, jakie zachodziły w UW w Toruniu.

Instytucje szczebla wojewódzkiego działające w latach [1973] 1975-1998¹, powołane zostały na podstawie ustawy z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych. Organy te zajmowały niezwykle istotne miejsce w aparacie administracyjnym PRL, stanowiły one bowiem łącznik i ogniwo pośrednie pomiędzy władzami centralnymi, a jednostkami podstawowymi które stanowiły gminy, miasta i dzielnice większych miast².

Najważniejsze miejsce w strukturze władzy i administracji terenowej na szczeblu wojewódzkim zajmowały WRN, które stanowiły obieralne organy jednolitej władzy państwowej³. Faktycznie jednak gospodarzem na terenie województwa był wojewoda, który pełnił funkcje przedstawiciela rządu, organu wykonawczego i zarządzającego WRN oraz toap o właściwości ogólnej⁴. O zasadniczej roli wojewody świadczy chociażby liczba spraw, jakie znajdowały się w jego gestii. Z około 250 uprawnień prawotwórczych rad narodowych około 70% przypadało właśnie toap⁵. Wojewoda odgrywał także zasadniczą rolę podczas wydarzeń nadzwyczajnych jakie w omawianym okresie wstrząsały krajem. Przykładem na potwierdzenie tej tezy jest m.in. odpowiedzialność WKO, których

1 Rok 1973 podany w nawiasie kwadratowym odnosi się do organów jednolitej władzy państwowej oraz administracji terenowej, które po podziale terytorialnym wprowadzonym w 1975 r. w dalszym ciągu działały w miastach będących stolicami zlikwidowanych województw. Organy te zachowały ciągłość działania mimo zmian przeprowadzonych w podziale administracyjnym państwa. W dalszej części pracy dla lepszego zrozumienia posługiwano będzie się przedziałem chronologicznym 1975-1998.

2 Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1975 nr 16 poz. 91, art. 1 ust. 2 i 3.

3 Ustawa z dnia 22 listopada 1973 r. o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1973, nr 47 poz. 276, art. 1, punkt. 2.

4 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1978 r. w sprawie statusu wojewody, Dz.U. 1978, nr 2, poz. 4, par. 1, ust. 1.

5 S. Zawadzki, J. Chwistek, *Rady narodowe w Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej*, Warszawa 1981, s. 251.

przewodniczącymi od 1981 roku byli wojewodowie za wprowadzanie i utrzymanie na podlegającym im terytorium stanu wojennego⁶. Co warte podkreślenia, zagadnienie to stało się przedmiotem szerszego zainteresowania historyków⁷.

Instytucjami powołanymi do obsługi wojewodów w zakresie realizacji ich kompetencji były UW, które przejęły rolę działających do 1973 r. wydziałów PWRN. W ramach UW utworzone zostały natomiast Biura WRN, stanowiące jednostki równorzędne wydziałom, które odpowiadały za obsługę kancelaryjną i organizacyjną rad. Jednostki te, choć pozostające w strukturze UW, w swojej działalności podlegały przewodniczącemu prezydium WRN. Biura WRN odpowiadały zatem za przygotowanie sesji WRN oraz materiałów podlegających obradom, jak również posiedzeń organów rady tzn. prezydium i komisji (stałych i niestałych) oraz organów działających przy radzie, a także poszczególnych radnych. Obie instytucje posiadały także wspólne archiwum zakładowe.

Zakres chronologiczny pracy wyznaczają lata 1975-1990. Dnia 1 czerwca 1975 r. wszedł w życie nowy podział administracyjny PRL, zgodnie z którym w miejsce wcześniejszych 22 dużych jednostek terytorialnych utworzono 49 mniejszych województw. Jedną z nowo powołanych jednostek podziału terytorialnego było województwo toruńskie, wydzielone ze wschodnich terenów województwa bydgoskiego oraz południowej części województwa olsztyńskiego⁸. Datę końcową wyznacza natomiast zniesienie rad narodowych, które nastąpiło na mocy ustaw wydanych w marcu i kwietniu 1990 roku, które reformowały działanie administracji terytorialnej⁹. Rok 1990, w którym rozwiązaniu uległa PZPR oraz organy władzy charakterystyczne dla modelu demokracji ludowej, wyznacza tym samym koniec administracji „komunistycznej” w Polsce. Zmiany w funkcjonowaniu administracji, jakie następowały od drugiej połowy 1990 r., widoczne

6 D.A. Rymar, *Akta Wojewódzkiego Komitetu Obrony z lat 1975-1989 w Archiwum Państwowym w Gorzowie Wielkopolskim i ich znaczenie dla badań regionalnych*, [w:] *Organy zarządzania kryzysowego i sztaby do walki z opozycją. Działalność wojewódzkich komitetów obrony w latach 1975-1989 i ich dokumentacja*, red. D. A. Rymar, M. Kietliński, Warszawa-Białystok-Gorzów Wielkopolski 2017, s. 59.

7 Dnia 5 grudnia 2017 r. w Archiwum Głównym Akt Dawnych odbyła się konferencja pt. „Organy zarządzania kryzysowej i sztaby do walki z opozycją. Działalność wojewódzkich komitetów obrony w latach 1975-1989 i ich dokumentacja. Pokłosiem konferencji jest publikacja o tym samym tytule pod red. D. A. Rymara i M. Kietlińskiego, wydana w 2017 r. przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych. Na najbliższe lata planowane są dalsze badania nad dokumentacją wytwarzaną przez komórki urzędów wojewódzkich.

8 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie określenia miast oraz gmin wchodzących w skład województw, Dz.U. 1975, nr 17, poz. 92, par. 44.

9 D. Magier, *Miejska Rada Narodowa i Urząd Miejski w Radzynie Podlaskim (1973-1990): dzieje ustrojowe i spuścizna archiwalna*, *Radzyński Rocznik Humanistyczny* 10, 2012, s. 111.

są m.in. w głębokich przeobrażeniach zachodzących w organizacji i działaniu UW w Toruniu do końca 1998 r. Ostatecznie województwo toruńskie, a co za tym idzie również UW w Toruniu zostały zlikwidowane 1 stycznia 1999 r., kiedy w życie wszedł trójstopniowy podział administracyjny kraju, wprowadzający 16 województw. Dawne województwo toruńskie stało się (za wyjątkiem gmin powiatu nowomiejskiego) częścią województwa kujawsko-pomorskiego, a Toruń jedną z dwóch stolic regionu jako siedziba sejmiku województwa¹⁰.

Miejsce i rola WRN jako organów terenowych jednolitej władzy państwowej oraz wojewodów jako toap o właściwości ogólnej sprawiają, że poznanie ich organizacji i funkcjonowania, a także wytworzonej przez obsługujący je urząd dokumentacji, ma niebagatelne znaczenie. Informacje zawarte w wytworzonych przez ww. organy materiałach archiwalnych mają ogromną wartość nie tylko dla badań historycznych i archiwalnych, ale także dla przemysłu czy ochrony środowiska oraz zwykłych obywateli. Ich znaczenie jest tym większe, że wiele wydawanych dzisiaj decyzji opartych jest o rozstrzygnięcia podejmowane w okresie objętym niniejszą pracą. Przekonanie o ważności ww. organów i instytucji oraz ważności wytworzonej przez nie dokumentacji zaważyło na wyborze tematu dysertacji.

Przekonanie to, zaważyło także na wyborze metody prowadzenia badań. Aby zapewnić możliwie najpełniejsze przedstawienie opisywanej materii, zdecydowano się na wybór metod rekonstrukcji zespołu archiwalnego oraz rekonstrukcji procesu archiwotwórczego, które w fundamentalnej dla archiwistyki pracy pt. „Problemy i metody badawcze archiwistyki” postulował Bohdan Ryszewski¹¹. Wybór wymienionych metod badawczych jest w pełni uzasadnione, ponieważ jak wskazywał Theodore Roosevelt Scheellenberg: „Badanie procesów archiwotwórczych jest racjonalnym, bo uporządkowanym i kompletnym badaniem registratur i zespołów archiwalnych, daje możliwość ich pełnego i systemowego poznania, umożliwia oparcie na pełniejszych naukowych podstawach selekcji, opracowania zespołu przy zachowaniu naturalnych związków registraturalnych¹²”. W celu zebrania danych niezbędnych do przeprowadzenia badania ww. metodami posłużono się również metodami wspomagającymi, w tym m.in.

10 Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, Dz.U. 1998 nr 96 poz. 603, art. 3, ust. 2.

11 B. Ryszewski, *Problemy i metody badawcze archiwistyki*, Toruń 1985 r., s. 55-57 oraz s. 96-101.

12 T. R. Schellenberg, *Akten und Archivwesen in der Gegenwart. Theorie und Praxis*, München 1961, za. B. Ryszewski, dz. cyt., s. 101.

metodą filologiczną, obliczeniami szacunkowymi oraz analizą dyplomatyczną.

Badania nad zagadnieniami poruszonymi w niniejszej dysertacji pozostają na bardzo wczesnym etapie. Zagadnienia dot. funkcjonowania biurokracji, a w szczególności jej kancelarii w okresie późnego PRL pozostają na marginesie badań historyków i archiwistów. Bodaj jedynym autorem, który badał urzędy tego okresu pod kątem podobnym jak w niniejszej pracy jest Dariusz Magier. Wśród artykułów tego autora wymienić można m.in.: *Standard kancelaryjny i technika biurowa późnego PRL na przykładzie struktur partii komunistycznej*¹³, *Komitety Miejski i Miejsko-Gminny PZPR w Radzynie Podlaskim w latach 1975-1990 i ich spuścizna aktowa*¹⁴, *Miejska Rada Narodowa i Urząd Miejski w Radzynie Podlaskim (1973-1990). Dzieje ustrojowe i spuścizna aktowa*¹⁵ oraz *Organizacja urzędu gminy późnego PRL (1973-1989) w okresie zwykłym i na wypadek wojny. Studium porównawcze*¹⁶.

Nieco światła na badane zagadnienie rzucają opracowania z zakresu administracji i historii administracji. Co znamienne zagadnienia organizacji oraz wzajemnych stosunków pomiędzy organami w systemie rad narodowych podejmowane były najczęściej w okresie PRL, po okresie przemian ustrojowych właściwie je zarzucono. W ostatnich latach zagadnienia związane ze znaczeniem i kompetencjami urzędu wojewody oraz jego pozycją w systemie administracji w Polsce w ujęciu historycznym podejmowali Mirosław Romański autor monografii pt. *Urząd Wojewody w Polsce 1918-2013. Studium prawnohistoryczne*¹⁷ oraz Andrzej Skibiński w artykule pt. *Ustrojowa pozycja urzędu wojewody w Polsce*¹⁸. Wśród prac które poruszały to zagadnienie w okresie PRL wymienić można m.in. artykuł pt. *Charakter prawny statusu wojewody i naczelnika* autorstwa Aleksandra Oleszko¹⁹.

Jak wspomniano zagadnienia związane z organizacją systemu rad narodowych najszerzej badane były w okresie PRL. Prace z tego zakresu traktowały zarówno o historii

13 D. Magier, *Standard kancelaryjny i technika biurowa późnego PRL na przykładzie struktur partii komunistycznej*, Archiwista Polski, nr 3 (71), 2013.

14 D. Magier, *Komitet Miejski i Miejsko-Gminny PZPR w Radzynie Podlaskim w latach 1975-1990 i ich spuścizna aktowa*, Radzyński Rocznik Humanistyczny 9, 2011 r.

15 D. Magier, *Miejska Rada Narodowa i Urząd Miejski w Radzynie Podlaskim (1973-1990). Dzieje ustrojowe i spuścizna aktowa*, Radzyński Rocznik Humanistyczny 10, 2012 r.

16 D. Magier, *Organizacja urzędu gminy późnego PRL (1973-1989) w okresie zwykłym i na wypadek wojny. Studium porównawcze*, [w:] *Dzieje Biurokracji na ziemiach polskich, t. II*, red. A. Górak, D. Magier, 2009 r.

17 M. Romański, *Urząd Wojewody w Polsce 1918-2013. Studium prawnohistoryczne*, Rzeszów 2013.

18 A. Skibiński, *Ustrojowa pozycja urzędu wojewody w Polsce*, Studia Lubuskie: Prace Instytutu Prawa i Administracji Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie, nr 3, 2007 r.

19 A. Oleszko, *Charakter prawny statusu wojewody i naczelnika*, Problemy Rad Narodowych, z. 49, 1980 r.

i rozwoju systemu rad narodowych, jak również o poszczególnych aspektach jego funkcjonowania. Cechą charakterystyczną tych prac jest jednak znaczna powtarzalność zawartych w nich treści, przez co niezwykle trudno w kolejnych opracowaniach doszukać się nowych, oryginalnych myśli. Przy lekturze prac z tego okresu należy brać również pod uwagę kontekst polityczny ich powstania. Z tego względu do zawartych w nich sformułowań należy podchodzić niezwykle ostrożnie. Należy jednak zaznaczyć, że niektóre z opracowań zawierają myśli krytyczne w stosunku do całego systemu rad narodowych lub tylko niektórych jego elementów. Spośród wielu prac wydanych w tym okresie wymienić należy choćby kilka, w tym m.in.: Adam Jaroszyński, *Struktura i funkcjonowanie organów w systemie rad narodowych (węzłowe zagadnienia)*²⁰, Edward Rączka, *Rady Narodowe*²¹, Józef Chwistek, Sylwester Zawadzki, *Rady narodowe w Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej*²², Karol Sobczak, *Wpływ rad narodowych i terenowych organów administracji na funkcjonowanie jednostek podziału terytorialnego*²³, czy Andrzej Zembaty, *Rola aparatu obsługi rad narodowych (biuro rady i inspektor ds. obsługi rady)*²⁴, oraz Franciszek Ziemiński, *Rady narodowe w Polsce w latach 1944-1950*²⁵.

W szerszym kontekście na zagadnienie ustroju PRL spojrzeć pozwalają także opracowania historyczno-ustrojowe wśród których wymienić można m.in. *Administracja w Polsce: zarys historyczny* autorstwa Andrzeja Ajnenkiela²⁶ oraz Marian Kallas, *Historia ustroju Polski X-XX w.*²⁷

Na koniec wspomnieć warto o bodaj jedynej pracy, która traktuje o systemie rad narodowych w ujęciu informatologicznym. Jest to praca pt. *Cybernetyczne aspekty funkcjonowania systemu rad narodowych* autorstwa Wiesława Karsza²⁸. Praca ta traktuje jednak przede wszystkim o funkcjonowaniu systemu na szczeblu podstawowym.

20 A. Jaroszyński, *Struktura i funkcjonowanie organów w systemie rad narodowych (węzłowe zagadnienia)*, Warszawa 1984 r.

21 E. Rączka, *Rady narodowe*, Warszawa 1979 r.

22 J. Chwistek, S. Zawadzki, dz. cyt.

23 K. Sobczak, *Wpływ rad narodowych i terenowych organów administracji na funkcjonowanie jednostek podziału terytorialnego*, [w:] *Ustrój rad narodowych i administracji terenowej*, red. K. Sobczak, K. Szajdakowska, Warszawa 1984 r.

24 A. Zembaty, *Rola aparatu obsługi rad narodowych (biuro rady i inspektor ds. Obsługi rady)*, *Problemy Rad Narodowych*, z. 39, 1978 r.

25 F. Ziemiński, *Rady narodowe w Polsce w latach 1944-1950*, Gliwice 1985 r.

26 A. Ajnenkiel, *Administracja w Polsce: zarys historyczny*, Warszawa 1975 r.

27 M. Kallas, *Historia ustroju Polski X-XX w.*, Warszawa 2003 r.

28 W. Karsz, *Cybernetyczne aspekty funkcjonowania systemu rad narodowych*, *Acta Universitatis Lodzensis. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczne i społeczne*, seria I nr 56, 1979 r.

Podstawę źródłową dysertacji stanowią materiały archiwalne wytworzone przez WRN w Toruniu oraz UW w Toruniu, które przechowywane są w AP w Toruniu. Materiały te podzielone zostały na dwa zespoły archiwalne:

1. Nr 971, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu z lat 1975-1990;
2. Nr 972, Urząd Wojewódzki w Toruniu z lat 1975-1998.

Pierwszy z zespołów liczy 481 j.a. stanowiących 9,87 m.b., drugi natomiast 4633 j.a. stanowiących 56,02 m.b. W sumie analizie poddano zatem 5114 j.a. o łącznej długości 65,89 m.b. Materiały archiwalne stanowiące niniejszą pracę nie zostały w pełni opracowane archiwalnie. Zespół nr 971 został opracowany przez mgr Hadriana Ciechanowskiego w 2016 r., który podjął także prace nad opracowaniem akt UW w Toruniu. Działania te zostały jednak zawieszono, zgodnie z wytycznymi Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych dotyczącymi prowadzenia przez archiwa państwowe retrokonwersji²⁹. W związku z tym zespół ten nie jest zaopatrzone w pomoce archiwalne. Orientację w 90,6% zanalizowanej dokumentacji umożliwiają zatem wyłącznie spisy zdawczo-odbiorcze akt przekazywanych do archiwum. Stan taki bardzo utrudniał prowadzenie badań. Niemniej w zachowanej dokumentacji udało się odnaleźć wiele materiałów dot. organizacji i funkcjonowania UW w Toruniu oraz WRN. Analiza akt pozwoliła także stwierdzić, że obrazują one większość zadań wykonywanych przez obie instytucje. Dzięki temu możliwe było zrekonstruowanie organizacji obu instytucji oraz skonfrontowanie normatywów kancelaryjnych rzeczywistością mającą swoje odbicie w aktach. Badania nad materiałami archiwalnymi tworzącymi oba zespoły uzupełnione zostały o dokumentację Oddziału III AP w Toruniu, dotyczącą nadzoru nad UW w Toruniu. Szerzej materiały archiwalne tworzące oba zespoły scharakteryzowane zostały w rozdziale piątym.

W dokumentacji przechowywanej w AP w Toruniu nie zachowały się natomiast normatywy kancelaryjne i archiwalne obowiązujące w WRN. Z tego powodu postanowiono wykorzystać także dokumentację przechowywaną w AP w Bydgoszczy³⁰ oraz w AP w Toruniu Oddział we Włocławku³¹. Podczas kwerendy autor zapoznał się

29 Pismo Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych dr. Wojciecha Woźniaka do Dyrektorów Archiwów Państwowych z dnia 9.11.2016 r. w sprawie realizacji programu retrokonwersji pomocy archiwalnych, niepublikowane.

30 AP w Bydgoszczy, PWRN w Bydgoszczy, nr zespołu 851, WRN w Bydgoszczy, nr zespołu 2695 oraz UW w Bydgoszczy, nr zespołu 1584.

31 AP w Toruniu Oddział we Włocławku, WRN we Włocławku, nr zespołu 737 oraz UW we Włocławku, nr zespołu 937.

również z materiałami przechowywanymi w AP w Gdańsku³² oraz AP w Malborku³³.

Zasadnicze znaczenie dla powstania niniejszej pracy miały akty prawne, które w bardzo szczegółowym zakresie regulowały funkcjonowanie organów terenowych. Akty prawne wydawane na szczeblu centralnym (ustawy, rozporządzenia i dekrety) stanowiły szkielet, który następnie obudowywany został dzięki informacjom znajdującym się w materiałach archiwalnych oraz aktach normatywnych WRN i Wojewody Toruńskiego (uchwały WRN i zarządzenia, pisma okólne oraz decyzje Wojewody Toruńskiego).

Konstrukcja niniejszej pracy oparta została na wstępie, pięciu rozdziałach merytorycznych oraz podsumowaniu. Rozdział pierwszy pt. „Terenowe organy władzy i administracji państwowej do 1990 r.” przedstawia rozwój systemu rad narodowych w PRL od wydania *Statutu tymczasowego Rad Narodowych* uchwalonego przez KRN na posiedzeniu w nocy z 31.12.1943 r. na 1.01.1944 r. do ich zniesienia w 1990 r. W rozdziale poza przedstawieniem historii rad narodowych, szczególny nacisk położono na relacje pomiędzy WRN i ich organami a toap, jak również na zadaniach i funkcjach poszczególnych gremiów i instytucji. Rozdział podzielony jest na trzy podrozdziały prezentujące kolejne okresy rozwoju systemu rad narodowych w Polsce, tzn. lata 1944-1950, 1950-1975 oraz 1975-1990.

Drugi rozdział zatytułowany „Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu organizacja i funkcjonowanie” podzielony został na dwa podrozdziały. Pierwszy pt. „Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu” przedstawia organizację rady i jej organów oraz instytucji działających przy radzie. Poprzez przedstawienie organizacji WRN podczas jej kolejnych kadencji, tzn. w latach 1975-1976, 1976-1980, 1980-1984, 1984-1988 oraz 1988-1990 zaprezentowane zostały zmiany jakie zachodziły w strukturze ww. elementów systemu rad narodowych. Drugi podrozdział dotyczy natomiast organizacji Biura WRN w Toruniu. W pierwszej części podrozdziału zaprezentowane zostały zadania biura wyznaczone jego kolejnymi regulaminami. Druga część podrozdziału prezentuje natomiast strukturę komórki organizacyjnej oraz wprowadzane w niej zmiany.

Rozdział trzeci pt. „Urząd Wojewódzki w Toruniu” przedstawia organizację i zadania wymienionego w tytule urzędu. Rozdział rozpoczyna przedstawienie kompetencji wojewody zaprezentowane w pierwszym podrozdziale. Zagadnienie to jest niezwykle ważne ponieważ UW w Toruniu powołany został do pomocy Wojewodzie Toruńskiemu

32 AP w Gdańsku, UW w Gdańsku nr zespołu 2375

33 AP w Malborku, UW w Elblągu, nr zesp. 337 oraz WRN w Elblągu, nr zespołu 274.

w realizacji jego kompetencji. W drugim podrozdziale odtworzona została struktura organizacyjna UW w Toruniu, wynikająca z opisanych wcześniej kompetencji wojewody. Kolejne struktury organizacyjne i zachodzące w nich zmiany przedstawione zostały w porządku chronologicznym. Opisy struktur organizacyjnych uzupełnione zostały prezentującymi je wykresami.

Kolejny rozdział zatytułowany został „Proces archiwotwórczy w Urzędzie Wojewódzkim w Toruniu”. Ze względu na to, że Biuro WRN stanowiło część UW w Toruniu zagadnienia te postanowiono omawiać wyłącznie z perspektywy UW, jako instytucji odpowiedzialnej za zapewnienie obsługi kancelaryjnej oraz organizacyjnej WRN i Wojewody. Rozdział ten podzielony został na trzy podrozdziały. W pierwszym opisana została organizacja wykonywania czynności kancelaryjnych w urzędzie. W pierwszej kolejności przedstawione zostały czynności związane z powstawaniem dokumentacji jawnej oraz aktów prawnych. Następnie autor opisał sposób postępowania przy wytwarzaniu akt tajnych. W drugim podrozdziale opisany został obieg pism w urzędzie. Podrozdział ten opisuje obieg akt jawnych, obieg dokumentacji związanej z przygotowywaniem aktów prawnych Wojewody Toruńskiego i WRN oraz obieg akt zawierających tajemnicę państwową. W trzecim podrozdziale zaprezentowane zostało natomiast tworzenie się registratury urzędu oraz związane z tym procesem procedury, jak również przekazywanie akt do AP w Toruniu, kończące cykl życia dokumentacji UW i WRN.

Ostatni rozdział dysertacji zatytułowany został „Akta Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu oraz Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu”. Pierwszy podrozdział pt. „Registratura WRN i UW w Toruniu”, stanowi prezentację i analizę wielkości produkcji kancelaryjnej obu instytucji. Registratura organów zrekonstruowana została dzięki materiałom archiwalnym przechowywanym w AP w Toruniu oraz dokumentacji Oddziału Nadzoru tegoż archiwum. Dokumentację zanalizowano m.in. pod kątem lat jej wytworzenia oraz udziału w niej dokumentacji archiwalnej i niearchiwalnej, a także wielkości spuścizny aktowej obu instytucji na tle dokumentacji przechowywanej w pozostałych archiwach państwowych. W drugim podrozdziale scharakteryzowana została dokumentacja przechowywana w AP w Toruniu. W ostatnim zaprezentowana została natomiast wartość historyczna zarchiwizowanej dokumentacji.

Rozdział 1. Terenowe organy władzy i administracji państwowej do 1990 r.

1. Lata 1944-1950

Początek kształtowania się rad narodowych przypada na schyłkowy okres okupacji. Z inicjatywy PPR utworzone zostały rady konspiracyjne. Ich utworzenie zakładał *Statut tymczasowy Rad Narodowych* uchwalony na pierwszym posiedzeniu KRN, które odbyło się w nocy z 31.12.1943 na 1.01.1944 r. Dokument uchwalony na posiedzeniu zakładał tworzenie wojewódzkich, powiatowych i gminnych rad narodowych¹.

Na strukturę powoływanych rad narodowych składały się: rada działająca na sesji, prezydium oraz koła radych. W statucie nie przewidziano natomiast utworzenia przy radach komisji lub innego aparatu wykonawczego. Prezydium rad były organami kolegialnymi. Na podstawie art. 5 *Statutu tymczasowego Rad Narodowych*, rady wyłaniały ze swego grona prezydium składające się z trzech do pięciu osób, na czele którego stał przewodniczący. W celu zachowania łączności pomiędzy radami narodowymi poszczególnych stopni, jeden z członków prezydium rady niższego stopnia wchodził w skład rady stopnia wyższego².

Jako pierwsza, na podstawie *Statutu tymczasowego*, 18 lutego 1944 r. powołana została WRN w Lublinie. Jeszcze w tym samym miesiącu, utworzona została Rada Narodowa Miasta Warszawy, a w marcu tegoż roku Warszawska WRN. W sumie w czasie okupacji powołano osiem rad stopnia wojewódzkiego, ponad sto miejskich i powiatowych oraz ok. trzystu gminnych rad narodowych³. Zdaniem Franciszka Ziemskiego do połowy 1944 r. zorganizowano natomiast ok. 500 gminnych i 100 powiatowych rad narodowych⁴.

Funkcjonowanie rad narodowych zakładał również manifest PKWN z 22 lipca 1944 r. (dalej manifest PKWN). W manifeście PKWN zapisano, że PKWN sprawuje władzę poprzez wojewódzkie, powiatowe, miejskie i gminne rady narodowe oraz przez swoich upoważnionych przedstawicieli. Tam gdzie nie wyłoniono jeszcze rad narodowych, PKWN nakazywał ich niezwłoczne powołanie poprzez włączenie w ich skład

1 S. Zawadzki, J. Chwistek, *Rady narodowe w Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej*, Warszawa 1981, s. 10-11.

2 Tamże, s. 12.

3 Tamże, s. 13.

4 F. Ziemiński, *Rady narodowe w Polsce w latach 1944-1950*, Gliwice 1985, s. 26.

Polaków cieszących się zaufaniem miejscowej ludności⁵.

Ustrój rad narodowych określono ustawą z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych⁶. Zgodnie z ustawą, rady narodowe działały w każdej jednostce podstawowego podziału państwa, tzn. w gminach, miastach, powiatach i województwach⁷. Rady narodowe zorganizowane były na zasadzie hierarchicznego podporządkowania. Władzą zwierzchnią nad wszystkim radami narodowymi była KRN, którą w 1947 r. zastąpiła RP⁸. KRN bezpośrednio podporządkowane były wszystkie WRN. Podstawowe ogniwo w organizacji rad stanowiły rady miejskie i gminne. Ogniwo pośrednie stanowiły natomiast PRN. Wyjątkową pozycję miały Rada Narodowa Miasta Warszawy oraz Rada Narodowa Miasta Łodzi, które posiadały uprawnienia WRN. Rady narodowe miast wydzielonych z powiatów miały uprawnienia rad powiatowych, a miast niewydzielonych gminnych rad narodowych⁹.

Rady narodowe zgodnie z ustawą z 1944 r. stanowiły organy uchwałodawcze samorządu terytorialnego oraz organy planowania działalności publicznej i kontroli nad działalnością rządowych i samorządowych organów wykonawczych. Mimo spełniania przez rady funkcji samorządowych, radni nie pochodzili z wyboru miejscowej ludności. Przedstawiciele do rad narodowych delegowały organizacje i zrzeszenia lewicowe. Ponadto w skład rad wchodził radni powołani przed wejściem w życie ustawy z 11 września 1944 r. oraz jeden lub dwóch przedstawicieli rad narodowych bezpośrednio niższego stopnia¹⁰. Rady narodowe miały prawo dokooptować do swojego składu, radnych zgodnie z własnym uznaniem. Liczba dokooptowanych radnych, nie mogła jednak przekraczać 1/4 liczby radnych WRN, 1/5 radnych PRN oraz 1/6 radnych GRN¹¹. Delegatami do rad narodowych mogły zostać osoby, które brały czynny udział w zbrojnej walce z okupantem, bądź w cywilnej akcji samoobrony i oporu, włączając w to prowadzenie akcji propagandowych, a także biorące udział w akcji odbudowy państwowości polskiej na gruncie politycznym, społecznym, gospodarczym lub kulturalnym. Warunkiem było także ukończenie 21 roku życia. Jednocześnie ustawa stwierdzała, że delegatami do rad narodowych nie mogą być

5 Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, [on-line]

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3b/PKWN_Manifest.jpg (dostęp 08.11.2016 r.).

6 Ustawa z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych, Dz.U. z 1944 nr 5 poz. 22.

7 Tamże, art. 2, ust. 1.

8 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 15.

9 Ustawa z dnia 11 września 1944 r. o organizacji..., art. 2, ust 1 i 2.

10 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 15-16.

11 F. Ziemiński, dz. cyt., s. 55.

osoby, którym zarzucano współdziałanie z okupantem niemiecki bądź udział w walce z "niepodległościowymi organizacjami demokratycznymi¹²". Tym samym, osoby sprzeciwiające się działalności komunistów, pozbawiono możliwości udziału w pracach rad narodowych.

Zgodnie z ustawą z 11 września 1944 r. podstawową formą działalności rad narodowych wszystkich szczebli były sesje, które musiały być zwoływane co najmniej raz w miesiącu. Z inicjatywy prezydium rady lub na wniosek przynajmniej 1/4 jej członków, sesja mogła zostać zwołana także po za wyznaczonym terminem,¹³. Jednocześnie ustawa określała, że sesja na której uchwalany jest budżet musi być zwołana najpóźniej w styczniu, przed rozpoczęciem roku budżetowego¹⁴. Na sesjach podejmowane były wszelkie uchwały rady narodowych. Obradami sesji rady, niezależnie od jej stopnia, kierował przewodniczący rady. Każda uchwała rady narodowej, która pozostawała w sprzeczności z ustawą lub innymi aktami prawnymi mogła być uchylona przez KRN¹⁵.

Zgodnie z ustawą z 1944 r. organami wewnętrznymi rady narodowej były prezydium oraz komisje. W skład prezydium wchodził przewodniczący, jego zastępcy oraz trzech członków. Działające kolegialnie prezydium pełniło następujące funkcje:

- reprezentowało radę na zewnątrz,
- zwoływało i organizowało sesje rady,
- realizowało kontrolę społeczną, m.in. poprzez inspirowanie i koordynowanie prac komisji rady,
- sprawowało nadzór nad radami narodowymi niższych szczebli.

Do zadań przewodniczącego prezydium, będącego zarazem przewodniczącym rady narodowej, należało:

- reprezentowanie rady i prezydium,
- przewodniczenie obradom rady i prezydium,
- zwoływanie posiedzeń rady i prezydium,
- czuwanie nad wykonywaniem uchwał rady i prezydium¹⁶.

Rady narodowe, jako organy kontroli społecznej, posiadały także prawo wyłaniania i wyznaczania komisji nadzwyczajnych. Komisje, w zakresie powierzonych im uwadze

12 Ustawa z dnia 11 września 1944 r. o organizacji..., art. 7.

13 Tamże, art. 18.

14 Tamże, art. 19.

15 Tamże, art. 23.

16 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 16-17.

spraw, posiadały prawo wzywania świadków i rzeczoznawców oraz przesłuchiwania zainteresowanych stron¹⁷. Każda rada narodowa zobowiązana była do powołania trzech komisji stałych: finansowo-budżetowe, oświatowej i kontroli. Szybko zaczęto powoływać jednak również inne komisje, np. zdrowia lub rolnictwa¹⁸.

Do kompetencji rad narodowych na obszarze ich właściwości terytorialnej należało:

- planowanie działalności publicznej, a w szczególności: ustalanie budżetu oraz planu świadczeń w naturze,
- kontrola działalności organów wykonawczych (państwowych i samorządowych) z punktu widzenia legalności, celowości i zgodności z zasadniczą linią działalności KRN,
- powoływanie samorządowych organów wykonawczych,
- zawieranie umów w sprawie zaciągnięcia pożyczki, zbycia, zmiany lub obciążenia majątku nieruchomości¹⁹.

WRN posiadała ponadto uprawnienia do wyłaniania siedmioosobowej komisji dyscyplinarnej, sprawującej władzę dyscyplinarną nad prezydentami, wiceprezydentami, członkami zarządów miast wydzielonych oraz członkami wydziałów powiatowych²⁰.

Zgodnie z dekretem PKWN z dnia 23 listopada 1944 r. o organizacji i zakresie działania samorządu terytorialnego, samorząd terytorialny reprezentowany był przez radę narodową odpowiedniego szczebla. Zakres działania samorządu terytorialnego pozostawał bardzo wąski. Dekret PKWN w art. 1 wskazywał tylko że: "Do zakresu działania samorządu terytorialnego należą sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, o ile nie są wyraźnie zastrzeżone do kompetencji władz państwowych". Jednocześnie szczegółowo wymieniał on sprawy, które do niego nie należały:

- sprawy zagraniczne,
- handel zagraniczny,
- wojsko,
- wymiar sprawiedliwości,
- lasy,
- górnictwo,

17 Ustawa z dnia 11 września 1944 r. o organizacji..., art. 17.

18 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 17.

19 Ustawa z dnia 11 września 1944 r. o organizacji..., art. 28.

20 Dekret PKWN z dnia 23 listopada 1944 r. o organizacji i zakresie działania samorządu terytorialnego, Dz.U. 1944 nr 14 poz. 74, art. 20 § 1 .

- lotnictwo,
- kolej,
- drogi kołowe państwowe i wojewódzkie oraz drogi wodne,
- poczta i telekomunikacja,
- waluty i ubezpieczenia,
- podatki państwowych, opłaty, cła, akcyz i monopole²¹.

Organami wykonawczymi rad narodowych jako organów samorządu były wydziały wojewódzkie i powiatowe oraz zarządy miejskie i gminne, które stanowiły jednocześnie administrację samorządową²². Organem wykonawczym WRN był wydział wojewódzki, stanowiący kolegialny organ administracji samorządowej. Wydział wojewódzki liczył sześciu członków, wybranych przez WRN spośród jej członków lub mieszkańców województwa²³. Z urzędu w skład wydziału wchodził wojewoda, jako jego przewodniczący²⁴.

Posiedzenia wydziału wojewódzkiego zwoływane były przez przewodniczącego przynajmniej raz na dwa tygodnie. Posiedzenia musiały być zwołane także w sytuacji, gdy zażądało tego dwóch członków wydziału. Do powzięcia uchwał wydziału wojewódzkiego konieczna była obecność przewodniczącego oraz przynajmniej trzech członków. Uchwały zapadały zwykłą większością głosów, a w razie równości decydował głos przewodniczącego²⁵.

Wydział wojewódzki posiadał ściśle określony zakres obowiązków:

- przygotowywał spawy mające wejść pod obrady wojewódzkiej rady narodowej lub jej prezydium,
- decydował we wszystkich sprawach niezastrzeżonych do decyzji rady lub jej prezydium,
- wykonywał uchwały radu lub jej prezydium,
- na zlecenie rady lub jej prezydium sprawował kontrolę nad działalnością organów wykonawczych samorządu niższego stopnia oraz organów administracji państwowej,
- sprawował władzę porządkową nad prezydentami, wiceprezydentami, członkami zarządów miast wydzielonych oraz członkami wydziałów powiatowych,
- wykonywał inne czynności poruczone mu przez ustawy.

21 Tamże, art. 1-3.

22 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 17.

23 Dekret PKWN z dnia 23 listopada 1944 r. o organizacji..., art. 11.

24 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 17.

25 Dekret PKWN z dnia 23 listopada 1944 r. o organizacji..., art. 15-16.

Wydział, przynajmniej raz na miesiąc składał sprawozdania ze swej działalności prezydium właściwej rady narodowej²⁶. W razie negatywnej oceny działalności, wydział wojewódzki mógł być rozwiązany przez KRN²⁷.

W pionie, rady narodowe zorganizowane były na zasadzie hierarchicznego podporządkowania względem rad nadrzędnych. Władzą zwierzchnią i nadzorczą nad wszystkim radami była KRN²⁸. Po wyborach do Sejmu z 1947 r. i likwidacji KRN, nadzór na radami przejęła RP²⁹. Każda rada narodowa stopnia niższego podlegała bezpośredniemu nadzorowi rady narodowej stopnia wyższego. Wszystkie uchwały dotyczące budżety i planu świadczeń w naturze, wprowadzenia i pobierania podatków i opłat, zaciągnięcia pożyczki lub podjęcia zobowiązania, nabywania, pozbywania i obciążania majątku nieruchomości, lokaty kapitału oraz wszystkie sprawy podlegające zatwierdzeniu zgodnie z wcześniej wydanymi przepisami, wymagały zatwierdzenia przez prezydium rady narodowej wyższego stopnia³⁰. Prezydium rady narodowej wyższej w hierarchii, mogło z urzędu lub na wniosek wstrzymać wykonanie każdej uchwały rady narodowej niższego stopnia oraz uchwały organu wykonawczego, którą uznało za niezgodną z prawem, niecelową lub niezgodną z zasadniczą linią działalności KRN. Rada narodowa wyższego stopnia miała również prawo kontroli i inspekcji działalności rady niższego stopnia oraz jej organu wykonawczego³¹.

Wojewodowie, oprócz przewodniczenia wydziałom wojewódzkim pełnili jednocześnie funkcję organów administracji ogólnej (rządowej). Jednoosobowo kierowali oni urzędami wojewódzkimi. Pierwszych wojewodów mianował PKWN, a następnie rząd, po zasięgnięciu opinii właściwej WRN. Organizacyjnie i personalnie wojewoda podlegał resortowi administracji publicznej. W zakresie powierzonych kompetencji wojewodzie podlegały sprawy wchodzące w zakres właściwości resortu administracji publicznej, chyba że ich wykonywanie leżało w gestii innych ministrów³². Wojewoda podporządkowany był również WRN, która posiadała wobec niego przede wszystkim uprawnienia kontrolne. W razie negatywnej oceny pracy szefa administracji wojewódzkiej rada mogła żądać jego ustąpienia. Wniosek o ustąpienie wojewody ze stanowiska mógł być złożony z własnej

26 Tamże, art. 17.

27 Tamże, art. 35 § 1.

28 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 15.

29 E. Rączka, *Rady narodowe*, Warszawa 1979, s. 11-12.

30 Dekret PKWN z dnia 23 listopada 1944 r. o organizacji..., art. 5.

31 Tamże, art. 7-8.

32 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 18.

inicjatywy WRN lub jednej z podlegających jej PRN³³. W sprawach niecierpiących zwłoki wojewoda, jako przewodniczący wydziału wojewódzkiego, miał prawo wydawania niezbędnych zarządzeń w sprawach należących do zakresu działania wydziału. Był on jednak zobowiązany uzyskać ich zatwierdzenie na najbliższym posiedzeniu wydziału³⁴. W działalności wydziałów wojewódzkich zauważalne było, że w miarę upływu lat ich przewodniczący coraz bardziej się uniezależniali, tak od nich jak i od rad narodowych. Szło za tym coraz częstsze samodzielne podejmowanie decyzji i wydawanie zarządzeń. Znamienne jest, że członkowie wydziałów uważali tę sytuację za najzupełniej normalną i zatwierdzali podjęte przez wojewodę decyzje i zarządzenia³⁵.

W latach 1944-1950 dominującą rolę w strukturze terenowego aparatu państwowego zajmowały organy administracji rządowej. Na szczeblu wojewódzkim był to wojewoda działający przy pomocy podporządkowanego mu urzędu wojewódzkiego. Wojewodowie byli szefami administracji zespolonej i bezpośrednio kierowali wieloma jej działami. Wojewodowie, jako reprezentanci rządu posiadali również szereg kompetencji wobec organów administracji niezespolonej, a jako szefowie wydziałów wojewódzkich wywierali także silny wpływ na działanie organów samorządu³⁶. Schemat organizacji systemu rad narodowych w latach 1944-1950 przedstawia poniższy wykres:

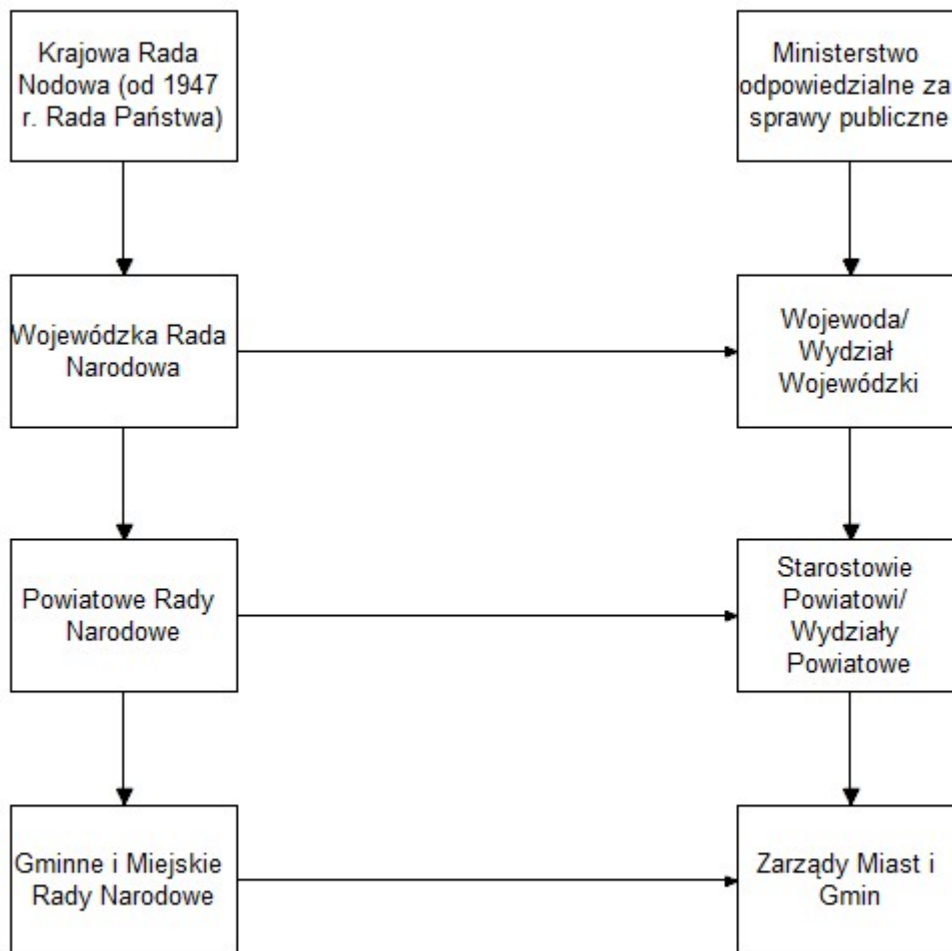
33 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 19.

34 Dekret PKWN z dnia 23 listopada 1944 r. o organizacji..., art. 18.

35 F. Ziemiński, dz. cyt., s. 66.

36 Tamże, s. 72.

Wykres 1: Schemat organizacji systemu rad narodowych w latach 1944-1950

Źródło: M. Kallas, A. Lityński, *Historia ustroju i prawa Polski Ludowej*, Warszawa 2003, s. 58-61.

2. Lata 1950-1975

Kolejny okres w rozwoju systemu rad narodowych stanowią lata 1950-1975. Zakres chronologiczny tego okresu wyznaczają reformy organizacji administracji terenowej przeprowadzone w latach 1950 oraz 1975, które na nowo definiowały strukturę i sposób działania tych organów. Okres ten dzieli się na dwa podokresy. Pierwszy z nich stanowią lata 1950-1972 charakteryzujące się względną trwałością wprowadzonych struktur. Drugi podokres wyznaczają natomiast reformy przeprowadzone w latach

1972-1975.

2.1. Lata 1950-1973

Reforma struktury terenowych organów władzy i administracji państwowej dokonana została ustawą z 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej. Kolejne zmiany przyniosły także ustawa z 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołania gromadzkich rad narodowych; o osiedlach i radach narodowych osiedli; ordynacja wyborcza do rad narodowych oraz ustawa z 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych i terenowych organach administracji państwowej³⁷.

Na mocy ustawy marcowej zniesione zostały terenowe organy administracji ogólnej - wojewodowie, starostowie, zarządy gminne i miejskie, prezydencje miast, burmistrzowie i wójtowie oraz wydziały wojewódzkie i powiatowe. Jednocześnie do systemu rad narodowych włączono część organów terenowych administracji niezespołonej podległych Ministerstwu Finansów, Ministerstwu Oświaty i Opieki Społecznej oraz Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego³⁸.

Zgodnie z art. 1 ustawy z 20 marca 1950 r. rady narodowej stały się terenowymi organami jednolitej władzy państwowej³⁹. Zadania rad narodowych obejmowały:

- kierowanie na swoim terenie działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną,
- zapewnienie ochrony porządku publicznego i czuwanie nad przestrzeganiem praworządności demokratycznej,
- ochrona własności społecznej i prawa obywateli,
- współdziałanie w umacnianiu obronności państwa,
- wydawanie przepisów prawnych w ramach uprawnień nadanych przez ustawy,
- wybieranie i odwoływanie prezydium rady narodowej oraz powoływanie komisji rady narodowej,
- kierowanie działalnością swoich organów i rozpatrywanie ich sprawozdań,
- uchwalanie w ramach narodowego planu gospodarczego terenowych planów gospodarczych i nadzorowanie ich wykonania,
- uchwalanie w ramach budżetu państwowego terenowego budżetu i nadzorowanie jego wykonania,

37 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 25.

38 E. Rączka, dz. cyt., s. 12-13.

39 Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej, Dz.U. 1950 nr 14 poz. 130, art. 1.

- stanowienie o terenowych daninach, opłatach i świadczeniach w ramach uprawnień nadanych przez ustawy,
- wykonywanie kontroli społecznej działalności urzędów, przedsiębiorstw, zakładów i instytucji⁴⁰.

Rady narodowe obradowały na sesjach, które odbywały się co najmniej: WRN - raz na kwartał, PRN - raz na dwa miesiące, a innych rad narodowych - raz w miesiącu. Podczas każdej sesji rada wybierała przewodniczącego i sekretarza obrad. Obrady odbywały się na podstawie regulaminu uchwalonego przez radę, którego podstawę stanowił ramowy regulaminu obrad wydany przez RP⁴¹.

Rady narodowe powoływały swoje organy wewnętrzne i pomocnicze, którymi pozostały komisje stałe, których liczbę zwiększono, likwidując zarazem komisje kontroli społecznej. Rada posiadała także uprawnienia do powoływania komisji niestałych. Prezydium rady narodowej stało się natomiast organem wykonawczym i zarządzającym rady narodowej, zobowiązanym do wykonywania uchwał rady, jej reprezentacji na zewnątrz oraz organizowania jej pracy. Zgodnie z art. 16 ustawy prezydium realizowała działalność gospodarczą, społeczną i kulturalną oraz inne uprawnienia rady. Prezydium składało się z przewodniczącego oraz stale i niestale urzędujących członków prezydium. Stale urzędującymi członkami prezydium byli zastępcy przewodniczącego oraz sekretarz⁴². Prezydium działało kolegialnie, a jego posiedzenia musiały odbywać się co najmniej raz w tygodniu.

Prezydium było organem administracji państwowej o kompetencjach ogólnych, któremu podlegały wydziały, zarządy, referaty i inne jednostki organizacyjne. Wydziały jako jednostki niesamodzielne działały pod kierownictwem stale urzędujących członków rady⁴³. Wydziały PWRN, były w swojej działalności podporządkowane WRN i jej prezydium oraz RM i właściwym dla zakresu ich działania ministrom⁴⁴. Organizację wewnętrzną i szczegółowy zakres działania wydziałów określały prezydium rad narodowych zgodnie z wytycznymi i instrukcjami RM. RM ustalała również wytyczne i wydawała instrukcje dotyczące kierowania pracą wydziałów przy prezydiach rad narodowych⁴⁵.

Zwierzchni nadzór nad radami narodowymi sprawowała RP, która:

40 Tamże, art. 6.

41 Tamże, art. 9-10.

42 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 27.

43 Tamże, s. 28.

44 Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach..., art. 19.

45 Tamże, art. 20.

- zarządzała wybory do rad narodowych,
- rozpatrywała sprawozdania WRN,
- udzielała radom narodowym wytycznych i instrukcji,
- wskazywała kierunki działalności w dziedzinie kontroli społecznej,
- rozpatrywała sprawy związane z funkcjonowaniem rad narodowych i ich organów oraz decydowała w innych przypadkach.

RP mogła ponadto rozwiązać radę narodową i zarządzić nowe wybory, jeżeli ta naruszała swoją działalnością przepisy prawa, zasadniczą linię polityki państwa lub nie wykonywała swoich zadań. RP posiadała również uprawnienia do uchylania uchwał rady narodowej lub jej prezydium, jeżeli była ona sprzeczna z prawem lub niezgodna z zasadniczą linią polityki państwa⁴⁶. Kompetencje kontrolne i nadzorcze nad radami niższego stopnia posiadały również rady stopnia wyższego. Rada narodowa stopnia wyższego mogła uchylić uchwałę rady narodowej lub prezydium rady stopnia niższego. Prezydium stopnia wyższego mogło natomiast zawiesić wykonanie uchwały rady narodowej stopnia niższego i przedstawić sprawę do rozstrzygnięcia na najbliższym posiedzeniu swojej rady narodowej. W stosunku do WRN kompetencje takie posiadała RM przedstawiająca sprawę RP. Prezydium rad stopnia wyższego mogły również uchylać uchwały prezydiów rad stopnia niższego. Odpowiednio RM mogła uchylić uchwałę prezydium WRN⁴⁷.

Zgodnie z brzmieniem ustawy, rady narodowe wybierane były przez miejscową ludność. Pierwsze wybory do rad zorganizowane zostały jednak dopiero w 1954 r., na podstawie uchwalonej w tym roku ordynacji wyborczej⁴⁸.

Tendencje do centralizacji w zarządzaniu państwem, powodujące osłabienie roli rad jako przedstawicielskich organów władzy państwowej oraz tendencja polityczna akcentująca potrzebę umacniania głównie terenowych organów wykonawczo-administracyjnych, doprowadziła do uchwalenia 25 stycznia 1958 r. nowej ustawy o radach narodowych⁴⁹.

Zgodnie z nową ustawą zasadniczą formą pracy rad narodowych pozostały sesje, które dzieliły się na zwyczajne i nadzwyczajne. Sesje zwyczajne odbywały się w terminach przewidzianych w planie pracy, w przypadku WRN nie rzadziej niż raz na

46 Tamże, art. 25-29.

47 Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach..., art. 29-31.

48 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 30.

49 Tamże, s. 30-31.

kwartał. Sesje nadzwyczajne zwoływano natomiast jeżeli zażądała tego przynajmniej 1/4 radnych, Radni we wniosku o zwołanie sesji nadzwyczajnej zobowiązani byli wskazać proponowany przedmiot obrad. W takim przypadku otwarcie sesji powinno nastąpić w ciągu 10 dni od dnia zgłoszenia wniosku⁵⁰. Ustawa określała, że na sesjach rady narodowe rozpatrują sprawy mające zasadnicze znaczenie dla podlegającego sobie terenu, a w szczególności uchwalają plan gospodarczy i budżet oraz rozpatrują sprawozdania z ich wykonania, ustalają wytyczne dla wykonania ważniejszych zadań, powołują i odwołują swoje organy, udzielają wytycznych dotyczących ich działalności i rozpatrują ich sprawozdania. Pierwszą sesję rady narodowej zwoływało prezydium rady poprzedniej kadencji. W jej trakcie następował wybór prezydium i komisji rady⁵¹. Następne sesję zwoływało prezydium rady, którego przewodniczący otwierał jej obrady. Po otwarciu sesji rada narodowa wybierała przewodniczącego i sekretarza obrad. Rada mogła również obrać przewodniczącego na kilka sesji. Aby rada narodowa mogła obradować konieczna była obecność co najmniej 1/2 ogólnej liczby radnych. Wybór prezydium lub poszczególnych jego członków wymagał natomiast obecności co najmniej 2/3 ogólnej liczby radnych. W razie braku quorum przewodniczący wyznaczał datę następnego posiedzenia. Uchwały w trakcie sesji zapadały zwykłą większością głosów w głosowaniu jawnym. Ponadto dla ważności uchwał rady konieczny był podpis przewodniczącego i sekretarza prezydium rady narodowej⁵². W radach stopnia powiatowego i wojewódzkiego powstawały konwenty seniorów, odpowiedzialne za kierowanie pracami rady oraz koordynowanie działalności rady i radnych⁵³.

Ustawa styczniowa określała również zakres działania i zadania rad narodowych. Zgodnie z zapisami ustawy rady narodowe kierowały na swoim terenie działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną. Należały do nich wszystkie sprawy w zakresie władzy i administracji państwowej, nie zastrzeżone na rzecz innych organów. W sposób szczególny, w zakresie działania rad narodowych wymieniono następujące sprawy:

- ochronę porządku i bezpieczeństwa publicznego,
- rolnictwo,
- przemysł terenowy i rzemiosło,
- budownictwo terenowe, inspekcję budowlaną oraz zabudowę miast i wsi,

50 Ustawa z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych, Dz.U. 1958 nr 5 poz. 16, art. 29-30.

51 Tamże, art. 26-28.

52 Tamże, art. 31-36.

53 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 37.

- gospodarkę komunalną i mieszkaniową,
- handel wewnętrzny,
- skup,
- budowę i utrzymanie dróg oraz transport drogowy,
- gospodarkę wodną,
- oświatę i kulturę,
- zdrowie, kulturę fizyczną i turystykę,
- zatrudnienie,
- renty i pomoc społeczną,
- finanse,
- inne sprawy z zakresu administracji państwowej, określone w obowiązujących przepisach⁵⁴.

Wśród zadań rad ustawa wymieniała natomiast uchwalanie wieloletnich i rocznych planów gospodarczych, uchwalanie corocznego budżetu na kolejny rok, udzielanie pomocy organizacjom społecznym przy wykonywaniu ich zadań oraz współdziałanie z kierownikami przedsiębiorstw nie podporządkowanych radom narodowym oraz z radami robotniczymi⁵⁵.

WRN nadawały ogólny kierunek działalności rad narodowych na terenie województwa oraz koordynowały działalność powiatowych i miejskich rad narodowych w miastach stanowiących powiaty miejskie oraz sprawowały administrację państwową w zakresie przewidzianym w obowiązujących przepisach. WRN podejmowały również działalność gospodarczą, społeczną i kulturalną o zasięgu ponad powiatowym. W szczególności do ich zakresu działania należały sprawy:

- przedsiębiorstw przemysłu terenowego, projektowych i budowlanych o zasięgu wojewódzkim lub międzypowiatowym,
- państwowych gospodarstw rolnych,
- przedsiębiorstw mechanizacji rolnictwa oraz robót melioracyjnych,
- przedsiębiorstw państwowej komunikacji samochodowej,
- państwowych hurtowni spożywczych i przemysłowych w zakresie ustalonym przez RM (za wyjątkiem hurtowni o zasięgu międzywojewódzkim),

⁵⁴ Ustawa z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych, art. 3.

⁵⁵ Tamże, art. 10-13.

- budowy i utrzymania dróg państwowych i mostów,
- szkół i innych placówek oświatowo-wychowawczych w zakresie przewidzianym w obowiązujących przepisach,
- teatrów, bibliotek wojewódzkich, muzeów, wojewódzkich domów kultury,
- wojewódzkich i rejonowych szpitali oraz aptek,
- przedsiębiorstw uzdrowiskowych o znaczeniu wojewódzkim i sanatoriów,
- zakładów specjalnych pomocy społecznej.

Swoje zadania, WRN, mogły przekazywać radom bezpośrednio niższego stopnia. Przekazanie musiało nastąpić za zgodą rady narodowej, która miała przejąć zadania, przy jednoczesnym przekazaniu przez WRN środków służących do wykonywania tych zadań⁵⁶.

Rady narodowe wykonywały zadania za pośrednictwem swoich organów pomocniczych, tzn. komisji rad narodowych oraz poprzez organ wykonawczy i zarządzający jakim było prezydium rady narodowej⁵⁷. Rada narodowa powoływała komisje stałe, które zakresem swoich zadań obejmowały poszczególne dziedziny działalności rady oraz (o ile zachodziła potrzeba) komisje niestałe tworzone dla realizacji zadań doraźnych. W skład komisji oprócz radnych rada mogła powołać osoby spoza swego grona, jednak w ilości nie przekraczającej połowy składu komisji. Przewodniczącym komisji był zawsze radny powoływany przez radę narodową. Do realizacji swoich zadań komisje mogły włączać również specjalistów oraz osoby zainteresowane daną dziedziną spoza swojego składu⁵⁸.

Tryb pracy komisji oraz jej organizację określał uchwalony przez nią regulamin pracy. Przed wejściem w życie podlegał on akceptacji ze strony rady narodowej. Jednocześnie komisje w swojej działalności podlegały radzie narodowej. Na żądanie rady, komisje były zobowiązane przedstawić do zatwierdzenia swoje plany pracy oraz składać sprawozdania. Pomocy komisjom w realizacji ich zadań udzielało prezydium rady, które było również zobowiązane do włączania ich w przygotowanie ważniejszych uchwał. Również kierownicy wydziałów posiadali określone zobowiązania wobec komisji rady narodowej. Na zaproszenie organu rady, powinni oni brać udział w jego posiedzeniach, zasięgać opinii komisji przed podjęciem ważniejszych decyzji oraz udzielać im pomocy w realizacji zadań. Jednostki podlegające kontroli komisji rady narodowej musiały

56 Tamże, art. 14-15.

57 Tamże, art. 9.

58 Tamże, art. 38-39.

natomiast dostarczać jej wszelkich wiadomości i materiałów potrzebnych do wykonania zadań⁵⁹.

Ustawa styczniowa określała zakres zadań stałych komisji rad narodowych, do którego należało:

- utrzymywanie stałej łączności z masami pracującymi i ich organizacjami,
- przyciąganie ich do współpracy z władzą państwową i jej organami,
- pobudzanie i wykorzystywanie społecznej inicjatywy,
- przyjmowanie, rozpatrywanie i nadawanie dalszego biegu projektom pochodzącym od organizacji społecznych lub poszczególnych obywateli,
- występowanie z inicjatywą i projektami w stosunku do rady narodowej i jej organów,
- badanie i opracowanie spraw zleconych przez radę narodową lub przedłożonych przez prezydium,
- czuwanie nad prawidłowym wykonywaniem uchwał i wytycznych rady narodowej i jej prezydium oraz organów nadrzędnych,
- kontrola działalności wydziałów oraz podporządkowanych radzie przedsiębiorstw, zakładów i instytucji,
- sprawowanie kontroli społecznej nad niepodporządkowanymi radzie narodowej organami państwowymi, instytucjami i jednostkami gospodarczymi⁶⁰.

Nowelizacja ustawy wydana 28 czerwca 1963 r. wprowadziła instytucję tzw. wiążących zaleceń i opinii, które komisje mogły kierować do kierowników wydziałów, obok wniosków i opinii zwykłych⁶¹. Wiążące zalecenia i opinie zobowiązywały kierowników wydziałów do podejmowania określonych czynności. W razie zastrzeżeń co do zdania komisji, kierownik wydziału był zobowiązany niezwłocznie powiadomić o tym właściwą komisję oraz prezydium rady narodowej⁶².

Zgodnie z ustawą styczniową organem wykonawczym i zarządzającym rady narodowej pozostało. Było ono organem kolegalnym, składającym się z przewodniczącego, jego zastępców, sekretarza oraz członków⁶³. Członków prezydium wybierała rada spośród radnych lub spoza ich grona. Zwyczajowo na przewodniczącego

59 Tamże, art. 41-42.

60 Tamże, art. 40.

61 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 32.

62 Ustawa z dnia 28 czerwca 1963 r. o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1963 nr 28 poz. 164, art. 1 pkt. 19.

63 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 32.

prezydium powoływano osobę pełniącą jednocześnie funkcje polityczne na określonym szczeblu⁶⁴. Wybór przewodniczącego prezydium WRN podlegał zatwierdzeniu przez RM. Przewodniczący, jego zastępcy oraz sekretarz prezydium byli stale urzędującymi członkami prezydium. Pozostałe osoby, powoływane były jako tzw. członkowie dochodzący⁶⁵. Rada narodowa miała prawo odwołania prezydium w całości lub tylko poszczególnych jej członków. Uchwały prezydium rady musiały zapadać w obecności przynajmniej połowy jego składu. Dla ważności musiały one zostać podpisane przez przewodniczącego oraz sekretarza prezydium⁶⁶.

Do zadań prezydium rady narodowej, należało reprezentowanie rady na zewnątrz, wykonywanie uchwał rady oraz prezydiów rad wyższego stopnia i RM, jak również organizowanie wykonywania zadań rady narodowej. W szczególności działalność prezydium miała polegać na: przygotowywaniu i zwoływaniu sesji rady narodowej; uchwalaniu projektu planu gospodarczego i budżetu oraz rozpatrywaniu okresowych sprawozdań z ich wykonania; nadawaniu kierunku działalności wydziałów, podległych przedsiębiorstw, zakładów i instytucji oraz nadzorowaniu i koordynowaniu ich działalności, a także na wydawaniu zarządzeń⁶⁷.

Prezydium rady posiadało również szereg kompetencji wobec wydziałów oraz jednostek niepodporządkowanych radzie narodowej. W stosunku do wydziałów prezydium mogło w trybie nadzoru uchylić lub zmienić decyzję kierownika wydziału. Wyjątkiem były jedynie decyzje powodujące przyznanie praw indywidualnie określonym osobom. W takiej sytuacji, prezydium mogło w trybie nadzoru uchylić lub zmienić je jedynie w przypadkach przewidzianych w przepisach o postępowaniu administracyjnym lub w odrębnych ustawach. W odniesieniu do organów państwowych, instytucji i jednostek gospodarczych niepodporządkowanych radzie narodowej, prezydium miało prawo żądać przedłożenia określonych informacji oraz je rozpatrywać. Prezydium mogło również zwoływać narady kierowników jednostek nie podporządkowanych radzie w celu uzgodnienia ich działalności z okólnym kierunkiem działalności rady. Kierownicy tych jednostek byli natomiast zobowiązani ustalać z prezydium decyzje, które miały zasadnicze znaczenie dla interesów miejscowej ludności i rozwoju gospodarczego terenu⁶⁸. Ustawa nie wprowadziła

64 A. Jaroszyński, *Struktura i funkcjonowanie organów w systemie rad narodowych*, PWN, Warszawa 1984 r., s. 63.

65 E. Rączka, dz. cyt., s. 13.

66 Ustawa z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych, art. 50-51, 54, 58.

67 Tamże, art. 53.

68 Tamże, art. 55-56.

jasnego rozgraniczenia kompetencji pomiędzy radną narodową, a jej prezydium. Z tego powodu, w większości sytuacji, prezydium mogło przejmować sprawy ze wspólnego zakresu działania i rozstrzygać je na mocy własnych uchwał. Doprowadziło to do sytuacji, w której funkcje uchwałodawcze i wykonawcze łączyła w sobie nie rada narodowa ale jej prezydium, które w poważnym stopniu zastępowało radę w realizacji funkcji uchwałodawczej⁶⁹.

Własny zakres kompetencji posiadał przewodniczący prezydium rady narodowej. Reprezentował on prezydium na zewnątrz, przygotowywał i zwoływał posiedzenia prezydium oraz im przewodniczył, w przypadkach nie cierpiących zwłoki wydawał zarządzenia należące do właściwości prezydium, przy czym zobowiązany był na najbliższym posiedzeniu prezydium przedstawić je do zatwierdzenia. Czuwał on także nad wykonywaniem uchwał rady i prezydium oraz wytycznych organów nadrzędnych. Przewodniczący był także służbowym przełożonym kierowników i innych pracowników wydziałów⁷⁰. Pozycja przewodniczącego ulegała stopniowemu umacnianiu, przybierając z czasem charakter samodzielnego organu administracji państwowej⁷¹.

Ustawa z 25 stycznia 1958 r. całkowicie zmieniała charakter wydziałów prezydium. Zgodnie z jej postanowieniami stanowiły one toap, kierujące poszczególnymi dziedzinami spraw należących do właściwości rad narodowych⁷².

Wydziały tworzyło prezydium rady narodowej, które określało również ich organizację wewnętrzną i szczegółowy zakres działania. Alternatywnie, zamiast wydziałów prezydium mogło tworzyć zarządy, oddziały, referaty, kolegialne komisje lub urzędy o innej nazwie, podlegające przepisom o wydziałach. Na czele wydziałów stali kierownicy, powoływani i odwoływani przez prezydium rady oraz ponoszący jednoosobowo odpowiedzialność za ich pracę. Wydziały działały zgodnie z wytycznymi i zarządzeniami swojego prezydium oraz zgodnie z wytycznymi wydziałów wyższego stopnia i odpowiedniego ministra. Prezydium na swoich posiedzeniach rozpatrywało sprawozdania z działalności wydziałów⁷³. Pomiędzy wydziałami a prezydiami brakowało wyraźnego rozgraniczenia kompetencji. W związku z tym wystąpiła tendencja do przejmowania wielu spraw, które powinny być rozstrzygane przez wydziały, do

69 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 36.

70 Ustawa z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych, art. 57.

71 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 32.

72 Ustawa z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych, art. 59.

73 Tamże, rozdz. 7.

kolegialnego rozstrzygnięcia przez prezydium. W konsekwencji powodowało to osłabienie odpowiedzialności kierowników organów administracji państwowej za podejmowane działania oraz „powierzchowne” rozpatrywanie tych spraw przez prezydium⁷⁴.

Podobnie jak w okresie wcześniejszym i zgodnie z rygorami dotychczas obowiązujących przepisów, rady narodowe podlegały ścisłemu nadzorowi i hierarchicznej zależności. Nadzór nad działalnością rad narodowych sprawowała RP oraz rady narodowe wyższego stopnia. Prezydium rad narodowych podlegały nadzorowi RM oraz prezydiów rad narodowych wyższego stopnia. Nadzór nad działalnością wydziałów sprawowali natomiast właściwi ministrowie i kierownicy urzędów centralnych oraz właściwe wydziały wyższego stopnia⁷⁵.

RP sprawująca zwierzchni nadzór nad radami narodowymi wszystkich szczebli zarządzała wybory do rad narodowych oraz czuwała nad ich prawidłowym przebiegiem. Czuwała ona także nad prawidłowością wyborów prezydiów i komisji rad narodowych, RP rozpatrywała sprawozdania WRN i rad miast wyłączonych z województw oraz rad narodowych niższych stopni. Posiadała ona ponadto uprawnienia do uchylania uchwał rad narodowych wszystkich stopni jeżeli były sprzeczne z prawem lub zasadniczą linią polityki państwa. W skrajnych sytuacjach, jeżeli rada narodowa swą działalnością systematycznie naruszała prawo lub zasadniczą linię polityki państwa, RP mogła taką radę rozwiązać⁷⁶. Analogiczne uprawnienia do RP, za wyjątkiem prawa rozwiązania rady, posiadały rady narodowe wyższych szczebli względem rad stopnia niższego.

Uprawnienia nadzorcze i koordynujące względem prezydiów rad posiadała RM. Rozpatrywała ona sprawozdania PWRN oraz prezydiów rad narodowych niższego stopnia, udzielała prezydium rad narodowych wytycznych dotyczących ich działalności oraz pomocy w zakresie wykonywania zadań. RM była organem rozstrzygającym spory pomiędzy PWRN oraz między ministerstwami, a prezydiami tychże rad. RM dokonywała również oceny działalności prezydiów rad narodowych z punktu widzenia jej zgodności z prawem i zasadniczą linią polityki państwa. W razie stwierdzenia nieprawidłowości, miała ona prawo zawieszenia uchwał WRN przedkładając sprawę do rozstrzygnięcia RP oraz uchylała uchwały prezydiów tych rad i rad niższego stopnia, w przypadku ich sprzeczności z prawem lub zasadniczą linią polityki państwa. W razie naruszenia prawa

74 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 36.

75 Ustawa z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych, art. 63.

76 Tamże, art. 65.

lub zasadniczej linii polityki państwa, RM mogła zawiesić w czynnościach przewodniczącego lub inne osoby wchodzące w skład prezydium. Prezydium rad narodowych wyższego stopnia, posiadały analogiczne uprawnienia względem prezydiów rad niższego stopnia, przy czym prawo zawieszenia członka prezydium posiadały jedynie prezydium WRN⁷⁷.

Nadzór nad wydziałami wchodzącymi w zakres powierzonych im zadań sprawowali ministrowie i kierownicy urzędów centralnych. Posiadali oni prawo udzielania wydziałom wytycznych dla ich działalności, sprawowali kontrolę nad działalnością wydziałów oraz oceniali ją z punktu widzenia zgodności z prawem i zasadniczą linią polityki państwa. Na podstawie przepisów ustawowych ministrowie oraz kierownicy urzędów centralnych mogli uchylać lub zmieniać decyzje wydziałów. W celu właściwej realizacji zadań przez wydziały udzielali oni pomocy i instruktażu w tym zakresie. Analogiczne uprawnienia posiadali kierownicy wydziałów względem wydziałów niższego stopnia⁷⁸.

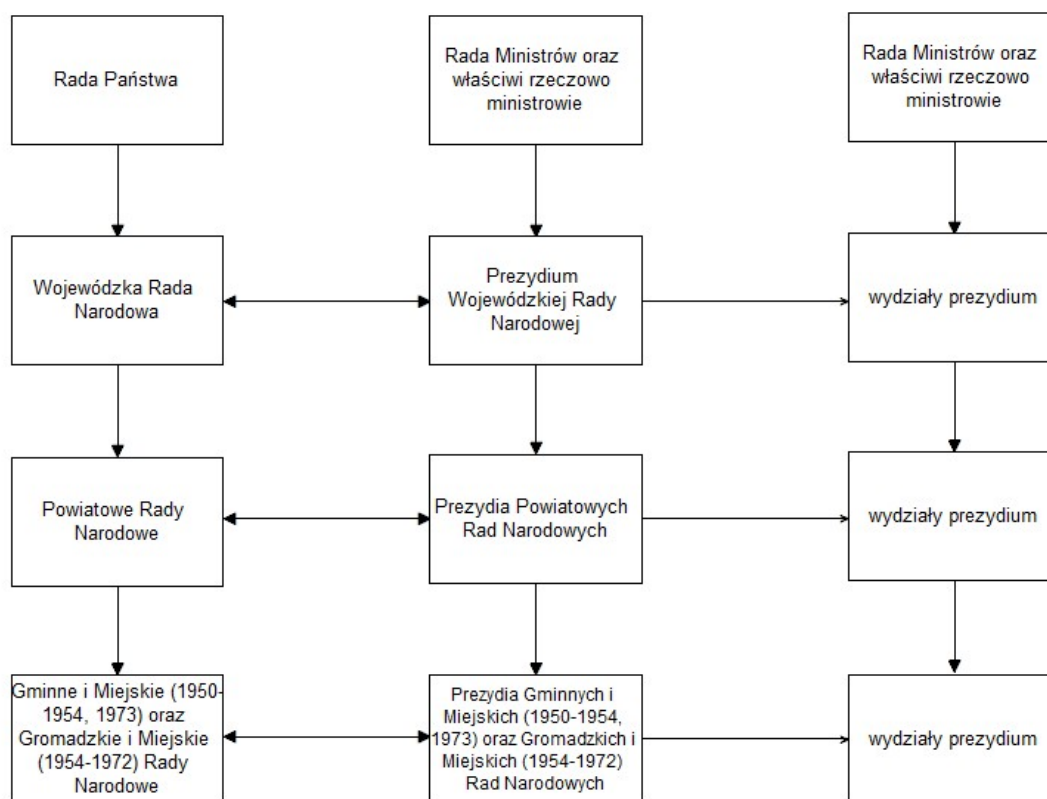
Silne podporządkowanie pionowe powodowało, że prezydium rad narodowych, główną uwagę koncentrowały na wykonywaniu wytycznych otrzymywanych z wyższego szczebla hierarchii. Negatywnie odbijało się to na organizacji przez nie prac rady oraz na czuwaniu nad realizacją ich uchwał. Z tego też powodu nie zawsze były one zainteresowane w rozwijaniu rzetelnej kontroli realizacji uchwał rad narodowych, przede wszystkim przez komisje stałe⁷⁹. Schemat organizacji systemu rad narodowych w latach 1950-1972 przedstawia poniższy wykres:

77 Tamże, art. 67-68.

78 Tamże, art. 69-70.

79 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 36-37.

Wykres 2: Schemat organizacji systemu rad narodowych w latach 1950-1972

Źródło: Dz.U. 1950 nr 14 poz. 130, Dz.U. 1954 nr 43 poz. 191 oraz Dz.U. 1972 nr 49 poz. 312.

2.2 Reformy z lat 1972-1975

Omawiany okres rozwoju systemu rad narodowych kończą reformy administracji przeprowadzone w latach 1972-1975. Podczas pierwszego etapu reform dokonano zmiany podziału administracyjnego wsi. Ustawą z dnia 29 listopada 1972 r. o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych⁸⁰, na miejsce działających do tej pory gromad utworzono gminy, a także powołano gminne organy administracji państwowej, czyli naczelników gmin. Prezydium rady narodowej, które przed reformą było organem wykonawczo-zarządczym gromadzkiej rady narodowej, stało się organem wewnętrznym

⁸⁰ Ustawa z dnia 29 listopada 1972 r. o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1972 nr 49 poz. 312.

GRN. Funkcje wykonawczo-zarządzające przejął natomiast toap – naczelnik gminy⁸¹.

Drugi etap reform przeprowadzony został ustawą z dnia 22 listopada 1973 r. o zmianie ustawy o radach narodowych⁸². W wyniku przeprowadzonych zmian na wszystkich szczeblach administracji terenowej zlikwidowane zostały prezydia rad narodowych i wydziały działające w dotychczasowym kształcie. Zamiast nich wprowadzono toap o charakterze monokratycznym, które stanowili: wojewodowie, prezydenci miast oraz naczelnicy miast, powiatów, dzielnic i gmin⁸³. Prezydium rad narodowych, podobnie jak uprzednio na szczeblu gminnym, stały się wewnętrznymi kierowniczymi organami rad narodowych⁸⁴. Wydziały, stanowiące samodzielne organy administracji, przekształcono w całościowo ujęte urzędy mające wspierać je w wykonywaniu zadań⁸⁵.

Ostatni, trzeci etap reformy, stanowiło wydanie ustawy z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych⁸⁶. Ustawą tą zlikwidowano powiaty oraz zniesiono organy powiatowe. Ich kompetencje zostały przeniesione na organy gminne (w głównej mierze) oraz wojewódzkie. Jednocześnie dokonano nowego podziału administracyjnego państwa na szczeblu wojewódzkim, poprzez wprowadzenie podziału państwa na 49 województw⁸⁷.

81 M. Kulesza, *Organizacja rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej*, [w:] *Terenowe organy administracji i rady narodowe po reformie*, red. J. Służewski, Warszawa 1977 r., s. 154-155.

82 Ustawa z dnia 22 listopada 1973 r. o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1973 nr 47 poz. 276.

83 M. Kallas, A. Lityński, *Historia ustroju i prawa Polski Ludowej*, Warszawa 2003, s. 167-168.

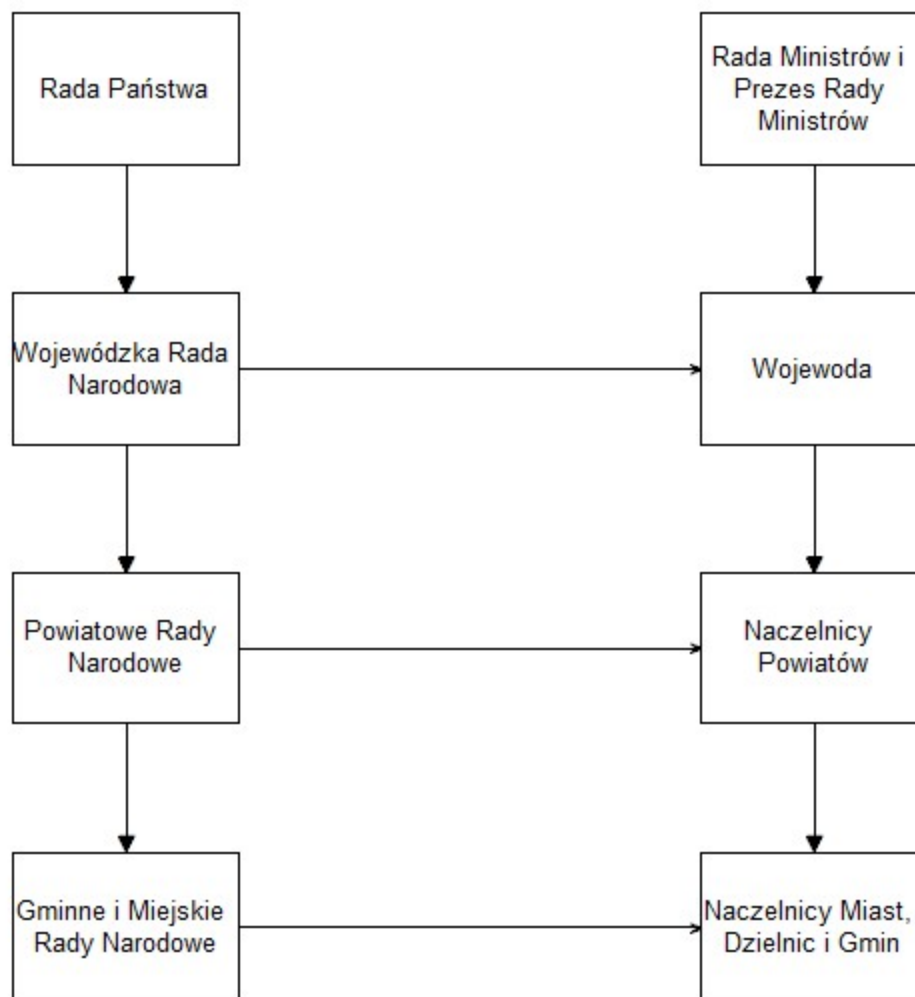
84 M. Kulesza, dz. cyt., s. 156.

85 M. Romański, *Urząd Wojewody w Polsce 1918-2013. Studium prawnohistoryczne*, Rzeszów 2013, s. 35.

86 Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1975 nr 16 poz. 91.

87 M. Kulesza, dz. cyt., s. 159-161.

Wykres 3: Schemat organizacji systemu rad narodowych w latach 1973-1975

Źródło: Dz.U. 1973 nr 47 poz. 276.

3. Lata 1975-1990

Reformy z lat 1973-1975 wprowadziły zasadnicze zmiany w organizacji rad narodowych i toap. Uprawnienia rad narodowych opisywała konstytucja PRL⁸⁸, która stwierdzała że: „Rady narodowe kierują całokształtem rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturalnego oraz wpływają na wszystkie jednostki administracji i gospodarki na swoim terenie, inspirują i koordynują ich działalność oraz sprawują nad nimi kontrolę. Rady

⁸⁸ Obwieszczenie Przewodniczącego Rady państwa z dnia 16 lutego 1976 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalonej przez Sejm Ustawodawczy dnia 22 lipca 1952 r., Dz.U. 1976 nr 7 poz. 36.

narodowe wiążą potrzeby terenu z celami i zadaniami ogólnopaństwowymi⁸⁹ [...]. Rady narodowe troszczą się stale o codzienne potrzeby i interesy ludności, zwalczają wszelkie przejawy samowoli i biurokratycznego stosunku do obywatela, sprawują i rozwijają kontrolę społeczną działalności urzędów, przedsiębiorstw, zakładów i instytucji⁹⁰ [...]. Rady narodowe dbają o utrzymanie porządku publicznego i czuwają nad przestrzeganiem praworządności ludowej, ochraniają własność społeczną, zabezpieczają prawa obywateli, współdziałają w umacnianiu obronności i bezpieczeństwa państwa⁹¹ [...]. Rady narodowe wykorzystują wszelkie zasoby i możliwości terenu dla jego wszechstronnego rozwoju gospodarczego i kulturalnego, dla coraz lepszego zaspokajania potrzeb ludności w zakresie zaopatrzenia i usług oraz dla rozbudowy instytucji i urządzeń komunalnych, oświatowych, kulturalnych, sanitarnych i sportowych. Rady narodowe na wniosek toap uchwalają plany społeczno-gospodarcze i budżety województw, miast, dzielnic i gmin⁹²". Zapisy konstytucji precyzowała ustawa o radach narodowych, której tekst jednolity został ogłoszony w 1975 r.⁹³ Stwierdzała ona, że rady narodowe: czuwają nad przestrzeganiem praworządności ludowej, ochraniają własność społeczną, współdziałają w umacnianiu obronności i bezpieczeństwa państwa, zwalczają przejawy samowoli i biurokratycznego stosunku do obywateli oraz czuwają nad wykonywaniem przez obywateli obowiązków wobec państwa, w ramach uprawnień nadanych im przez ustawy wydają przepisy powszechnie obowiązujące w danym terenie, w szczególności zarządzenia porządkowe w celu ochrony bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego w zakresie nieunormowanym odrębnymi przepisami, udzielają poparcia społecznym formom umacniania harmonijnego współżycia mieszkańców⁹⁴. Kompetencje rad narodowych wymienione w najważniejszych aktach sklasyfikować można w następujących grupach:

1. sprawowanie kierownictwa rozwojem gospodarczym, społecznym i kulturalnym tereny,
2. nadawanie kierunku działania toap,
3. zapewnianie praworządności oraz ładu i porządku publicznego,
4. wydawanie przepisów prawnych powszechnie obowiązujących na terenie działania rady narodowej,

89 Tamże, art. 46.

90 Tamże, art. 47.

91 Tamże, art. 48.

92 Tamże, art. 49.

93 Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1975 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych, Dz.U. 1975 nr 26 poz. 139.

94 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 126-127.

5. powoływanie, odwoływanie lub wywierania wpływu na skład personalny określonych organów i jednostek organizacyjnych,

6. sprawowanie kontroli społecznej⁹⁵.

Po reformach z lat 1972-1975 nastąpił jednak proces dalszego osłabiania pozycji rad narodowych. Jednym z głównych czynników mających wpływ na pozycję rad była postępująca centralizacja w zarządzaniu gospodarką narodową, która doprowadziła do wyłączenia z ich kompetencji całych gałęzi gospodarki podporządkowanych odtąd władzom centralnym. Z kompetencji organów terenowych wyłączono przemysł terenowy, handel, uspołecznione gospodarstwa rolne i inne działy o lokalnym charakterze⁹⁶.

Rady narodowe obradowały na sesjach, na których rozpatrywały sprawy mające zasadnicze znaczenie dla danego terenu. W szczególności uchwalały na nich plany rozwoju społeczno-gospodarczego i budżet oraz rozpatrywały sprawozdania z ich realizacji, ustalały wytyczne dla wykonywania ważniejszych zadań, powoływały i odwoływały swoje organy, udzielały wytycznych dla ich działalności i rozpatrywały ich sprawozdania. Ponadto w czasie sesji rady oceniały pracę toap i jednostek gospodarczych oraz dokonywały okresowej analizy realizacji postulatów i wniosków zgłoszonych przez wyborców. Po za sprawami merytorycznymi rada zobowiązana była rozważyć na sesjach sprawy związane z działalnością własną (uchwalanie własnego regulaminu i planu pracy) i swoich organów⁹⁷. Rady narodowe ustalały roczne, pięcioletnie i dłuższe plany społeczno-gospodarcze rozwoju oraz plany zagospodarowania przestrzennego. W uchwalanych planach rady narodowe określały zadania dla jednostek podporządkowanych radzie, które znajdowały swoje odzwierciedlenie w budżetach rad, zalecenia i wytyczne dla jednostek i organizacji gospodarczych niepodporządkowanych radzie, a działających na obszarze jej zakresu terytorialnego, ustalające zadania, których realizacja jest niezbędna dla zapewnienia prawidłowego rozwoju społeczno-gospodarczego terenu, zadania rady narodowej związane z rozwijaniem i popieraniem inicjatyw społecznych, w tym zwłaszcza czynów społecznych⁹⁸. WRN zatwierdzały plany zagospodarowania przestrzennego zespołów jednostek osadniczych obejmujących obszary przekraczające obszar gminy (miasta i gminy) oraz ogólne plany zagospodarowania

95 Tamże, s. 122.

96 Tamże, s. 49.

97 Tamże, s. 137-138.

98 Tamże, s. 265.

przestrzennego pozostałych miast⁹⁹. Rady stopnia wojewódzkiego uchwały ponadto własny budżet oraz budżet zbiorczy obejmujący również środki gminnych rad narodowych¹⁰⁰. Obowiązkiem rad narodowych, było dokonywanie na sesjach okresowych ocen realizacji postulatów i wniosków zgłoszonych na spotkaniach wyborczych oraz na spotkaniach z radnymi. Toap były natomiast zobowiązane do sporządzenia i przedstawienia radom sprawozdań na ten temat¹⁰¹. Rady narodowe w ramach swoich uprawnień kontrolnych wysłuchiwały na sesjach sprawozdań i informacji z działalności jednostek podporządkowanych jak i niepodporządkowanych. Miały one również prawo udzielania im wytycznych¹⁰².

Rady narodowe powoływały przewodniczącego rady i jego zastępców, komisje stałe i niestałe oraz ich przewodniczących jak również osoby spoza rady mające dołączyć do ich składu. Ponadto rady narodowe wybierały członków komitetów kontroli społecznej, kolegiów do spraw wykroczeń, członków społecznych komisji pojednawczych oraz ławników ludowych sądów powszechnych¹⁰³. Po reformach rady narodowe przestały natomiast powoływać i odwoływać toap. Kompetencje te przejęły organy administracji wyższego stopnia, które były zobowiązane do zasięgania opinii rad na temat kandydatów. W dalszym ciągu mogły one jednak występować o ich odwołanie¹⁰⁴.

Uchwały rad narodowych można podzielić na:

1. przepisy prawne powszechnie obowiązujące na terenie działania rady,
2. plany społeczno-gospodarcze rozwoju terenu na okresy pięcioletnie i roczne,
3. budżety terenowe i inne uchwały dotyczące spraw finansowych,
4. uchwały problemowe, zawierające najczęściej programy działania organów i jednostek organizacyjnych podporządkowanych i niepodporządkowanych radom,
5. dotyczące spraw organizacyjnych,
6. w sprawach personalnych,
7. rozstrzygające indywidualne, konkretne sprawy,
8. zawierające apele i wezwania do ludności¹⁰⁵.

Rady narodowe były uprawnione do wydawania dwóch rodzajów aktów

99 Tamże, s. 267.

100 Tamże, s. 156.

101 Tamże, s. 97.

102 Tamże, s. 132.

103 Tamże, s. 130-131.

104 Tamże, s. 125.

105 Tamże, s. 153-154.

zawierających przepisy powszechnie obowiązujące:

1. wydawanych z mocy upoważnienia ustawowego, w celu wykonywania ustawy,
2. zarządzeń porządkowych, wydawanych w celu ochrony bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego.

Rady narodowe upoważnione były do wydawania aktów normatywnych w ok. 56 sprawach. Stanowiło to wyraźną dysproporcję w stosunku do toap, które uprawnień taki posiadały ok 180¹⁰⁶, zatem z ok 250 prawotwórczych uprawnień organów rad narodowych ok 70% uprawnień przypadało toap¹⁰⁷.

Podczas reform przeprowadzonych w latach 1973-1975 reorganizacji uległo prezydium rady narodowej. Z organu wykonawczo-zarządzającego stało się ono społecznym, wewnętrznym organem rady narodowej, złożonym ze stałego przewodniczącego, jego zastępców oraz przewodniczących komisji stałych. W posiedzeniach prezydium na prawach członka brał udział również przewodniczący komitetu kontroli społecznej, o ile tej funkcji nie sprawował jeden z zastępców przewodniczącego¹⁰⁸. Prezydium posiadało skład mający charakter funkcjonalny. Występowała w nim funkcjonalność polityczno-inspiratorska – w prezydium krzyżowały się inicjatywy i propozycje wszystkich partii i stronnictw politycznych reprezentowanych przez przewodniczącego i zastępców, jak również organizacyjno-wykonawcza. W prezydium krzyżowały się wszystkie kierunki pracy rady i jej organów, reprezentowane przez przewodniczących komisji¹⁰⁹. W świetle przepisów prawnych prezydium pełniło następujące funkcje:

- organizowało działalności rady narodowej na sesjach,
- organizowało i koordynowało działalności komisji rady narodowej,
- udzielało pomocy radnym w wykonywaniu ich mandatu,
- udzielało pomocy organom samorządu mieszkańców miast i wsi oraz współdziałanie z organizacjami społecznymi,
- sprawowało bieżący nadzoru nad działalnością komitetu kontroli społecznej,
- reprezentowało radę w stosunkach z toap,

106Tamże, s. 128-129.

107Tamże, s. 251.

108E. Rączka, dz. cyt., s. 43.

109A. Zembaty, *Rola aparatu obsługi rad narodowych (biuro rady i inspektor ds. obsługi rady)*, Problemy Rad Narodowych, z. 39, 1978, s. 193.

- wypełniało inne funkcje¹¹⁰.

Przewodniczący rady narodowej przewodniczył posiedzeniom prezydium, na których proponował: porządek obrad, referował niektóre sprawy, moderował bieg dyskusji oraz ją podsumowywał, zazwyczaj przedstawiał również ostateczną treść postanowień prezydium. W zakresie poruczonym przez prezydium, podejmował również niektóre czynności jednoosobowo, nie zastępował jednak kolegiального prezydium w podejmowaniu decyzji. Prezydium rady narodowej wyrażało swoją wolę poprzez kolegialne podejmowane postanowienia. Instytucja postanowień nie miała jednak swojego umocowania ustawowego. Wynikała ona jedynie z wewnętrznego regulaminu rady. Prezydium podejmowało postanowienia we wszystkich sprawach należących do jego kompetencji. Postanowienia te miały dla ich adresata charakter wiążący¹¹¹.

Zgodnie z dyrektywą I Krajowej Konferencji PZPR z 1973 r., kluby PZPR otrzymały zalecenie, aby w porozumieniu ze stronnictwami politycznymi na przewodniczących rad narodowych proponować I sekretarzy właściwych komitetów partii komunistycznej, a na ich zastępców prezesów odpowiedniego szczebla organizacji ZSL i SD oraz ew. bezpartyjnych działaczy FJN¹¹². Polecenie to podtrzymywano i przypomniano także w czasie kolejnych kadencji, o czym świadczy choćby pismo KC PZPR z 10 marca 1976 r. do I Sekretarza KW PZPR w Gdańsku, dotyczące organizacji pierwszej sesji nowo wybranej WRN¹¹³. Dyrektywę tę zmieniło dopiero VI Plenum KC PZPR z 4 października 1980 r., które stwierdziło że funkcję tę należy powierzać także działaczom sojuszniczych stronnictw oraz bezpartyjnym¹¹⁴. Dyrektywy te wzmacniały kompetencje prezydium rady, ponieważ połączenie w rękach przewodniczącego i jego zastępców funkcji w terenowych organach jednolitej władzy państwowej oraz w instancji partyjnej sprawiało, że prezydium stawało się nie tylko emanacją rady, ale także formą realizacji politycznego przywództwa partii komunistycznej, w stosunku do administracji terenowej. Wpływało to na wzmocnienie roli postanowień prezydium, które toap traktowały jako obowiązujące¹¹⁵.

Organami wewnętrznymi rady były również komisje stałe, których liczba uzależniona była od szczebla rady narodowej. WRN nie mogły powołać więcej jak siedem

110S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 168.

111Tamże, s. 175-177.

112E. Rączka, dz. cyt., s. 42.

113AP w Gdańsku, Urząd Wojewódzki w Gdańsku, nr zespołu 2375, sygn. BRN/-III/24, k. 12.

114S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 45-46.

115Tamże, s. 180.

komisji stałych, z których każda musiała liczyć m.in. 14 członków. Przynajmniej połowa z nich (wliczając w to przewodniczącego) musiała być radnymi. Wyróżnić można cztery podstawowe funkcje komisji rad narodowych:

1. funkcja inspiratorska,
2. funkcja opiniotwórcza,
3. funkcja kontrolna,
4. funkcja utrzymania stałej łączności z masami pracującymi.

Na mocy swojego regulaminu, rady mogły przekazywać komisjom do rozpatrzenia następujące sprawy: informacje właściwych organów administracji terenowej i jednostek gospodarczych o stanie realizacji planów społeczno-gospodarczego rozwoju oraz budżetu i indywidualnych uchwał rady; oceny toap i jednostek gospodarczych; realizacje postulatów i wniosków wyborców¹¹⁶.

Komisje wykonywały swoje zadania poprzez posiedzenia plenarne, prezydium komisji, przewodniczącego komisji, wyznaczone zespoły kontrolne, opiniotwórcze i konsultacyjne oraz zlecanie indywidualnych zadań członkom komisji. Komisje pracowały na podstawie uchwalonych przez siebie, a następnie akceptowanych przez prezydium, okresowych planów pracy. W planach pracy określone były terminy posiedzeń, podstawowa problematyka obrad, przedmiot konkretnej działalności komisji, nazwiska odpowiedzialnych za przygotowanie właściwych materiałów oraz składy zespołów kontrolnych. Po rozpatrzeniu sprawy komisja występowała do wojewody lub rady o podjęcie stosownej uchwały¹¹⁷.

Z inspiracji II Krajowej Konferencji PZPR, która odbyła się w styczniu 1978 r. przy radach narodowych powołane zostały komitety kontroli społecznej¹¹⁸. Dokonano tego ustawą z dnia 26 maja 1978 r. o zmianie ustawy o radach narodowych¹¹⁹. Zgodnie z uchwałą Rady państwa z dnia 2 czerwca 1978 r. w sprawie komitetów kontroli społecznej¹²⁰, komitetem powinien kierować jeden z zastępców przewodniczącego rady. Jeżeli byłoby to niemożliwe, to osoba wybrana na tę funkcję dołączała do składu prezydium jako jego członek¹²¹. Podstawowe kierunki działalności wojewódzkich

116 Tamże, s. 184-187.

117 Tamże, s. 187.

118 Tamże, s. 50.

119 Ustawa z dnia 26 maja 1978 r. o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1978 nr 14 poz. 61

120 Uchwała Rady państwa z dnia 2 czerwca 1978 r. w sprawie komitetów kontroli społecznej, M.P. 1978 nr 20 poz. 69.

121 S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 199-200.

komitetów kontroli społecznej sprowadzały się do: programowania głównych zadań i oceny skuteczności kontroli społecznej na terenie województwa, upowszechniania najlepszych doświadczeń komitetów stopnia podstawowego, a także podejmowania działań wykraczających poza możliwości komitetów stopnia podstawowego. Na podstawie wniosków komitetów stopnia podstawowego lub własnych spostrzeżeń wojewódzkie komitety kontroli społecznej występowały do właściwych organów i instytucji, których działalność obejmowała teren szerszy niż podstawowych jednostek terenowych albo do jednostek kooperujących, których zaniedbania zakłócają produkcję lub zaopatrzenie na terenie tych jednostek¹²².

Zgodnie z ustawą o radach narodowych znowelizowaną w 1975 r. ustawą z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych toap stopnia wojewódzkiego byli wojewodowie, a w województwach stołecznym i miejskim prezydenci miast, będący jednocześnie organami wykonawczymi WRN. Wojewodę powoływał Prezes RM po zaopiniowaniu kandydata przez właściwą radę narodową. Premier powoływał również wicewojewodów¹²³.

Wojewoda w ramach zadań zleconych przez rząd lub premiera koordynował działalność wszystkich organów administracji państwowej i jednostek gospodarki społecznej na obszarze województwa, w celu zapewnienia ich działania zgodnego z celami polityki ogólnopaństwowej. Podejmował on również czynności, zmierzające do prawidłowego wykonania przez wszystkie jednostki państwowe, spółdzielcze i organizacje społeczne na terenie województwa, określonych zadań wynikających z narodowego planu społeczno-gospodarczego oraz zadań z zakresu administracji państwowej, należących do naczelnych i centralnych organów administracji. Wojewoda koordynował ponadto prace przygotowawcze związane z organizowaniem na obszarze województwa ogólnopolskich imprez i obchodów, festiwali, dożynek, wystaw itp. Wojewoda na swoim obszarze działania, reprezentował Prezesa RM podczas uroczystych obchodów i wydarzeń, a także wykonywał inne zadania określone przez rząd lub premiera oraz przedstawiał mu informacje i oceny dotyczące realizacji węzłowych zadań społeczno-gospodarczych, ze szczególnym uwzględnieniem ujemnych zjawisk występujących w administracji oraz

122Tamże, s. 203-204.

123Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym ..., art. 8 pkt. 11 i 12.

gospodarce narodowej wymagających przeciwdziałania¹²⁴. Wojewoda miał ponadto zapewnić realizację zadań wynikających z dyrektyw politycznych, uchwał instancji partyjnych, uchwał WRN oraz planu społeczno-gospodarczego rozwoju kraju i województwa¹²⁵.

W celu realizacji swoich zadań terenowe organy administracji państwowej wydawały akty o charakterze ogólnym (w tym zwłaszcza akty normatywne zawierające przepisy ogólnie obowiązujące i akty wewnętrzne kierownictwa państwowego) oraz akty o charakterze indywidualnym, dotyczące wydawania konkretnych decyzji¹²⁶.

Wojewoda wykonywał swoje zadania przy pomocy podległego mu UW¹²⁷. Pracą urzędu, wojewoda kierował osobiście lub przy pomocy swoich zastępców, ew. osób pełniących funkcję zastępcy. Wojewoda wydawał regulamin organizacyjny urzędu, w którym określał:

1. postanowienia wstępne obejmujące zasady kierowania pracą urzędu,
2. podział zadań oraz nadzoru nad wydziałami pomiędzy sobą i zastępcami,
3. zakres spraw zastrzeżonych do bezpośredniej aprobaty wojewody i jego zastępców, dotyczących w szczególności wydawania przepisów prawnych powszechnie obowiązujących,
4. zasady organizacji urzędu w tym jego strukturę organizacyjną,
5. zakres czynności wydziałów w tym czynności wspólnych dla wydziałów oraz czynności dla poszczególnych wydziałów,
6. rodzaje spraw, które z upoważnienia toap będą załatwiane przez dyrektorów wydziałów i ich zastępców.

Wydziały w UW mogły być podzielone na oddziały, jeżeli uzasadniała to liczba i charakter załatwianych przez nie spraw. W oddziale zatrudnionych musiało być co najmniej ośmiu pracowników. Jeżeli ich nie tworzono czynności powierzano poszczególnym pracownikom. Możliwe było wprowadzenie również struktury mieszanej tj. oddziałów oraz podziału czynności między niektórymi pracownikami. Zakres czynności poszczególnych wydziałów wojewoda określał na podstawie wytycznych ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska wydanych w porozumieniu z właściwymi ministrami. Pracą wydziałów w urzędzie wojewódzkim kierowali

124S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 230.

125M. Romański, dz. cyt., s. 38.

126S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 249.

127Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym ..., art. 8 pkt. 22.

dyrektorzy. Niektóre stanowiska dyrektorskie nosiły jednak inne nazwy. Wojewódzką komisją planowania kierował przewodniczący, kuratorium oświaty i wychowania - kurator oświaty i wychowania, inspektoratem obrony cywilnej - szef, komendą wojewódzką straży pożarnych - komendant, wydziałem zdrowia i opieki społecznej - lekarz wojewódzki¹²⁸. Różna była również liczba zastępców dyrektora. W wydziałach liczących od 16 do 25 pracowników - 1, natomiast w liczących ponad 25 pracowników - 1 lub 2. W szczególnych wypadkach toap mógł za zgodą Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska powołać zastępcę dyrektora w wydziałach gdzie go nie przewidywano oraz trzeciego zastępcę dyrektora w wydziałach liczących ponad 25 pracowników. Szczegółowego podziału pracy pomiędzy pracowników dokonywał dyrektor wydziału. Toap, na wniosek dyrektora wydziału, mógł poza regulaminem organizacyjnym upoważnić innych pracowników podległego mu urzędu do załatwiania określonych spraw w jego imieniu, w tym również do wydawania decyzji administracyjnych¹²⁹.

Przy wojewodzie w drugiej połowie lat siedemdziesiątych działały także komisje i kolegia: Komisja Dyscyplinarna, Wojewódzka Komisja Planowania, Kolegium ds. Wykroczeń, Komisja Orzecznictwa ds. Wykroczeń, Komisja Odwoławcza Podatkowa, Komisja Orzekająca ds. Dyscypliny Budżetowej, Wojewódzka Komisja Poborowa, Wojewódzki Komitet ds. Uwłaszczeń i Wojewódzki Komitet Przeciwpowodziowy. W miarę potrzeb podobne komisje powoływano także na czas określony¹³⁰.

Status wojewody określony został na nowo rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1978 r. w sprawie statusu wojewody¹³¹. Zgodnie z tym aktem prawnym był on przedstawicielem Rządu, organem wykonawczym i zarządzającym WRN oraz toap. Na podległym sobie terenie wojewoda wykonywał lub organizował wykonanie zadań wynikających z ustaw, rozporządzeń, uchwał RP, RM, zarządzeń Premiera oraz uchwał WRN. Odpowiadał on również za kontrolę wykonywania zadań, wynikających ze wskazanych aktów prawnych przez jednostki podporządkowane i nie podporządkowane radom narodowym¹³².

Jako przedstawiciel Rządu wojewoda wykonywał zadania zlecone mu przez Rząd i Prezesa RM. W ramach zadań zleconych koordynował on działalność organów

128S. Zawadzki, J. Chwistek, dz. cyt., s. 232-235.

129Tamże, s. 233-236.

130M. Romański, dz. cyt., s. 39.

131Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1978 r. w sprawie statusu wojewody, Dz.U. 1978 nr 2 poz. 4.

132Tamże, par. 1 i 2.

administracji państwowej i jednostek gospodarki na podległym sobie terenie. Przedstawiał on także Premierowi informacje i oceny dot. realizacji zadań społeczno-gospodarczych, a szczególnie ujemnych zjawisk występujących w administracji oraz gospodarce, wymagających natychmiastowego działania. Wojewoda był także reprezentantem Prezesa RM podczas uroczystych obchodów i wydarzeń¹³³.

Jako organ wykonawczy i zarządzający WRN oraz toap, wojewoda realizował zadania wynikające z uchwał właściwej sobie rady narodowej, w zakresie spraw gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz organu administracji. Odpowiadał on także za umożliwienie wykonywania przez radę stopnia wojewódzkiego jej ustawowych zadań. Jego obowiązki obejmowały m. in. opracowanie projektów planów społeczno-gospodarczych i budżetu oraz wykorzystanie środków finansowych przeznaczonych dla województwa oraz zagwarantowanie prawidłowej polityki inwestycyjnej w wykonywaniu zadań określonych w narodowym planie społeczno-gospodarczym¹³⁴. Ponadto w kompetencjach wojewody znalazły się sprawy z wielu innych dziedzin, m.in. rozbudowy miast i jednostek osadniczych oraz polityki mieszkaniowej, gospodarki żywnościowej, zaopatrzenia rynku i zapewnienia usług dla ludności, drogownictwa, komunikacji i łączności, oświaty i wychowania, zdrowia i pomocy społecznej, kultury i sztuki, kultury fizycznej, sportu i turystyki, ochrony środowiska, planowania przestrzennego, gospodarki leśnej, gospodarki paliwowo-energetycznej i materiałowej, spraw wyznaniowych, obronności, zapewniania ładu i porządku publicznego oraz nadzoru nad jednostkami podporządkowanymi i toap stopnia podstawowego. Wojewoda posiadał także szereg kompetencji w stosunku do jednostek nie podporządkowanych WRN. W trakcie realizacji swoich zadań wojewodowie współpracowali i realizowali zalecenia ministrów i kierowników urzędów centralnych¹³⁵.

W rozporządzeniu z 1978 r. mocno zaakcentowane zostały także kwestie ideologiczne. W preambule ustawy zapisano: „Wojewoda wykonując swoje zadania w dziedzinie zarządzania gospodarką narodową na obszarze województwa kieruje się uchwałami Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, jako przewodniej siły politycznej społeczeństwa w budownictwie socjalistycznym, której współdziałanie ze Zjednoczonym Stronnictwem Ludowym i Stronnictwem Demokratycznym stanowi podstawę Frontu

133Tamże, par. 4

134M. Romański, dz. cyt., s. 41.

135Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1978 r. w sprawie statusu wojewody, rozdział 3 i 4.

Jedności Narodu¹³⁶.

Zmiany wprowadzone w czasie reform z lat 1973-1975 obowiązywały do 1984 r. 20 lipca 1983 r. wydana została ustawa o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego¹³⁷, która weszła w życie z dniem ogłoszenia z mocą sprawczą od 01.07.1984 r.¹³⁸. Zgodnie z ustawą, rady narodowe stanowiły przedstawicielskie organy władzy państwowej oraz podstawowe organy samorządu terytorialnego¹³⁹. Rady narodowe wybierane były w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednim i w głosowaniu tajnym na czteroletnią kadencję¹⁴⁰.

Zgodnie z brzmieniem ustawy, rady narodowe uczestniczyły w kształtowaniu i realizacji polityki państwa, kierowały całokształtem społeczno-gospodarczego i kulturalnego rozwoju na swoim terenie, wpływały na działalność wszystkich jednostek administracji i gospodarki oraz sprawowały nad nimi kontrolę, działały na rzecz zaspokajania potrzeb ludności, ochrony i wykorzystania zasobów gospodarczych i wartości kulturalnych terenu, urzeczywistniały zadania samorządu terytorialnego państwa. Rady narodowe prowadziły działalność mającą na celu zaspokajanie potrzeb ludności oraz rozwój społeczno-gospodarczy terenu. Ustawa precyzowała także podstawowe rodzaje działalności rad, do których należało:

1. „planowanie społeczno-gospodarcze i przestrzenne na danym terenie w formie rzeczowej i finansowej oraz organizowanie wykonywania planów w tym zakresie;
2. powoływanie przedsiębiorstw i zakładów dla wykonania zadań służących potrzebom ludności;
3. wytyczanie kierunków i kontrolowanie pracy toap;
4. pobudzanie aktywności obywatelskiej służącej wszechstronnemu rozwojowi terenu oraz wykorzystywanie miejscowych zasobów i rezerw;
5. inicjowanie i koordynowanie działań związanych z rozwojem terenu i zaspokajaniem potrzeb ludności¹⁴¹”.

Zadaniem WRN było w szczególności zaspokajanie potrzeb ludności mieszkającej

136Tamże, preambuła.

137Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego, Dz.U. 1983 nr 41 poz. 185.

138K. Sobczak, *Wpływ rad narodowych i terenowych organów administracji na funkcjonowanie jednostek podziału terytorialnego*, [w:] *Ustrój rad narodowych i administracji terenowej*, red. K. Sobczak, K. Szajdakowska, Warszawa 1984 r., s. 42.

139Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie ..., art. 1.

140Tamże, art. 2.

141Tamże, art. 3-4.

na terenie województwa, które nie mogły być zaspokojone w obrębie miasta lub gminy¹⁴².

W celu realizacji swoich zadań WRN inicjowały, organizowały i nadzorowały:

1. „jednostki zaopatrzenia rolnictwa w środki produkcji rolnej, wykonawstwa i remontu maszyn i urządzeń rolniczych oraz obsługi weterynaryjnej,
2. przedsiębiorstwa produkcji rolniczej i rybackiej oraz obsługi rolnictwa, zwłaszcza elektryfikacji i robót melioracyjnych,
3. wyspecjalizowane przedsiębiorstwa gospodarki komunalnej, przedsiębiorstwa budownictwa ogólnego, komunalnego, rolniczego, budowy i utrzymania dróg, produkcji materiałów budowlanych i transportu oraz jednostki zaopatrzenia budownictwa i biura projektowe,
4. przedsiębiorstwa i zakłady drobnej wytwórczości, handlu, usług i gastronomii,
5. placówki szkolnictwa ponadpodstawowego oraz instytucje wychowawcze i opiekuńcze o charakterze specjalistycznym,
6. szpitale, zakłady pomocy społecznej oraz jednostki transportu sanitarnego,
7. instytucje i placówki upowszechniania kultury, twórczości, usług kulturalnych oraz ochrony i rewaloryzacji zabytków,
8. obiekty sportowe i wypoczynkowe oraz przedsiębiorstwa i instytucje turystyczne”.

WRN wykonywały również na podległym sobie terenie zadania przypisane w odrębnych ustawach. W szczególności w zakresie obronności kraju, ochrony środowiska, zabezpieczania przeciwpożarowego i zwalczania oraz zapobiegania klęskom żywiołowym¹⁴³. Rady stopnia wojewódzkiego, mogły przekazywać niektóre sprawy należące do ich kompetencji radom narodowym stopnia podstawowego. Warunkiem przekazania zadań było zapewnienie środków niezbędnych do realizacji przekazywanych zadań oraz zgoda lub wniosek rady, która ma przejąć zadanie. Przekazanie zadań przez WRN podlegało zatwierdzeniu przez RP. Przekazanie kompetencji mogło dotyczyć zarówno wszystkich rad stopnia podstawowego jak również tylko niektórych z nich¹⁴⁴. Rady narodowe mogły wykonywać swoje zadania we współdziałaniu z innymi radami narodowymi. W tym celu mogły one uchwalać wspólne programy przedsięwzięć społecznych, gospodarczych i kulturalnych oraz przestrzennego zagospodarowania określonego terenu bądź zaspokajania potrzeb ludności. W celu realizacji tych

142A. Jaroszyński, dz. cyt., s. 92.

143Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie ..., art. 31-33.

144A. Jaroszyński, dz. cyt., s. 119-120.

przedsięwzięć miały one w szczególności prawo: zawierać porozumienia, gromadzić środki finansowe i rzeczowe dla wykonywania zawartych porozumień, organizować czyny i prace społeczne, ustalać zasady wspólnego korzystania z obiektów i urządzeń oraz podejmować uchwały w sprawie tworzenia wspólnych przedsiębiorstw i zakładów¹⁴⁵.

Rady narodowe wykonywały swoje zadania i kompetencje na sesjach oraz za pośrednictwem własnych organów. Na sesjach rada narodowa rozpatrywała i rozstrzygała w drodze uchwał, sprawy należące do jej właściwości. Pierwszą sesję rady po wyborach zwoływało prezydium rady poprzedniej kadencji, nie później niż w terminie 2 tygodni od dnia wyborów, powierzając jej otwarcie jednemu z najstarszych wiekiem radnych. Na pierwszej sesji rada narodowa wybierała ze swego grona przewodniczącego rady narodowej, ustalała liczbę zastępców przewodniczącego i ich wybierała, ustalała liczbę i rodzaj stałych komisji oraz dokonywała wyboru ich przewodniczących.

Rada narodowa zobowiązana była uchwalić ramowy program działania na okres kadencji, w którym uwzględniała wszystkie ważniejsze dziedziny swojej działalności oraz roczny plan pracy zawierający wstępne terminy i główne tematy sesji. Kolejne sesje zwoływało prezydium rady, które ustalało miejsce, dzień i godzinę otwarcia obrad jak również projekt ich porządku. Oprócz sesji zwyczajnych prezydium zobowiązane było zwołać sesję nadzwyczajną na pisemny wniosek co najmniej 1/4 ogólnej liczby radnych, w którym wskazywali oni proponowany przedmiot obrad. Sesję nadzwyczajną należało zwołać w terminie nie dłuższym niż czternaście dni od dnia zgłoszenia wniosku. Sesje, co do zasady były jawne. Niemniej, na wniosek prezydium lub przynajmniej 1/4 liczby radnych obecnych na sesji rada mogła postanowić, że sesja (lub tylko obrady nad poszczególnymi punktami jej porządku dziennego) odbędzie się bez udziału publiczności. Sesje odbywały się przy drzwiach zamkniętych, również w sytuacji gdy poruszane w ich trakcie zagadnienia stanowiły tajemnicę państwową lub służbową. Dla ważności obrad konieczny był udział w nich co najmniej połowy ogólnej liczby radnych. Sesję otwierał i przewodniczył jej przewodniczący rady narodowej, który dokonywał również jej zamknięcia. Ustawa z 1983 r. nie określała sztywnej liczby sesji rady w ciągu roku. Niemniej nakładała ona na radę obowiązek uchwalania ramowego programu działania na okres kadencji, który miał uwzględniać wszystkie ważniejsze dziedziny działania rady¹⁴⁶.

Uchwały zapadały zwykłą większością głosów, w głosowaniu jawnym, chyba że

145Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie ..., art. 37.

146A. Jaroszyński, dz. cyt., s. 60-61.

przepisy ustawy lub regulamin rady przewidywały inny tryb podejmowania uchwał w określonych sprawach. Z inicjatywą podjęcia uchwały mogły wystąpić:

- prezydium rady,
- komisje rad,
- co najmniej pięciu radnych,
- toap o właściwości ogólnej.

Projekt uchwały, przed uchwaleniem, musiał zostać zaopiniowany przez właściwą komisję. Uchwały rady podpisywał jej przewodniczący. Rada narodowa uchwalała swój regulamin, w którym określała tryb działania rady, a w szczególności tryb obradowania na sesji i podejmowania uchwał. Rady narodowe mogły również odbywać wspólne sesje i podejmować wspólne uchwały. Ustawa z 1983 r. utrzymała w mocy przepisy ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. o wydawaniu przepisów prawnych przez rady narodowe¹⁴⁷, które upoważniały rady do wydawania przepisów prawnych powszechnie obowiązujących na danym terenie lub jego części oraz przepisów porządkowych. W sytuacjach niecierpiących zwłoki, w okresach pomiędzy sesjami, uprawnienia do wydawania przepisów porządkowych przysługiwały toap o właściwości ogólnej. Organa administracji był jednak zobowiązany do przedłożenia ich radzie narodowej do zatwierdzenia w trakcie najbliższej sesji¹⁴⁸.

Do wyłącznych uprawnień WRN należało występowanie do Prezydium Sejmu, RP lub właściwych naczelnych organów administracji państwowej o rozstrzygnięcie problemów wymagających ogólnopaństwowych regulacji. Rady narodowe stopnia wojewódzkiego miały zarazem prawo zgłaszania propozycji rozstrzygnięcia wskazywanych problemów. WRN mogły również występować do RP, komisji sejmowych, RM lub posłów z danego terenu z wnioskami o podjęcie inicjatywy uchwałodawczej lub ustawodawczej w określonej sprawie. Adresacji tych wniosków (za wyjątkiem posłów), nie byli jednak zobowiązani do zajmowania wobec nich stanowiska. Naczelne i centralne organy administracji państwowej przed rozstrzygnięciem ważniejszych problemów dotyczących danego terenu zasięgały opinii właściwych WRN. Miały one również obowiązek ustosunkowania się do zgłaszanych przez nie opinii i wniosków¹⁴⁹.

Organem inicjującym i organizującym pracę rady narodowej było jej prezydium,

147Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. o wydawaniu przepisów prawnych przez rady narodowe, Dz.U. 1964 nr 8 poz. 47.

148A. Jaroszyński, dz. cyt., s. 134.

149Tamże, s. 140-142.

stanowiące organ kolegialny. W skład prezydium rady wchodził przewodniczący rady narodowej, jego zastępcy oraz przewodniczący stałych komisji. Zasadnicze funkcje prezydium rady polegały na organizowaniu działalności: rady zebranej na sesji, radnych oraz aparatu wykonawczego, w zakresie relacji z radą i komisjami. Ustawa z 1983 r. przyznawała prezydium rad narodowych uprawnienia względem podmiotów znajdujących się w systemie rad narodowych oraz jednostek podporządkowanych i niepodporządkowanych radzie. Uprawnienia te polegały na nakładaniu na te podmioty pewnych obowiązków oraz na wnioskowaniu i wyrażaniu swojej opinii w przedmiocie ich działalności¹⁵⁰. Do szczególnych uprawnień PWRN należało prawo do występowania do delegatury NIK o przeprowadzenie kontroli wykonywania zadań ujętych w planach i budżecie, uchwalonych przez WRN, rozpatrywania wyników kontroli przeprowadzonych przez delegaturę NIK w poszczególnych dziedzinach gospodarki terenowej, pracy toap oraz rozpatrywania wyników kontroli prowadzonych w poszczególnych dziedzinach gospodarki terenowej i pracy toap przez organy prokuratury, jak również przez organy kontroli finansowej, a także inne organy kontroli zawodowej i społecznej¹⁵¹. Prezydium rady podejmowało działania gdy zachodziła pilna konieczność skorzystania przez radę narodową z jej kompetencji, a rada nie mogła tego uczynić. Prezydium mogło podejmować czynności zamiast rady tylko w relacji rada narodowa - toap. Prezydium nie było jednak uprawnione do podejmowania działań w imieniu rady narodowej w sytuacji gdy działania te miały przynieść skutek na zewnątrz, np. poprzez uchwalenie budżetu czy nadanie nazwy ulicy¹⁵².

Pracami prezydium kierował jego przewodniczący. Zwoływał on posiedzenia, przewodniczył im oraz podpisywał postanowienia prezydium. Do jego zadań należało również reprezentowanie rady na zewnątrz. Za upoważnieniem prezydium, przewodniczący mógł także podejmować określone czynności w jego imieniu¹⁵³.

Rada narodowa powoływała na okres swojej kadencji komisje stałe oraz w razie potrzeby komisje niestałe i zespoły kontrolne do zbadania określonych spraw. W skład komisji wchodził radni. Rada narodowa miała prawo powołać także w skład komisji osoby spoza składu rady, w ilości nie przekraczającej połowy ogólnej liczby członków danej komisji. Rady narodowe powoływały komisje przede wszystkim do następujących

150Tamże, s. 61-62.

151Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie ..., art. 108.

152A. Jaroszyński, dz. cyt., s. 59.

153Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie ..., art. 119.

dziedzin: rozwoju społeczno-gospodarczego, przestrzennego i gospodarki finansowej, rolnictwa i gospodarki żywnościowej, drobnej wytwórczości, usług i rzemiosła, zaopatrzenia ludności i ochrony środowiska, gospodarki komunalnej i mieszkaniowej, oświaty, zdrowia, spraw socjalnych, kultury oraz prawa i porządku publicznego. Poszczególne komisje mogły obejmować zakresem swojego działania jedną lub kilka dziedzin działalności rady. Zgodnie z brzmieniem ustawy z 1983 r. rada narodowa zobowiązana była powołać komisje ds. samorządu¹⁵⁴.

Do zadań komisji rad narodowych należało współdziałanie z organizacjami związkowymi, społeczno-zawodowymi, młodzieżowymi i kobiecymi, samorządami społecznymi i zawodowymi, spółdzielczymi oraz innymi organizacjami społecznymi o charakterze gospodarczym, kulturalnym i socjalnym jak również organami samorządu mieszkańców. W swojej działalności, komisje korzystały z informacji przedstawianych im przez organy kontroli państwowej, zawodowej i społecznej oraz miały prawo inicjować podejmowanie przez nie kontroli. W zakresie swojej właściwości kontrolowały one działalność toap oraz innych jednostek organizacyjnych, przedsiębiorstw, zakładów i instytucji jak również rozpatrywały ich sprawozdania lub informacje, rozpatrywały wnioski i postulaty zgłoszone na spotkaniach z posłami i radnymi, rozpatrywały i oceniały postulaty, projekty i inicjatywy organizacji społecznych, a także poszczególnych obywateli. W razie potrzeby komisje opracowywały również odpowiednie wnioski. Komisje badały i opracowywały sprawy zlecone im przez radę narodową lub przekazane przez prezydium rady bądź toap. W przedmiocie przedstawionych im spraw komisje formułowały swoje opinie. Miały one również prawo rozpatrywać (z własnej inicjatywy) zagadnienia istotne z punktu widzenia rozwoju terenu na którym działały. Do zadań komisji stałych należało także kontrolowanie realizacji uchwał rady narodowej oraz przedstawianie spraw do rozpatrzenia przez radę narodową lub jej prezydium¹⁵⁵. Komisje jako organy pomocnicze rady narodowej, nie miały uprawnień do wydawania wiążących aktów prawnych¹⁵⁶. Komisje mimo tak szerokich uprawnień całkowicie podporządkowane były radzie narodowej. Były one zobowiązane do realizacji jej wytycznych, przestrzegania uchwalonego regulaminy oraz przedstawiania na jej żądanie planów pracy i sprawozdań ze swojej działalności¹⁵⁷.

154Tamże, rozdz. 10.

155Tamże.

156A. Jaroszyński, dz. cyt., s. 65.

157Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie ..., art. 123.

Ustawa o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego wprowadzała również zasadę współdziałania jednostek gospodarki uspołecznionej z radami narodowymi. Współpraca ta miała odbywać się przede wszystkim w dziedzinach zatrudnienia, spraw socjalnych i kulturalnych, budownictwa mieszkaniowego, ochrony środowiska, gospodarki wodnej, energetycznej i gazowej¹⁵⁸. Aby zagwarantować współpracę ustawa przyznawała radom narodowym szereg uprawnień w stosunku do jednostek gospodarki uspołecznionej. Przewidywała ona, że rady narodowe powołują przedsiębiorstwa terenowe oraz spełniają funkcję koordynacji poziomej¹⁵⁹. Rada narodowe i toap posiadały względem jednostek gospodarki uspołecznionej cztery grupy uprawnień władczych. Mogły one inicjować podejmowanie przez jednostki gospodarki produkcji służącej zaopatrzeniu lokalnych potrzeb oraz wykorzystaniu surowców wtórnych. Rady narodowe (oraz toap) miały również prawo do żądania informacji o działalności gospodarczej przedsiębiorstwa lub spółdzielni. Organy administracji państwowej posiadały także uprawnienia kontrolne. Zgodnie z uchwałą 57/1983 Rady Ministrów działania kontrole podejmował bezpośrednio wojewoda w ramach swojej właściwości rzeczowej oraz pośrednio współdziałając z innymi organami przy planowaniu kontroli na terenie województwa lub inicjując ich akcje kontrolne. Rady narodowe i organy administracji posiadały ponadto uprawnienia reglamentacyjne, do których zaliczały się przede wszystkim: konieczność uzgadniania z WRN lub upoważnionym przez nią wojewodą utworzenia, likwidacji lub zasadniczej zmiany działalności przedsiębiorstwa innego niż terenowe, podejmowały one decyzje reglamentacyjne, określały finansowy udział przedsiębiorstwa nieterenowego w rozbudowie infrastruktury techniczno-ekonomicznej lub społecznej (wkład w budżet rady)¹⁶⁰.

Zwierzchni nadzór nad radami narodowymi wszystkich szczebli sprawowała RP. Zajmowała się ona rozpatrywaniem sprawozdań rad narodowych oraz oceną ich działalności i udzielaniem im ogólnych wytycznych. RP wskazywała sposoby wykonywania zadań, udzielała pomocy metodycznej (przede wszystkim w zakresie działalności społeczno-organizacyjnej), kontrolowała zgodność działania rad narodowych z ustawami oraz uchylała uchwały sprzeczne z prawem i zasadniczą linią polityki państwa, rozstrzygała sprawy sporne między radami stopnia wojewódzkiego, czuwała nad

158A. Jaroszyński, dz. cyt., s. 108.

159Tamże, s. 106.

160Tamże, s. 108-110.

prawidłowością wyboru członków prezydiów rad i powoływania ich komisji. RP mogła także zarządzić zwołanie sesji nadzwyczajnej. W razie rażącego i powtarzającego się naruszania przez radę narodową lub jej prezydium konstytucji lub ustaw, RP mogła rozwiązać radę narodową bądź jej prezydium i zarządzić nowe wybory. WRN sprawowały natomiast nadzór nad radami narodowymi stopnia podstawowego. Posiadały one względem podległych sobie rad uprawnienia analogiczne do uprawnień RP, za wyjątkiem prawa do rozwiązywania rady lub jej prezydium¹⁶¹.

Uprawnienia do prowadzenia kontroli podzielone były między prezydium rady narodowej a jej komisje, na które ustawa nakładała obowiązek systematycznego kontrolowania pracy administracji terenowej. Uprawnienia kontrolne prezydium w stosunku do aparatu administracyjnego, wynikały z jego kompetencji do sprawowania kontroli realizacji uchwał rady narodowej oraz z jego upoważnienia do okresowych ocen stanu realizacji przez kierowników wydziałów wniosków i opinii komisji, interpelacji i wniosków radnych oraz uchwał i opinii organów samorządu mieszkańców¹⁶².

W porównaniu z ustawą z 1958 r. wzmocnieniu uległy kompetencje rad narodowych dotyczące kontroli nad jednostkami niepodporządkowanymi. Rady narodowe mogły występować do organów sprawujących nadzór nad jednostkami organizacyjnymi nie podporządkowanymi, o zastosowanie środków nadzoru w celu zapewnienia zgodności ich działania z prawem. Organy nadzoru były zobowiązane, przeprowadzić w ciągu miesiąca postępowanie wyjaśniające i zawiadomić radę narodową o jego wynikach oraz podjętych środkach¹⁶³.

Do zapewnienia obsługi WRN, jej prezydium, komisji oraz radnych zobowiązany był UW, a przede wszystkim Biuro WRN stanowiące jego komórkę organizacyjną na poziomie wydziału. Dyrektora Biura WRN powoływał wojewoda za zgodą przewodniczącego właściwej rady, który był jednocześnie jego służbowym przełożonym. Organizację wewnętrzną biura określała RM za zgodą RP¹⁶⁴.

Organem wykonawczym i zarządzającym WRN był wojewoda, który działała w ramach właściwości terytorialnej właściwej rady narodowej. Wojewoda był zarazem toap o właściwości ogólnej stopnia wojewódzkiego. Wojewoda jak organ administracji o właściwości ogólnej, zobowiązany był realizować wytyczne właściwej WRN. Za swoją

161Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie ..., rozdz. 12,

162A. Jaroszyński, dz. cyt., s. 166.

163Tamże, s. 166-167.

164Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie ..., art. 112-113.

działalność, a w szczególności za realizację planu społeczno-gospodarczego, budżetu i planu zagospodarowania przestrzennego oraz wykonywanie innych uchwał, odpowiadał on przed właściwą dla siebie radą stopnia wojewódzkiego, której składał sprawozdania ze swojej działalności. WRN po rozstrzygnięciu sprawozdania, podejmowała natomiast uchwałę w sprawie jego przyjęcia i udzielenia absolutorium¹⁶⁵.

Wojewoda był jednocześnie przedstawicielem rządu na podlegającym mu terenie oraz wykonywał kompetencje administracji państwowej. W szczególności realizował on zadania związane z obronnością kraju, zapewnieniem spokoju, porządku i bezpieczeństwa publicznego na podległym sobie terenie oraz kontrolą w tym zakresie jednostek MO i ORMO oraz przeciwdziałaniem zagrożeniom klęskami żywiołowymi i usuwaniem ich skutków¹⁶⁶. Z tytułu reprezentowania rządu, wojewodzie przysługiwały również środki o charakterze władczym. Jeżeli stwierdził on, że funkcjonowanie uspołecznionej jednostki organizacyjnej (z wyjątkiem organu władzy państwowej, sądu, prokuratury i jednostki NIK) rażąco naruszało obowiązujące przepisy lub zagrażało ważnemu interesowi społecznemu, wyznaczał on kierownikowi termin do usunięcia nieprawidłowości i zawiadamiał o tym fakcie jego organ nadzorczy. W sytuacji grożącej niepewetowanymi stratami lub po bezskutecznym upływie wskazanego terminu wojewoda zwracał się do organu nadzorczego o zastosowanie środków nadzoru. Do czasu ich użycia, mógł też zawiesić w czynnościach kierownika jednostki. Zawieszenie stanowiło skuteczny środek dyscyplinujący, ponieważ jeżeli trwało trzy miesiące, z mocy prawa wygasł stosunek pracy z zawieszonym kierownikiem¹⁶⁷.

Wojewoda powoływany był przez Prezesa RM. Procedura powołania wojewody przebiegała następująco. Minister właściwy ds. administracji i gospodarki terenowej porozumiewał się z prezydium właściwej WRN co do osoby kandydata, po czym przedstawiał kandydaturę premierowi, Prezes RM zasięgał następnie opinii odpowiedniej WRN dotyczącej kandydata. W przypadku uzyskania pozytywnej opinii następowało powołanie na stanowisko wojewody. Odwołanie urzędującego wojewody następowało natomiast z inicjatywy własnej Prezesa RM, na wniosek PWRN lub samego wojewody, a także w przypadku nie udzielenia mu absolutorium przez radę¹⁶⁸.

Przy wojewodzie w latach 1983-1984 powołano Komisje Postępowania

165Tamże, rozdz. 11.

166Tamże.

167A. Jaroszyński, dz. cyt., s. 74.

168Tamże, s. 78-79.

Porządkowego, które miały prowadzić działalność orzeczniczą w I instancji odnośnie osób pełniących funkcje kierownicze, które dopuściły się rażącego naruszenia porządku prawnego lub obowiązków służbowych doprowadzających do poważnych szkód i strat. Powołanie wspomnianych komisji stanowiło pokłosie stanu wojennego¹⁶⁹.

Organizacja systemu rad narodowych wprowadzona ustawą o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego z 1983 r. obowiązywała do 1990 r., kiedy na mocy ustaw z dnia 8 marca 1990 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej¹⁷⁰, o samorządzie terytorialnym¹⁷¹ oraz ordynacja wyborcza do rad gmin¹⁷², a także ustawy z dnia 10 maja 1990 r. przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych¹⁷³ zlikwidowane zostały rady narodowe wszystkich szczebli. Na mocy wymienionych aktów prawnych oraz ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy oraz organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw¹⁷⁴ a ich kompetencje przeniesiono na organy gminne i wojewodów.

169M. Romański, dz. cyt., s. 47.

170Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 1990, nr 16, poz. 94.

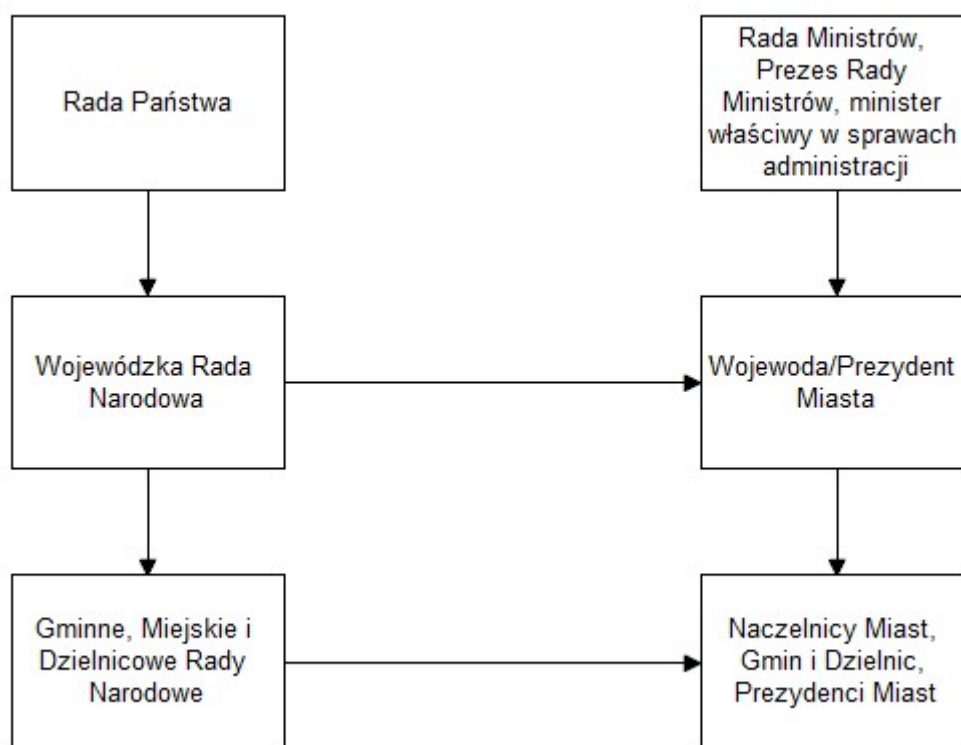
171Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95.

172Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. ordynacja wyborcza do rad gmin, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 96.

173Ustawa z 10 maja 1990 r. przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych, Dz.U. 1990 nr 32 poz. 191.

174Ustawa z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy oraz organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw, Dz.U. 1990 nr 34 poz. 198.

Wykres 4: Schemat organizacji systemu rad narodowych w latach 1975-1990

Źródło: Dz.U. 1975 nr 16 poz. 91.

Podsumowując powyższe rozważania, należy podkreślić że rady narodowe wprowadzone po II wojnie światowej przez władze komunistyczne stanowiły zupełnie nową instytucję ustrojową, zaczerpniętą z ustroju ZSRR¹⁷⁵. Jak wykazano powyżej, w rozwoju systemu rad narodowych w PRL wyróżnić można trzy odrębne pod względem organizacyjnym okresy: lata 1944-1950, 1950-1975 oraz 1975-1990. Mimo przeprowadzanych zmian w strukturze organów terenowych jednolitej władzy i administracji państwowej oraz nowelizacji obowiązujących aktów prawnych, system wykazał się znaczną trwałością funkcjonując przez 56 lat. Kres jego istnieniu położyły dopiero przemiany polityczne zachodzące w Polsce na przełomie lat 80 i 90 XX w. Co istotne, niezależnie od modelu organizacyjnego przyjętego w danym momencie rozwoju systemu, jego stałą cechą była przewaga organów wykonawczych i zarządzających nad radą narodową działającą na sesjach.

¹⁷⁵M. Kallas, A. Lityński, dz. cyt., s. 58.

Rozdział 2. Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu w latach 1975-1990

1. Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu

WRN w Toruniu utworzona została na mocy ustawy z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych¹. Miała ona stanowić terenowy organ jednolitej władzy państwowej stopnia wojewódzkiego, na terenie nowo powołanego województwa toruńskiego.

Kompetencje WRN omówione zostały w poprzednim rozdziale, w związku z tym rozdział niniejszy zostanie poświęcony przedstawieniu organizacji WRN w Toruniu oraz zadaniom i organizacji Biura WRN, które odpowiadało za jej obsługę kancelaryjną.

Pierwszą sesję WRN w Toruniu zwołał na 24 czerwca 1975 r.², jako przedstawiciela organu wyższego stopnia, Przewodniczący RP Henryk Jabłoński³. Jej otwarcia, w imieniu Przewodniczącego RP, dokonał natomiast radny WRN Maciej Rumiński⁴. WRN w Toruniu podczas pierwszej kadencji odbyła trzy sesje, ostatnia z nich odbyła się 29 grudnia 1975 r.⁵ Formalnie kadencja Rady upłynęła jednak znacznie później, tzn. dopiero 19 marca 1976 r.⁶

Podczas pierwszego posiedzenia zaprzysiężeni zostali radni wojewódzcy, których liczbę ustalono na 100 osób⁷. Skład WRN w Toruniu pierwszej kadencji nie został ustalony w drodze wyborów. Imienny skład Rady określała uchwała Rady państwa z dnia 31 maja 1975 r. w sprawie liczby członków i składów imiennych rad narodowych stopnia wojewódzkiego⁸. W skład nowo utworzonej WRN w Toruniu weszli radni, którzy zostali wybrani do WRN w Bydgoszczy, a których miejsce zamieszkania lub okręg wyborczy leżał na terenie województwa toruńskiego⁹. Byli to zatem ludzie związani z regionem i znający miejscowe realia.

Pierwszym aktem WRN w Toruniu było wybranie przewodniczącego, którym

1 Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1975 nr 16 poz. 91.

2 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Protokół nr I/75 z I-szej inauguracyjnej Sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 31, s. 5.

3 Ustawa z dnia 22 listopada 1973 r. o zmianie ustawy o radach narodowych, art. 26, ust. 5, Dz.U. 1973 poz. 47 nr 276 oraz Uchwała Rady państwa z dnia 31 maja 1975 r. w sprawie pierwszych sesji rad narodowych stopnia wojewódzkiego, M.P. 1975 nr 17 poz. 104.

4 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Protokół nr I/75 ..., sygn. 31, s. 5.

5 Tamże, Protokół nr III/75 z III-jej sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 33.

6 Ustawa konstytucyjna z dnia 17 stycznia 1976 r. o upływie kadencji rad narodowych stopnia wojewódzkiego, Dz.U. 1976 nr 2 poz. 14.

7 Uchwała Rady państwa z dnia 31 maja 1975 r. w sprawie liczby członków i składów imiennych rad narodowych stopnia wojewódzkiego, M.P. 1975 nr 17 poz. 103.

8 Tamże.

9 Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym ..., art. 34, ust. 1.

został Zygmunt Najdowski¹⁰. Następnie rada uchwaliła liczbę zastępców - 3¹¹ oraz dokonała ich wyboru. W wyniku głosowania zastępcami przewodniczącego zostali: Stanisław Paczkowski, Józef Mielniczuk oraz Kazimierz Zaremba¹². W dalszym toku obrad ustalono liczbę i zakres działania komisji stałych oraz wybrano ich przewodniczących. Podczas pierwszej kadencji działały następujące komisje:

1. Komisja Rozwoju Gospodarczego i Zagospodarowania Przestrzennego,
2. Komisja Gospodarki Komunalnej, Komunikacji i Łączności,
3. Komisja Produkcji Rolnej,
4. Komisja Zaopatrzenia Ludności i Usług,
5. Komisja Zdrowia, Spraw Socjalnych i Ochrony Środowiska,
6. Komisja Wychowania, Oświaty i Kultury,
7. Komisja Przestrzegania Prawa i Porządku Publicznego¹³.

Na przewodniczących komisji wybrano odpowiednio: Macieja Rumińskiego, Tomasza Borysiaka, Marię Frycę, Witolda Tempskiego, Józefę Jarzyńską, Alojzego Tujakowskiego oraz Henryka Patyka. Przewodniczący WRN, jego zastępcy oraz przewodniczący komisji tworzyli prezydium rady¹⁴. W związku z tym, w skład pierwszego PWRN w Toruniu weszli: przewodniczący Zygmunt Najdowski, zastępcy przewodniczącego: Stanisław Paczkowski, Józef Mielniczuk, Kazimierz Zaremba, członkowie: Maciej Rumiński, Tomasz Borysiak, Maria Fryca, Witold Tempski, Józefa Jarzyńska, Alojzy Tujakowski oraz Henryk Patyk¹⁵.

Lista komisji powoływanych przez radę ustalona została centralnie. Wszystkie rady narodowe powoływały komisje stałe o tej samej nazwie i zakresie działania. Lista komisji ustalona została już 1973 r. WRN konstytuujące się w tym roku także powoływały tę samą listę komisji stałych. Zagadnienie to prześledzono na przykładzie WRN w Bydgoszczy¹⁶

10 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała nr I/1/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 24 czerwca 1975 r. w sprawie wyboru przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 31, s. 65.

11 Tamże, Uchwała nr I/2/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 24 czerwca 1975 r. w sprawie ustalenia liczby zastępców Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 31, s. 67.

12 Tamże, Uchwała nr I/3/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 24 czerwca 1975 r. w sprawie wyboru zastępców przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 31, s. 85.

13 Tamże, Uchwała Nr I/5/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 24 czerwca 1975 r. w sprawie powołania stałych Komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, sygn. 31, s. 89-90.

14 Tamże.

15 Tamże, Stwierdzenie powołania Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 31, s. 91.

16 AP w Bydgoszczy, WRN w Bydgoszczy, Uchwała nr I/5/73 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 17 grudnia 1973 r. o rodzaju i składzie liczbowym komisji Wojewódzkiej Rady

oraz WRN we Włocławku¹⁷.

Przy PWRN w Toruniu pierwszej kadencji, działała Wojewódzka Komisja Odznaczeń Państwowych, której przewodniczącym został Stanisław Paczkowski, zastępca przewodniczącego WRN¹⁸. Komisja stanowiła organ stale działający, powołany przez WRN na okres kadencji na podstawie uchwały Rady państwa z dnia 29 lutego 1960 r. w sprawie orderów i odznaczeń¹⁹ oraz wytycznych Kancelarii Rady państwa z dnia 29 lutego 1960 r. w sprawie regulaminu prac komisji odznaczeń państwowych²⁰. Do jej zadań należało opiniowanie wniosków o nadanie orderów i odznaczeń oraz prowadzenie analiz w zakresie polityki odznaczeniowej²¹. W związku z wyborami do rad narodowych, uchwałą PWRN w Toruniu z 14 stycznia 1976 r., powołane zostało także Wojewódzkie Biuro Wyborcze²².

WRN w Toruniu kolejnej kadencji ukonstytuowała się podczas pierwszego posiedzenia, które odbyło się 31 marca 1976 r.²³. WRN w Toruniu drugiej kadencji swoje ostatnie posiedzenie odbyła natomiast 19 lutego 1980 r.²⁴. Podczas trwania kadencji odbyło się łącznie 18 sesji. Nowa rada liczyła 130 radnych²⁵. Podczas pierwszej sesji wybrany został Przewodniczący WRN, którym ponownie został Zygmunt Najdowski²⁶ oraz jego zastępcy: Stanisław Paczkowski, Józef Mielniczuk oraz Kazimierz Zaremba²⁷.

Narodowej, sygn. 0001, s. 12.

17 AP w Toruniu Oddział we Włocławku, WRN we Włocławku, Uchwała nr I/5/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 19 czerwca 1975 r. w sprawie rodzajów, składu liczbowego i osobowego stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, sygn. 11, s. 34.

18 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała Nr I/6/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 24 czerwca 1975 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych, sygn. 31, s. 141.

19 Uchwała Rady państwa z dnia 29 lutego 1960 r. w sprawie orderów i odznaczeń, M.P. 1960 r. nr 25 poz. 120. Od 1977 r. Wojewódzka Komisja Odznaczeń Państwowych działała na podstawie uchwały rady państwa z dnia 6 stycznia 1977 r. w sprawie szczegółowych zasad oraz trybu nadawania orderów i odznaczeń, M.P. 1977 nr 2 poz. 12.

20 Wytyczne Kancelarii Rady państwa z dnia 29 lutego 1960 r. w sprawie regulaminu prac komisji odznaczeń państwowych, M.P. 1960 nr 25 poz. 124.

21 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Informacja o organach działających przy WRN w Toruniu, Toruń 1988, sygn. 95, s. 88.

22 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała nr 4/76 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 14 stycznia 1976 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura Wyborczego w Toruniu, sygn. 107, s. 491.

23 Tamże, Protokół Nr II/1/76 z I-szej Inauguracyjnej Sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 34, s. 1.

24 Tamże, Protokół nr II/18/80 z XVIII Sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 50.

25 Uchwała Rady państwa z dnia 20 stycznia 1976 r. w sprawie ustalenia liczby radnych rad narodowych stopnia wojewódzkiego, M.P. 1976 nr 2 poz. 11.

26 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała Nr II/1/76 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1976 r. w sprawie wyboru Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 34, s. 63.

27 Tamże, Uchwała Nr II/2/76 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1976 r. w sprawie wyboru zastępców Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 34, s. 65.

Ustalona została także liczba i rodzaj komisji WRN w Toruniu. Radni podjęli decyzje o powołaniu:

1. Komisji Rozwoju Gospodarczego i Zagospodarowania Przestrzennego,
2. Komisji Gospodarki Komunalnej, Komunikacji i Łączności,
3. Komisji Produkcji Rolnej,
4. Komisji Zaopatrzenia Ludności i Usług,
5. Komisji Zdrowia, Ochrony Środowiska i Spraw Socjalnych,
6. Komisji Wychowania, Oświaty i Kultury,
7. Komisji Przestrzegania Prawa i Porządku Publicznego²⁸.

Przewodniczącymi komisji stałych WRN w Toruniu zostali odpowiednio: Antoni Rudy, Tomasz Borysiak, Czesław Ratajski, Witold Tempski, Józefa Jarzyńska, Alojzy Tujakowski oraz Henryk Patyk²⁹. W związku z tym PWRN w Toruniu tworzyli: przewodniczący Zygmunt Najdowski zastępcy: Stanisław Paczkowski, Józef Mielniczuk, Kazimierz Zaremba, członkowie: Józefa Jarzyńska, Antoni Rudy, Czesław Ratajski, Tomasz Borysiak, Alojzy Tujakowski, Witold Tempski oraz Henryk Patyk³⁰. Porównując składy PWRN w Toruniu pierwszej i drugiej kadencji daje się zauważyć niewielki zakres zmian personalnych. Większość osób, za wyjątkiem przewodniczących Komisji Rozwoju Gospodarczego i Zagospodarowania Przestrzennego oraz Komisji Produkcji Rolnej, w dalszym ciągu pełniła swoją funkcję.

Podobnie jak wcześniej ten sam skład komisji powołany został przez WRN we Włocławku³¹ oraz WRN w Bydgoszczy³².

Podczas trwania kadencji doszło do zmian w składzie Prezydium. Dnia 9 czerwca 1978 r. Przewodniczący WRN Zygmunt Najdowski, zrezygnował z pełnionej funkcji ze względu na powołanie na stanowisko I zastępcy Ministra Kultury i Sztuki³³. Od dnia 24

28 Tamże, Uchwała Nr II/3/76 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1976 r. w sprawie powołania stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, sygn. 34, s. 33.

29 Tamże.

30 Tamże, Stwierdzenie powołania Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 34, s. 97.

31 AP w Toruniu Oddział we Włocławku, WRN we Włocławku, Uchwała nr I/3/76 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 30 marca 1976 r. w sprawie powołania, rodzajów, składu liczbowego i osobowego stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, sygn. 14, s. 14

32 AP w Bydgoszczy, WRN w Bydgoszczy, Uchwała nr I/3/76 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 29 marca 1976 r. o rodzaju, składzie liczbowym i osobowym stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, sygn. 0011, s. 17.

33 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Protokół nr 21/78 z posiedzenia Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej odbytego w dni 28 czerwca 1978 r, sygn. 113, s. 15 oraz tamże, Protokół Nr II/11/78 z XI sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 43, s. 5.

września 1978 r. funkcję Przewodniczącego WRN objął Bolesław Kapitan³⁴. Ze składu PWRN w 1977 r. odszedł natomiast Witold Tempski, którego mandat wygaszono 30 grudnia 1977 r. w związku ze śmiercią³⁵. Zajmowane przez niego stanowisko wakowało przez pół roku. Dopiero od 22 kwietnia 1978 r. do składu Prezydium dołączył Bolesław Oczachowski³⁶.

WRN w Toruniu, w latach 1976-1980 powołała dwa organy działające przy radzie. Pierwszym była Wojewódzka Komisja Odznaczeń Państwowych³⁷, a drugim powołany w 1978 r. Wojewódzki Komitet Kontroli Społecznej³⁸. Komitety Kontroli Społecznej utworzone zostały na mocy nowelizacji ustawy o radach narodowych z dnia 26 maja 1978 r.³⁹ Zadaniem Komitetu było koordynowanie działania oraz dbanie o prawidłowość i skuteczność funkcjonowania organów kontroli społecznej na terenie województwa toruńskiego⁴⁰. Ponadto dla sprawnego przeprowadzenia wyborów do Sejmu PRL i WRN w 1980 r. powołane zostało Wojewódzkie Biuro Wyborcze⁴¹.

Trzecią kadencję WRN w Toruniu rozpoczęła sesja, która odbyła się 31 marca 1980 r.⁴² W nowej kadencji WRN liczyła 130 radnych⁴³. Łącznie WRN w Toruniu odbyła w latach 1980-1984 17 sesji, ostatnią z nich przeprowadzono 8 lutego 1984 r.⁴⁴ Przewodniczącym WRN wybrany został Bolesław Kapitan⁴⁵, a jego zastępcami Stanisław Paczkowski, Józef Mielniczuk i Kazimierz Zaremba⁴⁶.

34 Tamże, Uchwała nr XI/42/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej z dnia 20 lipca 1978 r. w sprawie powołania Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 43, s. 53.

35 Tamże, Uchwała Nr IX/35/77 Wojewódzkiej Rady Narodowej z dnia 30 grudnia 1977 r. w sprawie zmian w składzie Wojewódzkiej Rady Narodowej, sygn. 41, s. 147.

36 Tamże, Uchwała nr X/39/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 20 kwietnia 1978 r. w sprawie wyboru Przewodniczącego Komisji Zaopatrzenia Ludności i Usług WRN, sygn. 42, s. 157.

37 Tamże, Uchwała Nr II/4/76 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1976 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych, sygn. 34, s. 99.

38 Tamże, Uchwała Nr XII/45/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 6 września 1978 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Komitetu Kontroli Społecznej, sygn. 44, s. 67.

39 Ustawa z dnia 26 maja 1978 r. o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1978, nr 14, poz. 61.

40 G. Wróblewska. *Komitety Kontroli Społecznej*, Ruch pracowniczy, ekonomiczny i socjologiczny, r. XLI, z. 3, 1979, s. 119.

41 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Postanowienie Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia [brak daty – HC] 1980 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura Wyborczego, sygn. 115, s. 297.

42 Tamże, Protokół nr III/1/80 z I inauguracyjnej Sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu III kadencji, sygn. 51, s. 1.

43 Uchwała Rady państwa z dnia 17 stycznia 1980 r. w sprawie ustalenia liczby radnych rad narodowych stopnia wojewódzkiego, M.P. 1980 nr 2 poz. 8.

44 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Materiały na uroczystą XVII sesję Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 67.

45 Tamże, Uchwała Nr III/1/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1980 r. w sprawie wyboru Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 51, s. 105.

46 Tamże, Uchwała Nr III/2/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1980 r. w sprawie ustalenia liczby oraz wyboru zastępców Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej

WRN w Toruniu trzeciej kadencji powołała pierwotnie siedem komisji stałych:

1. Komisja Rozwoju Gospodarczego i Zagospodarowania Przestrzennego,
2. Komisja Gospodarki Komunalnej, Komunikacji i Łączności,
3. Komisja Produkcji Rolnej,
4. Komisja Zaopatrzenia Ludności i Usług,
5. Komisja Zdrowia, Spraw Socjalnych i Ochrony Środowiska,
6. Komisja Wychowania, Oświaty i Kultury,
7. Komisja Przestrzegania Prawa i Porządku Publicznego⁴⁷.

W 1982 r. powołana została ósma komisja stała - Komisja ds. Samorządu Pracowniczego⁴⁸.

Komisje stałe o tych samych nazwach i zakresie działania, tak jak w czasie I i II kadencji powołane zostały przez wszystkie WRN. Przykładem mogą być WRN w Bydgoszczy⁴⁹ oraz WRN we Włocławku⁵⁰. Obie WRN, w 1982 r. powołały również Komisję ds. Samorządu Pracowniczego⁵¹.

Przewodniczącymi komisji stałych WRN w Toruniu zostali odpowiednio: Antoni Rudy, Kazimierz Raszkowski, Maria Fryca, Stanisław Stypczyński, Józefa Jarzyńska, Krystyna Pawłowska oraz Alojzy Kałamarski⁵². PWRN w Toruniu tworzyli: przewodniczący Bolesław Kapitan, zastępcy: Stanisław Paczkowski, Józef Mielniczuk, Kazimierz Zaremba oraz członkowie: Maria Fryca, Józefa Jarzyńska, Alojzy Kałamarski,

w Toruniu, sygn. 51, s. 103.

47 Tamże, Uchwała nr III/3/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1980 r. w sprawie powołania stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 51, s. 101.

48 Tamże, Uchwała Nr XI/46/82 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 10 grudnia 1982 r. w sprawie powołania stałej Komisji ds. Samorządu Pracowniczego WRN oraz wyboru przewodniczącego komisji, sygn. 61, s. 49. WRN zostały zobowiązane do powołania Komisji ds. Samorządu na podstawie uchwały Rady państwa nr 83 z 17 września 1981 r. w sprawie powołania przez rady narodowe stopnia wojewódzkiego komisji ds. samorządu pracowniczego, zob. tamże. Rady narodowe powoływały tę komisję w różnym czasie, np. WRN w Elblągu powołała ją dopiero w 1983 r., AP w Malborku, WRN w Elblągu, sygn. 98.

49 AP w Bydgoszczy, WRN w Bydgoszczy, Uchwała nr I/3/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 29 marca 1980 r. o rodzaju, składzie liczbowym i osobowym stałych komisji WRN, sygn. 0031, s. 39.

50 AP w Toruniu Oddział we Włocławku, WRN we Włocławku, Uchwała nr I/3/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 28 marca 1980 r. w sprawie rodzaju, składu liczbowego i osobowego stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, sygn. 37, s. 20.

51 AP w Bydgoszczy, WRN w Bydgoszczy, Uchwała nr XI/53/82 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 15 grudnia 1982 r., zob. informacja na temat działalności komisji, sygn. 0224, s. 7 oraz AP w Toruniu Oddział we Włocławku, WRN we Włocławku, Uchwała nr XII/55/82 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 31 marca 1982 r. w sprawie rodzajów, składu liczbowego i osobowego stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku, sygn. 48, s. 53-54.

52 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała nr III/4/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1980 r. w sprawie wyboru przewodniczących stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 51, s. 99.

Krystyna Pawłowska, Kazimierz Raszkowski, Antoni Rudy oraz Stanisław Stypczyński⁵³.

Zakres zmian personalnych dokonanych podczas trzeciej kadencji był znacznie szerszy, niż cztery lata wcześniej. Pełnione funkcje, poza Zastępcami Przewodniczącego WRN, utrzymali tylko Antoni Rudy oraz Józefa Jarzyńska. Do Prezydium powróciła natomiast po czteroletniej przerwie Maria Fryca, przewodnicząca Komisji Produkcji Rolnej, którą to funkcję pełniła także podczas pierwszej kadencji.

Również podczas tej kadencji doszło do zmian w składzie PWRN. Dnia 30 października 1980 r. funkcji Przewodniczącego WRN zrzekł się Bolesław Kapitan. Jego rezygnacja z pełnionej funkcji oraz mandatu radnego, związana była z odejściem ze stanowiska I Sekretarza KW PZPR⁵⁴. Podczas tej samej sesji, na mocy uchwały WRN zastąpił go Alojzy Tujakowski⁵⁵. Z funkcji zastępcy przewodniczącego w grudniu 1980 r. odszedł Stanisław Paczkowski⁵⁶, którego zastąpił Andrzej Załuski⁵⁷. Wraz z powołaniem Komisji ds. Samorządu Pracowniczego, 10 grudnia 1982 r. do składu Prezydium dołączył jej przewodniczący, którym został Jerzy Żółkiewicz⁵⁸.

Podczas trzeciej kadencji, przy WRN w Toruniu działały trzy organy. Podobnie jak w kadencji poprzedniej były to Wojewódzka Komisja Odznaczeń Państwowych (powołana w 1981 r.)⁵⁹ oraz Wojewódzki Komitet Kontroli Społecznej⁶⁰. W 1982 r. powołany został Wojewódzki Zespół Informacyjno-Doradczy ds. Związków Zawodowych⁶¹, który działał

53 Tamże, Stwierdzenie powołania Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 51, s. 97.

54 Tamże, Protokół nr 3/80 z III Sesji WRN, sygn. 53, s. 5.

55 Tamże, s. 7.

56 Stanisław Paczkowski, przestał pełnić funkcję zastępcy przewodniczącego WRN z powodu wygaszenia jego mandatu przez WRN. Decyzja o wygaszeniu mandatu Stanisława Paczkowskiego zapadła w związku z objęciem przez niego funkcji wojewody toruńskiego, zob. tamże, Uchwała nr V/17/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 16 marca 1981 r. w sprawie przyjęcia rezygnacji z funkcji Zastępcy Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu oraz stwierdzenia wygaśnięcia mandatu radnego, sygn. 55, s. 61.

57 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała nr V/18/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 16 marca 1981 r. w sprawie wyboru Zastępcy Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 55, s. 63.

58 Tamże, Uchwała Nr XI/46/82 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 10 grudnia 1982 r. w sprawie powołania stałej Komisji ds. Samorządu Pracowniczego WRN oraz wyboru przewodniczącego komisji, sygn. 61, s. 49. Komisje te utworzone zostały na terenie całego państwa na podstawie uchwały Rady państwa nr 83 z 17 września 1981 r. w sprawie powołania przez rady narodowe stopnia wojewódzkiego komisji ds. samorządu pracowniczego, niepublikowana.

59 Tamże, Uchwała nr VII/31/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 26 listopada 1981 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych, sygn. 57, s. 57.

60 Tamże, Uchwała nr III/7/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 maja 1980 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Komitetu Kontroli Społecznej w Toruniu, sygn. 52, s. 101.

61 Tamże, Postanowienie nr 15/82 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 22 października 1982 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Zespołu Informacyjno-Doradczego ds. Związków Zawodowych, sygn. 119 s. 339. Powołanie zespołu związane było z uchwałą Rady państwa z dnia 10 października 1982 r. w sprawie zasad i sposobu tworzenia organizacji związkowych w zakładach pracy, Dz.U. 1982 nr 34 poz. 222, art. 10. Zadaniem Zespołu było udzielanie pomocy

do 29 lutego 1984 r.⁶² WRN i jej Prezydium powoływały także organy działające doraźnie. W 1982 r. utworzono: Zespół Koordynacyjny ds. wyboru ławników i członków kolegiów ds. wykroczeń⁶³, Wojewódzki Zespół ds. Zimy⁶⁴, a w 1984 r. Wojewódzkie Biuro Wyborcze⁶⁵.

Powołanie Komisji ds. Samorządu Pracowniczego oraz Wojewódzkiego Zespołu Informacyjno-Doradczego ds. Związków Zawodowych, stanowiło odpowiedź na zmianę jaka zaszła w polityce władz centralnych względem organizacji związkowych, dopuszczającej ich tworzenie na poziomie zakładu pracy⁶⁶.

Czwarta kadencja WRN w Toruniu rozpoczęta została sesją, która odbyła się dnia 29 czerwca 1984 r.⁶⁷ WRN w Toruniu czwartej kadencji odbyła 27 sesji, a ostatnią z nich przeprowadzono 13 czerwca 1988 r.⁶⁸ Rada narodowa nowej kadencji liczyła 140 radnych⁶⁹. Radni wojewódzcy podjęli decyzję o wyborze na stanowisko Przewodniczącego WRN Wiesława Korthalsa⁷⁰. Jego zastępcami zostali natomiast: Kazimierz Czarnecki, Kazimierz Jaworski, Grażyna Poblócka i Czesław Ratajski⁷¹.

Liczbę komisji stałych WRN ustalono na dziesięć. Były to:

1. Komisja Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Przestrzennego i Gospodarki Finansowej,
2. Komisja Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej,
3. Komisja Zaopatrzenia, Ochrony Konsumenta, Drobnej Wytwórczości, Usług i Rzemiosła,

w tworzeniu związków zawodowych w zakładach pracy działających na terenie województwa.

62 Tamże, Postanowienie Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 marca 1984 r. w sprawie rozwiązania działalności Wojewódzkiego Zespołu Informacyjno-Doradczego ds. Związków Zawodowych z dniem 29 lutego 1984 r., sygn. 122, s. 239.

63 Tamże, Postanowienie nr 12/82 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 6 września 1982 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Zespołu Koordynacyjnego ds. przeprowadzenia wyboru ławników i członków kolegiów ds. wykroczeń w 1982 r., sygn. 119, s. 309.

64 Tamże, Postanowienie nr 14/82 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 22 października 1982 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Zespołu ds. Zimy, sygn. 119, s. 349.

65 Tamże, Postanowienie nr 32/84 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 marca 1984 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura Wyborczego, sygn. 122, s. 239.

66 A. Friszke, *Polska. Losy państwa i narodu 1939-1989*, Warszawa 2003, s. 433.

67 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Protokół Nr 1/84 I-ej Sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu odbytej w dniu 29.06.1984 r., sygn. 68, s. 1.

68 Tamże, Materiały na XXVII uroczystą sesję Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 92.

69 Uchwała Rady państwa z dnia 16 lutego 1984 r. w sprawie ustalenia liczby radnych wojewódzkich rad narodowych, M.P. 1984 nr 5 poz. 39.

70 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała Nr I/1/84 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 29 czerwca 1984 r. w sprawie wyboru Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 68, s. 59.

71 Tamże, Uchwała Nr I/2/84 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 29 czerwca 1984 r. w sprawie ustalenia liczby oraz wyboru zastępców Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 68, s. 81.

4. Komisja Zdrowia, Spraw Socjalnych, Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki,
5. Komisja Nauki, Oświaty i Wychowania,
6. Komisja Gospodarki Mieszkaniowej, Komunalnej, Komunikacji i Łączności,
7. Komisja Prawa i Porządku Publicznego,
8. Komisja ds. Samorządu,
9. Komisja Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
10. Komisja Kultury⁷².

Przewodniczącymi komisji wybrani zostali odpowiednio: Maria Bąk, Józef Górski, Edward Geron, Maria Gorzycka, Józefa Jarzyńska, Henryk Popławski, Jerzy Żółkiewicz, Mieczysław Pałaszewski, Kazimierz Gramowski oraz Antoni Słociński⁷³. PWRN w Toruniu tworzyli zatem: przewodniczący: Wiesław Korthals, zastępcy: Kazimierz Czarnecki, Kazimierz Jaworski, Grażyna Pobłocka, Czesław Ratajski, członkowie: Maria Bąk, Józef Górski, Maria Gorzycka, Henryk Popławski, Jerzy Żółkiewicz, Kazimierz Gramowski, Antoni Słociński, Edward Geron), Józefa Jarzyńska oraz Mieczysław Pałaszewski⁷⁴.

Podczas kadencji rozpoczynającej się w 1984 r. WRN miały możliwość stosunkowo samodzielnie określić liczbę oraz rodzaje powoływanych komisji stałych. Przykładowo WRN w Bydgoszczy powołała następujące komisje:

1. Komisja Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Przestrzennego i Gospodarki Finansowej,
2. Komisja Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej,
3. Komisja Zaopatrzenia Ludności i Ochrony Konsumenta,
4. Komisja Gospodarki Komunalnej, Komunikacji i Łączności,
5. Komisja Zdrowia i Spraw Socjalnych,
6. Komisja Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
7. Komisja Nauki i Oświaty,
8. Komisja Kultury,
9. Komisja Przestrzegania Prawa i Porządku Publicznego,
10. Komisja ds. Samorządu⁷⁵.

72 Tamże, Uchwała Nr I/3/84 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 29 czerwca 1984 r. w sprawie powołania stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 68, s. 83.

73 Tamże.

74 Tamże, Stwierdzenie powołania Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 68, s. 93.

75 AP w Bydgoszczy, WRN w Bydgoszczy, Uchwała nr I/1/84 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 29 czerwca 1984 r. w sprawie regulaminu wyboru organów WRN w Bydgoszczy, sygn. 0052, s. 49.

WRN we Włocławku powołała natomiast:

1. Komisje ds. Samorządu,
2. Komisje Rozwoju Gospodarczego i Przestrzennego,
3. Komisje Finansów,
4. Komisje Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej,
5. Komisje Drobnej Wytwórczości i Usług,
6. Komisje Zaopatrzenia Ludności i Ochrony Konsumenta,
7. Komisje Gospodarki Wodnej i Ochrony Środowiska,
8. Komisje Gospodarki Terenowej,
9. Komisje Oświaty i Wychowania,
10. Komisje Zdrowia i Spraw Socjalnych,
11. Komisje Kultury, Kultury Fizycznej i Sportu⁷⁶.

Czwarta kadencja WRN w Toruniu przyniosła o wiele dalej idące zmiany niż poprzednie. Przede wszystkim zmianie uległa liczba i skład komisji, których w nowej kadencji było dziesięć, a nie siedem jak w latach ubiegłych. Powołano także o jednego więcej zastępcę przewodniczącego. Zmianie uległ również praktycznie cały skład Prezydium. Jedyną osobą, która ponownie weszła w skład PWRN była Józefa Jarzyńska. Podczas trzeciej kadencji była ona jednak przewodniczącą Komisji Zdrowia, Spraw Socjalnych i Ochrony Środowiska, obecnie natomiast Komisji Nauki, Oświaty i Wychowania.

Podczas czwartej kadencji, przy WRN w Toruniu działało pięć organów: Wojewódzka Komisja Odznaczeń Państwowych⁷⁷ oraz powołane w 1986 r.: Wojewódzki Zespół ds. Konkursu „Mistrz Gospodarności”⁷⁸, Wojewódzka Komisja Czynów

76 AP w Toruniu Oddział we Włocławku, WRN we Włocławku, Uchwała nr I/3/84 z dnia 27 czerwca 1984 r. w sprawie ustalenia liczby i rodzaju stałych komisji Rady i dokonania wyboru przewodniczących tych komisji, sygn. 61, s. 51.

77 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała nr III/14/84 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 13 grudnia 1984 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych w Toruniu, sygn. 70, s. 325.

78 Tamże, Uchwała nr XII/83/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 28 kwietnia 1986 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Zespołu ds. Konkursu „Mistrz Gospodarności”, sygn.78, s.471-473. Zespoły utworzone zostały na terenie całego kraju na podstawie uchwały Rady państwa z dnia 6 października 1983 r. w sprawie organizacji konkursu „Mistrz Gospodarności”, M.P. 1983 nr 34 poz. 185.

Społecznych⁷⁹ i Rada Społeczna Szkół Wyższych⁸⁰, a także utworzona w 1987 r. Rada Społeczno-Gospodarcza⁸¹.

Podobnie jak podczas wcześniejszych kadencji, PWRN powoływało organy służące sprawnemu przeprowadzeniu konkretnych działań na terenie województwa. Zgodnie z ustawą o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego z 20 lipca 1983 r. na terenie osiedli miejskich oraz w sołectwach działać miał samorząd terytorialny⁸². W związku z tym postanowieniem nr 11/6/84 Prezydium WRN z dnia 16 października 1984 r. powołany został Wojewódzki Zespół Koordynacyjny ds. wyborów organów samorządu w województwie toruńskim⁸³. W 1985 r. utworzono Wojewódzkie Biuro Wyborcze, które miało koordynować działania związane z wyborami do Sejmu PRL⁸⁴, natomiast w 1986 r. powołane zostały Wojewódzkie Biuro Koordynacyjne ds. kampanii wyborczej ławników i członków kolegiów ds. wykroczeń⁸⁵ oraz Zespół ds. Wyborów Ławników Ludowych⁸⁶. W 1987 r., w związku z planowanym referendum dotyczącym II etapu reform gospodarczych PWRN w Toruniu utworzyło Wojewódzką Komisję ds.

79 Tamże, Uchwała nr XII/82/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 28 kwietnia 1986 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji Czynów Społecznych, sygn. 78, s. 467-469. Komisje utworzone została na terenie całego państwa podstawie uchwały Rady państwa z dnia 6 października 1983 r. w sprawie organizacji czynów społecznych, M.P. 1983 nr 34 poz. 186.

80 Tamże, Uchwała nr X/66/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 30 stycznia 1986 r. w sprawie powołania Rady Społecznej Szkół Wyższych w Toruniu, sygn. 77, s. 391-393. Rady utworzone została na terenie całego państwa na podstawie ustawy z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 1985, nr 42, poz. 201 oraz uchwały Rady państwa z dnia 30 października 1985 r. w sprawie zakresu i trybu działania rad społecznych szkół wyższych, M.P. 1985 nr 37 poz. 243.

81 Tamże, Uchwała nr XIX/132/87 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 30 marca 1987 r. w sprawie utworzenia Rady Społeczno-Gospodarczej przy Wojewódzkiej Radzie Narodowej oraz powołania składu osobowego, sygn. 85, s. 281-282. Rady utworzone została na terenie całego państwa na podstawie uchwały nr 101 Rady państwa z dnia 20 listopada 1986 r. w sprawie rad społeczno-gospodarczych przy wojewódzkich radach narodowych, zob. tamże, Informacja o organach ..., sygn. 95, s. 85. Od 1988 r. Rada Społeczno-Gospodarcza działała natomiast na podstawie uchwały Rady państwa z dnia 17 listopada 1988 r. w sprawie rad społeczno-gospodarczych przy wojewódzkich radach narodowych, M.P. 1988 nr 32 poz. 283.

82 Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego. Dz.U. 1983 nr 41 poz. 185, art. 150.

83 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Postanowienie nr 11/6/84 Prezydium WRN z dnia 16 października 1984 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Zespołu Koordynacyjnego do Wyborów Organów Samorządu w województwie toruńskim, sygn. 124, s. 395-397.

84 Tamże, Postanowienie nr 27/14/85 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 13 czerwca 1985 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura Wyborczego, sygn. 126, s. 315.

85 Tamże, Postanowienie nr 52/25/86 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 14 maja 1986 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura Koordynacyjnego do spraw kampanii wyborczej ławników i członków kolegiów ds. wykroczeń, sygn. 131, s. 203.

86 Tamże, Uchwała Nr XII/84/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 28 kwietnia 1986 r. w sprawie powołania Zespołu ds. Wyborów Ławników Ludowych, sygn. 78, s. 475,

Referendum⁸⁷ oraz Wojewódzkie Biuro ds. Referendum⁸⁸.

Ostatnia, piąta kadencja WRN w Toruniu przypadła na lata 1988-1990. Pierwsze posiedzenie ostatniej kadencji odbyło się 30 czerwca 1988 r.⁸⁹, natomiast ostatnia, trzynasta sesja WRN w Toruniu, odbyła się 30 kwietnia 1990 r.⁹⁰. Kadencja WRN w Toruniu została skrócona w związku ze zniesieniem w 1990 r. rad narodowych wszystkich szczebli⁹¹. Nowo ukonstytuowana rada liczyła 140 radnych⁹². Przewodniczącym WRN w Toruniu został Kazimierz Jaworski⁹³, którego zastępowali: Ewa Grajkowska, Czesław Ratajski, Kazimierz Strzeźniewski oraz Andrzej Wietrzykowski⁹⁴.

Nowa rada powołała jedenastkę komisji stałych:

1. Komisja Rozwoju Społeczno-Gospodarczego i Gospodarki Finansowej,
2. Komisja Prawa i Praworządności,
3. Komisja Przemysłu, Handlu, Drobnej Wytwórczości i Usług,
4. Komisja Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej,
5. Komisja Kultury,
6. Komisja Gospodarki Mieszkaniowej, Komunalnej, Komunikacji i Łączności,
7. Komisja Nauki, Oświaty i Wychowania,
8. Komisja Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
9. Komisja Zdrowia i Spraw Socjalnych,
10. Komisja ds. Samorządu,
11. Komisja Młodzieży, Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki⁹⁵.

87 Tamże, Uchwała nr 2/87 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 26 października 1987 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji ds. Referendum, sygn. 137, s. 171-174.

88 Tamże, Postanowienie nr 127/43/87 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 16 października 1987 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura ds. Referendum, sygn. 137, s. 69-71.

89 Tamże, Protokół nr 1/88 z sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu odbytej w dniu 30 czerwca 1988 r., sygn. 93, s.1.

90 Tamże, Protokół nr XIII/90 z sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu odbytej w dniu 30 kwietnia 1990 r., sygn. 106.

91 D. Magier, *Miejska Rada Narodowa i Urząd Miejski w Radzynie Podlaskim (1973-1990): dzieje ustrojowe i spuścizna archiwalna*, Radzyński Rocznik Humanistyczny 10, 2012, s. 111.

92 Uchwała Rady państwa z dnia 31 marca 1988 r. w sprawie ustalenia liczby radnych wojewódzkich rad narodowych, M.P. 1988 nr 10 poz. 84.

93 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała Nr I/1/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 30 czerwca 1988 r. w sprawie wyboru Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 93, s. 43.

94 Tamże, Uchwała Nr I/3/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 30 czerwca 1988 r. w sprawie wyboru Zastępców Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 93, s. 57.

95 Tamże, Uchwała Nr I/4/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 30 czerwca 1988 r. w sprawie ustalenia liczby i rodzajów stałych Komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 93, s. 59.

Także podczas ostatniej kadencji poszczególne WRN miały możliwość ustalenia liczby i rodzaju stałych komisji rady. Podobnie jak poprzednio przykładem mogą być WRN w Bydgoszczy oraz WRN we Włocławku. Pierwsza ze wspomnianych WRN powołała następujące organy:

1. Komisja Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Przestrzennego i Gospodarki Finansowej,
2. Komisja Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej,
3. Komisja Zaopatrzenia Ludności i Ochrony Konsumentów,
4. Komisja Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
5. Komisja Budownictwa, Gospodarki Komunalnej, Komunikacji i Łączności,
6. Komisja Nauki i Oświaty,
7. Komisja Zdrowia i Spraw Socjalnych,
8. Komisja Kultury,
9. Komisja Przestrzegania Praw i Porządku Publicznego,
10. Komisja ds. Samorządu⁹⁶.

WRN we Włocławku ustaliła natomiast następującą listę komisji stałych:

1. Komisja ds. Samorządu,
2. Komisja Rozwoju Społeczno-Gospodarczego i Finansów
3. Komisja Gospodarki Żywnościowej, Rolnictwa i Leśnictwa,
4. Komisja Przemysłu, Drobnej Wytwórczości i Zatrudnienia,
5. Komisja Zaopatrzenia Ludności i Ochrony Konsumenta,
6. Komisja Gospodarki Komunalnej, Mieszkaniowej, Komunikacji i Łączności,
7. Komisja Oświaty i Wychowania,
8. Komisja Zdrowia i Opieki Społecznej,
9. Komisja Kultury, Kultury Fizycznej i Sportu,
10. Komisja Prawa i Porządku Publicznego,
11. Komisja Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej⁹⁷.

Przewodniczącymi komisji WRN w Toruniu zostali wybrani odpowiednio: Maria Bąk, Henryk Wojtalewicz, Edward Kamasara, Józef Górski, Jan Wojciechowski, Henryk

⁹⁶ AP w Bydgoszczy, WRN w Bydgoszczy, Uchwała nr I/2/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 1 lipca 1988 r. w sprawie ustalenia liczby Zastępców Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz ilości, rodzaju, składu liczbowego i przedmiotowego zakresu działania stałych komisji rady X kadencji, sygn. 0077, s. 11-12.

⁹⁷ AP w Toruniu Oddział we Włocławku, WRN we Włocławku, Uchwała nr I/3/88 z dnia 29 czerwca 1988 r. w sprawie ustalenia liczby i rodzaju stałych komisji Rady i dokonana wyboru przewodniczących tych komisji, sygn. 87, s. 55.

Popławski, Juliusz Justyński, Andrzej Giziński, Janusz Świdziński, Kazimierz Angowski oraz Ryszard Szczepański⁹⁸.

Skład Prezydium WRN w Toruniu piątej kadencji przedstawiał się następująco: przewodniczący Kazimierz Jaworski, zastępcy: Ewa Grajkowska, Czesław Ratajski, Kazimierz Strześniewski, Andrzej Wietrzykowski, członkowie: Kazimierz Angowski, Maria Bąk, Andrzej Giziński, Józef Górski, Janusz Justyński, Edward Komasa, Henryk Popławski, Ryszard Szczepański, Janusz Świdziński, Jan Wojciechowski oraz Henryk Wojtalewicz.

Ostania kadencja WRN również przyniosła zmiany w składzie Prezydium. Zastępca Przewodniczącego WRN podczas IV kadencji Kazimierz Jaworski objął obecnie funkcję Przewodniczącego WRN. Poza nim w Prezydium pozostali Czesław Ratajski, Maria Bąk, Józef Górski oraz Henryk Popławski. Osoby te zachowały wcześniej pełnione funkcje. W związku z tym w skład PWRN w Toruniu weszło jedenaście osób, które nie były wcześniej członkami tego organu wewnętrznego Rady.

Podczas ostatniej kadencji przy WRN w Toruniu działały: Rada Społeczno-Gospodarcza⁹⁹, Rada Społeczna Szkół Wyższych¹⁰⁰, Wojewódzka Komisja Czynów Społecznych¹⁰¹, Wojewódzka Komisja Odznaczeń Państwowych¹⁰², Wojewódzki Zespół ds. Konkursu „Mistrz Gospodarności”¹⁰³ oraz utworzony w 1990 r. Wojewódzki Zespół Pomocy Społecznej¹⁰⁴. W 1989 r. w związku z pierwszymi częściowo wolnymi wyborami

98 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała Nr I/5/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 30 czerwca 1988 r. w sprawie wyboru Przewodniczących stałych Komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 93, s. 91-93.

99 Tamże, Uchwała nr II/11/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 września 1988 r. w sprawie powołania składu osobowego Rady Społeczno-Gospodarczej, sygn. 94, s. 109.

100 Tamże, Uchwała nr II/10/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 września 1988 r. w sprawie powołania składu osobowego Rady Społecznej Szkół Wyższych, sygn. 94, s. 103.

101 Tamże, Uchwała nr II/8/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 września 1988 r. w sprawie powołania składu osobowego Wojewódzkiej Komisji Czynów Społecznych w Toruniu, sygn. 94, s. 99.

102 Tamże, Uchwała nr II/7/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 września 1988 r. w sprawie powołania składu osobowego Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych w Toruniu, sygn. 94, s. 97.

103 Tamże, Uchwała nr II/9/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 września 1988 r. w sprawie powołania składu osobowego Wojewódzkiego Zespołu ds. Konkursu „Mistrz Gospodarności”, sygn. 94, s. 101.

104 Tamże, Uchwała nr XI/71/90 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 26 lutego 1990 r. w sprawie utworzenia Wojewódzkiego Zespołu Pomocy Społecznej i nadania mu statutu, sygn. 104, s. 255. Wojewódzki Zespół Pomocy Społecznej powstał na podstawie polecenia Prezesa Rady Ministrów wydanego na podstawie pisma z dnia 17 stycznia 1990 r. nr Ad.P.I.5-2/90 w sprawie wprowadzenia zmian organizacyjnych w pomocy społecznej, zob. tamże, s. 267-268. Jednostka ta miała realizować zadania z zakresu pomocy społecznej leżące w gestii Wojewody oraz WRN.

powołane zostało Wojewódzkie Biuro Wyborcze¹⁰⁵.

Dla sprawnego funkcjonowania WRN w Toruniu i jej organów wewnętrznych zasadnicze znaczenie miały kompetencje osób wchodzących w skład Prezydium, jak również ich przynależność partyjna rzutująca na możliwość podejmowania przez nie samodzielnych, niemotywowanych politycznie decyzji. Informacje na temat przynależności partyjnej oraz wykształcenia członków PWRN w Toruniu kolejnych kadencji prezentuje poniższa tabela:

¹⁰⁵Tamże, Postanowienie nr 35/14/89 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 21 kwietnia 1989 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura Wyborczego, sygn. 141, s. 15.

Tabela 1. Członkowie PWRN w Toruniu w czasie kolejnych kadencji															
	Kadencja 1975-1976			Kadencja 1976-1980			Kadencja 1980-1984			Kadencja 1984-1988			Kadencja 1988-1990		
Funkcja	Imię i nazwisko	Przynależność partyjna	wykształcenie	Imię i nazwisko	Przynależność partyjna	wykształcenie	Imię i nazwisko	Przynależność partyjna	wykształcenie	Imię i nazwisko	Przynależność partyjna	wykształcenie	Imię i nazwisko	Przynależność partyjna	wykształcenie
Przewodniczący	Zygmunt Najdowski	PZPR (I sekretarz KW)	wyższe	Zygmunt Najdowski	PZPR (I sekretarz KW)	wyższe	Bolesław Kapitan	PZPR (I sekretarz KW)	wyższe	Wiesław Korthals	PZPR	Wyższe	Kazimierz Jaworski	Stowarzyszenie PAX	wyższe
				Bolesław Kapitan	PZPR (I sekretarz KW)	wyższe	Alojzy Tujakowski	PZPR	wyższe						
Zastępca Przewodniczącego	Stanisław Paczkowski	PZPR (sekretarz KW)	wyższe	Stanisław Paczkowski	PZPR (sekretarz KW)	wyższe	Stanisław Paczkowski	PZPR (sekretarz KW)	wyższe	Kazimierz Czarniecki	PZPR (sekretarz KW)	średnie	Ewa Grajkowska	SD (sekretarz WK)	wyższe
							Andrzej Załuski	PZPR	wyższe						
Zastępca Przewodniczącego	Józef Mielniczuk	ZSL (Prezys WK)	b.d.	Józef Mielniczuk	ZSL (Prezys WK)	b.d.	Józef Mielniczuk	ZSL (Prezys WK)	b.d.	Kazimierz Jaworski	Stowarzyszenie PAX	wyższe	Czesław Ratajski	ZSL	wyższe
Zastępca Przewodniczącego	Kazimierz Zaremba	SD (Przewodniczący WK)	b.d.	Kazimierz Zaremba	SD (Przewodniczący WK)	b.d.	Kazimierz Zaremba	SD (Przewodniczący WK)	b.d.	Grażyna Poblócka	SD	wyższe	Kazimierz Strześniewski	Bezpartyjny	wyższe
Zastępca Przewodniczącego										Czesław Ratajski	ZSL	wyższe	Andrzej Wietrzykowski	PZPR (sekretarz KW)	wyższe
Członek	Maciej Rumiński	PZPR	wyższe	Antoni Rudy	PZPR	wyższe	Antoni Rudy	PZPR	wyższe	Maria Bąk	PZPR	wyższe	Maria Bąk	PZPR	wyższe
Członek	Tomasz Borysiak	PZPR	wyższe	Tomasz Borysiak	PZPR	wyższe	Kazimierz Raszkowski	PZPR	średnie	Józef Górski	ZSL	wyższe	Józef Górski	ZSL	wyższe
Członek	Maria Fryca	ZSL	wyższe	Czesław Ratajski	ZSL	wyższe	Maria Fryca	ZSL	wyższe	Edward Geron	ZSL	wyższe	Edward Komasa	ZSL	wyższe
Członek	Witold Tempski	PZPR	wyższe	Witold Tempski	PZPR	wyższe	Stanisław Stypeczyński	PZPR	zawodowe	Maria Gorzycka	Bezpartyjna	średnie	Henryk Wojtalewicz	PZPR	wyższe
				Bolesław Oczachowski	PZPR	średnie									
Członek	Józefa Jarzyńska	Bezpartyjna	wyższe	Józefa Jarzyńska	Bezpartyjna	wyższe	Józefa Jarzyńska	Bezpartyjna	wyższe	Józefa Jarzyńska	Bezpartyjna	wyższe	Jan Wojciechowski	PZPR	średnie
Członek	Alojzy Tujakowski	PZPR	wyższe	Alojzy Tujakowski	PZPR	wyższe	Krystyna Pawłowska	PZPR	wyższe	Henryk Popławski	SD	wyższe	Henryk Popławski	SD	wyższe
Członek	Henryk Patyk	PZPR	wyższe	Henryk Patyk	PZPR	wyższe	Alojzy Kałamarski	PZPR	średnie	Jerzy Zółkiewicz	PZPR	wyższe	Juliusz Justyński	PZPR	wyższe
Członek										Mieczysław Pałaszewicz	PZPR	średnie	Andrzej Giziński	Bezpartyjny	wyższe
Członek										Kazimierz Gramowski	PZPR	wyższe	Janusz Świdziński	Bezpartyjny	wyższe
Członek										Antoni Słociński	PZPR	wyższe	Kazimierz Angowski	PZPR	wyższe
Członek													Ryszard Szczepański	Bezpartyjny	średnie

Źródło: AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Protokoły z I posiedzeń WRN w Toruniu kolejnych kadencji, sygn. 31, 34, 51, 68, 93.

Jak wynika z powyższej tabeli, większość członków PWRN w Toruniu posiadała wyższe wykształcenie. Wielu z nich było nauczycielami, prawnikami lub posiadało wykształcenie rolnicze. Wydaje się, że były to zatem osoby posiadające odpowiednią wiedzę oraz przygotowanie do pracy w organach przedstawicielskich.

Analizując zebrane dane pod kątem przynależności partyjnej członków Prezydium, zauważalna jest znaczna przewaga ilości członków PZPR podczas pierwszych trzech kadencji Rady. Spośród jedenastu członków PWRN: siedmiu należało do PZPR (64%), dwóch do ZSL (18%), jeden do SD (9%), a tylko jedna osoba była bezpartyjna (9%). Podczas kolejnej kadencji Prezydium składało się z piętnastu osób, z których: siedem należało do PZPR (47%), dwie do SD (13%), trzy do ZSL (20%), dwie były bezpartyjne (13%), a jedna reprezentowała Stowarzyszenie PAX (7%). Podczas ostatniej kadencji Prezydium tworzyło 16 osób. Wśród nich sześć było członkami PZPR (37,5%), trzy ZSL (19%), dwie SD (12,5%), cztery były bezpartyjne (25%), a jedna należała do Stowarzyszenia PAX (6%).

Trzeba także zauważyć, że liczba członków poszczególnych partii w PWRN w Toruniu podczas trwania kadencji była stała. W przypadku konieczności dokonania zmian, stanowiska obsadzano przedstawicielami tej samej partii. Procentowy udział poszczególnych organizacji w PWRN zmieniał się natomiast wraz ze zmianami zachodzącymi w stosunkach społecznych oraz polityce władz PRL. Początkowa, znaczna przewaga PZPR, ulegała stopniowemu zmniejszeniu. Podczas IV kadencji umocniona została przede wszystkim pozycja przedstawicieli SD i ZSL, a więc stronnictw sojuszniczych. Narastający kryzys systemu politycznego PRL doprowadził jednak podczas V kadencji do dalej idących zmian w składzie PWRN. Podczas tej kadencji aż ¼ składu PWRN w Toruniu stanowiły osoby bezpartyjne. Niemniej w dalszym ciągu przedstawiciele PZPR wraz z członkami ZSL i SD posiadali większość głosów w PWRN. Ponadto na czele Rady stał przedstawiciel sympatyzującego z władzami Stowarzyszenia PAX¹⁰⁶. Można zatem postawić tezę, że skład PWRN odzwierciedlał tendencje panujące w polityce ogólnokrajowej. Coraz większy był w nim udział osób spoza PZPR, przy czym partia komunistyczna w dalszym ciągu utrzymywała kontrolę nad Prezydium poprzez system stronnictw sojuszniczych i sprzyjającego jej Stowarzyszenia PAX. Sprawowanie kontroli nad Prezydium przez partię komunistyczną ułatwiał także wymóg przesyłania propozycji

106A. Friszke, dz. cyt., s. 454.

w sprawie kandydatur na zastępców przewodniczącego WRN do KC PZPR. Podkreślić należy również, że mimo odejścia w 1980 r. od obsadzania stanowiska Przewodniczącego WRN przez I sekretarza KW PZPR¹⁰⁷, w dalszym ciągu jeden z sekretarzy instancji wojewódzkiej pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego. Ponadto, zgodnie z wytycznymi partii jeden z sekretarzy lub kierowników wydziałów KW PZPR powinien zostać wybrany na przewodniczącego zespołu radnych PZPR¹⁰⁸.

Podczas wszystkich kadencji radni WRN, obowiązkowo zrzeszeni byli w zespołach, do utworzenia których zobowiązane były wszystkie stronnictwa polityczne. W związku z tym przy WRN z całą pewnością działały zespół radnych, będących członkami PZPR¹⁰⁹, zespół radnych będących członkami ZSL oraz zespół radnych SD¹¹⁰. Protokół z XII sesji WRN II kadencji, która odbyła się w 1977 r. zawiera również informację o działalności zespołu młodych radnych¹¹¹. Niemniej większość akt wytworzonych przez te zespoły, o ile powstała, nie zachowała się. W stanie szczątkowym pozostały w materiałach WRN jedynie materiały po zespole radnych PZPR. Na ich podstawie można ustalić, że w latach 1985-1988 przewodniczącym zespołu był Kazimierz Raszkowski¹¹², w 1988 r. Mirosław Makosz¹¹³, natomiast od grudnia 1988 do lutego 1990 Andrzej Wietrzykowski¹¹⁴. W pracach wspomnianego zespołu uczestniczyli również radni bezpartyjni. W 1988 r. powstał zespół młodych radnych, którego przewodniczącym został Piotr Górski¹¹⁵. W 1989 r. z zespołu radnych będących członkami PZPR wyodrębnił się zespół radnych bezpartyjnych, którego przewodniczącym został Wiesław Żurowski¹¹⁶.

Nierozwiązanym problemem związanym z organizacją WRN w Toruniu jest kwestia powoływania przez radę komisji niestałych. W postanowieniu nr 14/82 Prezydium WRN w Toruniu z dnia 22 października 1982 r. powołującym Wojewódzki Zespół ds. Zimy wspomniano, że obejmuje on dotychczasowe niestałe komisje WRN ds. zdrowia i opieki społecznej, gospodarki komunalnej, transportu, energetyki i paliw oraz

107M. Kallas, A. Lityński, *Historia ustroju i prawa Polski Ludowej*, Warszawa 2003, s. 168.

108AP w Gdańsku, Urząd Wojewódzki w Gdańsku, nr zesp. 2375, sygn. BRN/-III/24, k. 12.

109AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Protokół Nr III/75 z III-jej sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, sygn. 33, s. 9.

110Tamże, Regulamin Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z 1975 r., par. 49, sygn. 31, s. 84.

111Tamże, Protokół nr 12/77 z posiedzenia Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu odbytego dnia 21 czerwca 1977 r., sygn. 69, s. 103-109.

112Tamże, Protokoły z posiedzeń zespołu radnych członków PZPR 1985-1989, sygn. 26, s. 1

113Tamże, Protokoły z posiedzeń zespołu radnych członków PZPR 1988-1990, sygn. 27, s. 83.

114Tamże, Protokoły z posiedzeń zespołu radnych członków PZPR 1988-1990, sygn. 27, s. 127.

115Tamże, Protokoły posiedzeń zespołu młodych radnych WRN w Toruniu 1988 r., sygn. 28, s. 3.

116Tamże, Zespół radnych bezpartyjnych WRN w Toruniu 1989 r., sygn. 29, s. 9.

wyżywienia¹¹⁷. Zgodnie z regulaminami organizacyjnymi do powoływania komisji niestałych uprawniona była rada narodowa. Niestety poza wzmianką we wspomnianym postanowieniu, nie znaleziono w materiałach wytworzonych przez WRN uchwał powołujących komisje niestałe. Niemożność rozstrzygnięcia tego problemu nie ma jednak wpływu na zasadniczy temat pracy jakim jest rekonstrukcja kancelarii WRN i UW w Toruniu.

2. Biuro Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu

Organem powołanym do obsługi rady narodowej szczebla wojewódzkiego było Biuro WRN. Biuro było komórką organizacyjną równorzędną wydziałom, stanowiącą część UW w Toruniu. W swojej działalności Biuro WRN podlegało jednak nie Wojewodzie Toruńskiemu ale Przewodniczącemu WRN. Organizację i zadania tej komórki organizacyjnej normowały regulaminy wewnętrzne nadawane przez WRN, jej Prezydium bądź Dyrektora Biura WRN. Należy podkreślić, że Biuro WRN posiadało charakter ściśle administracyjny i odpowiadało za obsługę organizacyjno-kancelaryjną WRN¹¹⁸. Z tego względu niezbędne jest dokładne przedstawienie jego zadań i organizacji. Dla większej przejrzystości pracy, kolejne zmiany w organizacji i zadaniach Biura WRN przedstawione zostaną w porządku chronologicznym.

2.1. Zadania Biura WRN

2.1.1. Regulamin wewnętrzny z 1975 r.

Pierwszy regulamin organizacyjny Biura zatwierdzony został podczas trzeciego posiedzenia PWRN w Toruniu, które odbyło się 30 października 1975 r.¹¹⁹ Regulamin ten oparty został na wzorcowym regulaminie biur rad narodowych stopnia wojewódzkiego wydanym 15 sierpnia 1975 r.¹²⁰ Zgodnie z postanowieniami regulaminu do zakresu działania Biura należały sprawy obsługi: Rady, jej Przewodniczącego, PWRN, komisji WRN, radnych oraz KW FJN i WZP.

117 Tamże, Postanowienie nr 14/82 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu ..., sygn. 119, s. 349.

118 W. Karsz, *Cybernetyczne aspekty funkcjonowania systemu rad narodowych*, Zeszyty naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Nauki humanistyczno-społeczne, seria I, nr 56, Łódź 1979, s. 66.

119 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Protokół z III posiedzenia Prezydium WRN w Toruniu, sygn. 107, s. 140-178.

120 A. Zembaty, *Rola aparatu obsługi rad narodowych (biuro rady i inspektor ds. obsługi rady)*, Problemy Rad Narodowych, z. 39, 1978, s. 184.

W stosunku do WRN, do zadań Biura należało zapewnienie sprawnej pracy w zakresie uchwalania planów rozwoju społeczno-gospodarczego i budżetu oraz kontroli ich wykonania, podejmowania uchwał i ustalania wytycznych dla wykonywania ważniejszych zadań oraz inspirowania i kontrolowania pracy organów administracji terenowej. Zgodnie z brzmieniem regulaminu Biuro WRN dbało również o organizację działań mających na celu rozwijanie więzi WRN ze społeczeństwem i organizacjami obywatelskimi oraz utrzymywanie kontaktów z radami narodowymi stopnia podstawowego. Odbywało się to zwłaszcza poprzez udzielanie pomocy radom w realizowaniu powierzonych im zadań, organizowanie udziału przedstawicieli organów stopnia wojewódzkiego w sesjach rad niższego stopnia oraz przekazywanie uwag i wniosków w celu podejmowania środków zaradczych. Biuro WRN przygotowywało materiały mające umożliwić WRN ocenę działalności rad stopnia podstawowego oraz pomóc w rozwijaniu i koordynacji współpracy pomiędzy sąsiadującymi radami stopnia podstawowego. Biuro WRN wykonywało zadania pomocnicze przy organizowaniu sesji Rady oraz sporządzało z nich protokoły i informacje o działalności. Pracownicy Biura, dbali także o informowanie społeczeństwa, za pomocą środków masowego przekazu, o pracy WRN. Biuro było organem odpowiedzialnym za prowadzenie rejestru uchwał i podejmowanie działań, w celu ich prawidłowego wykonania¹²¹.

W stosunku do Przewodniczącego WRN Biuro wykonywało zadania pomocnicze, mające umożliwić sprawne kierowanie pracami WRN i jej prezydium. Odbywało się to, w szczególności poprzez przedstawienie we właściwym czasie projektów uchwał Rady i postanowień Prezydium oraz efektywną realizację ustaleń podjętych na sesjach oraz posiedzeniach Prezydium i komisji. Biuro WRN dbało o utrzymanie kontaktów z przewodniczącymi rad narodowych stopnia podstawowego oraz o właściwe realizowanie przez nich zadań. Biuro przedstawiało Przewodniczącemu WRN koncepcje mające na celu usprawnienie pracy WRN i jej organów. W tym celu, jego pracownicy dokonywali badań i analiz funkcjonowania Rady i jej organów. Biuro WRN aktywnie współdziałało z UW w sprawach załatwiania skarg obywateli kierowanych do przewodniczącego i PWRN. Biuro podejmowało także wszelkie inne czynności związane z realizacją regulaminu WRN. Biuro WRN odpowiadało za prowadzenie rejestru postanowień Prezydium, wniosków komisji, interpelacji i wniosków radnych oraz sposobów ich załatwiania¹²².

¹²¹AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Regulamin Biura, 1975 r., sygn. 107, s. 142-144.

¹²²Tamże, s. 144-146.

Biuro WRN wspomagało PWRN w zakresie wykonywania przez nie funkcji organizatora działalności Rady i jej reprezentanta na zewnątrz. W szczególności działania podejmowane przez Biuro miały zapewniać ustalenie projektów planów pracy Rady i Prezydium oraz ich skoordynowanie z planami wojewódzkiej instancji partyjnej. Biuro współpracowało przy merytorycznym opracowaniu materiałów i informacji dla potrzeb RP i Komisji ds. Rad Narodowych RP, Biuro WRN odpowiadało za utrzymanie stałych kontaktów z prezydiami rad narodowych stopnia podstawowego, udzielaniu im pomocy oraz organizowanie wspólnych posiedzeń wyjazdowych. Biuro WRN dbało także o prawidłową organizację pracy komisji WRN oraz koordynowanie ich działalności. Udzielało on także radom pomocy technicznej, organizacyjnej i metodologiczno-szkoleniowej w wykonywaniu ich funkcji mandatowych oraz czuwało nad zabezpieczeniem praw radnych i członków komisji¹²³.

Do zadań Biura WRN należało wspieranie komisji WRN w realizacji ich funkcji inspiratorskich, doradczo-opiniotwórczych i kontrolnych, a w szczególności podejmowanie czynności zapewniających niezbędne warunki potrzebne do pełnego wykonania zadań przez komisje, ich organy oraz poszczególnych członków. Biuro WRN dbało o utrzymywanie przez komisje łączności ze społeczeństwem i jego organizacjami, a zwłaszcza o organizowanie spotkań środowiskowych, dyżurów członków komisji. Pracownicy Biura podejmowali działania w celu utrzymania właściwych kontaktów z organizacjami i organami administracji w związku z kontrolą wykonania uchwał WRN. Biuro WRN dbało o zapewnienie warunków do sprawnego przeprowadzania działalności kontrolnej przez komisje. Biuro WRN odpowiadało za przygotowanie przez komisje projektów uchwał Rady, oraz dokładne i szybkie formułowanie wniosków komisji. W celu zapewnienia właściwego działania komisji Biuro WRN dostarczało informacji bieżących, materiałów sytuacyjnych i pokontrolnych umożliwiających podejmowanie odpowiednich inicjatyw uchwałodawczych oraz rozszerzenie działalności kontrolnej komisji. Biuro pośredniczyło także w planowanej i stałej współpracy komisji WRN z odpowiednimi komisjami rad narodowych stopnia podstawowego, m.in. poprzez wspólne posiedzenia wyjazdowe, opracowywanie informacji o działalności komisji oraz danych statystycznych dotyczących radnych i członków komisji, a także ewidencjonowanie wniosków komisji i sposobu ich załatwiania¹²⁴.

¹²³Tamże, s. 146-148.

¹²⁴Tamże, s. 148.

Zgodnie z regulaminem wewnętrznym, Biuro WRN udzielało radnym pomocy mającej umożliwić prawidłowe wykonywanie przez nich mandatu. Pomoc ta polegała przede wszystkim na stwarzaniu im właściwych warunków współpracy z radnymi rad stopnia podstawowego oraz komitetami osiedlowymi, obwodowymi, domowymi i sołtysami, a także na opracowywaniu materiałów wynikających z tego współdziałania. Biuro WRN dostarczało radnym materiały mające zapewnić im pełną orientację w poruszanej problematyce, a przez to umożliwić ich świadome i aktywne uczestnictwo w sesjach WRN, posiedzeniach komisji oraz działalności w okręgu wyborczym i macierzystym zakładzie pracy. Zadaniem Biura WRN było dostarczanie radnym bieżących informacji o pracy Rady, Prezydium, komisji oraz o aktualnej problematyce społeczno-gospodarczej. Biuro współdziałało także w organizowaniu zajęć szkoleniowo-seminaryjnych dla radnych oraz podejmowało z WK FJN przedsięwzięcia zabezpieczające systematyczną i efektywną więź radnych z wyborcami. Biuro WRN prowadziło rejestr wniosków i interpelacji radnych oraz sposobu ich załatwiania¹²⁵.

Zgodnie z regulaminem wewnętrznym z 1975 r., Biuro WRN odpowiadał nie tylko za obsługę WRN ale również KW FJN i WZP. Pomoc ta polegała m.in. na przygotowaniu projektów planów pracy WK FJN i WZP oraz zapewnieniu właściwych warunków technicznych i organizacyjnych podczas spotkań posłów, radnych i działaczy FJN z ludnością. Biuro udzielało pomocy w koordynacji działalności WRN i jej organów z działalnością WK FJN i WZP, opracowaniu materiałów, informacji i analiz dla potrzeb WK FJN i WZP, a także techniczno-organizacyjnym przygotowaniu posiedzeń tych gremiów. Biuro WRN odpowiadało również za organizacyjne zabezpieczenie zbiórki na Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia. Zadania w tym zakresie mieli wykonywać jednak wyłącznie pracownicy zatrudnieni na etatach WK FJN i Narodowego Funduszu Ochrony Zdrowia¹²⁶.

Jak wspomniano powyżej, Biuro WRN współpracowało z UW w Toruniu oraz organizacjami politycznymi i społecznymi w zakresie organizacji wykonania zadań wynikających z planu rozwoju społeczno-gospodarczego, budżetu i uchwał WRN. Współpraca ta polegała m.in. na przygotowaniu materiałów i projektów uchwał na sesje Rady oraz posiedzenia Prezydium i poszczególnych komisji. Biuro WRN wypełniało także czynności pomocnicze przy wykonywaniu kontroli społecznej i realizowaniu wynikającej

¹²⁵Tamże, s. 148-150.

¹²⁶Tamże, s. 150.

z niej wniosków wynikających, a także przy kontroli i koordynacji wykonywania zadań zleconych przez radę narodową jednostkom podporządkowanym i niepodporządkowanym. Biuro WRN brało udział w organizacji uczestnictwa Wojewody i jego przedstawicieli w pracach WRN, rad narodowych stopnia podstawowego oraz ich organów. Pracownicy Biura dokonywali analiz działalności uchwałodawczej rad narodowych stopnia podstawowego¹²⁷.

Biuro WRN zobowiązane było ponadto do prowadzenia instruktarzu i udzielania pomocy merytorycznej dla Biura MRN w Toruniu oraz inspektorów odpowiedzialnych za obsługę pozostałych rad narodowych stopnia podstawowego. Zgodnie z intencją wyrażoną w regulaminie wewnętrznym, Biuro WRN poprzez realizację funkcji pomocniczo-koordynacyjnych w układzie pionowym, miało dążyć do stworzenia trwałego systemu współdziałania jednostek obsługujących rady narodowe¹²⁸.

Do zadań Biura WRN należało również realizowanie, we współpracy z organami WK FJN, uchwał WRN w zakresie stałego doskonalenia działalności samorządu mieszkańców miast i wsi, tzn. komitetów osiedlowych, obwodowych, domowych, zebrań wiejskich i sołtysów), organizowanie wymiany doświadczeń pomiędzy organami samorządu mieszkańców, udzielanie im efektywnej pomocy oraz upowszechnianie ich osiągnięć i doświadczeń. Biuro WRN udzielało pomocy w powoływaniu i działalności zakładowych zespołów radnych. Współdziałało ono także z instancjami stopnia wojewódzkiego w zakresie przygotowania i organizowania działalności zespołów radnych. Biuro WRN prowadziło sekretariat Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych. W tym zakresie jego pracownicy przygotowywali materiały i informacje o sposobie realizowania polityki odznaczeniowej w województwie dla Przewodniczącego WRN oraz PWRN. Biuro wykonywało także inne zlecone mu zadania, w tym m.in. związane z wyborami do Sejmu, rad narodowych i samorządu mieszkańców¹²⁹.

2.1.2. Regulamin wewnętrzny z 1984 r.

Nowy regulamin Biura WRN w Toruniu został wprowadzony we wrześniu 1984 r.¹³⁰ Jego wydanie związane było ze zmianą podstawy prawnej funkcjonowania rad narodowych oraz toap poprzez wejście w życie wspomnianej już ustawy z 20 lipca

127Tamże, s. 150-152.

128Tamże, s. 152.

129Tamże, s. 152-154.

130Tamże, Regulamin Biura Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, 1984, sygn. 30, s. 39-65.

1983 r.¹³¹ Zgodnie z brzmieniem nowego regulaminu Biuro WRN było aparatem WRN wykonującym prace organizacyjno techniczne oraz czynności przygotowawcze związane z:

- funkcjonowaniem Rady i jej organów jako terenowego organu władzy państwowej i podstawowego organu samorządu terytorialnego,
- realizowaniem przez radę funkcji stanowiących, inspiratorskich, koordynacyjnych i kontrolnych,
- funkcjonowaniem WZP, Wojewódzkiej Komisji Czynów Społecznych i Wojewódzkiego Zespołu ds. Konkursu „Mistrz Gospodarności”,
- działalnością organów samorządu mieszkańców miast i rad sołeckich¹³².

Do zadań realizowanych względem WRN należało podejmowanie prac organizacyjnych i przygotowawczych dla:

1. pracy rady narodowej w zakresie: uchwalania planów rozwoju społeczno-gospodarczego i budżetu, kontroli ich wykonania, podejmowania uchwał, ustalania wytycznych dla wykonywania ważniejszych zadań, inspiracji i kontroli pracy organów administracji terenowej, rozwijania więzi ze społeczeństwem i jego organizacjami,
2. utrzymywania i rozwijania przez WRN więzi z radami narodowymi stopnia podstawowego, poprzez udzielanie pomocy w realizowaniu powierzonych im zadań, organizowanie udziału przedstawicieli WRN i Wojewody w sesjach rad narodowych stopnia podstawowego, przygotowywanie materiałów i informacji niezbędnych dla podejmowania przez WRN ocen działalności rad narodowych stopnia podstawowego w związku z wysłuchiwaniami sprawozdań z ich działalności, udzielania pomocy w organizowaniu wspólnych sesji, opracowaniu wspólnych uchwał oraz organizowaniu wspólnej kontroli wykonania zaplanowanych przedsięwzięć,
3. upowszechniania za pośrednictwem biuletynów i środków masowego przekazu informacji z pracy Rady i jej organów,
4. wykonywania prac przygotowawczych i niezbędnych działań organizacyjnych związanych z sesyjną działalnością Rady, w tym m.in. sporządzenie protokołu z sesji

131 Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie ... oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 kwietnia 1984 r. w sprawie zasad organizacji i funkcjonowania urzędów terenowych organów administracji państwowej, Dz.U. 1984 r. nr 25 poz. 124.

132AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Regulamin Biura Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, 1984 r., sygn. 30, s. 41.

- i projektów informacji o jej działalności,
5. prowadzenia rejestru uchwał WRN oraz gromadzenia dokumentacji związanej z ich realizacją przez właściwe urzędy i instytucje,
 6. przygotowania materiałów do opracowania przez PWRN projektów regulaminu WRN,
 7. przygotowania materiałów do opracowania przez PWRN projektów planów pracy WRN,
 8. przygotowania projektów uchwał WRN zleconych przez jej Przewodniczącego¹³³.

Osobny zakres zadań Biuro WRN posiadało również względem Przewodniczącego WRN. Prace wykonywane przez pracowników Biura polegały przede wszystkim na:

1. przedstawianiu projektów uchwał WRN i postanowień Prezydium,
2. informowaniu o realizacji ustaleń podjętych na sesjach oraz posiedzeniach PWRN i komisji, przez odpowiednie urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa,
3. przedstawianiu Przewodniczącemu WRN wniosków dotyczących usprawnienia prac Rady i jej organów,
4. współdziałaniu z urzędami toap w załatwianiu zażaleń, skarg i wniosków obywateli kierowanych do Przewodniczącego WRN i PWRN,
5. opracowywaniu informacji o realizacji postanowień regulaminu rady przez radnych,
6. dopilnowywaniu terminowego dostarczania materiałów i opracowań merytorycznych dla Przewodniczącego, Prezydium i komisji WRN od komórek UW w Toruniu, urzędów administracji państwowej stopnia podstawowego oraz innych instytucji, organizacji i przedsiębiorstw¹³⁴.

Biuro WRN wspomagało także PWRN jako całość w zakresie wykonywania jego funkcji związanych z organizacją działalności Rady i jej reprezentowaniem na zewnątrz. Odbywało się to w szczególności poprzez:

1. udział w przygotowaniu projektu planów pracy PWRN,
2. przedkładanie propozycji w sprawie utrzymywania kontaktów z prezydiami rad narodowych stopnia podstawowego, udzielanie pomocy tym prezydium w realizacji ich zadań, organizowanie wspólnych posiedzeń, organizowanie wymiany doświadczeń pomiędzy prezydiami rad narodowych,
3. zapewnianie warunków pracy komisji stałych, poprzez uzgadnianie planów pracy, pomoc w bieżących działaniach, przede wszystkim w zakresie działalności kontrolnej,

¹³³Tamże, s. 45-47.

¹³⁴Tamże, s. 47-49.

4. udzielanie radnym pomocy w wykonywaniu ich funkcji mandatowych oraz czuwanie nad zabezpieczeniem praw radnych i członków komisji,
5. wykonywanie prac związanych z działalnością PWRN, w tym sporządzanie protokołów z posiedzeń oraz projektów informacji o jego działalności,
6. prowadzenie rejestru postanowień PWRN oraz gromadzenie materiałów dotyczących ich wykonania¹³⁵.

Regulamin Biura WRN określał także konkretne zadania jakie wypełniało ono względem komisji stałych. Zadania te polegały przede wszystkim na zapewnieniu:

1. odpowiednich warunków technicznych i organizacyjnych potrzebnych do wykonywania przez komisje zadań statutowych,
2. utrzymywaniu przez WRN poprzez komisje łączności ze społeczeństwem i jego organizacjami, zwłaszcza przez organizowanie spotkań środowiskowych, kontaktów z właściwymi organizacjami i organami w związku z kontrolą wykonywania jej uchwał,
3. prowadzenia działalności kontrolnej przez komisje oraz przygotowania przez nie projektów uchwał WRN oraz dokładnego i szybkiego formułowania wniosków,
4. dopływu informacji bieżących, materiałów sytuacyjnych i pokontrolnych, umożliwiających podejmowanie odpowiednich inicjatyw uchwałodawczych oraz rozszerzanie działalności kontrolnej,
5. współpracy komisji z odpowiednimi komisjami rad narodowych stopnia podstawowego, między innymi przez posiedzenia wyjazdowe, wspólne narady, upowszechnianie dorobku i osiągnięć pracy komisji oraz organizowanie wymiany doświadczeń między komisjami,
6. opracowywanie projektów informacji i sprawozdań z działalności komisji,
7. prowadzenie rejestru wniosków komisji oraz gromadzenie materiałów dotyczących ich załatwiania,
8. pomocy w organizacji współpracy komisji z właściwymi organami samorządu mieszkańców, co odbywało się za pośrednictwem i przy udziale stałych komisji rad narodowych stopnia podstawowego oraz urzędów administracji państwowej¹³⁶.

Biuro WRN prowadziło obsługę radnych w zakresie zapewnienia i stworzenia im warunków umożliwiających wykonywanie przez nich obowiązków mandatowych. Działania te polegały w szczególności na:

1. organizacji współdziałania z radnymi rad narodowych stopnia podstawowego oraz

¹³⁵Tamże, s. 49-51.

¹³⁶Tamże, s. 51-53.

samorządami mieszkańców miast i wsi,

2. zapewnieniu dopływu do radnych materiałów ułatwiających przygotowanie się do sesji WRN, pracy w komisjach, okręgach wyborczych oraz macierzystych zakładach pracy, jak również orientujących w problematyce pracy WRN, jej Prezydium i komisji oraz w sprawach terenu,
3. dostarczaniu radnym bieżącej informacji o pracy Rady, Prezydium, komisji oraz aktualnej problematyce społeczno-gospodarczej, jak również na współdziałanie w organizowaniu zajęć szkoleniowo-seminaryjnych dla radnych,
4. podejmowaniu w porozumieniu w RW PRON przedsięwzięć zapewniających systematyczną więź radnych z wyborcami,
5. wydawanie biuletynów, obejmujących najważniejsze sprawy i problemy, ułatwiające pracę radnego¹³⁷.

Podobnie jak w okresie wcześniejszym Biuro WRN odpowiadało za obsługę WZP. Pracownicy Biura pomagali w realizacji statutowych zadań zespołu. Odbywało się to przede wszystkim poprzez:

1. udział w przygotowaniu materiałów do projektów planów pracy WZP,
2. zabezpieczanie właściwych warunków technicznych i organizacyjnych spotkań posłów ze społeczeństwem,
3. przedkładanie propozycji w zakresie koordynacji działalności WRN i jej organów z działalnością WZP,
4. opracowanie materiałów, informacji i analiz dla potrzeb WZP, zleconych przez Przewodniczącego WZP,
5. techniczno-organizacyjne przygotowanie posiedzeń WZP i dyżurów poselskich¹³⁸.

Biuro WRN spełniało również inne zadania nie związane bezpośrednio z wyżej wymienionymi organami. Zobowiązane było do współpracy z RW PRON w „zakresie stałego doskonalenia organów samorządu mieszkańców miast i wsi”. Pracownicy Biura udzielali instruktażu i pomocy w powoływaniu oraz działalności zakładowych zespołów radnych funkcjonujących w przedsiębiorstwach znajdujących się na terenie województwa. Biuro wykonywało także prace związane z wyborami do Sejmu PRL, rad narodowych, samorządu mieszkańców i rad sołeckich, a także odznaczeniami radnych i członków samorządu mieszkańców. Biuro WRN zobowiązane było również do prowadzenia zbioru

¹³⁷Tamże, s. 53.

¹³⁸Tamże, s. 53-55.

protokołów z sesji rad narodowych stopnia podstawowego wraz z podjętymi na nich uchwałami¹³⁹.

Biuro WRN odpowiadało także za prowadzenie sekretariatu Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych w Toruniu. W tym zakresie jego zadania polegały przede wszystkim na przygotowaniu wniosków, dokonywaniu ich wstępnej selekcji i oceny pod względem formalnym oraz przedkładaniu odpowiednio skompletowanych i zewidencjonowanych dokumentów na posiedzeniach komisji. W razie potrzeby, zgodnie z zaleceniami komisji, Biuro dokonywało także niezbędnych wyjaśnień, uzupełnień i korekt w przedłożonej dokumentacji. Biuro WRN opracowywało ponadto dokumentację odznaczeniową dotyczącą nadawania „Odznaki za zasługi dla województwa toruńskiego” oraz wystawiało do niej legitymacje i dyplomy. Pracownicy Biura opracowywali ponadto dane statystyczne oraz informacje i inne materiały związane z problematyką odznaczeń i wyróżnień¹⁴⁰.

Biuro WRN było komórką odpowiedzialną za współpracę z UW w Toruniu oraz innymi instytucjami, przedsiębiorstwami i organizacjami społecznymi. W tym zakresie uczestniczyło ono w przygotowaniu materiałów i projektów uchwał na sesje Rady oraz posiedzenia PWRN i komisji. Biuro udzielało pomocy w organizacji kontroli społecznej przez komisje WRN oraz w gromadzeniu dokumentacji związanej z realizacją wniosków z przeprowadzonych kontroli. Pracownicy Biura zobowiązani byli do zbierania informacji dot. wykonywania zadań zleconych przez radę narodową jednostkom podporządkowanym i niepodporządkowanym. Celem gromadzenia tych informacji było przedkładanie ich PWRN oraz przewodniczącym komisji stałych. Biuro odpowiadało także za zapewnienie udziału przedstawicieli UW w pracach WRN i rad stopnia podstawowego oraz ci organów wewnętrznych¹⁴¹.

Biuro WRN w ramach wyznaczonych mu przez WRN zadań współpracowało z Biurem RW PRON. Współpraca ta skupiała się przede wszystkim na sprawach związanych z organizacją spotkań posłów na Sejm PRL i radnych z mieszkańcami województwa. Biura współdziałały ponadto przy sprawach związanych ze współpracą rad narodowych i ich organów z organami samorządu mieszkańców miast i wsi oraz obsługą komisji sejmowych lub posłów odwiedzających województwo. Biura prowadziły wymianę

139Tamże, s. 57-59.

140Tamże, s. 55-57.

141Tamże, s. 57.

wydawnictw związanych z bieżącą działalnością WRN i RW PRON. Komórki dokonywały także konsultacji w sprawach wynikających z bieżącej pracy obu organów oraz informowały o konsultacjach z mieszkańcami na temat niektórych prac WRN i RW PRON¹⁴².

2.1.3. Regulamin wewnętrzny z 1988 r.

Trzeci, i ostatni, regulamin wewnętrznym obowiązujący w omawianym okresie wprowadzony został zarządzeniem nr 1/88 Dyrektora Biura Wojewódzkiej Rady Narodowej z dnia 16 września 1988 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Wewnętrznego Biura Wojewódzkiej Rady Narodowej¹⁴³.

Biuro WRN prowadziło obsługę kancelaryjno-biurową w zleconym mu zakresie oraz obsługiwało merytorycznie WRN i jej organy. W tym zakresie odpowiadało ono za organizacyjne przygotowanie posiedzeń organów kolegialnych, opracowanie materiałów z obrad, uchwał, postanowień, wniosków i opinii oraz przekazywanie ich odpowiednim organom. Pracownicy Biura WRN dbali m.in. o przygotowanie niezbędnych materiałów na sesje Rady, posiedzenia Prezydium i komisji oraz zbierali materiały będące przedmiotem tychże obrad. Biuro WRN aktywnie uczestniczyło w opracowaniu projektów uchwał WRN i postanowień PWRN oraz wniosków i opinii komisji w sprawach merytorycznych i organizacyjnych¹⁴⁴. Na zlecenie WRN, Biuro WRN organizowało konsultacje społeczne nad projektami uchwał oraz podawało ich wyniki do wiadomości publicznej¹⁴⁵. Do zadań Biura WRN należało także opracowanie projektów planów pracy WRN i jej organów oraz programu działania na okres kadencji. Plany te podlegały chwaleniu przez WRN podczas sesji. Pracownicy Biura odpowiadali następnie za informowanie zainteresowanych o zadaniach wynikających z uchwalonych programów i planów. Biuro czuwało także nad realizacją przez właściwe organy i jednostki organizacyjne uchwał podejmowanych przez radę. Do zadań Biura WRN należało ponadto prowadzenie rejestrów:

- uchwał i postanowień WRN,
- postanowień PWRN,
- wniosków i opinii komisji,

¹⁴²Tamże, s. 57-59.

¹⁴³Tamże, Zarządzenie nr 1/88 Dyrektora Biura Wojewódzkiej Rady Narodowej w sprawie ustalenia Regulaminu Wewnętrznego Biura Wojewódzkiej Rady Narodowej, sygn. 30, s. 3-37.

¹⁴⁴Tamże, s. 5.

¹⁴⁵Tamże, s. 9.

- interpelacji i wniosków radnych.

Zadaniem Biura WRN było czuwanie nad terminowym załatwianiem wniosków komisji oraz interpelacji i wniosków radnych przez organy państwowe oraz instytucje i jednostki gospodarcze¹⁴⁶.

Pracownicy Biura współdziałali z przewodniczącymi komisji. Współdziałanie to polegało w szczególności na zapewnieniu udziału komisji w przygotowaniu projektów ważniejszych uchwał, projektów aktów prawa miejscowego oraz powoływaniu i odwoływaniu kierowników wydziałów i jednostek równorzędnych. Biuro WRN dbało o koordynację planów kontroli komisji WRN. Jego pracownicy współuczestniczyli także w czynnościach kontrolnych prowadzonych przez organy kontroli państwowej i społecznej¹⁴⁷.

Biuro WRN opracowywało informacje, oceny i wnioski dla potrzeb PWRN. Materiały opracowywane przez Biuro miały dotyczyć w szczególności wykorzystania opinii i wniosków komisji przez instytucje, do których były kierowane oraz prawidłowości i terminowości realizacji interpelacji i wniosków radnych, działalności komisji i radnych, a także realizacji wytycznych i zaleceń PWRN w tych sprawach¹⁴⁸. Biuro WRN przygotowywało ponadto dla WRN i jej organów projekty rozstrzygnięć problemów o charakterze społecznym lub gospodarczym o zasięgu wojewódzkim oraz projekty wystąpień WRN w sprawach, których rozstrzygnięcie wymagało ogólnopństwowej regulacji. Na zlecenie WRN i dla potrzeb RP Biuro WRN opracowywało materiały, informacje i wnioski dotyczące działalności organów samorządu terytorialnego. Biuro WRN przygotowywało projekty wniosków WRN o podjęcie inicjatywy ustawodawczej lub uchwałodawczej oraz propozycje rozstrzygnięć problemów wymagających regulacji ogólnopństwowej¹⁴⁹.

Kolejnym obszarem działalności Biuro WRN było czuwanie nad zabezpieczeniem praw radnych i członków komisji WRN, wynikających w szczególności z ochrony stosunku pracy radnych. Biuro WRN m.in. przygotowywało projekty decyzji PWRN w tych sprawach. Pracownicy Biura zapewniali obsługę dyżurów Przewodniczącego i członków PWRN oraz odpowiadali za przygotowanie projektów planów spotkań radnych

146Tamże, s. 5.

147Tamże, s. 7.

148Tamże.

149Tamże, s. 11.

z wyborcami i ich dyżurów w okręgach wyborczych. Biuro WRN prowadziło rejestr skargi i wniosków zgłaszanych przez obywateli, a także nadawało bieg ich załatwianiu. Biuro organizowało i obsługiwało narady i konferencje zwoływane przez Przewodniczącego WRN¹⁵⁰.

W stosunku do rad stopnia podstawowego, zadaniem Biura WRN było czuwanie nad prawidłowością wyborów członków ich prezydiów i powoływania komisji. Biuro prowadziło także kontrolę uchwały tych organów pod względem zgodności z prawem oraz techniki legislacyjnej. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości przygotowywało ono wnioski

o uchylenie lub zmianę wadliwych uchwał, względnie projekty wystąpień w sprawie ich reasumpcji. Biuro dokonywało analiz działalności rad narodowych stopnia podstawowego i na tej podstawie przygotowywało materiały i informacje niezbędne do dokonania przez WRN oceny ich funkcjonowania. W przypadku występowania spraw spornych pomiędzy radami narodowymi stopnia podstawowego, Biuro WRN przygotowywało projekty rozstrzygnięć tych spraw. Do zadań pracowników Biura należało zapewnianie radom narodowym pomocy merytorycznej i prawnej związanej z nadzorem nad działalnością organów samorządu mieszkańców miast i wsi. Opracowywali on również dla PWRN oraz Komisji ds. Samorządu informacje na temat respektowania i wykonywania uchwał i wniosków samorządu mieszkańców. Biuro WRN na zlecenie Przewodniczącego WRN oraz w przypadkach przewidzianych planem pracy PWRN, organizowało narady z członkami prezydiów rad narodowych stopnia podstawowego, a także opracowywało podsumowania dot. wyników tych narad. Biuro prowadziło ewidencję członków prezydiów rad narodowych stopnia podstawowego. Odpowiadało także za zapewnienie pomocy instruktazowo-szkoleniowej dla biur rad narodowych stopnia podstawowego. W tym celu opracowywało ono plany szkoleń i narad oraz wykonywało założenia wynikające z tych planów¹⁵¹.

Pracownicy Biura WRN uczestniczyli w działaniach podejmowanych przez organy WRN w stosunku do instytucji i jednostek działających na terenie województwa. W zakresie zleconym przez PWRN podejmowali oni czynności zmierzające do zapewnienia współdziałania WRN i jej organów z organizacjami społeczno-politycznymi i samorządami. W zleconym im zakresie podejmowali oni także działania mające na celu

150Tamże, s. 7 i 11.

151Tamże, s. 7-9.

zapewnienie poszanowania samodzielności organizacji związkowych, społeczno-zawodowych, młodzieżowych i kobiecych, samorządów pracowniczych i zawodowych, organizacji spółdzielczych oraz innych, a także przestrzeganie przez te organizacje przepisów prawa¹⁵².

W związku z przewidywaną przez ustawę o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego, możliwością przekazywania niektórych zadań radom niższego stopnia, Biuro przygotowywało propozycje dotyczące tego jakie sprawy z zakresu działania WRN mają zostać przekazane¹⁵³.

Biuro WRN odpowiadało również za obsługę kancelaryjno-biurową Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych w Toruniu, Rady Społeczno-Gospodarczej, Wojewódzkiej Komisji Czynów Społecznych oraz Zespołu ds. Konkursu „Mistrz Gospodarności”. W związku z obsługą Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych Biuro załatwiało także sprawy związane z nadawaniem odznak regionalnych oraz organizowało uroczystości ich wręczenia¹⁵⁴.

Zgodnie z nowym regulaminem Biuro WRN wykonywało również zadania związane z wyborami do Sejmu PRL, rad narodowych oraz organów samorządu mieszkańców i innych organów stosownie do obowiązujących przepisów¹⁵⁵.

W okresie działania WRN w Toruniu, tzn. w latach 1975-1990 Biuro WRN dwukrotnie przechodziło proces reorganizacji. Pierwszy regulamin Biura wydany został w 1975 r., a kolejne dwa w latach 1984 i 1988. Zgodnie z postanowieniami regulaminów wykonywało ono zadania z zakresu obsługi kancelaryjnej i organizacyjnej na rzecz WRN, jej organów i radnych oraz działających przy niej organów.

Jako komórka działająca na szczeblu wojewódzkim Biuro WRN spełniało zadania związane z nadzorem nad radami narodowymi stopnia podstawowego i ich organami, a także jednostkami podporządkowanymi i niepodporządkowanymi radzie. Wypełniało on również zadania związane ze wsparciem jednostek odpowiedzialnych za obsługę rad narodowych stopnia podstawowego.

Zgodnie z regulaminem z 1975 r. Biuro WRN zapewniało obsługę WZP i WK FJN. Zadania te ograniczone zostały w regulaminie wprowadzonym w 1984 r. Zgodnie

152Tamże, s. 9.

153Tamże, s. 11.

154Tamże.

155Tamże, s. 1.

z postanowieniami tego regulaminu Biuro WRN w dalszym ciągu odpowiadało za obsługę WZP. Zmienił się natomiast charakter zadań wykonywanych w stosunku do RW PRON. Zadania te polegały przede wszystkim na współpracy z biurem odpowiedzialnym za obsługę RW PRON. Regulamin z 1988 r. całkowicie wyłączał z zakresu działania Biura WRN wykonywanie działań na rzecz organów i instytucji nie związanych bezpośrednio z Radą. W związku z czym Biuro WRN stało się organem wykonującym zadania zlecone wyłącznie przez WRN i jej organy. Biuro WRN współpracowało także z UW w Toruniu oraz organizacjami politycznymi i społecznymi, jak również pośredniczyło w kontaktach pomiędzy nimi a WRN i jej organami.

Przez cały okres swojego działania Biuro WRN wykonywało zadania związane z wyborami do Sejmu PRL, rad narodowych oraz organów samorządu terytorialnego, a w razie wydania odpowiednich przepisów także innych organów.

2.2. Organizacja wewnętrzna Biura WRN

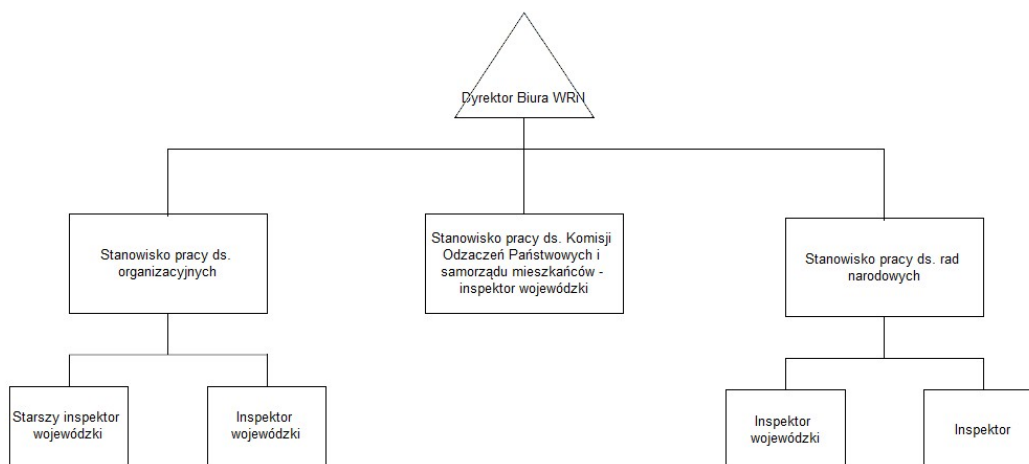
Zgodnie z regulaminem organizacyjnym z 1975 r. Biuro WRN było komórką organizacyjną wchodzącą w skład UW w Toruniu, podporządkowaną bezpośrednio Przewodniczącemu WRN. Pracą Biura kierował dyrektor, którego powoływał Wojewoda za zgodą Przewodniczącego WRN. Zgody Przewodniczącego WRN wymagało także zatrudnienia pozostałych pracowników Biura¹⁵⁶.

Zgodnie z regulaminem z 1975 r. w Biurze WRN zatrudnionych było sześciu pracowników: dyrektor, starszy inspektor wojewódzki i inspektor wojewódzki działający na stanowisku pracy ds. organizacyjnych, inspektor wojewódzki i inspektor pracujący na stanowisku pracy ds. rad narodowych oraz inspektor wojewódzki pracujący na stanowisku pracy ds. Komisji Odznaczeń Państwowych i samorządu mieszkańców¹⁵⁷. Strukturę organizacyjną Biura przedstawia poniższy schemat:

¹⁵⁶Tamże, Regulamin Biura, 1975 r., sygn. 107, s. 154.

¹⁵⁷Tamże, s. 162.

Wykres 5: Struktura organizacyjna Biura WRN wprowadzona w 1975 r.

Źródło: AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Regulamin Biura WRN, sygn. 107, s. 140-180.

Nowy regulamin Biura WRN w Toruniu został wprowadzony we wrześniu 1984 r.¹⁵⁸. Jego wydanie związane było ze zmianą podstawy prawnej funkcjonowania rad narodowych jak również terenowych organów administracji państwowej¹⁵⁹.

Zgodnie z brzmieniem nowego regulaminu Biuro było aparatem WRN wykonującym prace organizacyjno techniczne oraz czynności przygotowawcze związane z:

- funkcjonowaniem Rady, jej Prezydium i komisji w realizacji zadań, jako terenowego organu władzy państwowej i podstawowego organu samorządu terytorialnego,
- realizowaniem przez radę funkcji stanowiących, inspiratorskich, koordynacyjnych i kontrolnych,

¹⁵⁸Tamże, Regulamin Biura Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, 1984 r., sygn. 30.

¹⁵⁹Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie... oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 kwietnia 1984 r. w sprawie zasad organizacji...

- funkcjonowaniem WZP, Wojewódzkiej Komisji Czynów Społecznych i Konkursu „Mistrz Gospodarności”,
- działalnością organów samorządu mieszkańców i rad sołeckich¹⁶⁰.

Biuro WRN było bezpośrednio podporządkowane Przewodniczącemu WRN. Postawione przed nim zadania realizowało na podstawie dyspozycji Przewodniczącego WRN, uchwał WRN, postanowień PWRN, zaleceń Kancelarii RP oraz uchwał WZP. Pracami Biura kierował Dyrektor mianowany przez Wojewodę za zgodą Przewodniczącego WRN. Podobnie jak wcześniej zatrudnianie pozostałych pracowników Biura WRN również wymagało uzgodnienia z Przewodniczącym WRN¹⁶¹.

Regulamin nie regulował stanowisk pracy funkcjonujących w ramach Biura. Zadanie organizowania jego działalności powierzone zostało dyrektorowi, który dla każdego z podlegających mu pracowników przygotowywał zakres czynności. Niestety dokumenty te nie zachowały się w aktach WRN w Toruniu oraz UW w Toruniu przechowywanych w AP w Toruniu. Niemniej art. 8 regulaminu stanowił że: „dla organizacyjnej sprawności działania i specjalizacji poszczególnych pracowników, w określonych dziedzinach zagadnień tematycznych realizowanych przez Biuro, pracownikom Biura przydzielane są zadania i zagadnienia, w miarę możliwości wyodrębnione pod względem merytorycznym oraz ich specyfiki”¹⁶². Organizację Biura udało się jednak odtworzyć na podstawie protokołów kontroli prowadzonych przez pracowników AP w Toruniu. Zgodnie z zachowanymi protokołami kontroli w Biurze WRN funkcjonowały następujące stanowiska pracy:

1. Dyrektor Biura,
2. Obsługa WZP,
3. Obsługa Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych,
4. Obsługa Wojewódzkiej Komisji Współdziałania ze Związkami Zawodowymi,
5. Inspektor ds. nadzoru nad radami narodowymi stopnia podstawowego,
6. Inspektor ds. obsługi stałych komisji WRN,
7. Inspektor ds. obsługi sesji i PWRN,
8. Inspektor ds. obsługi samorządu mieszkańców,

¹⁶⁰AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Regulamin Biura Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, 1984 r., sygn. 30, s. 41.

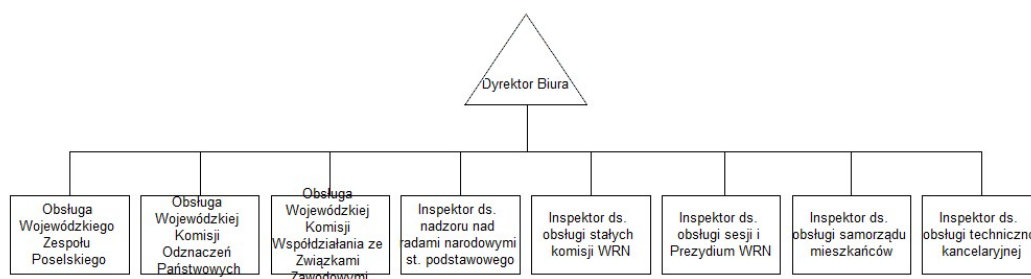
¹⁶¹Tamże, s. 43.

¹⁶²Tamże.

9. Inspektor ds. obsługi techniczno – kancelaryjnej¹⁶³.

Strukturę organizacyjną Biura WRN wprowadzoną w 1984 r. przedstawia poniższy schemat:

Wykres 6: Struktura organizacyjna Biura WRN wprowadzona w 1984 r.

Źródło: Protokół wizytacji składnicy akt przeprowadzonej dnia 15 listopada 1984 r., AP w Toruniu, Dokumentacja Oddziału Nadzoru, UW w Toruniu, nr 846.

Ostatni z omawianych powyżej regulaminów wewnętrznych, wprowadzony w 1988 r. utrzymał w Biurze WRN bezoddziałową strukturę wewnętrzną. Pracami Biura tak jak poprzednio kierował Dyrektor, który wykonywał polecenia Przewodniczącego WRN. Dyrektor Biura WRN odpowiadał za całokształt działalności kierowanej przez niego komórki. W Biurze WRN utworzone zostały następujące stanowiska pracy:

1. Stanowisko pracy do spraw obsługi WRN, PWRN i radnych WRN;
2. Stanowisko pracy do spraw obsługi WRN (2 osoby);
3. Stanowisko pracy do spraw obsługi organów działających przy WRN;
4. Stanowisko pracy do spraw odznaczeń państwowych i aktów normatywnych oraz skarg i wniosków;
5. Stanowisko pracy do spraw organów samorządu mieszkańców i współdziałania z organizacjami społecznymi, analizy materiałów z sesji rad narodowych stopnia

¹⁶³Protokół wizytacji składnicy akt przeprowadzonej dnia 15 listopada 1984 r. przez mgr Annę Chruściel, Archiwum Państwowe w Toruniu, Dokumentacja Oddziału Nadzoru, UW w Toruniu, tom 1, nr 846.

podstawowego;

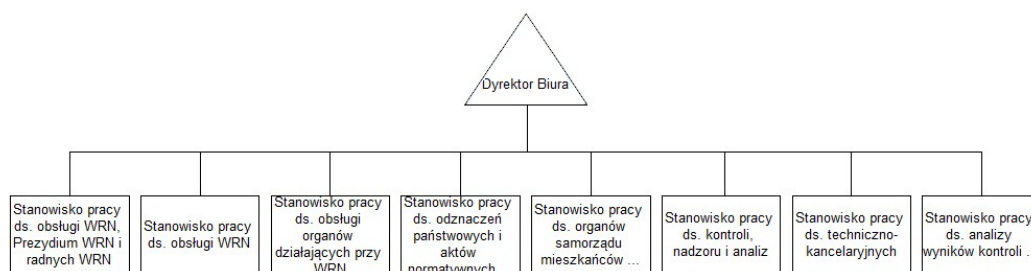
6. Stanowisko pracy do spraw kontroli, nadzoru i analiz;

7. Stanowisko pracy do spraw techniczno-kancelaryjnych;

8. Stanowisko pracy do spraw analizy wyników kontroli zawartych w art. 3 [regulaminu - HC]¹⁶⁴ i współpracy ze środkami masowego przekazu¹⁶⁵.

Struktura organizacyjna Biura WRN przedstawiała się zatem następująco:

Wykres 7: Struktura organizacyjna Biura WRN wprowadzona w 1988 r.

Źródło: AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Regulamin wewnętrzny Biura WRN, sygn. 30, s. 1-37.

W celu pełnego przedstawienia organizacji Biura WRN niezbędne byłoby przedstawienie zatrudnionego w nim personelu. Na podstawie akt przechowywanych w AP w Toruniu, możliwe jest jednak wyłącznie częściowe odtworzenie tej grupy pracowników UW w Toruniu. Na podstawie protokółów z sesji WRN oraz posiedzeń jej organów, wskazać można wyłącznie osoby, które odpowiadały za ich sporządzanie. Pozostałe materiały znajdujące się w AP w Toruniu nie pozwalają jednak na identyfikację pozostałych pracowników Biura. Na podstawie danych zebranych dzięki analizie źródeł, nie udało się także uzyskać bliższych informacji na temat kwalifikacji zidentyfikowanych pracowników. W związku z tym autor odstąpił od ich przedstawiania. Z konieczności, przedstawiona zostanie zatem wyłącznie lista dyrektorów Biura, którymi byli:

- mgr Andrzej Wołoszyk – 1975 r. - 1977 r.,
- mgr Jan Czermiński – 1977 r. -1982 r.,
- mgr Henryk Pilewski – 1982 r. -1985 r.,
- mgr Henryk Ożóg – 1985 r. -1990 r.

¹⁶⁴Kontrole w zakresie merytorycznej pracy biur rad narodowych i inspektorów ds. rad w urzędach toap stopnia podstawowego oraz wykonywania zadań i obowiązków przez pracowników Biura WRN, zob. AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Zarządzenie nr 1/88 Dyrektora Biura ..., sygn. 30, s. 13-15.

¹⁶⁵Tamże, s. 11-13.

W okresie działania WRN w Toruniu funkcję Dyrektora Biura WRN pełniły cztery osoby. Wszystkie one posiadały wyższe wykształcenie. Niestety materiały archiwalne nie pozwalają na określenie dziedzin, w których uzyskały one tytuł zawodowy. Archiwalia pozwalają jednak stwierdzić, że kolejni Dyrektorzy Biura WRN posiadali bogate doświadczenie w pracy urzędniczej, które pogłębiali także po odejściu ze stanowiska. Informacji na ten temat, dostarcza lektura akt wytworzonych przez UW w Toruniu.

Po odejściu z funkcji Dyrektora Biura WRN Andrzej Wołoszyk sprawował m.in. stanowisko Zastępcy Dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego i Kadr¹⁶⁶ oraz Zastępcy Dyrektora Wydziału Organizacyjnego¹⁶⁷. Jan Czermiński pełnił funkcje Przewodniczącego Kolegium ds. Wykroczeń przy Wojewodzie Toruńskim oraz Zastępcy Dyrektora Wydziału Społeczno-Administracyjnego¹⁶⁸. Henryk Pilewski działał natomiast m.in. w Wojewódzkim Zespole ds. konkursu „Mistrz Gospodarności”¹⁶⁹. Nieco więcej informacji udało się zgromadzić na temat Henryka Ożoga. Ostatni Dyrektor Biura WRN przed objęciem stanowiska był m.in. Dyrektorem Biura Organizacyjno-Prawnego i Kadr¹⁷⁰. W UW w Toruniu pozostał on także po zlikwidowaniu jego dotychczasowego stanowiska pracy. W latach 90 XX pełnił on m.in. funkcję Dyrektora Wydziału Organizacji i Nadzoru¹⁷¹.

Przedstawione powyżej informacje dot. przede wszystkim okresu po ustąpieniu z funkcji Dyrektora Biura WRN, niemniej na przykładzie Henryka Ożoga, można stwierdzić, że z pewnością stanowisko to piastowały osoby mające za sobą doświadczenia w pracy urzędniczej, tym bardziej że zajmowane przez nie stanowisko było kluczowe dla sprawnego funkcjonowania WRN i jej organów. O sprawności działania Biura WRN świadczy również fakt, iż zachowane materiały nie zawierają poważniejszych skarg dotyczących jego działalności.

Podsumowując rozważania zawarte w powyższym rozdziale zauważyć należy, że spośród pięciu kadencji WRN w Toruniu, kadencje mające miejsce w latach: I – 1975 r. - 1976 r., II – 1976 r. - 1980 r., III – 1980 r. - 1984 r., pod względem organizacyjnym stanowiły niemalże *constans*. Wprowadzone zmiany polegały przede wszystkim na

166AP w Toruniu, UW w Toruniu, Statuty organizacyjne urzędu własnego (zmiany, opinie), sygn. 5/21.

167Tamże, Organizacja narad jednostek własnych, sygn. 5/11.

168Tamże, Zarządzenia terenowych organów administracji państwowej – własne, sygn. 2/25.

169AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Protokoły z posiedzeń Wojewódzkiego Zespołu ds. konkursu „Mistrz Gospodarności”, sygn. 278.

170Tamże, Protokół z 11-ej sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu kadencji 1980-1984, sygn. 61, s. 47.

171AP w Toruniu, UW w Toruniu, Organizacja i funkcjonowanie organów samorządu terytorialnego – związki zawodowe, sygn. 5/1.

utworzeniu w 1982 r. Komisji ds. Samorządu Pracowniczego, stanowiącej ósmą komisję stałą oraz dwóch organów działających przy radzie, których nie powołano podczas pierwszej kadencji (Wojewódzkiej Komisji Kontroli Społecznej oraz Wojewódzkiego Zespołu Informacyjno-Doradczego ds. Związków Zawodowych).

Znacznie większe zmiany nastąpiły podczas IV kadencji, podczas której w życie weszła ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego¹⁷². Na jej podstawie uchwalony został w 1984 r. nowy regulamin organizacyjny WRN. Normatyw ten ustalał zupełnie nową listę komisji stałych powoływanych przez Radę, których od tej pory było dziesięć. Podczas ostatniej kadencji powołano także jedenastą komisję stałą – Komisję Młodzieży, Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, która przejęła część dziedzin objętych zakresem działania funkcjonującej w latach 1984-1988 Komisji Zdrowia, Spraw Socjalnych, Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki. Tendencją dotyczącą kolejnych kadencji było także zwiększanie ilości organów działających przy Radzie, których podczas V i VI kadencji było odpowiednio pięć i sześć.

Kadencje z lat 1984-1988 oraz 1988-1990 przyniosły liberalizację w działaniu WRN, które w większym niż dotychczas stopniu mogły same ustalać własne regulaminy i organy wewnętrzne. Tezę te potwierdzają przytoczone powyżej przykłady WRN w Bydgoszczy i WRN w Toruniu.

Organem odpowiedzialnym za organizacyjno-kancelaryjną obsługę WRN było Biuro WRN stanowiące część UW w Toruniu. Biuro WRN oprócz obsługi WRN, jej organów wewnętrznych oraz działających przy radzie, zapewniało także obsługę innych ciał i organizacji działających na terenie województwa jak FJN, PRON czy WZP. Zadania wykonywane przez Biuro WRN oraz jego struktura organizacyjna ustalane były trzykrotnie, regulaminami wewnętrznymi z 1975 r., 1984 r. oraz 1988 r.

W WRN odbicie znajdowały zmiany polityczne i społeczne zachodzące w schyłkowym okresie PRL. W 1980 r. władze PZPR odeszły od polityki powoływania na przewodniczących rad i sekretarzy odpowiedniego szczebla partii¹⁷³. Już w tym samym roku z pełnionej funkcji zrezygnował Bolesław Kapitan, którego zastąpił szeregowy członek PZPR Alojzy Tujakowski. Podczas ostatniej kadencji Przewodniczącym WRN był natomiast przedstawiciel Stowarzyszenia PAX. Zmiany polityczne znajdowały swoje

¹⁷²Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o statusie ...

¹⁷³M. Kallas, A. Lityński, dz. cyt., s. 168.

odbicie także w organizacji Rady. Przykładem mogą być powołane w 1982 r. Komisja ds. Samorządu Pracowniczego oraz Wojewódzki Zespół Informacyjno-Doradczy ds. Związków Zawodowych. Powołanie obu tych organów spowodowane było zmianą jaka zaszła w polityce władz centralnych względem organizacji związkowych, dopuszczającej ich tworzenie na poziomie zakładu pracy¹⁷⁴. Zachodzące zmiany odzwierciedlał także stosunek procentowy przedstawicieli poszczególnych partii i środowisk w PWRN. Po okresie początkowej, zdecydowanej dominacji PZPR, w 1984 r. nastąpił wzrost udziału członków stronnictw sojuszniczych. Podczas ostatniej kadencji zwiększono natomiast udział osób bezpartyjnych, których w Prezydium było aż 25%. Co znamienne dla przemian zachodzących w latach 80 XX w., mimo pozornie zachodzących zmian PZPR gwarantowała sobie przewagę także w organie kierującym pracami WRN. Nawet podczas ostatniej kadencji trwającej w latach 1988-1990, członkowie partii komunistycznej wraz z członkami ZSL, SD i PAX, stanowili 75% składu Prezydium.

System rad narodowych funkcjonujący w Polsce od 1944 r. zlikwidowany został ostatecznie w 1990 r. poprzez zniesienie rad narodowych wszystkich szczebli. Kompetencje rad narodowych przeniesione zostały na toap oraz sejmik samorządowy¹⁷⁵. Rok 1990 stanowi również koniec zakresu chronologicznego niniejszej pracy.

174A. Friszke, dz. cyt., s. 433.

175Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95 oraz Ustawa z dnia 10 maja 1990 r. przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych, Dz.U. 1990 nr 32 poz. 191.

Rozdział 3. Urząd Wojewódzki w Toruniu w latach 1975-1990

1. Kompetencje wojewody

Zadania realizowane przez UW w Toruniu oraz jego poszczególne agendy wynikały z kompetencji jakie posiadał Wojewoda. Status wojewody w okresie objętym niniejszą pracą, najpełniej określało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1978 r. w sprawie statusu wojewody¹. Podstawę wydania tego aktu prawnego stanowiło upoważnienie dla RM zawarte w art. 96 ust. 1 ustawy o radach narodowych, do określenia w drodze rozporządzenia praw i obowiązków toap².

W tym miejscu należy jednak zaznaczyć, że omawiane poniżej kompetencje, wojewodowie posiadali także w okresie poprzedzającym wydanie rozporządzenia z dnia 13 stycznia 1978 r. W tym okresie przyznane im kompetencje wynikały jednak z wielu rozproszonych aktów prawnych, regulujących zadania wojewody w konkretnych obszarach. W związku z tym, zdaniem niektórych autorów, rozporządzenie to umacniało i porządkowało pozycję i rolę wojewody oraz porządkowało i konkretyzowało jego zadania, uprawnienia i obowiązki, a także określało odpowiedzialność za realizację powierzonych zadań i podejmowane decyzje³. Dlatego też, należy dokładniej przyjrzeć się temu aktowi prawnemu.

Na terenie podlegającego mu województwa, wojewoda był przedstawicielem rządu, organem wykonawczym i zarządzającym WRN oraz toap stopnia wojewódzkiego⁴. Wojewoda realizował zatem zadania wynikające z trzech obszarów działania, które nadawały mu bardzo silną pozycję w systemie rad narodowych.

1.1. Kompetencje wojewody jako przedstawiciela rządu

Jako przedstawiciel Rządu, wojewoda przede wszystkim wykonywał zadania zleczone mu przez Rząd lub Prezesa RM. Koordynował on działalność wszystkich organów

-
- 1 A. Skibiński, *Ustrojowa pozycja urzędu wojewody w Polsce*, Prace Instytutu Prawa i Administracji PWSZ w Sulechowie, s. 88-89, [on-line] <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/34653/004.pdf> (dostęp 05.07.2017 r.).
 - 2 A. Oleszko, *Charakter prawny statusu wojewody oraz naczelnika*, Problemy Rad Narodowych, z. 49, 1980, s. 46.
 - 3 J. Jabłoński, *Status wojewody – instrumentem kierowania i zarządzania gospodarką w terenie*. Rada Narodowa. Gospodarka. Administracja, nr 3 1978, s. 13.
 - 4 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1978 r. w sprawie statusu wojewody, Dz.U. nr 2 poz. 4, par 1 ust. 1.

administracji państwowej i jednostek gospodarki uspołecznionej na obszarze województwa, w celu zapewnienia ich zgodnego działania z celami polityki ogólnopaństwowej. W szczególności, do zadań wojewody należało podejmowanie działań niezbędnych dla prawidłowego wykonywania zadań wynikających z narodowego planu społeczno-gospodarczego oraz z zakresu administracji państwowej przez działające na podległym mu terenie jednostki państwowe, spółdzielcze i organizacje społeczne. Wojewoda był zobowiązany do przedstawiania Prezesowi RM informacji i ocen dotyczących realizacji najważniejszych zadań społeczno-gospodarczych, ze szczególnym uwzględnieniem ujemnych zjawisk występujących w administracji oraz gospodarce narodowej, które wymagały przeciwdziałania⁵.

Wojewoda, jako reprezentant Rządu, koordynował prace związane z organizowaniem na obszarze województwa, ogólnopolskich imprez, obchodów, festiwali, dożynek etc., a także reprezentował Prezesa RM podczas uroczystych obchodów i wydarzeń⁶.

1.2. Kompetencje wojewody jako organu wykonawczego i zarządzającego wojewódzkiej rady narodowej oraz terenowego organu administracji państwowej

Zgodnie z ustawą o radach narodowych, Wojewoda pełnił funkcję organu wykonawczego i zarządzającego WRN oraz toap. Jako organ wykonawczy realizował on zadania wynikające z uchwał WRN. Był on również zobowiązany do zapewnienia warunków do wykonywania przez WRN jej ustawowych zadań jako terenowego organu władzy państwowej i podstawowego organu samorządu społecznego. W związku z tym wojewoda był zobowiązany do uczestniczenia w sesjach WRN i posiedzeniach jej prezydium. Jednym z najważniejszych zadań wojewody było zapewnienie wykonania uchwał WRN oraz postanowień PWRN, z czego składał radzie sprawozdania⁷.

Wojewoda współdziałał z PWRN przy realizacji jego zadań oraz w przygotowaniu sesji rady. Był on także uprawniony do występowania do prezydium z wnioskiem o zwołanie sesji WRN, z prawem określenia przedmiotu obrad. W ramach współpracy z organami WRN, wojewoda współdziałał z komisjami i radnymi, udzielając im pomocy w realizacji postawionych przed nimi zadań. W przypadku prowadzenia działań

5 Tamże, par. 4 i 5.

6 Tamże.

7 Tamże, par. 7, ust. 1 i 2.

zmierzających do wydania ważniejszych zarządzeń i decyzji, był on ponadto zobowiązany do zaciągania opinii komisji właściwych w danej materii. Do zadań wojewody należało rozpatrywanie interpelacji i wniosków radnych WRN. W sytuacjach wymagających podjęcia natychmiastowych działań, był on także uprawniony do wydawania zarządzeń porządkowych które zobowiązany był przedstawić do zatwierdzenia na najbliższej sesji WRN. Z tego uprawnienia toap stopnia wojewódzkiego, korzystać mógł wyłącznie w okresach pomiędzy sesjami. Wojewoda odpowiadał ponadto za sprawowanie kontroli nad realizacją postulatów i wniosków wyborców kierowanych do WRN⁸.

1.2.1. Zadania w dziedzinie opracowania i realizacji planu społeczno-gospodarczego rozwoju województwa oraz budżetu

Na podstawie wytycznych RM wojewoda przygotowywał projekty planów społeczno-gospodarczego rozwoju województwa i budżetu. Po uchwaleniu przez WRN wymienionych aktów, realizował on zawarte w nich wytyczne, jak również składał radzie sprawozdania z ich wykonania. W zakresie przygotowania najważniejszych aktów prawa miejscowego, wojewoda określał zakres i tryb ich opracowania przez jednostki gospodarcze i toap stopnia podstawowego objęte planem terenowym. Ustalał on ponadto wytyczne, zadania i środki, a także normy finansowe dla zjednoczeń i przedsiębiorstw⁹.

Wojewoda, jako zwierzchnik administracji na terenie województwa, rozpatrywał, oceniał i opiniował projekty planów gospodarczych jednostek nie podporządkowanych radom narodowym, a także wyrażał stanowisko w sprawie projektów planów jednostek objętych planowaniem centralnym, które przekazywał tym jednostkom. Projekty planu społeczno-gospodarczego rozwoju województwa oraz budżetu wraz z nakreślonymi problemami wymagającymi rozstrzygnięcia, wojewoda przekazywał Przewodniczącemu Komisji Planowania przy RM, Ministrowi Finansów oraz właściwym ministrom¹⁰.

Wojewoda, oprócz opracowania ww. projektów, wypełniał szereg zadań w zakresie realizacji planów społeczno-gospodarczych i budżetu, określonych przez WRN w planie społeczno-gospodarczego rozwoju województwa. W tym zakresie do wojewody należało organizowanie wykonania zadań wynikających z planu¹¹.

Wojewoda koordynował i kontrolował działalność wszystkich jednostek

8 Tamże.

9 Tamże, par.8 i 9.

10 Tamże, par. 9.

11 Tamże, par. 10 ust. 1 i 2.

państwowych, spółdzielczych, organizacji społecznych oraz jednostek gospodarki nieuspołecznionej objętych planem terenowym. Sprawował on nadzór nad wykonaniem zadań wynikających z planu społeczno-gospodarczego rozwoju województwa przez jednostki państwowe, spółdzielcze oraz organizacje społeczne. Wojewoda współdziałał z jednostkami niepodporządkowanymi WRN w zakresie realizacji narodowego planu społeczno-gospodarczego, rozpatrywał projekty zmian planów jednostek niepodporządkowanych WRN oraz wyrażał stanowisko w sprawach istotnych zmian, jakie miały zostać w nich wprowadzone¹².

Do kompetencji wojewody należało także wszczynanie kontroli wykorzystania zdolności produkcyjnych przedsiębiorstw zarządzanych centralnie oraz występowanie o przekazanie pomiędzy nimi zbędnych surowców, materiałów, maszyn i obiektów. Wojewoda podejmował działania mające na celu wspólne wykorzystanie lub przekazanie nieracjonalnie wykorzystywanej powierzchni produkcyjnej i składowej pomiędzy przedsiębiorstwami. W ramach kompetencji wojewody leżało również dbanie o zapewnienie ciągłej poprawy efektywności pracy jednostek gospodarczych. Poprzez banki i inne jednostki kontrolne sprawował on natomiast kontrolę nad gospodarowaniem, przez jednostki organizacyjne położone na obszarze województwa funduszami: płac, nagród, socjalnym i mieszkaniowym¹³.

Wojewoda podejmował działania mające na celu kształtowanie równowagi pieniężno-rynkowej. Do jego zadań należało także, zapewnienie właściwego wykorzystania środków przeznaczonych dla województwa oraz realizacja zadań objętych budżetem. W szczególności, kierował on wykonaniem budżetu zbiorczego województwa oraz kontrolował przebieg wykonania budżetów rad narodowych stopnia podstawowego, czuwając nad przestrzeganiem równowagi i dyscypliny budżetowej¹⁴.

W zakresie określonym prawem budżetowym wojewoda był uprawniony do dokonywania zmian w budżecie województwa. Z upoważnienia WRN dysponował on również rezerwą budżetową pochodzącą z rozliczenia nadwyżek budżetowych oraz dysponował środkami funduszu zasobowego¹⁵.

Wojewoda realizował politykę podatkową w zakresie podatków i opłat od gospodarki nieuspołecznionej i od ludności, zatwierdzał kwartalne bilanse pieniężne

12 Tamże, par. 10 ust. 2.

13 Tamże.

14 Tamże, par. 10, ust. 3.

15 Tamże.

przychodów i wydatków ludność oraz kwartalne plany kasowe wojewódzkiego oddziału NBP. Wojewoda ustalał wytyczne w sprawie wykorzystania kredytów bankowych przyznanych województwu dla ludności i jednostek gospodarki nieuspołecznionej oraz umarzał, rozkładał na raty lub odraczał spłaty należności na rzecz budżetów terenowych. W przypadku spłat należności na rzecz budżetów centralnego, wojewoda składał wnioski o podjęcie analogicznych decyzji przez jednostki centralne¹⁶.

Jako organ drugiej instancji, wojewoda stanowił organ orzekający w sprawach karnoskarbowych oraz w sprawach naruszenia dyscypliny budżetowej. Nadzorował on prace podatkowej komisji odwoławczej, przeprowadzał rewizje gospodarcze w podporządkowanych sobie jednostkach organizacyjnych i jednostkach gospodarki uspołecznionej rozliczających się z budżetami rad narodowych. Wojewoda, sprawował także nadzór nad skutecznym i terminowym wykonywaniem postanowień i orzeczeń, w sprawach zabezpieczenia i egzekucji kar majątkowych oraz roszczeń odszkodowawczych¹⁷.

W ramach przyznanych mu uprawnień, wojewoda zobowiązany był do podejmowania wszechstronnych działań zmierzających do systematycznej poprawy jakości produkowanych towarów i świadczonych usług. W tym zakresie współdziałał on z Polskim Komitetem Normalizacji i Miar, a także właściwymi organami kontroli ministerstw i jednostek oraz organizacji gospodarczych¹⁸.

1.2.2. Zadania w dziedzinie polityki inwestycyjnej

Wojewoda odpowiadał za zapewnienie prawidłowej polityki inwestycyjnej przy wykonywaniu zadań określonych w narodowym planie społeczno-gospodarczym i planie społeczno-gospodarczego rozwoju województwa. W tym zakresie, podejmował on decyzje o lokalizacji inwestycji i ustalał dla nich warunki lokalizacyjno-koordynacyjne. W przypadku wniosków lokalizacyjnych inwestycji, dla których decyzje lokalizacyjne wydawało Prezydium Rządu lub Przewodniczący Komisji Planowania przy RM, wojewoda wydawał opinie, przedstawiając w nich odpowiednie ustalenia koordynacyjne. Natomiast w przypadku inwestycji, nie realizowanych na terenie województwa, ale mających wpływ na jego gospodarkę, wojewoda wyrażał opinie w ich sprawie dla

16 Tamże.

17 Tamże.

18 Tamże, ust. 6.

właściwych ministrów¹⁹.

Jako toap stopnia wojewódzkiego, wojewoda inicjował, nadzorował oraz podejmował decyzje w sprawach kojarzenia i realizacji inwestycji wspólnych. Wojewoda decydował w sprawach podziału kosztów budowy oraz wyznaczał inwestora zastępczego oraz przyszłego użytkownika. Nadzorował on także uzgodnienia dokonywane przez współinwestorów, w tym, dotyczące ich udziału w kosztach budowy inwestycji wspólnych i towarzyszących²⁰.

Wojewoda podejmował decyzje związane z realizacją terenowego planu inwestycyjnego oraz zapewniał właściwy przebieg procesu inwestycyjnego, w tym zakresie do jego kompetencji należało zatwierdzanie założeń techniczno-ekonomicznych inwestycji podejmowanych przez rady narodowe oraz budownictwa mieszkaniowego. Wojewoda uzgadniał z właściwym ministrem bilans robót budowlano-montażowych w zakresie inwestycji planu terenowego oraz opiniował bilans robót dotyczących planu centralnego. Oddziaływał on także na inwestorów i wykonawców w celu zachowania ustalonych cykli inwestycyjnych oraz, w miarę możliwości, ich skracania²¹.

Wojewoda zobowiązany był do inspirowania i popierania inicjatyw społecznych na rzecz rozwoju terenu. W tym celu, miał on podejmować działania zapewniające warunki sprzyjające zwiększeniu udziału czynów społecznych w rozwoju społeczno-gospodarczym i kulturalnym województwa oraz zaspokajaniu potrzeb lokalnych społeczności. Aby zapewnić ich właściwą realizację, wojewoda udzielał organizatorom czynów społecznych pomocy techniczno-materiałowej i finansowej²².

1.2.3. Zadania w dziedzinie rozbudowy jednostek osadniczych, budownictwa mieszkaniowego oraz realizacji polityki mieszkaniowej

Wojewoda realizował zadania w dziedzinie rozbudowy miast i innych jednostek osadniczych oraz budownictwa mieszkaniowego i realizacji polityki mieszkaniowej. Opracowywał on programy i plany budownictwa mieszkaniowego i towarzyszącego oraz rozwoju gospodarki komunalnej. Koordynował także inwestycje w zakresie budownictwa mieszkaniowego i infrastruktury technicznej miast i osiedli wiejski, realizowane zgonie z planami terenowym i centralnym²³.

19 Tamże, par. 11, ust. 1 i 2.

20 Tamże.

21 Tamże.

22 Tamże, ust. 3.

23 Tamże, par. 12, ust. 1 i 2.

Do zadań wojewody należało zapewnienie odpowiedniego przygotowanie terenów budowlanych w miastach i na wsi. Przede wszystkim dbał o uzbrojenie terenów pod budownictwo mieszkaniowe. Wojewoda był także uprawniony do nadzorowania gospodarki terenami w miastach oraz nadzorowania, kontrolowania i oceniania rozwoju budownictwa mieszkaniowego²⁴.

Wojewoda dokonywał rozdziału mieszkań pochodzących z budownictwa spółdzielczego pomiędzy zakłady pracy, toap stopnia podstawowego oraz spółdzielnie budownictwa mieszkaniowego. Jako organ odpowiedzialny za rozdział mieszkań, wojewoda analizował i koordynował gospodarkę lokalami prowadzoną przez ich dysponentów, a także kontrolował zgodność przydziałów z ich przeznaczeniem i zasadami polityki mieszkaniowej. Wojewoda prowadził również nadzór nad gospodarką zasobami mieszkaniowymi, a w szczególności nad realizacją planów remontów, modernizacji i rekonstrukcji budynków. Wojewoda oceniał wykonanie przez toap stopnia podstawowego planów sprzedaży budynków i lokali stanowiących własność państwa lub spółdzielni budownictwa mieszkaniowego, na rzecz osób fizycznych oraz oddawania im działek w użytkowanie wieczyste²⁵.

Zgodnie z występującymi na danym obszarze potrzebami, wojewoda zapewniał rozwój oraz eksploatację urządzeń komunalnych i usług. Ponadto inicjował i koordynował przedsięwzięcia zakładów pracy na rzecz budowy, rozbudowy i modernizacji międzyzakładowych obiektów socjalnych, kulturalnych i rekreacyjno-wypoczynkowych, żłobków, przedszkoli, domów kultury oraz ośrodków wypoczynku świątecznego²⁶.

1.2.4. Zadania w dziedzinie rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej

Kolejna grupa zadań wojewody związana była z zapewnieniem rozwoju rolnictwa, w tym przede wszystkim w dziedzinie produkcji roślinnej i zwierzęcej. W tym zakresie wojewoda koordynował i nadzorował działalność wszystkich jednostek państwowych, spółdzielczych i organizacji społecznych oraz jednostek gospodarki nieuspołecznionej, które na podlegającym mu obszarze, uczestniczyły w produkcji rolnej lub świadczyły usługi na rzecz rolnictwa. Wojewoda dokonywał podziału zadań w zakresie produkcji i skupu produktów rolnych dla toap stopnia podstawowego oraz ustalał zadania w zakresie produkcji rolnej i usług rolniczych dla jednostek gospodarczych podporządkowanych

24 Tamże, ust. 2.

25 Tamże.

26 Tamże.

radom narodowym²⁷.

Wojewoda podejmował działania na rzecz rozwoju jednostek gospodarki rolnej, mające doprowadzić do wzrostu unowocześniania i zintensyfikowania produkcji rolnej oraz wykorzystania rezerw w gospodarce rolnej. Opracowywał on programy właściwego i intensywnego wykorzystania gruntów rolnych oraz nadzorował ich realizację, dążąc do możliwie pełnego wykorzystania użytków rolnych. Wojewoda czuwał także nad organizacją i rozwojem sieci punktów odbioru produktów rolnych i organizacji służb kontraktacyjnych oraz nad ich sprawnym działaniem. W zakresie przyznanych mu kompetencji, znalazł się także nadzór nad jednostkami prowadzącymi działalność w dziedzinie inwestycji rolnych, zaopatrzenia rolnictwa w środki produkcji i nawozy mineralne, a także świadczącymi usługi w dziedzinie ochrony i rekultywacji gruntów²⁸.

Wojewoda koordynował i nadzorował produkcję i dystrybucję zwierząt hodowlanych, ochronę weterynaryjną, gospodarkę paszami oraz dążył do rozwoju ich produkcji, konserwacji i uszlachetniania. Odpowiadał on także za kontrolę jakości pasz dostarczanych rolnikom oraz ich dystrybucję²⁹.

W zakresie budownictwa wiejskiego, wojewoda odpowiadał za opracowanie programów, jego realizacji oraz nadzorował zaopatrzenie rolników w materiały budowlane. W tym celu stwarzał on warunki do produkcji materiałów budowlanych z surowców dostępnych w danej okolicy. W związku z tym, toap stopnia wojewódzkiego odpowiadał także za koordynację działalności kredytowej banków, związanej z rozwojem rolnictwa³⁰.

Wojewoda odpowiadał za koordynację i nadzór nad działalnością związaną z regulacją stosunków wodnych, w celu zaopatrzenia rolnictwa i wsi w wodę. Na podlegającym mu terenie prowadził gospodarkę zasobami wodnymi oraz dbał o budowę, eksploatację, konserwację i utrzymanie urządzeń wodnomelioracyjnych, a także realizował zadania mające na celu zapewnienie retencji wody³¹. Wojewoda wydawał decyzje o utworzeniu spółek wodnych oraz nadawał lub zatwierdzał im statuty³².

Toap stopnia wojewódzkiego nadzorował działalność oświaty rolniczej i ośrodków postępu rolniczego oraz współdziałał z uczelniami wyższymi i instytutami na rzecz

27 Tamże, par. 13, ust. 1 i 2.

28 Tamże, ust. 2.

29 Tamże.

30 Tamże.

31 Tamże.

32 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lipca 1979 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie statusu wojewody i statusu naczelnika gminy, Dz.U. 1979, nr 17 poz. 108, par. 1.

intensyfikacji produkcji rolnej³³.

1.2.5. Zadania w dziedzinie zaopatrzenia rynku i usług dla ludności

Wojewoda odpowiadał za zapewnienie odpowiedniego zaopatrzenia rynku w artykuły żywnościowe i przemysłowe oraz zaspokajanie zapotrzebowania ludności na wszelkiego rodzaju usługi. W tym celu zatwierdzał on plany działania państwowych jednostek handlowych i usługowych oraz wydawał jednostkom spółdzielczym wiążące zalecenia, dotyczące realizacji planów obrotu towarowego i usług. Wojewoda wydawał wiążące opinie, o podstawowych wskaźnikach dotyczących produkcji artykułów na rynek, usług bytowych dla ludności oraz w sprawie zmian w strukturze produkcji lub usług, które spowodowałyby ich ograniczenie³⁴.

Wojewoda koordynował zaopatrzenie mieszkańców województwa w artykuły rynkowe i usługowe. W tym celu, oddziaływał na kształtowanie wielkości podaży, zapewniał właściwe rozmieszczenie artykułów rynkowych na obszarze województwa, prowadził wzmożoną kontrolę jakości towarów kierowanych na rynek oraz dokonywał podziału zadań w zakresie usług dla ludności pomiędzy jednostkami gospodarki terenowej i rzemiosłem. Do jego kompetencji należało zatwierdzanie podziału masy towarowej rozdzielanej centralnie, pomiędzy organizacje handlowe oraz toap stopnia podstawowego. Do zadań wojewody należało ustalanie kierunków oraz zatwierdzanie programów i planów rozwoju i modernizacji sieci detalicznej handlu, gastronomii i usług. Wojewoda dokonywał analiz i ocen sytuacji rynkowej, obsługi handlowej i usługowej, kultury handlu, kształtowania cen oraz zmiany asortymentów, a także wydawał zalecenia w tych sprawach. Zobowiązany był on także przekazywać jednostkom nadrzędnym informacje o aktualnej sytuacji i podjętych działaniach. Wojewoda inicjował kontrolę handlu i usług oraz współdziałał z organami kontroli państwowej w jej prowadzeniu. Do zadań wojewody należało także ukierunkowywanie kontroli wykonywanej przez komitety sklepowe i organizacje społeczne. Na podstawie zbieranych informacji przedstawiał on właściwym organom centralnym wnioski i opinie w sprawie rozwoju produkcji rynkowej oraz usług³⁵.

Wojewodzie, podporządkowane było również rzemiosło. W tym zakresie odpowiadał on za ustalanie kierunków jego rozwoju oraz za nadzór nad działalnością

33 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1978 r. w sprawie statusu wojewody, par. 13, ust. 2.

34 Tamże, par. 14, ust. 1 i 2.

35 Tamże.

warsztatów rzemieślniczych³⁶.

1.2.6. Zadania w dziedzinie drogownictwa, komunikacji i łączności

Kolejnymi obszarami, w których wojewoda posiadał określone kompetencje były drogownictwo, komunikacja i łączność. Wojewoda podejmował działania mające na celu usprawnienie komunikacji i transportu oraz poprawę stanu technicznego i funkcjonalności dróg na terenie województwa. W tym celu opiniował plany robót drogowych na szlakach państwowych oraz koordynował planowanie i wykonywanie prac na drogach lokalnych. Wojewoda dokonywał oceny stanu istniejących szlaków komunikacyjnych i mostów oraz dbał o ich właściwą konserwację i modernizację przez służby resortowe. W dziedzinie drogownictwa, do zadań wojewody należało także zatwierdzanie planów rejonów dróg publicznych w zakresie budowy i modernizacji dróg lokalnych oraz zajmowanie stanowiska w sprawie przedstawianych mu planów utrzymania dróg. Wojewoda odpowiadał za koordynację prac przy zimowym utrzymaniu dróg oraz nadzorował realizację planów dot. odśnieżania i usuwania gołoledzi. W razie stwierdzenia zagrożenia pracy transportu, ustalał zakres pomocy niezbędnej dla jego prawidłowego funkcjonowania³⁷.

W dziedzinie komunikacji do zadań wojewody należało opiniowanie i przedstawianie wniosków w sprawie rozwiązań komunikacyjnych pod kontem działania transportu oraz organizacji, porządku i bezpieczeństwa ruchu. W tym zakresie wojewoda kierował pracą wojewódzkiego sztabu do spraw usprawniania transportu³⁸.

Wojewoda ustalał potrzeby przewozowe województwa oraz współpracował przy opracowaniu bilansu zdolności przewozowych. W ramach swoich kompetencji koordynował on przewozy, w celu wyeliminowania zbędnych, pustych i krzyżujących się kursów. Do zadań wojewody należało także zapobieganie przestojom w transporcie, jego nieracjonalnemu wykorzystaniu oraz współdziałanie z przedsiębiorstwami transportowymi przy podziale zadań. Wojewoda kontrolował organizację załadunku i wyładunku środków transportowych, prowadził kontrolę gospodarki samochodowej oraz koordynował rozwój zaplecza technicznego transportu samochodowego³⁹.

Do zadań wojewody należało również ustalanie potrzeb w zakresie telekomunikacji

36 Tamże.

37 Tamże, par. 13, ust. 1 i 2.

38 Tamże, ust. 2.

39 Tamże.

i łączności oraz koordynowanie działalności jednostek odpowiadających za zapewnienie usług telekomunikacyjnych⁴⁰.

1.2.7. Zadania w dziedzinie oświaty i wychowania

Na obszarze województwa wojewoda realizował zadania wynikające z programu upowszechniania edukacji narodowej, a także odpowiadał za zapewnienie wszechstronnego rozwoju instytucji oświaty i wychowania oraz opieki nad dziećmi i młodzieżą⁴¹.

W ramach realizacji zadań ulokowanych w tym obszarze, wojewoda kierował całokształtem działalności prowadzonej przez szkoły oraz placówki oświatowo i opiekuńczo-wychowawcze na podlegającym mu obszarze, ustalał sieć przedszkoli, szkół ogólnokształcących, placówek opiekuńczych i oświatowo-wychowawczych oraz realizował sieć szkół zawodowych. Wojewoda decydował także o rozmieszczeniu kadr oświatowych na podlegającym mu terenie⁴².

W ramach swoich uprawnień wojewoda koordynował współdziałanie szkół pomiędzy sobą oraz z podmiotami gospodarki narodowej, a także przedsięwzięcia wychowawcze podejmowane przez instytucje i organizacje społeczne w dziedzinie profilaktyki społecznej i resocjalizacji młodzieży⁴³.

Wojewoda podejmował decyzje dotyczące wykorzystania obiektów szkolnych, w tym m.in. na potrzeby wypoczynku dzieci i młodzieży oraz nauczycieli. Koordynował on także działalność szkół i organizacji społecznych pod kątem wychowania fizycznego, sportu i turystyki oraz kultury dzieci i młodzieży⁴⁴.

Wojewoda odpowiadał za zapewnienie bazy i warunków materialno-technicznych dla szkół i oraz placówek oświatowo i opiekuńczo-wychowawczych. W tym celu podejmował działania mające służyć zapewnieniu odpowiedniej higieny dzieci i młodzieży, pomieszczeń szkolnych oraz właściwych warunków bezpieczeństwa pracy i nauki oraz opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą w wieku szkolnym⁴⁵.

1.2.8. Zadania w dziedzinie zdrowia i pomocy społecznej

Na terenie powierzonych sobie województwa, wojewoda zapewniał ludności

40 Tamże.

41 Tamże, par. 16, ust. 1.

42 Tamże, ust. 2.

43 Tamże.

44 Tamże.

45 Tamże.

wszechstronną opiekę zdrowotną i pomoc społeczną, a także realizował działania mające na celu rozwój i usprawnienie działalności placówek służby zdrowia i opieki społecznej⁴⁶.

W celu właściwej realizacji postawionych przed nim zadań, wojewoda analizował stan zdrowia ludności i określał jej potrzeby w zakresie opieki zdrowotnej i przeciwepidemicznej. Na podstawie posiadanych informacji, ustalał organizację sieci placówek lecznictwa otwartego i zamkniętego, zakładów pomocy społecznej, rehabilitacji zawodowej inwalidów oraz żłobków i domów małego dziecka. Wojewoda zapewniał także prawidłowe rozmieszczenie kadr medycznych oraz innych pracowników działalności podstawowej służby zdrowia i opieki społecznej. Odpowiadał on także za zapewnienie wyposażenia placówek służby zdrowia i opieki społecznej w niezbędny sprzęt medyczny, środki techniczne i środki transportu sanitarnego⁴⁷.

W celu zapewnienia właściwych warunków rozwoju ochrony zdrowia i opieki społecznej, wojewoda opracowywał wojewódzkie programy rozwoju ochrony zdrowia i opieki społecznej oraz sprawował nadzór nad ich realizacją. Toap stopnia wojewódzkiego podejmował także działania prewencyjne, mające na celu zapobieganie chorobom zakaźnym i zwalczanie epidemii oraz koordynował przedsięwzięcia dotyczące zwalczania alkoholizmu i leczenia alkoholików⁴⁸.

Wojewoda koordynował działalność resortowo wyodrębnionych służb zdrowia oraz placówek prowadzonych przez związek spółdzielni inwalidów. Toap stopnia wojewódzkiego zatwierdzał udział placówek planu centralnego w realizacji świadczeń zdrowotnych dla ludności na podlegającym mu terenie. Wojewoda nadzorował także przychodnie lekarskie i lekarsko-dentystyczne prowadzone przez spółdzielnie pracy⁴⁹.

1.2.9. Zadania w dziedzinie kultury i sztuki

Wojewoda realizował zadania nakreślone w programie rozwoju kultury oraz zapewniał warunki rozwoju twórczości. Podejmował on działania mające na celu umożliwienie uczestnictwa mieszkańców województwa w kulturze oraz działalności ruchu społeczno-kulturalnego i rozwoju czytelnictwa. Wojewoda w ramach swoich uprawnień podejmował również działania na rzecz ochrony dóbr kultury⁵⁰.

W celu realizacji postawionych przed nim zadań, wojewoda współpracował ze

46 Tamże, par. 17, ust. 1.

47 Tamże.

48 Tamże.

49 Tamże.

50 Tamże, par. 18, ust. 1.

związkami i stowarzyszeniami twórców, organizacjami zawodowymi oraz społecznymi i innymi organizacjami kulturalnymi przy opracowaniu planów rozwoju życia kulturalnego w województwie. Następnie koordynował oraz nadzorował realizację tych planów⁵¹.

Wojewoda sprawował opiekę nad twórczością artystyczną, zapewniał rozwój placówek oraz instytucji kultury i sztuki oraz nadzorował działalność teatrów i instytucji muzycznych, przedsiębiorstw estradowych, muzeów, bibliotek publicznych, domów i ośrodków kultury, a także innych placówek kulturalnych⁵².

Na terenie województwa, wojewoda kierował całokształtem działalności placówek kulturalno-wychowawczych oraz sprawował nadzór nad szkołami i ogniskami artystycznymi, a także innymi placówkami kształcenia artystycznego. Odpowiadał on także za ich współdziałanie ze społecznym ruchem kulturalno-artystycznym. Wojewoda zobowiązany był ponadto do popierania rozwoju regionalnych towarzystw twórczości ludowej, amatorskiego ruchu artystycznego oraz innych form działalności społeczno-kulturalnej⁵³.

1.2.10. Zadania w dziedzinie kultury fizycznej, sportu i turystyki

Wojewoda działał na rzecz rozwoju wszystkich form kultury fizycznej na obszarze województwa oraz współdziałał w propagowaniu sportu, turystyki i wypoczynku jego mieszkańców. W tym celu ustalał plany rozwoju kultury fizycznej i turystyki w województwie. Wojewoda ustalał także plany zagospodarowania turystycznego, sportowego i rekreacyjnego oraz budowy, modernizacji i remontów obiektów turystycznych, sportowych i rekreacyjnych, jak również ich wykorzystania⁵⁴. Koordynował on także działania w dziedzinie wychowania fizycznego, sportu, rekreacji i turystyki, ustalał zapotrzebowanie kadrowe w tych obszarach, a także współdziałał w zakresie szkolenia i doskonalenia istniejących kadr⁵⁵.

1.2.11. Zadania w dziedzinie ochrony środowiska

Do zadań wojewody należało koordynowanie działań na rzecz ochrony środowiska, wód, powietrza atmosferycznego, gleby, przyrody, zieleni miejskiej i parków, walorów krajobrazowych środowiska oraz ochrony przed odpadami i hałasem⁵⁶.

51 Tamże, ust. 2.

52 Tamże.

53 Tamże.

54 Tamże, par. 19, ust. 1 i 2.

55 Tamże, ust. 2.

56 Tamże, par. 20, ust. 1.

Wojewoda prognozował, programował i planował ochronę środowiska, a także inicjował i koordynował przedsięwzięcia podejmowane w tym zakresie, przez jednostki organizacyjne działające na obszarze województwa. Zapewniał on także prowadzenie badań i przeprowadzał ocenę jakości przyrody oraz podejmował decyzje i zgłaszał wnioski mające na celu racjonalne wykorzystanie elementów przyrodniczych środowiska⁵⁷.

W celu zapewnienia ochrony środowiska wojewoda był zobowiązany uwzględniać występujące w tym zakresie potrzeby w planach zagospodarowania przestrzennego i planach społeczno-gospodarczego rozwoju województwa. Uwzględniał on również wymagania ochrony środowiska przy ustalaniu i opiniowaniu lokalizacji inwestycji oraz w ramach sprawowania nadzoru urbanistyczno-budowlanego, a także określał pod tym kątem warunki prowadzenia działalności gospodarczej. Wojewoda kontrolował wypełnianie wymagań ochrony środowiska przez jednostki organizacyjne i osoby fizyczne oraz określał związane z tym obowiązki, a w razie konieczności stosował sankcje karne⁵⁸.

1.2.12. Zadania w dziedzinie planowania przestrzennego

Wojewoda odpowiadał za sporządzanie planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz zespołów jednostek osadniczych na obszarach przekraczających obszar miasta lub gminy. Koordynował on również sporządzanie planów zagospodarowania przestrzennego miast i gmin, w tym także planów szczegółowych obszarów skoncentrowanej działalności realizacyjnej. W tym zakresie wojewoda współpracował z organami administracji państwowej nie podporządkowanymi WRN i uzgadniał z nimi projekty planów zagospodarowania przestrzennego⁵⁹.

W sprawach budownictwa jednostek gospodarki uspołecznionej, wojewoda posiadał uprawnienia do wydawania decyzji administracyjnych mających na celu zapewnienie ładu przestrzennego, ochrony środowiska oraz bezpieczeństwa ludzi lub mienia. W ramach posiadanych uprawnień realizował on zasady zagospodarowania przestrzennego ustalone w planach zagospodarowania przestrzennego⁶⁰.

Wojewoda był organem właściwym do koordynacji i nadzoru nad działalnością toap stopnia podstawowego, w zakresie wykonywania zadań nadzoru urbanistyczno-budowlanego i techniczno-budowlanego. W ramach powołanych makroregionów,

57 Tamże, ust. 2.

58 Tamże.

59 Tamże, par. 21, ust. 2.

60 Tamże.

współdziałała on natomiast w rozwiązywaniu problemów wojewódzkich podczas prac prowadzonych przez Komisję Rozwoju Makroregionu⁶¹.

1.2.13. Zadania w dziedzinie gospodarki leśnej

Wojewoda zapewniał racjonalną gospodarkę w lasach i na gruntach leśnych, które nie stanowiły własności państwa oraz tych, które oddane zostały w zarząd gospodarstw rolnych jednostek gospodarki uspołecznionej. W tym celu ustalał on zadania dla toap stopnia podstawowego, w obszarze gospodarki w lasach nie będących własnością państwa. Toap stopnia wojewódzkiego kontrolował realizację zadań w zakresie gospodarki leśnej przez jednostki państwowe, a także współdziałał z przedsiębiorstwami lasów państwowych w intensyfikacji gospodarki leśnej w lasach nie stanowiących własności państwowej⁶².

1.2.14. Zadania w dziedzinie gospodarki paliwowo-energetycznej i materiałowej

Wojewoda odpowiadał za prowadzenie oszczędnej i racjonalnej gospodarki materiałami, paliwami i energią. W dziedzinie gospodarki paliwowo-energetycznej inicjował on działania na rzecz racjonalnego gospodarowania paliwami i energią na obszarze województwa oraz wdrażanie racjonalnego i oszczędnego użytkowania paliw i energii w podporządkowanych mu jednostkach organizacyjnych⁶³.

Wojewoda koordynował realizację programów i planów rozwoju ciepłownictwa, współdziałał z organami państwowego nadzoru i kontroli nad gospodarką paliwami i energią, a także nadzorował zaopatrzenie i dystrybucję paliw i energii⁶⁴.

W dziedzinie gospodarki materiałowej wojewoda koordynował działania zmierzające do jej maksymalnej poprawy oraz zagospodarowania surowców wtórnych na podlegającym mu obszarze⁶⁵.

1.2.15. Zadania w dziedzinie spraw wyznaniowych

Na swoim obszarze działania, wojewoda odpowiadała za realizację polityki wyznaniowej państwa i prowadził sprawy z zakresu stosunków pomiędzy państwem a Kościołem Katolickim oraz innymi związkami wyznaniowymi. W tym zakresie sprawował on nadzór nad wykonywaniem przepisów dotyczących ochrony wolności sumienia i wyznania. Nadzorował on również przestrzeganie przepisów prawa

61 Tamże.

62 Tamże, par. 22, ust. 1 i 2.

63 Tamże, par. 23, ust. 1 i 2.

64 Tamże, ust. 2.

65 Tamże.

państwowego przez kościoły i związki wyznaniowe oraz inne stowarzyszenia o charakterze wyznaniowym. Wojewoda porozumiewał się z przedstawicielami władz kościelnych i związków wyznaniowych, w celu kształtowania prawidłowych (z punktu widzenia państwa) stosunków i rozstrzygania wynikających z nich sporów. Wojewoda ustalał także wytyczne i koordynował działalność toap stopnia podstawowego w sprawach wyznaniowych⁶⁶.

1.2.16. Zadania w dziedzinie obronności

W ramach zadań związanych z obronnością, wojewoda realizował zadania ustalone w przepisach dotyczących powszechnego obowiązku obrony i innych przepisach szczegółowych oraz wypełniał zadania powierzone mu przez KOK i jego przewodniczącego, a także WKO i inne uprawnione organy⁶⁷.

1.2.17. Zadania w dziedzinie ładu i porządku publicznego oraz obronności

Na obszarze powierzonego mu województwa wojewoda podejmował działania mające na celu umacnianie praworządności i przestrzeganie zasad współżycia społecznego. Odpowiadał on także za ochronę ładu, porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz podejmował działania w zakresie ochrony przeciwpożarowej i zwalczania klęsk żywiołowych⁶⁸.

Wojewoda czuwał nad przestrzeganiem prawa przez podległe mu organy oraz obywateli, współuczestniczył w umacnianiu dyscypliny społecznej oraz popularyzacji prawa, a także w zapobieganiu przejawom patologii społecznej. W tym celu wojewoda sprawował bezpośredni nadzór nad działalnością MO i ORMÓ w zakresie ochrony ładu i porządku publicznego. Wojewoda wysłuchiwał również informacji wymienionych organów o stanie porządku i bezpieczeństwa w województwie, udzielał im wytycznych oraz występował z wnioskami dotyczącymi funkcjonowania ich organów nadrzędnych. Wojewoda nadzorował także działalność kolegiów do spraw wykroczeń przy toap i udzielał im wytycznych dotyczących polityki orzecznictwa w sprawach o wykroczenia⁶⁹.

Jak wspomniano powyżej wojewoda sprawował nadzór nad ochroną przeciwpożarową. W tym zakresie, koordynował on działalność jednostek państwowych i spółdzielczych oraz nadzorował działalność zawodowej, ochotniczych i obowiązkowych

66 Tamże, par. 24, ust. 1 i 2.

67 Tamże, par. 25.

68 Tamże, par. 26, ust. 1.

69 Tamże, ust. 2.

straży pożarnych. Wojewoda udzielał tym jednostkom pomocy w realizacji zadań statutowych⁷⁰.

W zakresie przeciwdziałania klęskom żywiołowym wojewoda kierował akcjami zapobiegania i zwalczania ich skutków, a także organizował wszelkie niezbędne w tym celu środki. Odpowiadał on również za organizowanie pomocy dla ludności dotkniętej klęskami żywiołowymi oraz koordynował działalność jednostek uczestniczących w udzielaniu tej pomocy. Był on również uprawniony do zarządzania wprowadzenia świadczeń osobistych i rzeczowych związanych z akcjami zapobiegania klęskom żywiołowemu i usuwania ich skutków⁷¹.

Wojewoda nadzorował działalność stowarzyszeń i zgromadzeń, prowadzenie zbiórek publicznych, organizowanie zabaw publicznych oraz przestrzeganie dyscypliny meldunkowej⁷². W zakresie swoich obowiązków wojewoda, sprawował także nadzór nad rejestracją przedpoborowych i przeprowadzaniem poboru wojskowego⁷³.

1.2.18. Zadania w dziedzinie organizacji i nadzoru nad jednostkami podporządkowanymi

Wojewoda powierzone mu zadania wykonywał przy pomocy wicewojewodów, UW oraz terenowych zjednoczeń, przedsiębiorstw, zakładów i instytucji. W związku z tym posiadał on szereg kompetencji dot. podporządkowanych mu jednostek⁷⁴.

Jako szef podlegającego mu urzędu, wojewoda określał obowiązki wicewojewodów i kierował ich pracą, ustalał statut organizacyjny UW, powoływał, awansował i odwoływał dyrektorów wydziałów i ich zastępców, a także wykonywał funkcje przełożonego wszystkich pracowników instytucji. Wojewoda posiadał uprawnienia do upoważniania pracowników do załatwiania spraw, w tym również do wydawania w jego imieniu decyzji administracyjnych⁷⁵.

Wojewoda sprawował funkcję jednostki nadrzędnej w stosunku do terenowych zjednoczeń, przedsiębiorstw, zakładów i instytucji oraz nadzorował ich działalność. W tym zakresie tworzył on i znosił terenowe jednostki organizacyjne oraz nadawał im statuty organizacyjne. Wojewoda powoływał, odwoływał, awansował oraz zawieszał

70 Tamże.

71 Tamże.

72 Tamże.

73 Tamże, par. 25.

74 Tamże, par. 27, ust. 1.

75 Tamże, ust. 2 i 3.

w czynnościach kierowników, zastępców kierowników i głównych księgowych tych jednostek. Ustalał on także wytyczne działania, kontrolował ich realizację oraz zatwierdzał osiągnięte wyniki. W razie konieczności, wojewoda udzielał pomocy w realizacji zadań statutowych. Wojewoda współdziałał także z samorządem robotniczym, związkami zawodowymi oraz innymi organizacjami społecznymi w rozwiązywaniu problemów pracowników podlegających mu jednostek⁷⁶.

Wojewoda posiadał upoważnienie, do współdziałania i zawierania porozumień z wojewodami sąsiednich województw, dotyczących realizacji określonych zadań i ich finansowania. Ustalał on zasady wspólnego korzystania z obiektów i urządzeń, gromadził środki finansowe na finansowanie wspólnych zadań oraz podejmował wspólne działania o charakterze społecznym, kulturalnym bądź zdrowotnym⁷⁷.

1.2.19. Zadania w dziedzinie nadzoru nad toap stopnia podstawowego

Na obszarze swojego działania, wojewoda stanowił organ nadrzędny w stosunku do toap stopnia podstawowego i sprawował nadzór nad ich działalnością. W związku z realizacją tych zadań ustalał on kierunki pracy oraz nadzorował wszystkie dziedziny ich działalności. Wojewoda dokonywał ocen działalności tych organów na tle realizacji zadań społeczno-gospodarczych. Wydawał on także zarządzenia w sprawie wykonania określonych zadań przez organy stopnia podstawowego. Wojewoda udzielał pomocy w zakresie wykonywania przez nie zadań oraz podejmował czynności w celu upowszechniania osiągnięć w ich działalności⁷⁸.

Jako organ nadrzędny, rozstrzygał sprawy sporne pomiędzy toap stopnia podstawowego oraz pomiędzy nimi a terenowymi zjednoczeniami, przedsiębiorstwami, instytucjami i zakładami⁷⁹.

Wojewoda, w przypadku stwierdzenia sprzeczności z prawem lub zasadniczą linią polityki państwa, uchylał zarządzenia podległych mu organów. Jako organ drugiej instancji rozpatrywał natomiast odwołania od decyzji administracyjnych w sprawach indywidualnych wydanych w I instancji oraz podejmował rozstrzygnięcia w sprawie wznowienia postępowania i uchylenia lub zmiany decyzji⁸⁰.

Do zadań wojewody należało powoływanie, odwoływanie i awansowanie

76 Tamże, ust. 4.

77 Tamże, ust. 5.

78 Tamże, par. 28, ust. 1 i 2.

79 Tamże, ust. 2.

80 Tamże.

naczelników miast, dzielnic, gmin oraz ich zastępców, a w przypadku zaistnienia takiej konieczności zawieszanie ich w czynnościach. Udzielał on także wytycznych w sprawach organizacji i funkcjonowania urzędów podległych tym organom⁸¹.

1.2.20. Zadania w stosunku do jednostek niepodporządkowanych wojewódzkiej radzie narodowej

Jak organ administracji państwowej, wojewoda posiadał szereg zadań związanych z działalnością jednostek niepodporządkowanych WRN. Kontrolował on funkcjonowanie jednostek państwowych, spółdzielczych i organizacji społecznych, postulował niezbędne działania oraz zapewniał pomoc w celu właściwej realizacji narodowego planu społeczno-gospodarczego oraz planu społeczno-gospodarczego rozwoju województwa i budżetu terenowego⁸².

W stosunku do jednostek niepodporządkowanych WRN, wojewoda realizował także uprawnienia opiniodawcze i kontrolne. W tym celu ustalał on najważniejsze problemy wymagające skoordynowania w skali całego województwa. Wojewoda występował z wnioskami i uzgadniał zadania, które wspólnie miały realizować toap i jednostki nie podporządkowane WRN⁸³.

Wojewoda rozpatrywał projekty decyzji i zarządzeń kierowników jednostek niepodporządkowanych WRN, które miały istotne znaczenie dla rozwoju podlegającego mu terenu oraz zaspokojenia potrzeb jego mieszkańców. Miał on również prawo żądania od kierowników tych jednostek informacji w sprawach związanych z realizacją zadań określonych w planach społeczno-gospodarczych. Jednocześnie wojewoda odpowiadał za zapewnienie pomocy niezbędnej w ich realizacji⁸⁴.

Wojewoda mógł występować z wnioskami o wykonanie przez jednostki niepodporządkowane WRN określonych zadań na obszarze województwa. Zawierał on także porozumienia w sprawach realizacji wspólnych zadań oraz wydawał decyzje mające na celu wykonanie zadań, które zostały uzgodnione, ale nie weszły w fazę realizacji bądź w których nie uzyskano porozumienia⁸⁵.

W sytuacjach rażącego naruszenia obowiązków służbowych, wojewoda mógł podjąć decyzję o zawieszeniu dyrektora lub kierownika jednostki niepodporządkowanej

81 Tamże.

82 Tamże, par. 29.

83 Tamże, par. 30 ust. 1. i 2.

84 Tamże, ust. 2.

85 Tamże.

WRN. Jednocześnie wyznaczał on osobę tymczasowo pełniącą te obowiązki, o czym informował właściwy organ nadrzędny. Wojewoda mógł także występować do kierowników jednostek o ukaranie podległych im pracowników⁸⁶.

Wojewoda współdziałał z uczelniami wyższymi i instytutami naukowo badawczymi oraz organami kontroli państwowej, spółdzielczej i społecznej. Wymienione jednostki kontroli, wspierały wojewodę w sprawowaniu nadzoru nad jednostkami gospodarczymi podporządkowanymi radom narodowym oraz jednostkami niepodporządkowanymi ale powiązаныmi z gospodarką województwa⁸⁷.

Wojewoda współdziałał z ministrami i kierownikami urzędów centralnych. Organy nadrzędne współpracowały z wojewodą przy realizacji zadań resortowych, a także udzielały mu w tym pomocy. Organy centralne rozpatrywały wnioski i opinie kierowane przez wojewodę. Ministrowie zapraszali wojewodów do udziału w posiedzeniach kolegium ministerstwa, na których rozpatrywane były sprawy dotyczące województwa. Organy nadrzędne sprawowały merytoryczną kontrolę nad odpowiednimi wydziałami oraz udzielały im pomocy w realizacji powierzonych zadań⁸⁸.

Z powyższego omówienia wynika, że w okresie objętym niniejszą pracą wojewoda posiadał niezwykle szerokie kompetencje, obejmujące niemalże wszystkie dziedziny życia ludności na obszarze województwa, będącego terenem jego działania. Zgodnie z obowiązującym prawem, jednak wbrew oficjalnie wyrażanym przez prawodawcę intencjom, wojewoda jako toap posiadał bardzo mocną pozycję w systemie rad narodowych oraz dominował nad WRN, której formalnie podlegał. Doskonale obrazują to uprawnienia prawotwórczych organów działających na terenie województwa, z których ok. 70% należało właśnie do toap⁸⁹.

2. Wojewodowie Toruńscy w latach 1975-1990

Jak wspomniano powyżej, na terenie województwa toruńskiego organem zarządzającym i wykonawczym WRN, przedstawicielem rządu oraz toap stopnia wojewódzkiego był Wojewoda Toruński. W okresie objętym niniejszą pracą stanowisko to piastowały cztery osoby:

- Jan Przytarski w latach 1975-1980,

86 Tamże.

87 Tamże, par. 31 i 32.

88 Tamże, par. 35.

89 S. Zawadzki, J. Chwistek, *Rady narodowe w Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej*, Warszawa 1981, s. 251.

- Stanisław Paczkowski w latach 1981-1982,
- Stanisław Trokowski w latach 1982-1988,
- Stanisław Rakowicz w latach 1988-1990⁹⁰.

Zgodnie ze swoimi kompetencjami, Wojewoda jako zwierzchnik UW w Toruniu wywierał bezpośredni wpływ na jego organizację i funkcjonowanie. Z tego względu, w celu pełnego opisanego zagadnień przedstawianych w poniższej dysertacji, pożyteczne będzie przyjrzenie się sylwetkom kolejnych Wojewodów Toruńskich. Dużą wartość poznawczą miałyby również przedstawienie sylwetek Wicewojewodów oraz wyższego personelu zatrudnionego w UW w Toruniu. Niestety w dokumentacji przechowywanej w AP w Toruniu, brak materiałów pozwalających na przedstawienie choćby krótkich życiorysów tych osób. Autorowi nie udało się również dotrzeć do dokumentacji osobowo-płacowej ich dotyczącej, bądź stosownych opracowań. Z tego powodu zdecydował on, aby przynajmniej na końcu poniższego podrozdziału wymienić osoby, które piastowały stanowisko Wicewojewody w latach 1975-1990 oraz wskazać okresy pełnienia przez nie tej funkcji.

Jan Przytarski urodził się 2 grudnia 1925 r. w Ostrowie w rodzinie inteligenckiej. W latach 1945-1959 sprawował funkcję przewodniczącego PRN w Tucholi. Następnie awansował do pracy w KW PZPR w Bydgoszczy, w którym pracował w latach 1959-1975. W KW PZPR w Bydgoszczy Przytarski pełnił początkowo funkcję kierownika wydziału⁹¹, po czym w 1967 r. objął stanowisko sekretarza ds. ekonomicznych⁹².

W okresie pracy w KW PZPR przyszły Wojewoda Toruński ukończył studia, uzyskując w 1963 r. tytuł magistra w działającej przy KC PZPR Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Warszawie. Natomiast 1965 r. zdobył tytuł doktora nauk politycznych, broniąc swoją dysertację na UMK⁹³.

Od czerwca 1975 r. do rezygnacji z pełnionej funkcji w grudniu 1980 r. pełnił funkcję Wojewody Toruńskiego. Po ustąpieniu z funkcji Wojewody do 1987 r. pracował jako dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego (w latach 1981-1982⁹⁴) oraz jako

90 J. Marchewka, *Wojewodowie Pomorscy i Toruńscy*, Wielka Internetowa Encyklopedia Torunia, [on-line] <http://e-wietor.pl/wojewodowie-pomorscy/> (dostęp 26.01.2018).

91 H. Góralski, *Awans Torunia*, Rocznik Toruński, nr 10, 1975 r., s. 10-11.

92 *Przytarski Jan*, dane osoby z katalogu kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych PRL, [on-line] <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/33707> (dostęp 15.01.2018 r.).

93 J. Marchewka, *Przytarski Jan*, [w:] Wielka Internetowa Encyklopedia Torunia [on-line] <http://e-wietor.pl/jan-przytarski/> (dostęp 14.01.2018 r.).

94 B. Ptaszyńska, *Kronika Kujawsko-Pomorskiego Statystyka. 50 lat Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy 1962-2012*, [on-line] http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/bydgosz/ASSETS_Ptaszynska_Barbara_prezentacja.

specjalista w Toruńskim Związku Spółdzielczości Pracy. Po przejściu na emeryturę mieszkał w Toruniu⁹⁵. Jan Przytarski zmarł w wieku 83 lat 30 maja 2009 r.⁹⁶.

Drugim Wojewodą Toruńskim został Stanisław Paczkowski, który sprawował tę funkcję w latach 1981-1982. Paczkowski urodził się 19 listopada 1933 r. w Grudziądzu w rodzinie robotniczej. Pierwszą pracę podjął jeszcze jako gimnazjalista w grudziądzkiej „Unii”. Następnie pracował jako robotnik w „Mostostalu”, m.in. przy budowie mostu grudziądzkiego oraz Nowej Huty⁹⁷. W 1955 r. wstąpił do PZPR. Od 1 grudnia 1961 r. zajmował stanowisko sekretarza Komitetu Zakładowego PZPR Pomorskiej Odlewni i Emalierni w Grudziądzu. W 1967 r. Paczkowski zdobył dyplom inżyniera mechanika na Wyższej Szkole Inżynierskiej w Bydgoszczy. Po latach pracy w Komitecie Zakładowym Paczkowski awansował i w okresie od 19 grudnia 1973 r. do 31 maja 1975 r. sprawował funkcje I sekretarza KMIP PZPR w Grudziądzu. Kolejny awans stanowiło objęcie od 7 czerwca 1975 r. stanowiska sekretarza do spraw ekonomicznych KW PZPR w Toruniu. Stanowisko to piastował do 11 marca 1980⁹⁸. Równolegle, w latach 1975-1980 Stanisław Paczkowski pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego WRN w Toruniu⁹⁹. Jego rezygnację z pełnionej funkcji WRN przyjęła uchwałą nr V/17/81 z dnia 16 marca 1981 r., wygaszając jednocześnie jego mandat radnego¹⁰⁰. Rezygnacja z zasiadania w WRN związana była z objęciem przez Paczkowskiego stanowiska Wojewody Toruńskiego. Z pełnionej funkcji Stanisław Paczkowski został odwołany 31 października 1982 r. Powodem odwołania był negatywny wynik kontroli województwa toruńskiego przeprowadzonej przez Inspekcję Sił Zbrojnych. Stanisław Paczkowski zmarł 2 grudnia 1989 r.¹⁰¹

Po odwołaniu Stanisława Paczkowskiego stanowisko Wojewody Toruńskiego powierzone zostało Stanisławowi Trokowskiemu. Trzeci Wojewoda Toruński urodził się 22 lipca 1933 r. w Toruniu, jako piąte dziecko Stanisława i Marianny zd. Munchewicz.

pdf (dostęp 14.01.2018 r.).

95 J. Marchewka, *Przytarski Jan ...*

96 *Jan Przytarski: Nekrologi*, [on-line] <http://www.nekrologi.net/nekrologi/jan-przytarski/2219267> (dostęp 14.01.2018 r.).

97 J. Marchewka, *Paczkowski Stanisław*, [w:] Wielka Internetowa Encyklopedia Torunia, [on-line] <http://e-wietor.pl/paczkowski-stanislaw/> (dostęp 14.01.2018 r.).

98 *Stanisław Józef Paczkowski*, dane osobowe z katalogu kierowniczych stanowiska partyjnych PRL, [on-line] <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/33516> (dostęp 14.01.2018 r.).

99 H. Ciechanowski, *Wstęp do inwentarza zespołu archiwalnego Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu z lat 1975-1990, nr zespołu 971, Toruń 2016, niepublikowany dostępny w pracowniach naukowych AP w Toruniu.*

100 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała nr V/17/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 16 marca 1981 r. w sprawie przyjęcia rezygnacji z funkcji Zastępcy Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu oraz stwierdzenia wygaśnięcia mandatu radnego, sygn. 55, s. 61.

101 J. Marchewka, *Paczkowski Stanisław ...*

Ojciec Stanisława pracował jako robotnik w firmie „Siemens”. Podczas okupacji Stanisław Trokowski uczęszczał do powszechnej szkoły niemieckiej, w której ukończył piątą klasę. Po zakończeniu działań wojennych rozpoczął natomiast edukację w Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki w Toruniu. Świadectwo dojrzałości Trokowski uzyskał w 1951 r. w Liceum Administracyjno-Gospodarczym w Toruniu¹⁰². O kresie nauki szkolnej (w 1948 r.) Stanisław Trokowski wstąpił do ZMP, a w 1953 r. do PZPR¹⁰³.

Po uzyskaniu matury Stanisław Trokowski podjął pracę w Bydgoszczy, jako instruktor w biurze Centralnego Urzędu Skupu i Kontraktacji, aby po roku awansować na stanowisko Powiatowego Pełnomocnika ds. Skupu i Kontraktacji w Toruniu. Po odbyciu zasadniczej służby wojskowej, został awansowany na stanowisko kierownika w Wydziale Skupu WRN w Bydgoszczy. Od 31 lipca 1959 r. Paczkowski pracował jako starszy instruktor w Wydziale Rolnym KW PZPR w Bydgoszczy. Już jako pracownik etatowy w 1967 r. ukończył w trybie zaocznym studia na Wydziale Rolnym Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie, gdzie uzyskał dyplom inżyniera rolnictwa¹⁰⁴.

W kolejnych latach Stanisław Trokowski związał się z Toruniem. Najpierw pełnił funkcję Zastępcy Przewodniczącego Prezydium PRN w Toruniu, a od 1969 r. sekretarza rolnego KP PZPR w Toruniu. W 1971 r. został natomiast wybrany na Przewodniczącego Prezydium PRN w Toruniu. Następnie w latach 1972-1973 pracowała jako dyrektor Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracyjnego w Toruniu. Po okresie pracy w Przedsiębiorstwie Melioracyjnym w Toruniu Trokowski powrócił do pracy w administracji i instancji partyjnej. Od 1973 r. do 1976 r. sprawował funkcję Naczelnika Miasta i Powiatu Inowrocławskiego oraz kierował Wydziałem Rolnym KW PZPR w Bydgoszczy. Z dniem 1 stycznia 1977 r. Stanisław Trokowski został powołany na stanowisko Wicewojewody Toruńskiego. W 1978 r. Trokowski ukończył studia magisterskie w Instytucie Rolnictwa Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy, uzyskując tytuł mgr inż. rolnictwa. W 1978 r. wyjechał do Moskwy, gdzie odbył naukę w Studium Akademii Wszech nauk przy KC KPZR na wydziale Nauk Społecznych. W 1982 r. mianowany został na urząd Wojewody Toruńskiego, który to sprawował do 1988 r. Rezygnację z pełnionej funkcji złożył 2 listopada tegoż roku, ze względu na zły stan

102J. Marchewka, *Trokowski Stanisław Kazimierz*, Wielka Internetowa Encyklopedia Torunia, [on-line] <http://e-wietor.pl/trokowski-stanislaw-kazimierz/> (dostęp 14.01.2018 r.).

103Stanisław Kazimierz Trokowski, dane osobowe z katalogu kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych PRL, [on-line] <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/33720> (dostęp 14.01.2018 r.).

104Tamże.

zdrowia. Trokowski zmarł 5 lutego 2002 r.¹⁰⁵

Stanisław Trokowski został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz licznymi medalami i odznaczeniami państwowymi¹⁰⁶.

Trzeci Wojewoda Toruński był dwukrotnie żonaty. Pierwsze małżeństwo zawarł w 1956 r. z Jadwigą, z domu Pruss, z którą miał córkę Danutę. Ponownie w związek małżeński wstąpił w 1974 r. Z tego związku miał dwoje dzieci: córkę Magdę oraz syna Marcina¹⁰⁷.

Ostatnim Wojewodą Toruńskim w okresie PRL był Stanisław Rakowicz. Urodził się on 20 września 1935 r. w Katuszowie, w rodzinie chłopskiej. Posiadał trzech braci oraz siostrę. Rodzicami Stanisława byli Wincenty oraz Zofia zd. Dachowska. W 1952 r. Stanisław zdał maturę w Liceum Pedagogicznym w Bydgoszczy, w którym pełnił funkcję przewodniczącego ZMP. Następnie w latach 1952-1957 studiował historię na UMK¹⁰⁸. W 1954 r. wstąpił do PZPR¹⁰⁹. Pracę magisterską obronił w 1956 r.¹¹⁰.

Po studiach Rakowicz podjął pracę w Zarządzie Wojewódzkim Nauczycielstwa Polskiego w Toruniu. W 1958 r. objął natomiast posadę I sekretarza Miejsko-Powiatowego Komitetu ZMS w Toruniu. Stanowisko to piastował do 1962 r. W tym okresie Stanisław Rakowicz został jednym ze współzałożycieli utworzonej w 1958 r. Młodzieżowej Spółdzielni Mieszkaniowej w Toruniu, która stanowiła pierwszą tego typu spółdzielnię na terenie województwa bydgoskiego. W 1961 r. Rakowicz został wybrany radnym WRN w Bydgoszczy. Funkcję tę pełnił do 1973 r. W 1962 r. przyszły Wojewoda został szefem działu zatrudnienia i płac w Zakładach Chemicznych „Zachem” w Bydgoszczy. Jednocześnie rozpoczął zaoczne studia ekonomiczne w Warszawie. W 1966 r. Stanisław Rakowicz awansował na zastępcę dyrektora ds. ekonomicznych w Bydgoskich Zakładach Przemysłu Gumowego „Stomil” w Bydgoszczy, aby po dwóch i pół latach awansować na dyrektora naczelnego Bydgoskiej Fabryki Kabli. Ze względu na znaczne osiągnięcia w zarządzaniu tym zakładem w 1973 r. Rakowiczowi powierzono zarządzanie Kombinatem Łóżysk Tocznych w Kielcach, który odpowiadał za tę gałąź przemysłu na

105Tamże.

106Tamże.

107Tamże.

108J. Marchewka, *Rakowicz Stanisław*, Wielka Internetowa Encyklopedia Torunia, [on-line] <http://e-wietor.pl/rakowicz-stanislaw/> (dostęp 14.01.2018 r.).

109*Stanisław Stefan Rakowicz*, dane osoby z katalogu kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych PRL, [on-line] <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/35010> (dostęp 14.01.2018 r.).

110J. Marchewka, *Rakowicz Stanisław* ...

terenie całego kraju¹¹¹.

Do Torunia Stanisław Rakowicz powrócił w 1975 r. ponieważ dnia 2 listopada został dyrektorem Zakładów Włókien Chemicznych „Chemitex-Elana” w Toruniu. Następnie w latach 1981-1982 pracował w Izbie Gospodarczej firm polonijnych, a w latach 1982-1983 pełnił funkcję Zastępcy Sekretarza Generalnego Polsko-Polonijnej Izby Przemysłowo-Handlowej w Warszawie. Zdobyte doświadczenie wykorzystał w zarządzaniu założonym w 1982 r. przedsiębiorstwem polonijnym „Markit” w Toruniu¹¹². W 1988 r. Stanisław Rakowicz uzyskał tytuł doktora nauk ekonomicznych na Wydziale Ekonomicznym UMK¹¹³.

W 1988 r. Rakowicz został mianowany na stanowisko Wojewody Toruńskiego. Pełniony urząd złożył w 1990 r., po czym założył własną działalność gospodarczą – firmę dilerstwa zachodnich marek samochodów „Autosar”. W tym samym roku objął stanowisko prezesa Izby Przemysłowo-Handlowej w Toruniu, które piastował do 1997 r.¹¹⁴ Od 1993 r. był jednocześnie prezesem Zarządu Głównego Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa w Warszawie (także do 1997 r.)¹¹⁵. Od 14 lipca 1998 r. został konsulem honorowym Peru¹¹⁶. W latach 2001-2005 Rakowicz był także wiceprzewodniczącym Rady Krajowej Izby Gospodarczej w Warszawie¹¹⁷.

Stanisław Rakowicz został odznaczony następującymi orderami: Krzyż Kawalerski, Krzyż Oficerski i Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski¹¹⁸.

Jak wynika z przedstawionych sylwetek osób sprawujących urząd Wojewody Toruńskiego w okresie objętym dysertacją, zdecydowana większość z nich zdobywała doświadczenie pracy publicznej w strukturach PZPR i administracji terenowej. Wyjątek od tej zasady stanowił Stanisław Rakowicz, który swoją karierę związał przede wszystkim z przemysłem. Był on także pierwszym prywatnym przedsiębiorcą mianowanym na stanowisko wojewody¹¹⁹. Wszyscy czterej wojewodowie posiadali wyższe wykształcenie, a trzech z nich tytuł naukowy doktora.

111 Tamże.

112 Tamże.

113 *Dr. Stanisław Rakowicz sylwetka konsula*, [on-line] <http://www.konsulatperu.torun.pl/index.php/konsul> (dostęp 14.01.2018 r.).

114 J. Marchewka, *Rakowicz Stanisław ...*

115 *Prezesa TNOiK*, [on-line] http://www.tnoik.org/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=77 (dostęp 14.01.2018 r.).

116 *Konsulat Republiki Peru w Toruniu*, [on-line] <http://www.konsulatperu.torun.pl/> (dostęp 14.01.2018 r.).

117 J. Marchewka, *Rakowicz Stanisław ...*

118 Tamże.

119 Tamże.

Kolejni Wojewodowie Toruńscy już od najmłodszych lat związani byli z terenem, którym przyszło im w przyszłości zarządzać. Jako członkowie aktywu lokalnych struktur PZPR oraz organów jednolitej władzy państwowej i toap doskonale znali oni sytuację społeczną i gospodarczą na obszarze województwa toruńskiego.

Należy zatem stwierdzić, że każdy z czterech Wojewodów posiadał przygotowanie do pełnionej funkcji. Tezę tę potwierdza również fakt, że tylko jeden z nich został odwołany ze stanowiska. Należy jednak pamiętać, że odwołanie to nastąpiło w okresie kryzysu spowodowanego stanem wojennym, w wyniku kontroli województwa przeprowadzonej przez Inspekcję Sił Zbrojnych. Na odwołanie Stanisława Paczkowskiego, nie miała zatem wpływu wyłącznie jego działalność ale także zapóźnienia z lat ubiegłych.

Jak wspomniano powyżej autorowi nie udało się odtworzyć biografii członków kierownictwa i wyższego personelu UW w Toruniu. Niemniej warto przynajmniej wskazać osoby, które w latach 1975-1990 pełniły funkcję wicewojewodów, ponieważ miały one znaczny wpływ na działanie podporządkowanych im wydziałów. Byli to:

1. inż. Bohdan Kołodziejczyk – od 1 czerwca 1975 r. do 31 grudnia 1976 r.,
2. mgr Stefan Stefański – od 1 czerwca 1975 r. do 30 listopada 1984 r.,
3. mgr Karol Szczygieł – od 1 czerwca 1975 r. do 28 lutego 1983 r.,
4. mgr inż. Stanisław Trokowski - od 1 stycznia 1977 r. do 31 października 1982 r.,
5. płk. doc. dr Piotr Pec – od 27 listopada 1982 r. do 30 lipca 1989 r.,
6. Józef Czaja – od 6 grudnia 1982 r. do 31 maja 1985 r.,
7. mgr inż. Roman Czyrkiewicz – od 1 kwietnia 1985 r. do 30 listopada 1990 r.,
8. inż. Erazm Chojecki – od 11 lutego 1985 r. do 10 lipca 1989 r.,
9. mgr Jerzy Niedźwiedzki – od 11 stycznia 1989 r. do 31 maja 1990 r.,
10. mgr Franciszek Jakubowski – od 11 stycznia 1989 r. do 30 listopada 1990 r.¹²⁰

Na podstawie pieczęci znajdujących się w aktach oraz zarządzeń Wojewody udało się ustalić jedynie, że dziewięciu z dziesięciu wicewojewodów posiadało wyższe wykształcenie. Niestety brak jest informacji na temat dziedzin w jakich się kształcili. Wyjątek stanowią jedynie trzej pierwsi Wicewojewodowie. Bohdan Kołodziejczak był inżynierem rolnikiem, Karol Szczygieł prawnikiem, a Stefan Stefański ekonomistą¹²¹. Wydaje się, zatem że z pewną dozą prawdopodobieństwa można przyjąć, że wszyscy

120*Wykaz wicewojewodów z lat 1973-2011 r.*, Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy, [online] <http://demo.e-gmina.pl/files/file/wicewojewodowie.pdf> (dostęp 14.01.2018 r.).

121H. Góralski, dz. cyt., s. 11

Wojewodowie posiadali niezbędne kwalifikacje do pełnienia powierzonych im funkcji. Nierozstrzygnięta pozostaje jedynie kwestia wykształcenia i kwalifikacji Józefa Czai.

3. Struktura organizacyjna Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu

Szeroki zakres kompetencji wojewody, będącego przedstawicielem Rządu, organem wykonawczym i zarządzającym WRN oraz toap stopnia wojewódzkiego, znalazł odbicie w organizacji podlegającego mu urzędu, którego zadaniem było wspomagać wojewodę w realizacji jego zadań.

Natychmiast po utworzeniu województwa toruńskiego, co nastąpiło z dniem 1 czerwca 1975 r., na mocy art. 2. pkt. 1 Ustawy z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych¹²², pierwszy Wojewoda Toruński dr Jan Przytarski przystąpił do organizacji podlegającego mu urzędu. Ogólne zasady organizacji UW, regulowało Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie zasad organizacji urzędów terenowych organów administracji państwowej¹²³. Na mocy tego aktu, Wojewoda utworzył w UW w Toruniu z dniem 4 czerwca (z mocą obowiązującą od 1 czerwca), następujące wydziały i jednostki równorzędne:

1. Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr,
2. Biuro WRN,
3. Wydział Kontroli i Instruktażu,
4. Wojewódzką Komisję Planowania,
5. Wydział Finansowy,
6. Kuratorium Oświaty i Wychowania,
7. Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu,
8. Wydział Spraw Wewnętrznych,
9. Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska,
10. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej,
11. Wydział Handlu i Usług,
12. Wydział Komunikacji,
13. Wydział Kultury i Sztuki,
14. Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych,

¹²²Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym

¹²³Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie zasad organizacji urzędów terenowych organów administracji państwowej, Dz.U. 1975 nr 17 poz. 93.

15. Wydział ds. Wyznań,
16. Wydział Budżetowo-Gospodarczy,
17. Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki,
18. Wojewódzką Komendę Straży Pożarnych,
19. Sekretariat WKO,
20. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej¹²⁴.

Na czele nowo powołanych jednostek stali: w wydziałach i Biurze WRN - Dyrektorzy, w Wojewódzkiej Komisji Planowania - Przewodniczący, w Kuratorium Oświaty i Wychowania - Kurator, w Wydziale Zdrowia i Opieki Społecznej - Lekarz Wojewódzki, Wojewódzkim Inspektoratem Obrony Cywilnej kierował Szef, a Wojewódzką Komendą Straży Pożarnych - Komendant¹²⁵. Zakres czynności poszczególnych wydziałów w pierwszym okresie ich funkcjonowania regulowały wytyczne Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska¹²⁶.

Wprowadzona struktura organizacyjna miała charakter uniwersalny, gdyż oparta była na wspomnianym wyżej rozporządzeniu z 30 maja 1975 r. Taką samą strukturę organizacyjną otrzymał UW we Włocławku¹²⁷. W 1976 r. do wykazy wydziałów zawartego w rozporządzeniu dostosowano strukturę organizacyjną UW w Bydgoszczy¹²⁸.

Na mocy odrębnego zarządzenia, Wojewoda Toruński dokonał podziału zwierzchnictwa nad poszczególnymi jednostkami pomiędzy siebie i wicewojewodów. Wojewodzie dr Przytarskiemu podlegały:

1. Wydział Kontroli i Instruktażu,
2. Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr,
3. Wojewódzka Komisja Planowania,
4. Wydział Finansowy,

124AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 2/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 4 czerwca 1975 r. w sprawie utworzenia wydziałów (jednostek równorzędnych) Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, sygn. 5/43, s. 11-13.

125Tamże.

126AAN, Ministerstwo Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska w Warszawie, Zarządzenie nr 2 Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 12 czerwca 1975 r. w sprawie zakresu czynności wydziałów wchodzących w skład urzędów wojewódzkich, sygn. 1/55a.

127AP w Toruniu Oddział we Włocławku, UW we Włocławku, Zarządzenie nr 1/75 Wojewody Włocławskiego z dnia 9 czerwca 1975 r. w sprawie podziału zadań pomiędzy Wojewodę Włocławskiego i Wicewojewodów oraz uprawnień do podpisywania, sygn. 3/537, s. 1-9.

128AP w Bydgoszczy, UW w Bydgoszczy, Podstawowe dane dotyczące zakresu działania Wojewody Bydgoskiego, Wicewojewodów i Wydziałów (jednostek równorzędnych) Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy, marzec 1976 r., sygn. 1748, s. 35-36.

5. Wydział ds. Wyznań,
6. Sekretariat WKO,
7. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej¹²⁹.

Wicewojewodzie mgr Stefanowi Stefański, został powierzony nadzór merytoryczny nad następującymi jednostkami:

1. Wydział Spraw Wewnętrznych,
2. Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska,
3. Wydział Handlu i Usług,
4. Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych,
5. Wydział Budżetowo-Gospodarczy,
6. Wojewódzka Komenda Straży Pożarnych¹³⁰.

Wicewojewoda inż. Bogdan Kołodziejczak nadzorował:

1. Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu¹³¹.

Wicewojewoda mgr Karol Szczygieł, sprawował natomiast nadzór nad:

1. Kuratorium Oświaty i Wychowania,
2. Wydziałem Zdrowia i Opieki Społecznej,
3. Wydziałem Komunikacji,
4. Wydziałem Kultury i Sztuki,
5. Wydziałem Kultury Fizycznej i Turystyki¹³².

Biuro WRN, stanowiące część UW, nie podlegało wojewodzie lub jego zastępcom ale Przewodniczącemu WRN. Tymczasową strukturę organizacyjną UW w Toruniu przedstawia poniższy schemat:

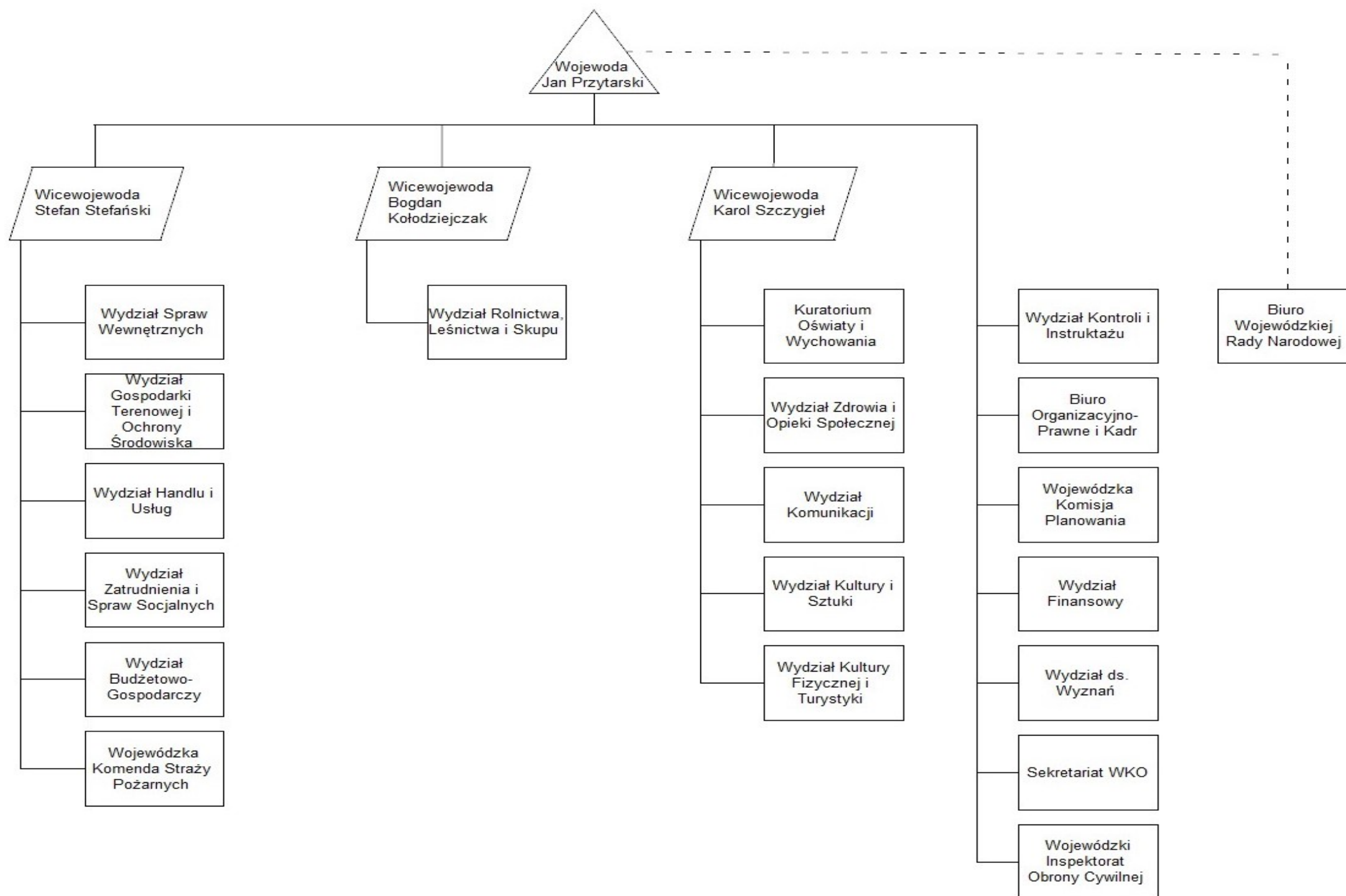
129AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 1/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 4 czerwca 1975 r. w sprawie tymczasowego podziału obowiązków Wojewody i Wicewojewodów, sygn. 5/43, s. 3.

130Tamże, s. 4.

131Tamże, s. 4-5.

132Tamże, s. 5.

Wykres 8: Schemat tymczasowa struktury organizacyjnej UW w Toruniu, 1975 r.

Źródło: Zarządzenie nr 2/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 4 czerwca 1975 r. w sprawie utworzenia wydziałów (jednostek równorzędnych) Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu.

Tymczasowa struktura organizacyjna UW w Toruniu została utrwalona statutem organizacyjnym wydanym 18 lipca 1975 r. Na jego podstawie, w UW w Toruniu działały następujące jednostki organizacyjne:

1. Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr (Or),
2. Wydział Kontroli i Instruktażu (K),
3. Wojewódzką Komisję Planowania (P),
4. Wydział Finansowy (Fn),
5. Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu (RLS),
6. Kuratorium Oświaty i Wychowania (O),
7. Wydział Spraw Wewnętrznych (SW),
8. Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska (GT),
9. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej (ZO),
10. Wydział Handlu i Usług (HU),
11. Wydział Komunikacji (Km),
12. Wydział Kultury i Sztuki (KL),
13. Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych (ZS),
14. Wydział ds. Wyznań (Wz),
15. Wydział Budżetowo-Gospodarczy (BG),
16. Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki (KFT),
17. Wojewódzka Komenda Straży Pożarnych (Poż.),
18. Sekretariat WKO (WKO),
19. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej (OC)¹³³.

Obok ww. wydziałów w UW w Toruniu działało Biuro WRN. Jego funkcjonowanie określał jednak odrębny statut organizacyjny. Podobnie jak wcześniej, również obecnie Biuro WRN nie podlegało wojewodzie¹³⁴.

W myśl wprowadzonego statutu organizacyjnego UW w Toruniu, wojewoda sprawował nadzór nad:

1. Wydziałem Kontroli i Instruktażu,
2. Biurem Organizacyjno-Prawnym i Kadr,
3. Wojewódzką Komisją Planowania,

¹³³AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 25/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 18 lipca 1975 r. w sprawie ustalenia statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, sygn. 5/43, s. 284.

¹³⁴Tamże, s. 285.

4. Wydziałem Finansowym,
5. Wydziałem ds. Wyznań,
6. Sekretariatem WKO,
7. Wojewódzkim Inspektoratem Obrony Cywilnej¹³⁵.

Wicewojewoda mgr Stefan Stefański nadzorował:

1. Wydział Spraw Wewnętrznych,
2. Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska,
3. Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych,
4. Wydział Handlu i Usług,
5. Wydział Budżetowo-Gospodarczy,
6. Wojewódzką Komendę Straży Pożarnych¹³⁶.

Wicewojewodzie inż. Bohdanowi Kołodziejczakowi podlegał podobnie jak poprzednio Wydział Rolnictwa Leśnictwa i Skupu¹³⁷.

Wicewojewoda mgr Karol Szczygieł nadzorował natomiast:

Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej,

1. Kuratorium Oświaty i Wychowania,
2. Wydział Komunikacji,
3. Wydział Kultury i Sztuki,
4. Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki¹³⁸.

Statut organizacyjny określał także strukturę wewnętrzną poszczególnych jednostek wchodzących w skład UW. Niektóre z nich, ze względu na powierzony im zakres zadań podzielone zostały na oddziały:

1. Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr:
 - a. Oddział Organizacyjny,
 - b. Oddział Administracyjny.
2. Wydział Finansowy:
 - a. Oddział Budżetowy,
 - b. Oddział Podatków i Opłat,
 - c. Oddział Planowania, Poboru i Inspekcji Podatkowej,

135Tamże, s. 282.

136Tamże, s. 282..

137Tamże, s. 282-283.

138Tamże, s. 283.

- d. Oddział Księgowości i Rewizji,
 - e. Oddział Dochodów i Finansowania Gospodarki Narodowej.
3. Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu:
- a. Stanowisko Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii,
 - b. Oddział Produkcji Rolnej, Przemysłu Spożywczego i Skupu,
 - c. Oddział Ekonomiki, Planowania i Rozwoju,
 - d. Oddział Leśnictwa i Gospodarki Wodnej,
 - e. Oddział Oświaty Rolniczej,
 - f. Oddział Organizacyjno-Administracyjny i Finansowo-Księgowy,
 - g. Stanowisko Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii.
4. Kuratorium Oświaty i Wychowania:
- a. Dział Kształcenia Ogólnego,
 - b. Dział Opiekuńczo-Wychowawczy,
 - c. Dział Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego,
 - d. Dział Organizacyjny i Kadr,
5. Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska:
- a. Oddział Spraw Lokalowych,
 - b. Oddział Architektury i Nadzoru Budowlanego,
 - c. Oddział Ochrony Środowiska,
 - d. Oddział Gospodarki Terenowej, Komunalnej i Mieszkaniowej.
6. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej:
- a. Oddział Ekonomiczny,
 - b. Oddział Opieki Zdrowotnej i Rehabilitacji oraz Pomocy Społecznej.
7. Wydział Handlu i Usług:
- a. Oddział Obrotu Towarowego,
 - b. Oddział Nadzoru Administracyjnego, Sieci i Inwestycji,
 - c. Oddział Drobnej Wytwórczości i Usług,
8. Wydział Budżetowo-Gospodarczy:
- a. Oddział Administracyjno-Gospodarczy,
 - b. Oddział Budżetowo-Księgowy.
9. Wojewódzka Komenda Straży Pożarnych:
- a. Służba Ogólno-Organizacyjna,

- b. Służba Operacyjno-Szkoleniowa,
- c. Służba Prewencji,
- d. Służba Kwatermistrzowska,
- e. Wojewódzki Ośrodek Szkolenia Pożarniczego¹³⁹.

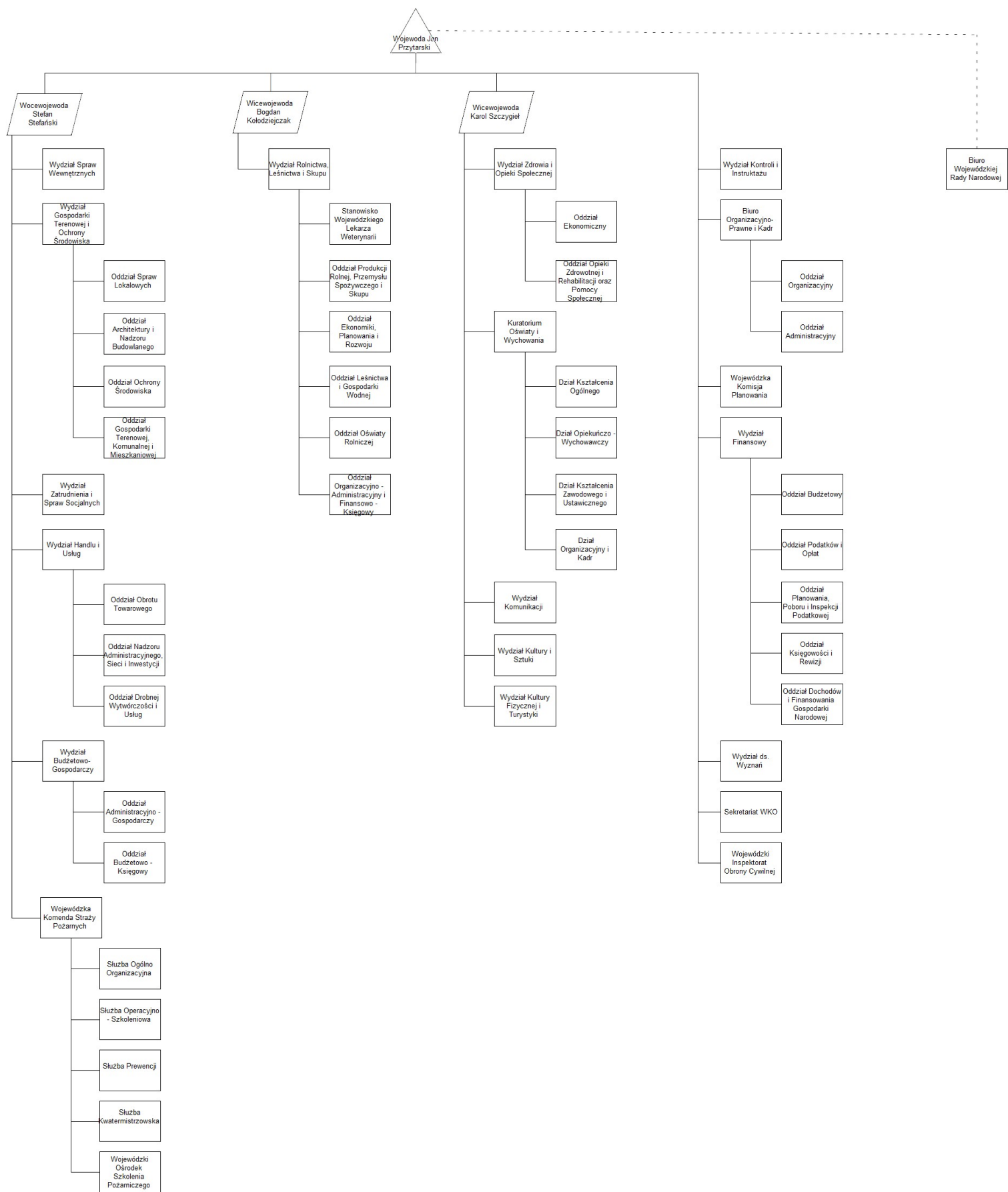
Służby działające w ramach Wojewódzkiej Komendy Straży Pożarnych stanowiły w myśl statutu organizacyjnego UW w Toruniu jednostki równorzędne wydziałom. Strukturę mieszaną, z częściowym podziałem na wydziały posiadało Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr, które odpowiadało za prowadzenie sekretariatu wojewody oraz kontakty z prasą (rzecznik prasowy wojewody). Częściową strukturę oddziałową posiadały również Kuratorium Oświaty i Wychowania, Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, oraz Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej. Pozostałe wydziały, nie wymienione powyżej, nie posiadały oddziałowej struktury wewnętrznej¹⁴⁰.

W ramach powierzonych sobie zadań Wydział Budżetowo-Gospodarczy zajmował się prowadzeniem Kancelarii Ogólnej, Archiwum Zakładowego oraz biblioteki urzędu. Wydział Spraw Wewnętrznych odpowiadał natomiast za funkcjonowanie Kancelarii Tajnej, a Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska archiwum geologicznego. Opisaną strukturę organizacyjną UW przedstawia poniższy wykres:

139Tamże, s. 289-306

140Tamże, s. 306.

Wykres 9: Schemat struktury organizacyjnej UW w Toruniu, 1975 r.

Źródło: Zarządzenie nr 25/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 18 lipca 1975 r. w sprawie ustalenia statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu.

Pierwsza zmiana w strukturze organizacyjnej urzędu przeprowadzona została we wrześniu 1976 r. Na mocy zarządzenia Wojewody Toruńskiego nr 60/76 w Wydziale Budżetowo-Gospodarczym utworzona została nowa jednostka podziału wewnętrznego - Oddział Transportu¹⁴¹.

Struktura wewnętrzna UW wprowadzona w 1975 r. nie przetrwała długo. Już w 1977 r., zarządzeniem nr 2/77 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 lutego 1977 r. urzędowi został nadany nowy statut organizacyjny. Zgodnie z tym normatywem w UW w Toruniu działały następujące jednostki organizacyjne:

1. Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr (OR),
2. Wydział Kontroli i Instruktażu (K),
3. Wojewódzka Komisja Planowania (PL),
 - a. Dział Ogólno-Ekonomiczny,
 - b. Dział Planowania Produkcji,
 - c. Dział Planowania Usług,
 - d. Dział Przygotowania Inwestycji,
4. Wydział Finansowy (Fn),
 - a. Oddział Budżetowy i Finansowania Gospodarki Narodowej,
 - b. Oddział Podatków i Opłat,
 - c. Oddział Inspekcji Podatkowej,
 - d. Oddział Księgowości i Rewizji,
5. Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu (RSL),
6. Kuratorium Oświaty i Wychowania (O),
 - a. Oddział Ekonomiczny,
7. Wydział Spraw Wewnętrznych (SW),
8. Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska (GT),
9. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej (ZO),
10. Wydział Handlu i Usług (HU),
11. Wydział Komunikacji (Km),
12. Wydział Kultury i Sztuki (KL),
13. Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych (ZS),
14. Wydział do spraw Wyznań (Wz),

¹⁴¹Zarządzenie nr 60/76 Wojewody Toruńskiego z dnia 6 września 1976 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WRN 1976 nr 7 poz. 78.

15. Wydział Budżetowo-Gospodarczy (BG),
 - a. Oddział Transportu,
16. Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki (KFT),
17. Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych (Poż.),
 - a. Służba Ogólno-Organizacyjna,
 - b. Służba Operacyjno-Szkoleniowa,
 - c. Służba Prewencji,
 - d. Służba Kwatermistrzowska,
 - e. Wojewódzki Ośrodek Szkolenia Pożarniczego,
18. Sekretariat WKO (WKO),
19. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej (OC).

Poza wymienionymi jednostkami, w UW w Toruniu działało Biuro WRN podporządkowane Przewodniczącemu WRN. Zasady funkcjonowania Biura omówione zostały w poprzednim rozdziale¹⁴².

W wydziałach, w których zgodnie ze statutem nie wprowadzono podziału na oddziały, obowiązywała bezoddziałowa struktura wewnętrzna. Wyjątek stanowiły Kuratorium Oświaty i Wychowania oraz Wydział Budżetowo-Gospodarczy, którym nadano częściową strukturę oddziałową. Oznaczało to, że część stanowisk pracy funkcjonowała w nich po za podziałem na oddziały¹⁴³.

W ramach Biura Organizacyjno-Prawnego i Kadr pracował Rzecznik Wojewody oraz Sekretariat Wojewody i Wicewojewodów. Za prowadzenie Kancelarii Ogólnej, biblioteki urzędu oraz Archiwum Zakładowego odpowiadał Wydział Budżetowo-Gospodarczy, natomiast Kancelarię Tajną prowadził podobnie jak wcześniej Wydział Spaw Wewnętrznych. Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska prowadził wojewódzkie archiwum geologiczne¹⁴⁴.

Nowa struktura organizacyjna UW, została znacznie uproszczona w porównaniu z obowiązującą uprzednio. Szczególnie dotyczyło to wewnętrznego podziału organizacyjnego wydziałów i jednostek równorzędnych.

Osobnym zarządzeniem określone zostały zadania wojewody i wicewojewodów

142Zarządzenie nr 2/77 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 lutego 1977 roku w sprawie statutu organizacyjnego Urzędy Wojewódzkiego w Toruniu i uregulowania niektórych spraw związanych z funkcjonowaniem Urzędy Wojewódzkiego, Dz.U. WRN w Toruniu z 1977 r., nr 2, poz. 12, s. 3.

143Tamże.

144Tamże, s. 5-15.

w zakresie nadzoru nad poszczególnymi jednostkami organizacyjnymi. Wojewoda dr Jan Przytarski nadzorował:

1. Wydział Kontroli i Instruktażu,
2. Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr,
3. Wojewódzką Komisję Planowania,
4. Wydział Finansowy,
5. Wydział ds. Wyznań,
6. Sekretariat WKO,
7. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej.

Poszczególni wicewojewodowie nadzorowali natomiast:

a) mgr Stefan Stefański:

1. Wydział Spraw Wewnętrznych,
2. Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska,
3. Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych,
4. Wydział Handlu i Usług,
5. Wydział Budżetowo-Gospodarczy,
6. Komendę Wojewódzką Straży Pożarnych,

b) inż. Stanisław Trokowski:

1. Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu,

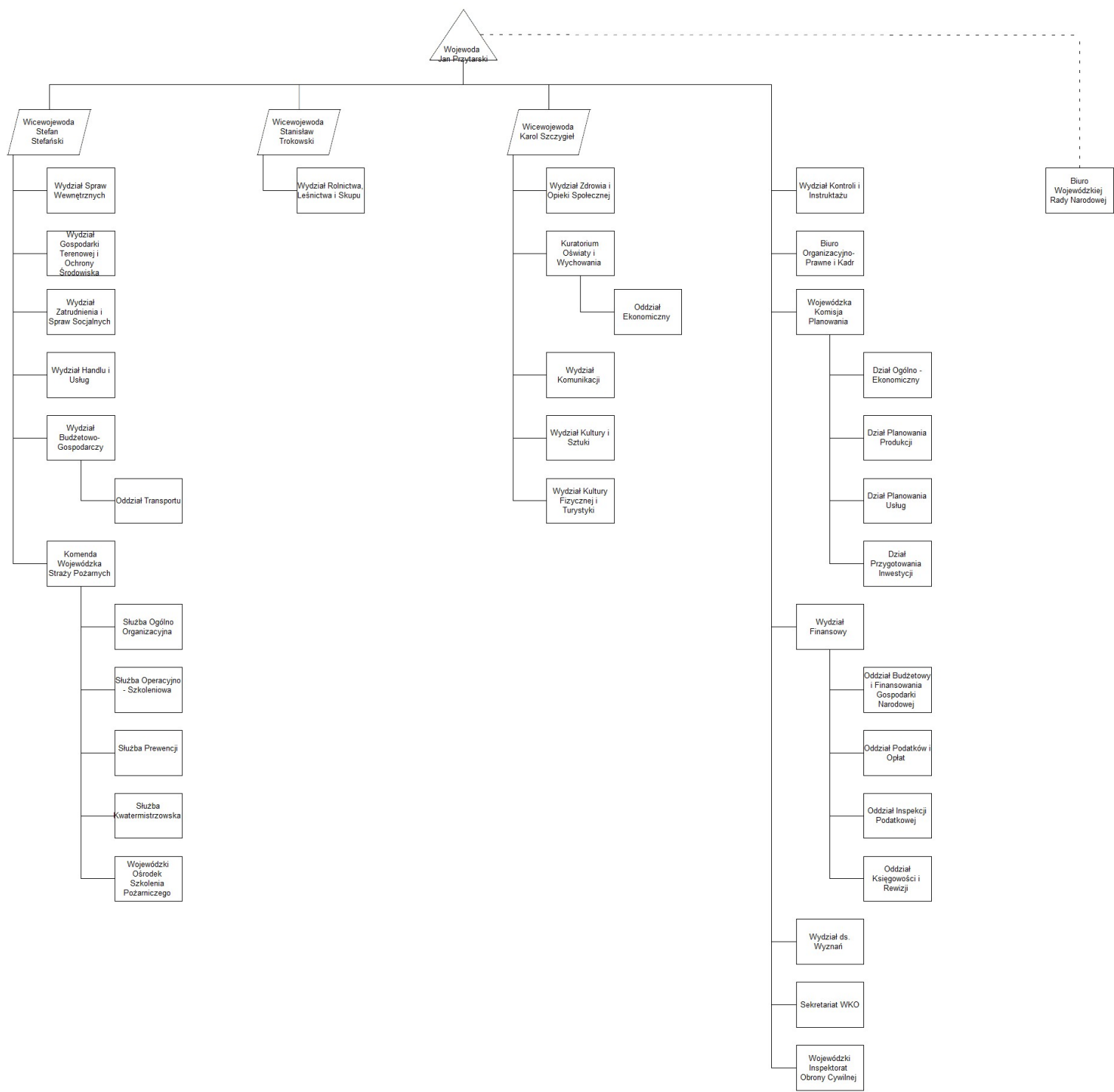
c) mgr Karol Szczygieł:

1. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej,
2. Kuratorium Oświaty i Wychowania,
3. Wydział Komunikacji,
4. Wydział Kultury i Sztuki,
5. Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki¹⁴⁵.

Strukturę organizacyjną UW w Toruniu nadaną statutem organizacyjnym z 1977 r. przedstawia poniższy wykres:

145AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 3/77 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 lutego 1977 r. w sprawie ustalenia podziału zadań pomiędzy Wojewodą i Wicewojewodami, sygn. 5/46, s. 11-17 .

Wykres 10: Schemat struktury organizacyjnej UW w Toruniu wprowadzonej w 1977 r.

Źródło: Zarządzenie nr 2/77 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 lutego 1977 roku w sprawie statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu.

Zarządzeniem nr 31/78 Wojewoda Toruński dokonał zmian w podziale kompetencji oraz zwierzchnictwa kierownictwa UW w Toruniu nad poszczególnymi wydziałami. Od dnia 13 lipca 1978 r. Wicewojewoda Stefan Stefański nadzorował wydziały:

1. Spraw Wewnętrznych,
2. Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska,
3. Zatrudnienia i Spraw Socjalnych,
4. Budżetowo-Gospodarczy,
5. Komendę Wojewódzką Straży Pożarnych,

Wicewojewodzie Stanisławowi Trokowskiemu podlegały:

1. Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu,
2. Wydział Handlu i Usług.

Wicewojewoda Karol Szczygieł nadzorował natomiast:

1. Kuratorium Oświaty i Wychowania,
2. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej,
3. Wydział Komunikacji,
4. Wydział Kultury i Sztuki,
5. Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki.

Bez zmian pozostały natomiast kompetencje zarezerwowane dla Wojewody¹⁴⁶.

W kwietniu 1979 r. zmieniona została struktura wewnętrzna Wydziału Komunikacji. Dotychczasowa struktura bezoddziałowa, została zastąpiona częściowym podziałem na oddziały, ponieważ w ramach wydziału utworzono Oddział Inżynierii Ruchu Drogowego¹⁴⁷.

Na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 maja 1979 r. w sprawie zasad organizacji urzędów terenowych organów administracji państwowej, zmieniony został wykaz wydziałów i jednostek równorzędnych jakie mogą być tworzone w UW¹⁴⁸. W związku z tym, jeszcze w tym samym roku, przeprowadzone zostały kolejne zmiany w strukturze organizacyjnej UW w Toruniu. Na mocy zarządzenia nr 21/79 od 16 lipca Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu zastąpił Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa (RŻL), Wydział Spraw Wewnętrznych zastąpił Wydział Spraw

146AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 31/78 Wojewody Toruńskiego z dnia 13 lipca 1978 roku w sprawie ustalenia podziału zadań pomiędzy Wojewodą i Wicewojewodami, sygn. 5/47, s. 395-405.

147Zarządzenie nr 12/79 Wojewody Toruńskiego z dnia 21 kwietnia 1979 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WRN 1979 nr 3 poz. 20.

148Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 maja 1979 r. w sprawie zasad organizacji urzędów terenowych organów administracji państwowej, Dz.U. 1979 nr 14 poz. 92, załącznik nr 2, pkt. 1.

Spółeczno-Administracyjnych (SA), a Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki - Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki (KFST). Utworzenie w UW nowych jednostek organizacyjnych, nie pociągnęło za sobą zmiany ich podporządkowania Wicewojewodom oraz zakresu wykonywanych przez nie zadań¹⁴⁹.

W kolejnym roku przeprowadzone zostały następne zmiany w organizacji wewnętrznej UW w Toruniu. Zarządzeniem z 26 maja 1980 r., w Wojewódzkiej Komisji Planowania i Wydziale Finansowym wprowadzono strukturę bezoddziałową¹⁵⁰.

W takim kształcie urząd funkcjonował do 10 sierpnia 1981 r., kiedy na mocy zarządzenia nr 17/81 Wojewoda Stanisław Paczkowski, utworzył w Wydziale Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa - Oddział Oświaty Rolniczej. Tym samym wprowadzono w nim częściowy podział na oddziały¹⁵¹.

Większych zmian w organizacji UW w Toruniu dokonano w 1982 r., z dniem 14 kwietnia Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska zastąpił Wydział Ochrony Środowiska, Geologii i Gospodarki Wodnej (OSGW), a Wydział Handlu i Usług zastąpił Wydział Handlu (H). Jednocześnie na mocy tego zarządzenia utworzona została nowa jednostka organizacyjna w ramach UW - Wydział Przemysłu, Drobnej Wytwórczości i Usług (PU), który przejął część zadań wydziału Handlu i Usług. Wydziały przekształcone oraz nowo utworzony otrzymały bezoddziałową strukturę wewnętrzną. Wydział Ochrony Środowiska, Geologii i Gospodarki Wodnej w dalszym ciągu odpowiadał za prowadzenie archiwum geologicznego¹⁵². W związku z dokonanymi zmianami w UW działały następujące jednostki:

1. Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr (OR),
2. Wydział Kontroli i Instruktażu (K),
3. Wojewódzka Komisja Planowania (PL),
4. Wydział Finansowy (FN),
5. Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa (RŻL),
 - a. Oddział Oświaty Rolniczej,
6. Kuratorium Oświaty i Wychowania (O),

149AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 21/79 Wojewody Toruńskiego z dnia 16 lipca 1979 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, sygn. 5/48, s. 215-217.

150Zarządzenie nr 12/80 Wojewody Toruńskiego z dnia 26 maja 1980 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WRN 1980 nr 3 poz. 20.

151Zarządzenie nr 17/81 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 sierpnia 1981 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WRN 1981 nr 3 poz. 35.

152Zarządzenie nr 17/82 Wojewody Toruńskiego z dnia 14 kwietnia 1982 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WRN 1982 nr 2 poz. 32.

- a. Oddział Ekonomiczny,
- 7. Wydział Spraw Społeczno-Administracyjnych (SA),
- 8. Wydział Ochrony Środowiska, Geologii i Gospodarki Wodnej (OSGW),
- 9. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej (ZO),
- 10. Wydział Handlu (H),
- 11. Wydział Komunikacji (Km),
 - a. Oddział Inżynierii Ruchu Drogowego,
- 12. Wydział Kultury i Sztuki (KL),
- 13. Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych (ZS),
- 14. Wydział ds. Wyznań (Wz),
- 15. Wydział Budżetowo-Gospodarczy (BG),
 - a. Oddział Transportu,
- 16. Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki (KFST),
- 17. Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych (Poż),
 - a. Służba Ogólno-Organizacyjna,
 - b. Służba Operacyjno-Szkoleniowa,
 - c. Służba Prewencji,
 - d. Służba Kwatermistrzowska,
 - e. Wojewódzki Ośrodek Szkolenia Pożarniczego,
- 18. Sekretariat WKO (WKO),
- 19. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej (OC),
- 20. Wydział Przemysłu, Drobnej Wytwórczości i Usług (PU).

Oprócz ww. wydziałów i jednostek równorzędnych w UW działało Biuro WRN.

Zgodnie ze swoim zakresem zadań Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr prowadziło Sekretariat Wojewody oraz (poprzez Rzecznika Wojewody) odpowiadało za kontakty z prasą, Wydział Budżetowo-Gospodarczy obsługiwał Kancelarię Ogólną, Archiwum Zakładowe i bibliotekę urzędu, a Wydział Ochrony Środowiska, Geologii i Gospodarki Wodnej wojewódzkie archiwum geologiczne¹⁵³.

Pod koniec 1982 r. Wojewoda Stanisław Trokowski dokonał nowego podziału zadań, w zakresie nadzoru nad jednostkami UW, pomiędzy członkami kierownictwa urzędu. Od dnia 22 grudnia Wojewoda nadzorował bezpośrednio:

153AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 2/77 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 lutego 1977 roku w sprawie statutu organizacyjnego Urzędy Wojewódzkiego w Toruniu ..., s. 5-15.

1. Wydział Kontroli i Instruktażu,
2. Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr,
3. Wojewódzką Komisję Planowania,
4. Wydział Finansowy,
5. Wydział ds. Wyznań,
6. Sekretariat WKO,
7. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej¹⁵⁴.

Wicewojewoda Stefan Stefański objął nadzór nad:

1. Wydziałem Spraw Społeczno-Administracyjnych (w zakresie działania kolegium ds. wykroczeń),
2. Wydziałem Zatrudnienia i Spraw Socjalnych,
3. Wydziałem Budżetowo-Gospodarczym,
4. Komendą Wojewódzką Straży Pożarnych,
5. Wydziałem Przemysłu, Drobnej Wytwórczości i Usług (za wyjątkiem zadań z zakresu przemysłu rolno-spożywczego i usług)¹⁵⁵.

Wicewojewoda Józef Czaja nadzorował:

1. Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa,
2. Wydział Handlu,
3. Wydział Przemysłu, Drobnej Wytwórczości i Usług (w części dot. przemysłu rolno-spożywczego i usług),
4. Wydział Ochrony Środowiska, Geologii i Gospodarki Wodnej¹⁵⁶.

Płk. doc. dr Piotr Pec nadzorował natomiast:

1. Wydział Spraw Społeczno-Administracyjnych (za wyjątkiem działalności kolegium ds. wykroczeń),
2. Kuratorium Oświaty i Wychowania,
3. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej,
4. Wydział Komunikacji,
5. Wydział Kultury i Sztuki,

¹⁵⁴Tamże, Zarządzenie nr 74/82 Wojewody Toruńskiego z dnia 22 grudnia 1982 roku w sprawie ustalenia podziału zadań pomiędzy Wojewodą i Wicewojewodami oraz sprawowania nadzoru przez dyrektorów wydziałów Urzędu Wojewódzkiego i Wojewódzki Zarządów nad jednostkami podporządkowanymi Wojewodzie, sygn. 5/52, s. 754.

¹⁵⁵Tamże, s. 754-755.

¹⁵⁶Tamże, s. 755-756.

6. Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki¹⁵⁷.

Zarządzenie to zostało zmienione 18 maja 1983 r. Od tego dnia Wicewojewoda Stefan Stefański nadzorował Wydział Przemysłu, Drobnej Wytwórczości i Usług również w części dot. usług, którą wyłączono spod kompetencji wicewojewody Józefa Czai¹⁵⁸.

Nowa jednostka w ramach UW utworzona została zarządzeniem nr 38/83 Wojewody Toruńskiego z dnia 24 czerwca 1983 r., na mocy którego powołano Gabinet Wojewody Toruńskiego. Gabinet Wojewody wszedł w skład Biura Organizacyjno-Prawnego i Kadr, w związku z czym wprowadzono w nim częściową strukturę oddziałową. Nowa jednostka otrzymała symbol „Or.../gwt/...”. W ramach Gabinetu Wojewody utworzono następujące stanowiska pracy: 1. kierownik, 2. Wojewódzki Rzecznik Prasowy, 3. inspektor wojewody, 4. sekretarka wojewody, 5. stanowisko ds. organizacyjno-kancelaryjnych¹⁵⁹. Gabinet Wojewody przejął zatem obowiązki sekretariatu wojewody. Po za zakresem jego działania pozostała natomiast obsługa sekretarska Wicewojewodów.

We wrześniu tego samego roku przeprowadzono reorganizację Gabinetu Wojewody. Z jego struktury organizacyjnej wyłączony został Rzecznik Prasowy Wojewody, który objął kierownictwo Biura Prasowego Wojewody. Gabinet Wojewody przejął natomiast całość zadań z zakresu obsługi sekretarskiej Wojewody i Wicewojewodów. Obje jednostki działały w ramach Biura Organizacyjno-Prawnego i Kadr, przy czym Gabinet Wojewody podlegał bezpośrednio dyrektorowi Biura, a pośrednio Wojewodzie natomiast Rzecznik Prasowy Wojewody podlegał bezpośrednio szefowi urzędu¹⁶⁰.

Dalsze zmiany w strukturze organizacyjnej UW wprowadzono w lipcu 1983 r. Z dniem 11 lipca utworzone zostały Zarząd Budownictwa (ZB) oraz Zarząd Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (ZGKM), jako jednostki równorzędne wydziałom. Nowe jednostki powołano na bazie Wojewódzkiego Zarządu Gospodarki Komunalnej

¹⁵⁷Tamże, s. 757.

¹⁵⁸Tamże, Zarządzenie nr 30/83 Wojewody Toruńskiego z dnia 18 maja 1983 r. zmieniające zarządzenie nr 74/82 Wojewody Toruńskiego z dnia 22 grudnia 1983 r. w sprawie ustalenia podziału zadań pomiędzy Wojewodą a Wicewojewodami oraz sprawowania nadzoru przez dyrektorów wydziałów UW i wojewódzkich zarządów nad jednostkami podporządkowanymi wojewodzie, sygn. 5/53, s. 259-261.

¹⁵⁹Tamże, Zarządzenie nr 38/83 Wojewody Toruńskiego z dnia 24 czerwca 1983 r. w sprawie utworzenia Gabinetu Wojewody Toruńskiego, określenia jego struktury i zakresu działania, upoważnienia kierownika Gabinetu do załatwiania niektórych spraw w imieniu Wojewody oraz zmiany statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, sygn. 5/53, s. 297-299.

¹⁶⁰Tamże, Zarządzenie nr 51/83 Wojewody Toruńskiego z dnia 28 września 1983 r. w sprawie zmiany statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, sygn. 5/53, s. 431-441.

i Mieszkaniowej oraz Wojewódzkiego Zarządu Budownictwa¹⁶¹. Wojewoda określił także strukturę wewnętrzną zarządów wojewódzkich. W Zarządzie Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej wprowadzono podział na następujące oddziały:

- a) Oddział Gospodarki Komunalnej,
- b) Oddział Gospodarki Lokalowej,
- c) Oddział Ekonomiczno-Organizacyjny,

natomiast Zarząd Budownictwa otrzymał strukturę bezoddziałową. Nadzór nad działalnością nowych jednostek objął Wicewojewoda Stefański¹⁶².

Dnia 15 listopada 1983 r. Wojewoda Trokowski, zarządzeniem nr 59/83, zmienił nazwę Wydział Przemysłu, Drobnej Wytwórczości i Usług na Wydział Przemysłu Drobno i Usług (PU)¹⁶³.

W związku z dokonanymi zmianami struktura organizacyjna UW w Toruniu przedstawiała się następująco:

1. Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr (OR),
 - a. Biuro Prasowe Wojewody,
 - b. Gabinet Wojewody,
2. Wydział Kontroli i Instruktażu (K),
3. Wojewódzka Komisja Planowania (PL),
4. Wydział Finansowy (FN),
5. Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa (RŻL),
 - a. Oddział Oświaty Rolniczej,
6. Kuratorium Oświaty i Wychowania (O),
 - a. Oddział Ekonomiczny,
7. Wydział Spraw Społeczno-Administracyjnych (SA),
8. Wydział Ochrony Środowiska, Geologii i Gospodarki Wodnej (OSGW),

¹⁶¹Tamże, Wojewódzki Zarząd Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej oraz Wojewódzki Zarząd Budownictwa utworzone zostały na mocy Zarządzenia nr 15/82 Wojewody Toruńskiego z dnia 8 kwietnia 1982 r. w sprawie utworzenia wojewódzkich zarządów podległych Wojewodzie Toruńskiemu, sygn. 5/52, s. 153-169. Stanowiły one jednostki budżetowe finansowane ze środków budżetu wojewódzkiego, podlegające Wojewodzie ale nie stanowiące części Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu.

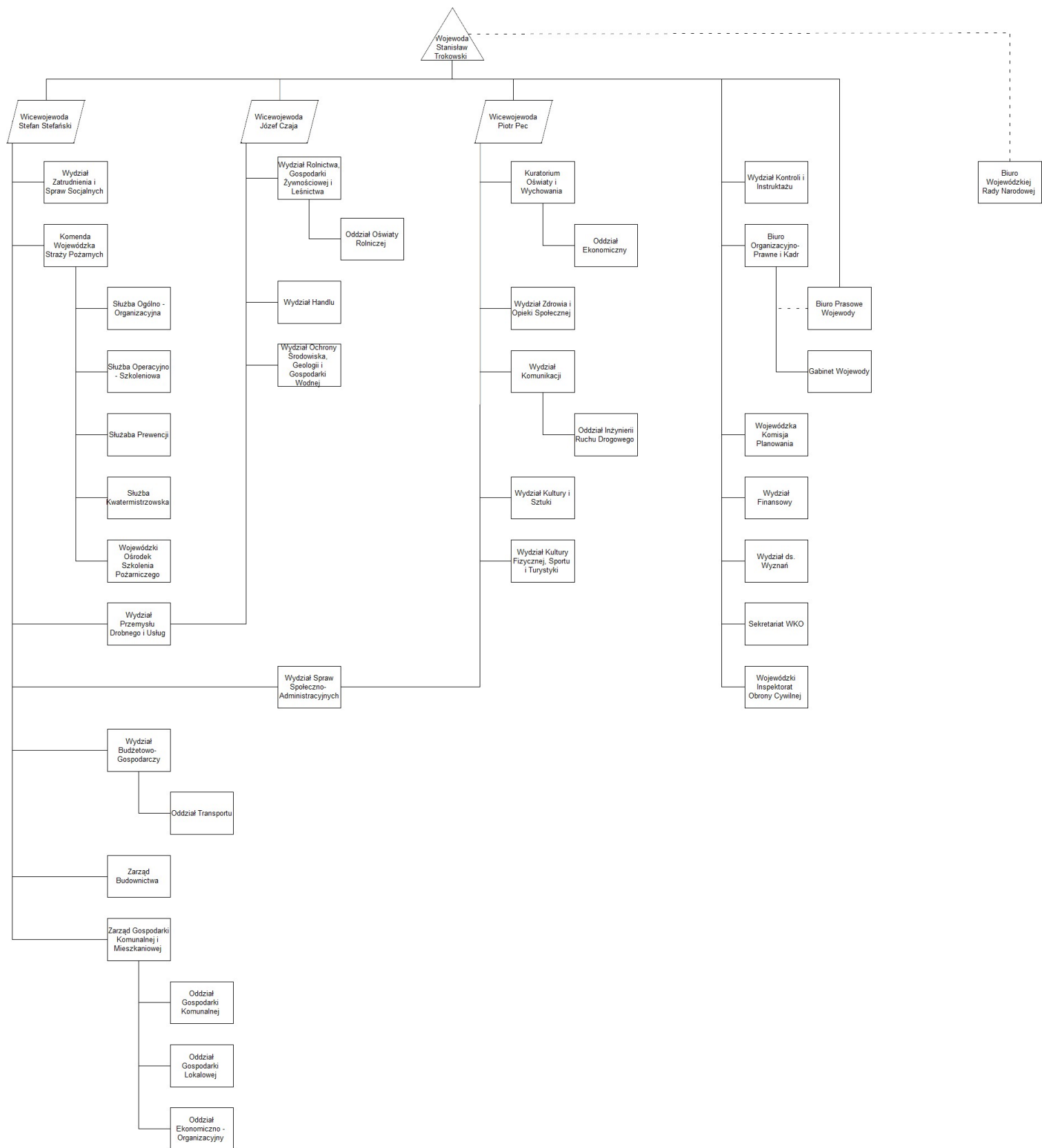
¹⁶²Zarządzenie nr 44/83 Wojewody Toruńskiego z dnia 11 lipca 1983 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WRN 1983 nr 3 poz. 29 oraz zarządzenie nr 74/82 Wojewody Toruńskiego z dnia 22 grudnia 1982 r. w sprawie ustalenia podziału zadań pomiędzy Wojewodą i wicewojewodami oraz sprawowania nadzoru przez dyrektorów wydziałów Urzędu Wojewódzkiego i wojewódzkich zarządów nad jednostkami podporządkowanymi Wojewodzie, zob. AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/52, s.753-765.

¹⁶³AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 59/83 Wojewody Toruńskiego z dnia 15 listopada 1983 roku w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, sygn. 5/53, s. 497-501.

9. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej (ZO),
10. Wydział Handlu (H),
11. Wydział Komunikacji (Km),
 - a. Oddział Inżynierii Ruchu Drogowego,
12. Wydział Kultury i Sztuki (KL),
13. Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych (ZS),
14. Wydział ds. Wyznań (Wz),
15. Wydział Budżetowo-Gospodarczy (BG),
 - a. Oddział Transportu,
16. Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki (KFST),
17. Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych (Poż),
 - a. Służba Ogólno-Organizacyjna,
 - b. Służba Operacyjno-Szkoleniowa,
 - c. Służba Prewencji,
 - d. Służba Kwatermistrzowska,
 - e. Wojewódzki Ośrodek Szkolenia Pożarniczego,
18. Sekretariat WKO (WKO),
19. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej (OC),
20. Wydział Przemysłu Drobniego i Usług (PU),
21. Zarząd Budownictwa (ZB),
22. Zarząd Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (ZGKM),
 - a. Oddział Gospodarki Komunalnej,
 - b. Oddział Gospodarki Lokalowej,
 - c. Oddział Ekonomiczno-Organizacyjny.

Jako jednostka równa wydziałowi, nie podporządkowana jednak Wojewodzie Toruńskiemu ale Przewodniczącemu WRN, w UW w Toruniu działało Biuro WRN. W ramach swoich zadań Wydział Budżetowo-Gospodarczy prowadził Kancelarię Ogólną, Archiwum Zakładowe oraz bibliotekę urzędu, a Wydział Spraw Społeczno-Administracyjnych Kancelarię Tajną. Powyższą strukturę przedstawia poniższy wykres:

Wykres 11: Schemat struktury organizacyjnej UW w Toruniu obowiązującej w 1983 r.

Źródło: Zarządzenia Wojewody Toruńskiego z lat 1978-1983

Podstawa prawna działania systemu rad narodowych została zmieniona Ustawą z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego, która weszła w życie 1 lipca 1984 r.¹⁶⁴ W związku ze zmianami przeprowadzonymi przez Sejm PRL wydane zostały akty wykonawcze, które na nowo uregulowały kwestie związane z funkcjonowaniem toap. Były to: rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 kwietnia 1984 r. w sprawie zasad organizacji i funkcjonowania urzędów terenowych organów administracji państwowej¹⁶⁵ oraz zarządzenie nr 7 Ministra Administracji i Gospodarki Przestrzennej z dnia 6 czerwca 1984 r. w sprawie ustalenia zakresów działania wydziałów urzędu wojewódzkiego¹⁶⁶.

Na mocy §15 wspomnianego rozporządzenia RM, Wojewoda Toruński zarządzeniem nr 28/84 z dnia 16 czerwca 1984 r. ustalił regulamin organizacyjny UW w Toruniu, który zastąpił obowiązujący dotychczas statut i wprowadził nową strukturę organizacyjną urzędu. Na mocy tego aktu powołano następujące wydziały i jednostki równorzędne oraz działające w ich ramach oddziały:

1. Biuro WRN (BRN),
2. Wydział Organizacyjny (Or),
3. Wojewódzka Komisja Planowania (PL),
4. Wydział Budownictwa (B),
5. Wydział Budżetowo-Gospodarczy (BG),
 - a. Oddział Finansowo-Księgowy,
 - b. Oddział Transportu,
 - c. Oddział Administracyjny,
 - d. Oddział Gospodarczy,
6. Wydział Drobnej Wytwórczości i Usług (DW),
7. Wydział Finansowy (Fn),
 - a. Oddział Budżetowy,
 - b. Oddział Orzecznictwa i Nadzoru Podatkowego,
 - c. Oddział Finansowania Gospodarki Terenowej,

¹⁶⁴Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego, Dz.U. 1983 nr 41 poz. 185.

¹⁶⁵Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 kwietnia 1984 r. w sprawie zasad organizacji i funkcjonowania urzędów terenowych organów administracji państwowej, Dz.U. 1984 nr 25 poz. 124.

¹⁶⁶Zarządzenie nr 7 Ministra Administracji i Gospodarki Przestrzennej z dnia 6 czerwca 1984 r. w sprawie ustalenia zakresów działania wydziałów urzędu wojewódzkiego, niepublikowane.

- d. Oddział Księgowości i Kontroli Gospodarczej,
- 8. Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (GKM),
 - a. Oddział Ekonomiczno-Organizacyjny,
 - b. Oddział Spraw Lokalowych,
 - c. Oddział Gospodarki Komunalnej,
 - d. Oddział Programowania i Planowania Inwestycji,
- 9. Wydział Geodezji i Gospodarki Gruntami (G),
 - a. Oddział Geodezji, Kartografii, Ewidencji Gruntów i Budynków,
 - b. Oddział Gospodarki Gruntami Rolnymi i Leśnymi,
 - c. Oddział Gospodarki Gruntami Nierolnymi i Nieleśnymi,
 - d. Oddział Finansowo-Gospodarczy,
 - e. Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej (z filiami w Brodnicy, Chełmnie, Golubiu-Dobrzyniu, Grudziądzu, Nowym Mieście Lubawskim, Toruniu i Wąbrzeźnie,
- 10. Wydział Handlu (H),
- 11. Wydział Kadr i Szkolenia (KS),
- 12. Wydział Komunikacji (Km),
 - a. Oddział Inżynierii Ruchu i Dróg Lokalnych,
 - b. Oddział Inspekcji Gospodarki Samochodowej,
- 13. Wydział Kontroli (K),
- 14. Wydział Kultury i Sztuki (KL),
- 15. Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki (KFT),
- 16. Wydział Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii (O),
 - a. Oddział Inspekcji Ochrony Środowiska,
- 17. Wydział Prawny (P),
- 18. Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa (RŻL),
 - a. Oddział Oświaty Rolniczej,
 - b. Oddział Weterynarii,
- 19. Wydział Społeczno-Administracyjny (SA),
- 20. Wydział ds. Wyznań (Wz),
- 21. Wydział Planowania Przestrzennego, Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego (UAN),

- a. Oddział Planowania Przestrzennego, Urbanistyki i Architektury,
- b. Oddział Nadzoru Budowlanego,
- 22. Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych (ZS),
- 23. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej (ZO),
- 24. Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych (Poż.),
 - a. Służba Wychowania Politycznego i Szkolenia,
 - b. Służba Organizacyjna,
 - c. Służba Prewencji,
 - d. Służba Operacyjna,
 - e. Służba Kwatermistrzowska i Techniki,
 - f. Wojewódzki Ośrodek Szkolenia Pożarniczego,
 - g. Wojewódzka Stacja Obsługi i Napraw Sprzętu Pożarniczego,
- 25. Kuratorium Oświaty i Wychowania (OW),
 - a. Oddział Ekonomiczny,
- 26. Sekretariat WKO (WKO),
- 27. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej (OC)¹⁶⁷.

Strukturę Wojewódzkiego Inspektoratu Obrony Cywilnej określały odrębne przepisy, natomiast w jednostkach, w których nie powołano oddziałów obowiązywała bezoddziałowa struktura organizacyjna¹⁶⁸.

Ustawa z 20 lipca 1983 r. wymusiła zmianę organizacji wszystkich UW działających w kraju. Identyczną strukturę organizacyjną jak UW w Toruniu otrzymał m.in. UW we Włocławku¹⁶⁹. Natomiast w UW w Bydgoszczy, za zgodą Ministra Administracji i Gospodarki Przestrzennej, utworzono także Wydział Spraw Lokalowych¹⁷⁰.

Zgodnie z nowym regulaminem za prowadzenie Sekretariatu Wojewody i Wicewojewodów, a także obsługę Rzecznika Prasowego Wojewody odpowiadał Wydział Organizacyjny. Wydział Budżetowo-Gospodarczy prowadził Kancelarię Ogólną, Archiwum Zakładowe oraz bibliotekę urzędu. W ramach Wydziału Ochrony Środowiska,

¹⁶⁷Zarządzenie nr 28/84 Wojewody Toruńskiego z dnia 16 czerwca 1984 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1984 nr 2 poz. 2, s. 5.

¹⁶⁸Tamże.

¹⁶⁹AP w Toruniu, WRN we Włocławku, Regulamin organizacyjny Urzędu Wojewódzkiego we Włocławku, 1984 r., sygn. 61, s. 13

¹⁷⁰AP w Bydgoszczy, UW w Bydgoszczy, Zarządzenie nr 35/84 Wojewody Bydgoskiego z dnia 20 lipca 1984 r. W sprawie wprowadzenia zmian w regulaminie organizacyjnym UW, sygn. 3300, k. 171 oraz tamże, Zarządzenie nr 37/84 Wojewody Bydgoskiego z dnia 27 lipca 1984 r. W sprawie określenia wewnętrznej organizacji wydziałów wchodzących w skład Urzędu Wojewódzkiego, k. 189-199.

Gospodarki Wodnej i Geologii działało archiwum geologiczne. Wydział Społeczno-Administracyjny odpowiadał natomiast za sprawy związane z funkcjonowaniem Kancelarii Tajnej¹⁷¹.

Regulamin określał także kompetencje Wojewody i jego zastępców w zakresie nadzoru nad poszczególnymi jednostkami organizacyjnymi wchodzącymi w skład UW Wojewoda nadzorował i koordynował działalność:

1. Wydziału Organizacyjnego,
2. Wojewódzkiej Komisji Planowania,
3. Wydziału Finansowego,
4. Wydziału Kadr i Szkolenia,
5. Wydziału Kontroli,
6. Wydziału Prawnego,
7. Wydziału ds. Wyznań,
8. Sekretariatu WKO,
9. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej.

Wojewoda bezpośrednio nadzorował również pracę Rzecznika Prasowego Wojewody¹⁷².

Wicewojewoda pierwszy (mgr Stefan Stefański) sprawował pieczę nad działalnością:

1. Wydziału Budownictwa,
2. Wydziału Budżetowo-Gospodarczego,
3. Wydziału Drobnej Wytwórczości i Usług,
4. Wydziału Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,
5. Wydziału Planowania Przestrzennego, Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego,
6. Wydziału Zatrudnienia i Spraw Socjalnych,
7. Komendy Wojewódzkiej Straży Pożarnych¹⁷³.

Wicewojewoda drugi (Józef Czaja) nadzorował i koordynował działalności:

1. Wydziału Geodezji i Gospodarki Gruntami,
2. Wydziału Handlu,
3. Wydziału Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii,

171 Zarządzenie nr 28/84 Wojewody Toruńskiego z dnia 16 czerwca 1984 r. ..., s. 8-22.

172 Tamże, s. 3.

173 Tamże.

4. Wydziału Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa¹⁷⁴.

W zakresie kompetencji wicewojewody trzeciego (płk. doc. dr Piotr Pec) znalazł się nadzór nad:

1. Wydziałem Komunikacji,
2. Wydziałem Kultury i Sztuki,
3. Wydziałem Społeczno-Administracyjnym,
4. Wydziałem Zdrowia i Opieki Społecznej,
5. Kuratorium Oświaty i Wychowania,
6. Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki¹⁷⁵.

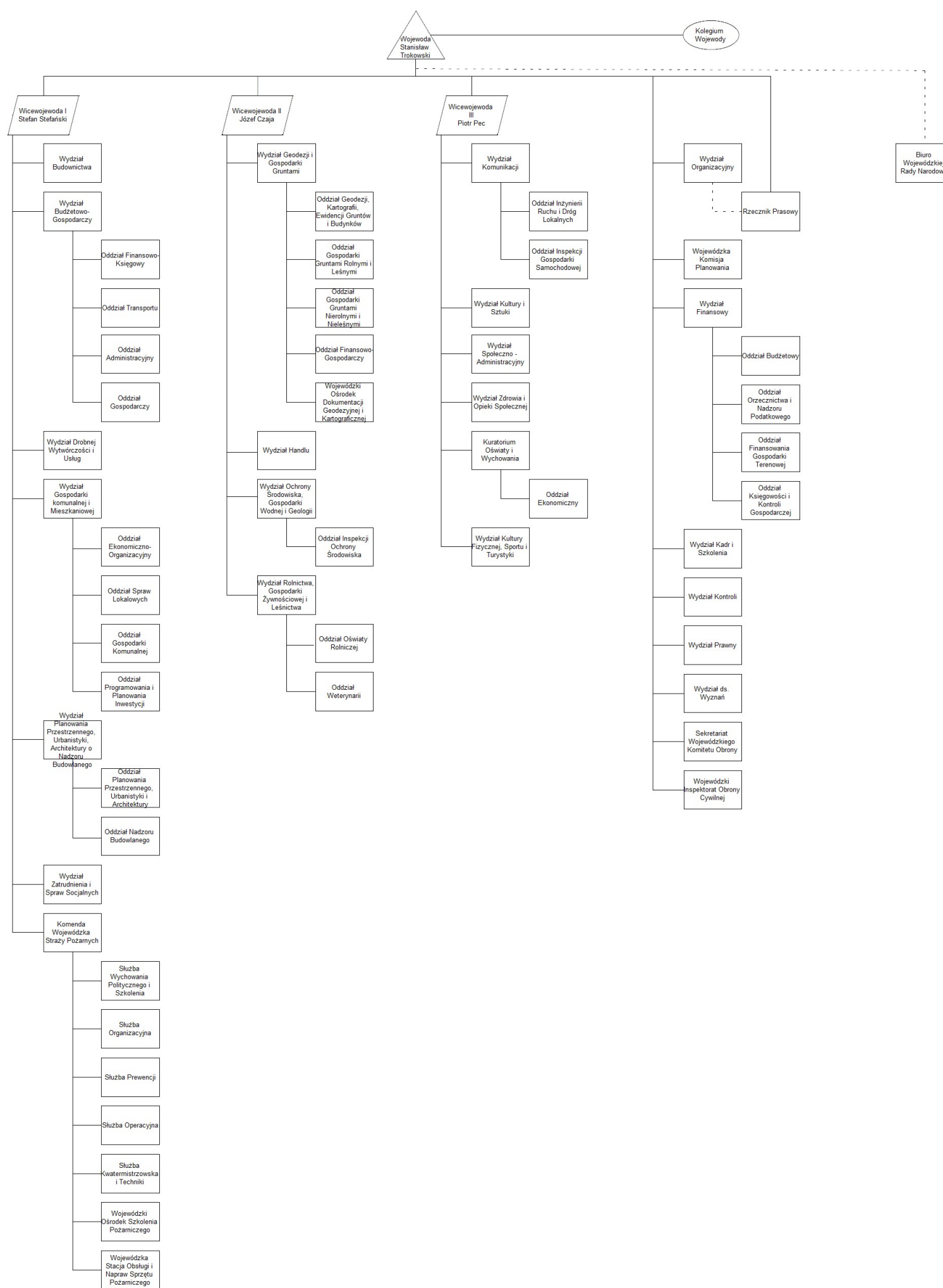
Ponadto przy Wojewodzie jako organ opiniodawczo-doradczy utworzone zostało Kolegium Wojewody. W skład kolegium wchodził: wicewojewodowie, I Sekretarz Komitetu Zakładowego PZPR, dyrektorzy wydziałów: Organizacyjnego, Kadr i Szkolenia, Kontroli, Finansowego oraz Przewodniczący Wojewódzkiej Komisji Planowania. Wojewoda mógł również powołać w skład kolegium pracowników UW zatrudnionych na stanowiskach kierowniczych i samodzielnych oraz osoby sprawujące funkcję toap stopnia podstawowego. Prezydium kolegium stanowili wicewojewodowie, I Sekretarz Komitetu Zakładowego PZPR oraz osoby powołane imiennie przez Wojewodę spośród członków kolegium. Kolegium Wojewody obradowało na sesjach plenarnych lub na posiedzeniach Prezydium¹⁷⁶. Strukturę organizacyjną UW w Toruniu wprowadzoną w 1984 r. przedstawia poniższy wykres:

174Tamże.

175Tamże.

176Tamże, s. 4.

Wykres 12: Schemat struktury organizacyjnej UW w Toruniu wprowadzonej w 1984 r.

Źródło: Zarządzenie nr 28/84 Wojewody Toruńskiego z dnia 16 czerwca 1984 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu

W kolejnym roku, na mocy ustawy z dnia 31 lipca 1985 r. o obowiązkach i prawach posłów na Sejm PRL¹⁷⁷, Wojewoda utworzył w podległym sobie urzędzie nową jednostkę organizacyjną, którą stanowił Sekretariat WZP (WZP)¹⁷⁸. W Sekretariacie wprowadzono strukturę bezoddziałową.

Dalsze zmiany w organizacji UW w Toruniu zostały przeprowadzone w 1986 r. Wprowadzone zmiany polegały na ustaleniu nowej struktury wewnętrznej niektórych wydziałów. W Wydziale Budżetowo-Gospodarczym utworzono oddziały:

- a) Finansowo-Księgowy,
- b) Transportu,
- c) Administracyjny,
- d) Łączności,
- e) Gospodarczy.

W wydziale Geodezji i Gospodarki Gruntami powstały:

- a) Oddział Geodezji, Kartografii, Ewidencji Gruntów i Budynków,
- b) Oddział Gospodarki Gruntami Rolnymi,
- c) Oddział Gospodarki Gruntami Nierolnymi,
- d) Oddział Organizacji i Ochrony Terenów Rolnych,
- e) Oddział Finansowo-Gospodarczy,
- f) Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej z filiami w Brodniczy, Chełmnie, Golubiu-Dobrzyniu, Grudziądzu, Nowym Mieście Lubawskim, Toruniu i Wąbrzeźnie.

W Wydziale Komunikacji powołano:

- a) Oddział Inspekcji Gospodarki Samochodowej.

W Wydziale Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa:

- a) Oddział Oświaty Rolniczej.

Organizację oddziałową wprowadzono również w dwóch wydziałach, w których nie funkcjonowała ona wcześniej. W Wydziale Budownictwa utworzono:

- a) Oddział Organizacyjno-Ekonomiczny,
- b) Oddział Koordynacji Budownictwa,
- c) Oddział Gospodarki Materiałowej.

¹⁷⁷Ustawa z dnia 31 lipca 1985 r. o obowiązkach i prawach posłów na Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Dz.U. 1985 nr 37 poz. 173.

¹⁷⁸Zarządzenie nr 54/85 Wojewody Toruńskiego z dnia 27 listopada 1985 r. w sprawie zmian w regulaminie organizacyjnym Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1986 nr 2 poz. 95.

Natomiast w Wojewódzkim Inspektoracie Obrony Cywilnej:

- a) Oddział I – Operacyjny,
- b) Oddział II - Zabezpieczenia Inżynieryjno-Technicznego i Zaopatrzenia¹⁷⁹.

W tym samym roku Wojewoda Stanisław Trokowski wprowadził zmiany w podziale zadań nadzorczych nad działalnością wydziałów i jednostek równorzędnych pomiędzy sobą i wicewojewodami. Zgodnie z wprowadzonymi zmianami wojewoda, od pierwszego wicewojewody, przejął nadzór nad Wydziałem Budżetowo-Gospodarczym. W związku z tym nadzorował on:

1. Wydział Organizacyjny,
2. Wojewódzką Komisję Planowania,
3. Wydział Budżetowo-Gospodarczy,
4. Wydział Finansowy,
5. Wydział Kadr i Szkolenia,
6. Wydział Kontroli,
7. Wydział Prawny,
8. Wydział ds. Wyznań,
9. Sekretariat WKO,
10. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej.

Wojewoda bezpośrednio nadzorował także pracę rzecznika prasowego¹⁸⁰.

Pierwszy wicewojewoda (mgr Erazm Chojecki) objął nadzór nad następującymi jednostkami:

1. Wydział Budownictwa,
2. Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,
3. Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki,
4. Wydział Planowania Przestrzennego, Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego,
5. Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych,
6. Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych¹⁸¹.

Do kompetencji drugiego wicewojewody – mgr inż. Romana Czyrkiewicza należał

¹⁷⁹Zarządzenie nr 4/86 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 lutego 1986 r. w sprawie zmian w regulaminie organizacyjnym Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1986 nr 2 poz. 95.

¹⁸⁰Zarządzenie nr 21/86 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 sierpnia 1986 r. w sprawie zmian w regulaminie organizacyjnym Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1986 nr 4 poz. 188, par 1, pkt 1.

¹⁸¹Tamże, pkt. 2.

nadzór nad:

1. Wydziałem Drobnej Wytwórczości i Usług,
2. Wydziałem Geodezji i Gospodarki Gruntami,
3. Wydziałem Handlu,
4. Wydziałem Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii,
5. Wydziałem Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa¹⁸².

Bez zmian pozostały natomiast zadania wicewojewody trzeciego, płk. doc. dr Piotra Peca, który nadzorował:

1. Wydział Komunikacji,
2. Wydział Kultury i Sztuki,
3. Wydział Społeczno-Administracyjny,
4. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej,
5. Kuratorium Oświaty i Wychowania¹⁸³.

Zarządzeniem nr 39/XII/86 z dnia 19 grudnia 1986 r. Wojewoda Toruński dokonał zmian w składzie Kolegium Wojewody. Z jego stałego składu wyłączony został Dyrektor Wydziału Kadr i Szkolenia¹⁸⁴.

Dalsze zmiany w organizacji UW w Toruniu, wprowadzone zostały w styczniu 1987 r. Zmiany te polegały na połączeniu Wydziałów Organizacyjnego i Prawnego w nową jednostkę jaką stał się Wydział Organizacyjno-Prawny (OP). W ramach nowego wydziału utworzono, jako oddział Biuro Prawne, które podlegało bezpośrednio Wojewodzie.

Jednocześnie zmieniona została struktura Wydziału Budżetowo-Gospodarczego. Zarządzeniem Wojewody zlikwidowane zostały oddziały: Transportu i Gospodarczy¹⁸⁵. Reorganizacja Wydziału Budżetowo-Gospodarczego związana była z utworzeniem (z dniem 1 stycznia 1987 r.) Zakładu Obsługi UW w Toruniu, który jako gospodarstwo pomocnicze przejął obsługę gospodarczą, komunikacyjną i transportową UW, przejmując jednocześnie część kadr wydziału. Nadzór nad działalnością zakładu sprawował Wydział Budżetowo-Gospodarczy¹⁸⁶. W dalszym ciągu odpowiadał on również za prowadzenie

182Tamże, pkt. 3.

183Tamże, pkt. 4.

184Zarządzenie nr 39/XII/86 Wojewody Toruńskiego z dnia 19 grudnia 1986 r. w sprawie zmian w regulaminie organizacyjnym Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1987 nr 1 poz. 11.

185Zarządzenie nr 3/I/87 Wojewody Toruńskiego z dnia 15 stycznia 1987 r. w sprawie połączenia wydziałów i zmian w regulaminie organizacyjnym Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1987 nr 2 poz. 30.

186Zakład Obsługi Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu utworzony został na mocy zarządzenia nr 40/86 Wojewody Toruńskiego z dnia 20 grudnia 1986 r. w sprawie utworzenia gospodarstwa pomocniczego typu 11 dla obsługi gospodarczej, komunikacyjnej i transportowej Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu,

Kancelarii Ogólnej, Archiwum Zakładowego i biblioteki urzędu.

Dnia 16 czerwca 1987 r. Wojewoda Stanisław Trokowski dokonał kolejnych zmian w podziale zadań pomiędzy wicewojewodami. Spod kompetencji Wicewojewody Erazma Chojeckiego wyłączony został nadzór nad Komendą Wojewódzką Straży Pożarnych, który przejął Wicewojewoda Roman Czyrkiewicz¹⁸⁷.

W 1987 r. na mocy rozporządzenia RM na nowo określone zostały zasady organizacji i funkcjonowania urzędów toap¹⁸⁸. W związku z tym, w lipcu 1988 r. ustalony został nowy Statut UW w Toruniu.

Na mocy nowego statutu pracą UW kierował Wojewoda przy pomocy Wicewojewodów i Dyrektora Urzędu. W ramach podlegającego im urzędu utworzone zostały następujące wydziały i równorzędne jednostki organizacyjne:

1. Wydział Organizacyjno-Prawny,
2. Wojewódzka Komisja Planowania,
3. Wydział Budżetowo-Gospodarczy,
4. Wydział Kadr i Szkolenia,
5. Wydział Budownictwa,
6. Wydział Finansowy,
7. Wydział Geodezji i Gospodarki Gruntami,
8. Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,
9. Wydział Handlu, Drobnej Wytwórczości i Usług,
10. Wydział Komunikacji,
11. Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki,
12. Wydział Kultury i Sztuki,
13. Wydział Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii,
14. Wydział Planowania Przestrzennego, Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego,
15. Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa,
16. Wydział Społeczno-Administracyjny,
17. Wydział do Spraw Wyznań,

zob. AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/56, s. 231-235.

¹⁸⁷Zarządzenie nr 25/VI/87 Wojewody Toruńskiego z dnia 16 czerwca 1987 r. w sprawie zmian w regulaminie organizacyjnym Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1987 nr 5 poz. 95.

¹⁸⁸Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 1987 r. w sprawie zasad organizacji i funkcjonowania urzędów terenowych organów administracji państwowej, Dz.U. nr 40, poz. 228.

18. Wydział Przemysłu, Zatrudnienia i Spraw Socjalnych,
19. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej,
20. Kuratorium Oświaty i Wychowania.

W skład UW w Toruniu wchodziły również:

1. Biuro WRN,
2. Sekretariat WZP,
3. Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych,
4. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej, w skład którego wszedł Sekretariat WKO¹⁸⁹.

Jako organ opiniodawczy i doradczy Wojewody powołane zostało Kolegium Wojewody. W jego skład wchodził wicewojewodowie, Dyrektor Urzędu, Przewodniczący Wojewódzkiej Komisji Planowania, Dyrektor Wydziału Finansowego, I Sekretarz Komitetu Zakładowego PZPR oraz Przewodniczący Rady Pracowniczej, jak również inne osoby w razie potrzeby zapraszane przez Wojewodę¹⁹⁰.

W rozporządzeniu z 1987 r. regulującym zasady funkcjonowania urzędów toap, RM nie określiła listy wydziałów jakie mogą być powoływane w tych instytucjach. W związku z tym wojewodowie otrzymali o wiele większą swobodę przy ustalaniu organizacji podlegających im UW. Przykładem może być UW we Włocławku, w którym powołano następujące wydziały i jednostki równorzędne:

1. Wydział Organizacyjno-Prawny, Kadr i Kontroli,
2. Wydział Finansowy,
3. Wydział ds. Wyznań,
4. Wojewódzka Komisja Planowania,
5. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej i Sekretariat WKO,
6. Wydział Architektury, Budownictwa i Urbanistyki,
7. Wydział Geodezji i Gospodarki Gruntami,
8. Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,
9. Wydział Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii,
10. Wydział Przemysłu i Zatrudnienia,
11. Wydział Budżetowo-Gospodarczy,
12. Wydział Kultury i Sztuki,

¹⁸⁹Zarządzenie nr 23/VII/88 Wojewody Toruńskiego z dnia 16 lipca 1988 roku w sprawie ustalenia Statutu Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1988, nr 13, poz. 129, s. 2-3.

¹⁹⁰Tamże, s. 8.

13. Wydział Kultury Fizycznej i Sportu,
14. Wydział Społeczno-Administracyjny,
15. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej,
16. Kuratorium Oświaty i Wychowania,
17. Wydział Handlu i Usług,
18. Wydział Komunikacji,
19. Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa,
20. Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych¹⁹¹.

Szczegółowo organizację UW regulował Regulamin Wewnętrzny UW, który ustalony został we wrześniu tego samego roku. Zgodnie z zapisami regulaminu organizacyjnego, podział na oddziały wprowadzono w następujących wydziałach:

1. Wydział Organizacyjno-Prawny:
 - a. Biuro Obsługi Prawnej¹⁹²,
 - a. Oddział Kontroli.
2. Wydział Budżetowo-Gospodarczy:
 - a. Oddział Administracyjny,
 - b. Oddział Finansowo-Księgowy.
3. Wydział Budownictwa:
 - a. Oddział Organizacyjno-Ekonomiczny,
 - b. Oddział Koordynacji Budownictwa,
 - c. Oddział Gospodarki Materiałowej.
4. Wydział Finansowy:
 - a. Oddział Budżetowy,
 - b. Oddział Orzecznictwa i Nadzoru Podatkowego,
 - c. Oddział Finansowania Gospodarki Terenowej,
 - d. Oddział Księgowości i Kontroli Gospodarczej.
5. Wydział Geodezji i Gospodarki Gruntami:
 - a. Oddział Gospodarki Gruntami Rolnymi,

¹⁹¹AP w Toruniu Oddział we Włocławku, UW we Włocławku, Zarządzenie nr 33/88 Wojewody Włocławskiego z dnia 12 lipca 1988 r. w sprawie tymczasowego podziału zadań i nadzoru pomiędzy członków kierownictwa Urzędu Wojewódzkiego we Włocławku, sygn. 3/550 (niespaginowane).

¹⁹²AP w Toruniu, UW w Toruniu, Biuro Obsługi Prawnej zostało wyodrębnione i wykonywało swoje zadania pod bezpośrednim nadzorem wojewody, mimo że organizacyjnie stanowiło część Wydziału Organizacyjno-Prawnego, zob. Zarządzenie nr 32/88 Wojewody Toruńskiego z dnia 14 września 1988 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Wewnętrznego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, sygn. 5/58, k. 120.

- b. Oddział Gospodarki Gruntami Nierolnymi,
 - c. Oddział Organizacji i Ochrony Terenów Rolnych,
 - d. Oddział Finansowo-Gospodarczy,
 - e. Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej.
6. Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej:
- a. Oddział Spraw Lokalowych,
 - b. Oddział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,
 - c. Oddział Ekonomiczno-Organizacyjny,
 - d. Oddział Programowania i Planowania Budownictwa Mieszkaniowego i Inwestycji Komunalnych.
7. Wydział Handlu, Drobnej Wytwórczości i Usług:
- a. Oddział Organizacji, Planowania i Koordynacji,
 - b. Oddział Obrotu Artykułami Konsumpcyjnymi,
 - c. Oddział Drobnej Wytwórczości i Usług.
8. Wydział Komunikacji:
- a. Oddział Inspekcji Gospodarki Samochodowej,
 - b. Oddział Zarządzania Ruchem na Drogach Publicznych.
9. Wydział Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii:
- a. Oddział Inspekcji Ochrony Środowiska.
10. Wydział Planowania Przestrzennego, Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego:
- a. Oddział Planowania Przestrzennego, Urbanistyki i Architektury,
 - b. Oddział Nadzoru Budowlanego.
11. Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa:
- a. Oddział Oświaty Rolniczej,
 - b. Państwowa Straż Rybacka.
12. Kuratorium Oświaty i Wychowania:
- a. Oddział Kontroli i Koordynacji Nadzoru,
 - b. Oddział Kadr i Spraw Socjalnych,
 - c. Oddział Ekonomiczny,
 - d. Oddział Opieki i Wychowania,
 - e. Oddział Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego,

- f. Oddział Kształcenia Ogólnokształcącego,
- g. Oddział Wychowania Patriotyczno-Obronnego.

Ponadto w ramach Komendy Wojewódzkiej Straży Pożarnych powołano:

- a. Służbę Wychowania Politycznego i Szkolenia,
- b. Służbę Organizacyjną,
- c. Służbę Prewencyjną,
- d. Służbę Operacyjną,
- e. Służbę Kwatermistrzowską i Techniki,
- f. Wojewódzki Ośrodek Szkolenia Pożarniczego,
- g. Wojewódzką Stację Obsługi i Napraw Sprzętu Pożarniczego.

W Wojewódzkim Inspektoracie Obrony Cywilnej utworzono natomiast:

- a. Sekretariat WKO,
- b. Oddział I – Operacyjny,
- c. Oddział II - Zabezpieczenia Inżynieryjno Technicznego i Zaopatrzenia¹⁹³.

Zgodnie z regulaminem wewnętrznym Wojewoda nadzorował pracę Rzecznika Prasowego Wojewody (funkcjonującego w ramach Wydziału Organizacyjno-Prawnego), Biura Obsługi Prawnej oraz Pełnomocnika ds. Informatyki. Wydział Budżetowo-Gospodarczy prowadził Kancelarię Ogólną, Archiwum Zakładowe oraz bibliotekę urzędu. Kancelaria Tajna pozostała w gestii Wydziału Społeczno-Administracyjnego. Wydział Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii prowadził natomiast archiwum dokumentacji geologicznej¹⁹⁴.

W styczniu 1989 r. Wojewoda Toruński powołał stanowisko Pełnomocnika Wojewody ds. Inwestycji Zagranicznych. W celu zapewnienia realizacji zadań przez pełnomocnika w UW utworzona została nowa komórka organizacyjna - Biuro Inwestycji Zagranicznych. Komórka ta nie została podporządkowana żadnemu z wydziałów¹⁹⁵.

Podział zadań pomiędzy Wojewodą, a Wicewojewodami i Dyrektorem Urzędy miał zostać określony odrębnym zarządzeniem Wojewody Toruńskiego. Wojewoda uczyniło to zarządzeniem wewnętrznym nr 9/89 z dnia 6 lutego 1989 r. Na podstawie kompetencji przypisanych poszczególnym członkom kierownictwa urzędu można stwierdzić, że Wojewoda sprawował nadzór nad:

193Tamże, k. 120-122.

194Tamże, k. 121v.

195Tamże, Zarządzenie nr 1/89 z dnia 3 stycznia 1989 r. Wojewody Toruńskiego w sprawie powołania i zakresu działania Pełnomocnika Wojewody ds. inwestycji zagranicznych, sygn. 5/60, s. 45.

1. Wydziałem Organizacyjno-Prawnym,
2. Wydziałem Budżetowo-Gospodarczym,
3. Wydziałem Kadr i Szkolenia,
4. Wydziałem Kultury i Sztuki,
5. Wydziałem do spraw Wyznań ,
6. Wojewódzkim Inspektorem Obrony Cywilnej¹⁹⁶.

Wicewojewoda Jerzy Niedźwiedzki, będący jednocześnie pierwszym zastępcą wojewody, nadzorował:

1. Wojewódzką Komisję Planowania,
2. Wydział Budownictwa,
3. Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,
4. Wydział Planowania Przestrzennego, Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego,
5. Wydział Przemysłu, Zatrudnienia i Spraw Socjalnych,
6. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej,
7. Wydział Finansowy,
8. Biuro Inwestycji Zagranicznych¹⁹⁷.

Wicewojewoda Roman Czyrkiewicz sprawował nadzór nad:

1. Wydziałem Geodezji i Gospodarki Gruntami,
2. Wydziałem Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii,
3. Wydziałem Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa,
4. Komendą Wojewódzką Straży Pożarnych¹⁹⁸.

Swój zakres kompetencji nadzorczych posiadał także Wicewojewoda Franciszek Jakubowski, należały do niego:

1. Wydział Handlu, Drobnej Wytwórczości i Usług,
2. Wydział Komunikacji,
3. Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki,
4. Wydział Społeczno-Administracyjny,
5. Kuratorium Oświaty i Wychowania¹⁹⁹.

¹⁹⁶Tamże, Zarządzenie nr 9/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 6 lutego 1989 r. w sprawie ustalenia obszarów działania kierownictwa Urzędu Wojewódzkiego, sygn. 5/60, s. 71.

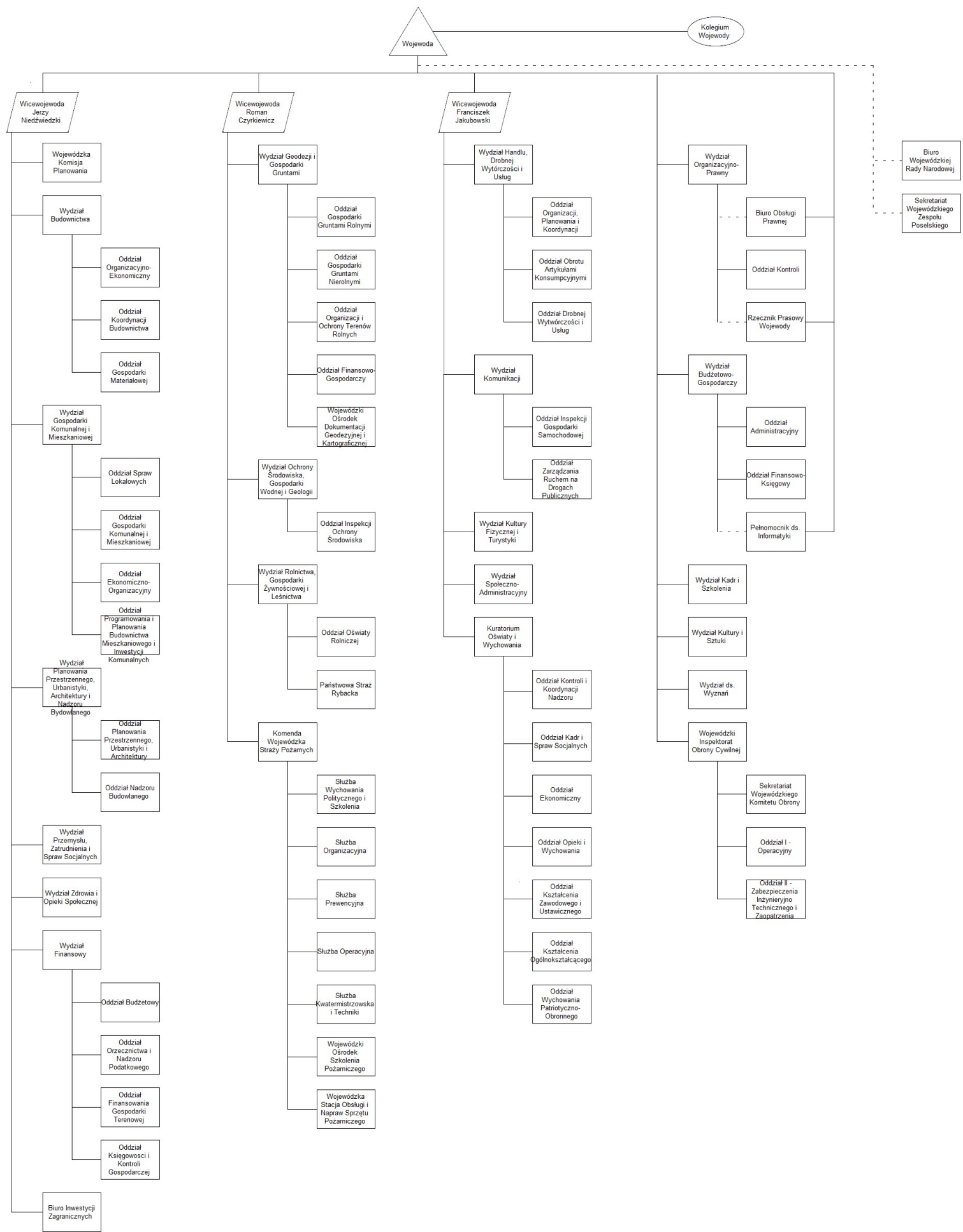
¹⁹⁷Tamże.

¹⁹⁸Tamże, s. 71-72.

¹⁹⁹Tamże, s. 72.

Nową strukturę UW w Toruniu przedstawia poniższy wykres:

Wykres 13: Schemat struktury organizacyjnej UW w Toruniu wprowadzonej w 1988 r.

Źródło: Zarządzenie nr 32/88 Wojewody Toruńskiego z dnia 14 września 1988 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Wewnętrznego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu.

W maju 1989 r. w Wydziale Organizacyjno-Prawnym utworzone zostało Biuro Obsługi Interesantów, w skład którego wchodziły stanowiska pracy ds. obsługi interesantów oraz stanowisko obsługi ds. załatwiania spraw i listów. Motywem stworzenia nowej komórki organizacyjnej była konieczność usprawnienia obsługi obywateli²⁰⁰.

Kolejna zmiana w strukturze organizacyjnej urzędu nastąpiła w czerwcu 1989 r. Wojewoda Toruński zarządzeniem wewnętrznym nr 22a/89 zlikwidował wydziały: Organizacyjno-Prawny, Kadr i Szkolenia oraz Budżetowo-Gospodarczy, a w ich miejsce powołał Wydział Organizacyjny. Jednocześnie Wojewoda ustalił dla nowego wydziału następującą strukturę wewnętrzną:

- a. Biuro Wojewody,
- b. Biuro Organizacyjno-Prawne,
- c. Biuro Kadr,
- d. Biuro Budżetowo-Gospodarcze²⁰¹.

W tym samym roku, dnia 31 sierpnia, utworzone zostało stanowisko Pełnomocnika Wojewody do Spraw Współdziałania z Parlamentem i Związkami Zawodowymi. Pełnomocnik zajmował stanowisko w randze dyrektora wydziału, pełniąc jednocześnie rolę doradcy Wojewody²⁰².

Tego samego dnia Wojewoda wprowadził kolejne zmiany w strukturze UW. Zarządzeniem nr 34/89 wprowadzona została nowa struktura organizacyjna Wydziału Organizacyjnego, w którym utworzono następujące biura:

- a. Biuro Wojewody,
- b. Biuro Zarządzania,
- c. Biuro Kadr,
- d. Biuro Budżetowo-Gospodarcze²⁰³.

Na mocy tego aktu utworzone zostały również nowe wydziały: Wydział Budownictwa i Architektury oraz Wydział Przemysłu i Handlu. Pierwszy z nich powstał z połączenia wydziałów Budownictwa i Planowania Przestrzennego, Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego, drugi natomiast z połączenia wydziałów Przemysłu,

²⁰⁰Tamże, Regulamin funkcjonowania Biura Obsługi Interesantów, sygn. 5/60, s. 125-126

²⁰¹Tamże, Zarządzenie nr 22a/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 czerwca 1989 r. w sprawie utworzenia Wydziału Organizacji w Urzędzie Wojewódzkim w Toruniu, sygn. 5/60, s. 111.

²⁰²Tamże, Zarządzenie nr 33/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 31 sierpnia 1989 r. w sprawie powołania Pełnomocnika Wojewody do spraw Współdziałania z Parlamentem i Związkami Zawodowymi, sygn. 5/60, s. 175-176.

²⁰³Tamże, Zarządzenie nr 34/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 31 sierpnia 1989 r. w sprawie zmian w organizacji Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, sygn. 5/60, s. 177.

Zatrudnienia i Spraw Socjalnych oraz Handlu, Drobnej Wytwórczości i Usług²⁰⁴.

Dnia 28 listopada 1989 r. w UW utworzone zostało stanowisko Pełnomocnika Wojewody ds. Informatyki, którym był Informatyk Wojewódzki. Pełnomocnik pełnił również rolę doradcy wojewody w sprawach dotyczących wdrożenia systemu informatycznego w administracji²⁰⁵. Stanowisko to obsadzone zostało z pewnym opóźnieniem, ponieważ jego utworzenie przewidziane zostało już w regulaminie organizacyjnym urzędu²⁰⁶.

Koniec 1989 r. przyniósł kolejne zmiany w strukturze wewnętrznej UW w Toruniu. Dnia 4 grudnia utworzony został Ośrodek Kierowania Wojewody, który podporządkowany został Dyrektorowi Biura Wojewody²⁰⁷.

Dalszych zmian w organizacji podległego sobie urzędu Wojewoda Stanisław Rakowicz dokonał zarządzeniem 46/89 z dnia 14 grudnia 1989 r. Zdecydował on o utworzeniu dwóch nowych komórek organizacyjnych Biura Wojewody oraz Wydziału Kadr. Jednocześnie Wojewoda zlikwidował Wydział Społeczno-Administracyjny oraz biura funkcjonujące w Wydziale Organizacyjnym²⁰⁸.

W związku z daleko idącymi zmianami Wojewoda zdecydował o nowym podporządkowaniu wydziałów sobie i swoim zastępcom oraz nadał poszczególnym jednostkom symbole (czego nie uczynił wcześniej). Zgodnie z nowym zarządzeniem wojewoda nadzorował:

1. Biuro Wojewody (BW),
2. Biuro Inwestycji Zagranicznych (BI),
3. Wydział Kultury i Sztuki (KS),
4. Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej (OC)²⁰⁹.

Wicewojewoda Jerzy Niedźwiedzki objął nadzór nad:

1. Wydziałem Planowania (PL),
2. Wydziałem Finansowym (Fn),

204Tamże.

205Tamże, Zarządzenie nr 42/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 28 listopada 1989 roku w sprawie powołania Pełnomocnika Wojewody do spraw Informatyki, sygn. 5/60, s. 197.

206Tamże, Zarządzenie nr 32/88 Wojewody Toruńskiego z dnia 14 września 1988 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Wewnętrznego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu ..., k. 118v.

207Tamże, Zarządzenie nr 44/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 4 grudnia 1989 roku w sprawie: utworzenia i funkcjonowania Ośrodka Kierowania Wojewody, sygn. 5/60, s. 201.

208Tamże, Zarządzenie nr 46/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 14 grudnia 1989 r. w sprawie zmian w organizacji Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, sygn. 5/60, s. 219.

209Tamże.

3. Wydział Budownictwa i Architektury (BA),
4. Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (GK),
5. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej (ZO)²¹⁰.

Wicewojewoda Roman Czyrkiewicz nadzorował:

1. Wydział Geodezji i Gospodarki Gruntami (Go),
2. Wydział Ochrony Środowiska (OŚ),
3. Wydział Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (RŻ),
4. Wojewódzką Komendę Straży Pożarnych (SP)²¹¹.

Wicewojewoda Franciszek Jakubowski objął obowiązki Dyrektora Urzędu oraz nadzorował:

1. Wydział Organizacyjny (Or),
2. Wydział Kadr (Kd),
3. Wydział Komunikacji (Km),
4. Wydział Przemysłu i Handlu (PH),
5. Wydział Turystyki i Kultury Fizycznej (TK),
6. Kuratorium Oświaty i Wychowania (OW)²¹².

Zgodnie z tym aktem moc straciło zarządzenie nr 33/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 31 sierpnia 1989 r. w sprawie powołania Pełnomocnika Wojewody ds. Współdziałania z Parlamentem i Związkami Zawodowymi²¹³. Tym samym zlikwidowane zostało jego stanowisko. Do zadań Biura Wojewody należała m.in. obsługa Sekretariatu Wojewody i Wicewojewodów, a także organizacja kontaktów z prasą, ponieważ w jego ramach pracował Rzecznik Prasowy Wojewody²¹⁴.

W styczniu 1990 r., w życie weszło zarządzenie nr 53/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 grudnia 1989 r., na mocy którego zlikwidowany został Wydział ds. Wyznań. Zadania należące do zlikwidowanej jednostki przejął Wydział Organizacyjny²¹⁵.

Początek nowego roku przyniósł dalsze zmiany w organizacji UW w Toruniu. Dnia 2 stycznia Wojewoda zmieniła nazwę Wydziału Organizacyjnego, który przemianowany

210Tamże.

211Tamże.

212Tamże.

213Tamże, s. 220.

214Tamże, Zarządzenie nr 48/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 18 grudnia 1989 r. w sprawie organizacji i zasad funkcjonowania Biura Wojewody, sygn 5/60, s. 225-228.

215Tamże, Zarządzenie nr 53/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 grudnia 1989 r. w sprawie zmian w Statucie Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, sygn 5/60, k. 110.

został na Wydział Organizacyjny i Spraw Administracyjnych, o symbolu OA²¹⁶.

Kilka dni później, 6 stycznia 1990 r., przeprowadzona została zmiana struktury organizacyjnej Wydziału Organizacyjnego i Spraw Administracyjnych. Zarządzeniem nr 3/90 zlikwidowane zostało Biuro Budżetowo-Gospodarcze, którego zadania zostały rozdzielone pomiędzy Wydział Kadr, Wydział Finansowy, Wydział Komunikacji, Wydział Organizacyjny i Spraw Administracyjnych, Biuro Wojewody, Komendę Wojewódzką Straży Pożarnych oraz Zakład Obsługi UW, który przejął m.in. prowadzenie Archiwum Zakładowego²¹⁷.

W lutym 1990 r. Wojewoda wyłączył z zakresu działania Wydziału Przemysłu, Zatrudnienia i Spraw Socjalnych zadania dot. zatrudnienia i spraw socjalnych. W związku z tym jednostka zmieniła nazwę na Wydział Przemysłu. W celu zapewnienia realizacji wyłączonych zadań, Wojewoda utworzył Wojewódzkie Biuro Pracy²¹⁸.

Z dniem 27 maja 1990 r. zlikwidowane zostały rady narodowe wszystkich szczebli²¹⁹. Tym samym zlikwidowana została organizacja administracji terenowej w kształcie istniejącym od 1975 r. Część zadań zlikwidowanych organów przejęli wojewodowie²²⁰. Zmianie uległ również model funkcjonowania Państwa, które weszło w okres transformacji ustrojowej i przechodzenia od gospodarki socjalistycznej do kapitalistycznej²²¹. W związku z tym zmianie uległ również status przedstawiciela rządu w terenie, który odzwierciedlał przeprowadzone zmiany i nową filozofię władzy. Zachodzące zmiany powodowały dalsze (częste) przemiany w funkcjonowaniu UW w Toruniu. Reorganizacje przeprowadzane po likwidacji systemu rad narodowych nie będą jednak przedmiotem niniejszego opracowania. UW w Toruniu zlikwidowany został z dniem 1 stycznia 1999 r., kiedy w życie weszła reforma administracji wprowadzona ustawą z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa²²². Ustawa ta w miejsce dotychczasowych 49 województw wprowadzała

216Tamże, Zarządzenie nr 1/90 Wojewody Toruńskiego z dnia 2 stycznia 1990 r. zmieniające zarządzenie nr 46/89 z dnia 14 grudnia 1989 roku, sygn 5/60, s. 1.

217Tamże, Zarządzenie nr 3/90 Wojewody Toruńskiego z dnia 6 stycznia 1990 r. w sprawie rozdziału i przekazania zadań dotychczasowego Biura Budżetowo-Gospodarczego, sygn 5/60, s. 5-6.

218Zarządzenie nr 12/90 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 lutego 1990 r. w sprawie zmiany Statutu Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1990 nr 4 poz. 59.

219D. Magier, *Miejska Rada Narodowa i Urząd Miejski w Radzynie Podlaskim (1973-1990): dzieje ustrojowe i spuścizna archiwalna*, Radzyński Rocznik Humanistyczny 10, 2012, s. 111.

220Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, Dz.U. 1990, nr 16, poz. 95 oraz Ustawa z dnia 10 maja 1990 r. przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych, Dz.U. 1990, nr 32, poz. 191.

221M. Kallas, *Historia ustroju Polski X-XX w.*, Warszawa 1999, s. 455-460.

222Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego

16 większych jednostek terytorialnych. Województwo toruńskie stało się częścią województwa kujawsko-pomorskiego. Kompetencje wojewody toruńskiego przeniesione zostały natomiast na wojewodę kujawsko-pomorskiego.

Podsumowując powyższe rozważania, podkreślić należy że w latach 1975-1990 r. wojewoda posiadał niezwykle szerokie kompetencje oraz mocną pozycję w strukturze administracji terenowej. Wojewodzie, na terytorium województwa, przyznano bowiem status przedstawiciela rządu, organu wykonawczego i zarządzającego WRN oraz toap. Kompetencje wojewody znajdowały swoje odbicie w strukturze podlegającego mu urzędu, którego komórki organizacyjne odpowiadały za realizację poszczególnych zadań.

Organizacja UW w Toruniu w ciągu 15 lat, objętych niniejszą dysertacją, ulegała wielokrotnym zmianom. Szkielet organizacji UW określały władze centralne w rozporządzeniach dot. organizacji urzędów toap. W związku z wprowadzanymi zmianami Wojewoda Toruński wydawał kolejne statuty i regulaminy organizacyjne urzędu, co uczynił w latach: 1975, 1977, 1984, 1988. Niejednokrotnie dochodziło również do drobniejszych zmian w strukturze organizacyjnej UW w Toruniu, polegających na tworzeniu, łączeniu i likwidowaniu wydziałów i jednostek równorzędnych oraz działających w ich ramach oddziałów. Wszystkie te zmiany przedstawione zostały powyżej. Po za zmianami polegającymi na tworzeniu i likwidowaniu komórek organizacyjnych, kilkakrotnie doszło także do zmiany podporządkowania wydziałów poszczególnym członkom kierownictwa UW. Zmiany w tym zakresie wprowadzane były w latach 1975, 1977, 1978, 1982, 1983, 1984, 1986, 1987, 1989. Zagadnienie trwałości podziału zadań pomiędzy Wojewodą i wicewojewodami wymaga nieco szerszego omówienia. Zadania w zakresie nadzoru nad komórkami organizacyjnym przedstawiają poniższe tabele:

państwa, Dz.U. 1998 nr 96 poz. 603.

Tabela. 2 Wykaz wydziałów i jednostek równorzędnych podporządkowanych Wojewodzie										
rok/nr	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1975 (struktura tymczasowa)	Wydział Kontroli i Instruktażu	Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr	Wojewódzki Inspektorat OC	Wydział Finansowy	Wydział Wyznań	ds. Sekretariat WKO	Wojewódzka Komisja Planowania			
1975	Wydział Kontroli i Instruktażu	Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr	Wojewódzki Inspektorat OC	Wydział Finansowy	Wydział Wyznań	ds. Sekretariat WKO	Wojewódzka Komisja Planowania			
1977	Wydział Kontroli i Instruktażu	Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr	Wojewódzki Inspektorat OC	Wydział Finansowy	Wydział Wyznań	ds. Sekretariat WKO	Wojewódzka Komisja Planowania			
1978	Wydział Kontroli i Instruktażu	Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr	Wojewódzki Inspektorat OC	Wydział Finansowy	Wydział Wyznań	ds. Sekretariat WKO	Wojewódzka Komisja Planowania			
1982	Wydział Kontroli i Instruktażu	Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr	Wojewódzki Inspektorat OC	Wydział Finansowy	Wydział Wyznań	ds. Sekretariat WKO	Wojewódzka Komisja Planowania			
1984	Wydział Organizacyjny	Wydział Kadr i Szkolenia	Wojewódzki Inspektorat OC	Wydział Finansowy	Wydział Wyznań	ds. Sekretariat WKO	Wojewódzka Komisja Planowania	Wydział Prawny	Wydział Kontroli	
1986	Wydział Organizacyjny	Wydział Kadr i Szkolenia	Wojewódzki Inspektorat OC	Wydział Finansowy	Wydział Wyznań	ds. Sekretariat WKO	Wojewódzka Komisja Planowania	Wydział Prawny	Wydział Kontroli	Wydział Budżetowo-Gospodarczy
1987	Wydział Organizacyjny	Wydział Kadr i Szkolenia	Wojewódzki Inspektorat OC	Wydział Finansowy	Wydział Wyznań	ds. Sekretariat WKO	Wojewódzka Komisja Planowania	Wydział Prawny	Wydział Kontroli	Wydział Budżetowo-Gospodarczy
1989	Wydział Organizacyjno-Prawny	Wydział Kadr i Szkolenia	Wojewódzki Inspektorat OC	Wydział Kultury i Sztuki	Wydział Wyznań	ds.				
1989	Biuro Wojewody	Biuro Inwestycji Zagranicznych	Wojewódzki Inspektorat OC	Wydział Kultury i Sztuki	Wydział Budżetowo-Gospodarczy					

Źródło: zarządzenia Wojewody Toruńskiego.

Tabela. 3 Wykaz wydziałów i jednostek równorzędnych podporządkowanych Wicewojewodzie 1: mgr Stefan Stefański, inż. Erazm Chojecki, mgr Jerzy Niedźwiedzki								
rok/nr	1	2	3	4	5	6	7	8
1975 (struktura tymczasowa)	Wydział Spraw Wewnętrznych	Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska	Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych	Wydział Budżetowo- Gospodarczy	Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych	Wydział Handlu i Usług		
1975	Wydział Spraw Wewnętrznych	Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska	Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych	Wydział Budżetowo-Gospodarczy	Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych	Wydział Handlu i Usług		
1977	Wydział Spraw Wewnętrznych	Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska	Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych	Wydział Budżetowo-Gospodarczy	Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych	Wydział Handlu i Usług		
1978	Wydział Spraw Wewnętrznych	Wydział Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska	Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych	Wydział Budżetowo-Gospodarczy	Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych			
1982	Wydział Spraw Społeczno-Administracyjnych (w zakresie działania kolegium ds. wykroczeń)	Wydział Przemysłu, Drobnej Wytwórczości i Usług (za wyjątkiem zadań z zakresu przemysłu rolno-spożywczego i usług)	Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych	Wydział Budżetowo-Gospodarczy	Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych			
1984	Wydział Budownictwa	Wydział Drobnej Wytwórczości i Usług	Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych	Wydział Budżetowo-Gospodarczy	Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych	Wydział Planowania Przestrzennego, Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego	Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	
1986	Wydział Budownictwa,	Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki	Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych	Wydział Planowania Przestrzennego, Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego	Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych	Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej		
1987	Wydział Budownictwa	Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki	Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych	Wydział Planowania Przestrzennego, Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego	Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej			
1989	Wydział Budownictwa	Wydział Finansowy	Wydział Przemysłu, Zatrudnienia i Spraw Socjalnych	Wydział Planowania Przestrzennego, Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	Wojewódzka Komisja Planowania	Biuro Inwestycji Zagranicznych
1989	Wydział Planowania	Wydział Finansowy	Wydział Budownictwa i Architektury	Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej			

Źródło: zarządzenia Wojewody Toruńskiego.

Tabela. 4 Wykaz wydziałów i jednostek równorzędnych podporządkowanych Wicewojewodzie 2: mgr inż. Bohdan Kołodziejczak, mgr inż. Stanisław Trokowski, Józef Czaja, mgr inż. Roman Czyrkiewicz

rok/nr	1	2	3	4	5	6
1975 (struktura tymczasowa)	Wydział Rolnictwa i Skupu					
1975	Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu					
1977	Wydział Rolnictwa Leśnictwa i Skupu					
1978	Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu	Wydział Handlu i Usług				
1982	Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa	Wydział Handlu	Wydział Przemysłu Drobnej Wytwórczości i Usług (w części dot. przemysłu rolno- spożywczego i usług) do 1983 r.	Wydział Ochrony Środowiska, Geologii i Gospodarki Wodnej		
1984	Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa	Wydział Handlu	Wydział Geodezji i Gospodarki Gruntami	Wydział Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii		
1986	Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa	Wydział Handlu	Wydział Geodezji i Gospodarki Gruntami	Wydział Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii	Wydział Drobnej Wytwórczości i Usług	
1987	Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa	Wydział Handlu	Wydział Geodezji i Gospodarki Gruntami	Wydział Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii	Wydział Drobnej Wytwórczości i Usług	Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych
1989	Wydział Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa	Komenda Wojewódzka Straży Pożarnych	Wydział Geodezji i Gospodarki Gruntami	Wydział Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii		
1989	Wydział Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej	Wojewódzka Komenda Straży Pożarnych	Wydział Geodezji i Gospodarki Gruntami	Wydział Ochrony Środowiska		

Źródło: zarządzenia Wojewody Toruńskiego.

Tabela. 5 Wykaz wydziałów i jednostek równorzędnych podporządkowanych Wicewojewodzie 3: mgr Karol Szczygieł, płk. doc. dr Piotr Pec, mgr Franciszek Jakubowski							
rok/nr	1	2	3	4	5	6	
1975 (struktura tymczasowa)	Kuratorium Oświaty i Wychowania	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	Wydział Komunikacji	Wydział Kultury i Sztuki	Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki		
1975	Kuratorium Oświaty i Wychowania	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	Wydział Komunikacji	Wydział Kultury i Sztuki	Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki		
1977	Kuratorium Oświaty i Wychowania	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	Wydział Komunikacji	Wydział Kultury i Sztuki	Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki		
1978	Kuratorium Oświaty i Wychowania	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	Wydział Komunikacji	Wydział Kultury i Sztuki	Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki		
1982	Kuratorium Oświaty i Wychowania	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	Wydział Komunikacji	Wydział Kultury i Sztuki	Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki	Wydział Spraw Społeczno-Administracyjnych (za wyjątkiem działalności kolegium ds. wykroczeń)	
1984	Kuratorium Oświaty i Wychowania	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	Wydział Komunikacji	Wydział Kultury i Sztuki	Wydział Społeczno-Administracyjny		
1986	Kuratorium Oświaty i Wychowania	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	Wydział Komunikacji	Wydział Kultury i Sztuki	Wydział Społeczno-Administracyjny		
1987	Kuratorium Oświaty i Wychowania	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	Wydział Komunikacji	Wydział Kultury i Sztuki	Wydział Społeczno-Administracyjny		
1989	Kuratorium Oświaty i Wychowania	Wydział Handlu, Drobnej Wytwórczości i Usług	Wydział Komunikacji	Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki	Wydział Społeczno-Administracyjny		
1989	Kuratorium Oświaty i Wychowania	Wydział Przemysłu i Handlu	Wydział Komunikacji	Wydział Turystyki i Kultury Fizycznej	Wydział Organizacyjny	Wydział Kadr	

Źródło: zarządzenia Wojewody Toruńskiego.

Dane przedstawione w powyższych tabelach pozwalają postawić tezę o znacznej stabilizacji struktury organizacyjnej UW w Toruniu. Przeprowadzane zmiany, choć stosunkowo częste, dotyczyły przede wszystkim struktury wewnętrznej poszczególnych wydziałów i jednostek równorzędnych. Głębsze zmiany w organizacji UW nastąpiły wyłącznie w latach 1982, 1984 oraz 1989. Podobnie stabilny był podział zadań pomiędzy Wojewodą, a Wicewojewodami który aż do 1982 r. nie uległ większym zmianom. Druga zasadnicza zmiana w tym zakresie nastąpiła dopiero w 1989 r. kiedy Wojewoda Stanisław Rakowicz praktycznie całkowicie przebudował istniejący podział obowiązków nadzorczych nad komórkami. Daje się zatem zauważyć, że poszczególni wicewojewodowie odpowiadali za określone działy działalności urzędu i w okresie pełnienia przez nich funkcji nie dochodziło do zasadniczych zmian w tym zakresie. Można mówić wręcz o pewnej specjalizacji Wojewody i wicewojewodów w obrębie poszczególnych działów. Widoczne jest to szczególnie na przykładzie zmian, jakie zostały przeprowadzone w grudniu 1989 r., które były związane ze zmianą dwóch z trzech wicewojewodów.

Stosunkowo stabilna struktura musiała wpływać zatem na sprawne działanie UW w Toruniu. Zmiany organizacji wewnętrznej wydziałów, co oczywiste wywierały mniejszy wpływ na urząd jako całość, ponieważ dotyczyły wyłącznie niektórych wycinków jego działalności. Co ważne, reorganizacje struktury wydziałów nie niosły za sobą zazwyczaj zmiany zakresu ich działania, co także musiało pozytywnie wpływać na pracę pracowników instytucji.

Organizacja UW w Toruniu w swoich ogólnych ramach odpowiada organizacji pozostałych UW działających na terytorium PRL, która jak wspomniano oparta była na wytycznych wydawanych centralnie, a wszelkie odstępstwa od narzuconego schematu musiały zostać zaaprobowane przez ministra odpowiedzialnego za sprawy administracji. Organizacja poszczególnych urzędów różniła się przede wszystkim na poziomie struktury poszczególnych wydziałów, która była regulowana aktami normatywnymi wojewody oraz kierowników poszczególnych jednostek. Można zatem postawić tezę, że przedstawiona w powyższym rozdziale organizacja UW stanowi model, który posłużyć może do badań nad innymi urzędami toap szczebla wojewódzkiego w okresie późnego PRL. Odstępstwa od przedstawionego modelu, występowały będą przede wszystkim w urzędach działających na terenach o odmiennej specyfice jak np. województwa miejskie.

Rozdział 4. Proces archiwotwórczy w Urzędzie Wojewódzkim w Toruniu

W poprzednich rozdziałach przedstawiona została organizacja systemu terenowych organów władzy i administracji państwowej w PRL, od momentu ich tworzenia do zniesienia rad narodowych w 1990 r. oraz organizacja WRN w Toruniu i UW w Toruniu. Opisanie organizacji instytucji tworzących system władz wojewódzkich, na terenie województwa toruńskiego, pozwala na omówienie zachodzącej w nich części procesu archiwotwórczego. Ze względu na to, że czynności aktotwórcze w stosunku do WRN wypełniało Biuro WRN oraz pozostałe wydziały UW (w zakresie powierzonych im zadań), proces aktotwórczy w obu instytucjach będzie omawiany łącznie. Organizacja kancelarii obu organów, oparta była na wspólnych normatywach kancelaryjnych, wyjątek stanowiły jedynie wykazy akt, o czym poniżej. Obie instytucje posiadały również wspólne archiwum zakładowe, stanowiące część Wydziału Budżetowo-Gospodarczego UW. Pozwala to na wspólne dla obu instytucji przedstawienie procesu archiwizacji, tym bardziej że obie instytucje przekazywały swoją dokumentację do AP w Toruniu.

Organizacja pracy kancelaryjnej urzędów toap obu szczebli podlegała w latach 1975-1990 daleko idącej unifikacji. Ujednolicenie kancelarii toap wyrażało się w centralnym wprowadzeniu przepisów kancelaryjnych dla wszystkich urzędów. W związku z tym, uwagi poczynione w poniższym rozdziale posiadają charakter uniwersalny dla urzędów działających na terenie całego kraju. Odnosząc je do innych urzędów toap, należy jednak pamiętać o lokalnie występujących odrębnościach, które nierzadko mają charakter pozanormatywny.

W latach 1975-1990 w UW w Toruniu obowiązywały trzy instrukcje kancelaryjne dla urzędów toap. Pierwsza wprowadzona została zarządzeniem nr 12 Szefa Urzędu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1973 r. w sprawie wprowadzenia instrukcji kancelaryjnej w urzędach terenowych organów administracji państwowej¹. Instrukcja ta weszła w życie dnia 1 stycznia 1974 r. Jej wprowadzenie podyktowane zostało reformami podziału administracyjnego państwa, z lat 1972-1973, które omówione zostały w pierwszym rozdziale.

Kolejna instrukcja kancelaryjna wprowadzona została zarządzeniem nr 34 Ministra

¹ Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.

Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 26 listopada 1975 r. w sprawie wprowadzenia instrukcji kancelaryjnej w urzędach terenowych organów administracji państwowej². Motywacją wydania nowego normatywu kancelaryjnego była chęć ujednoczenia systemu kancelaryjnego w urzędach toap działających po zmianie podziału administracyjnego Polski z 1975 r. Instrukcja ta weszła w życie 1 stycznia 1976 r.

Ostatnia instrukcja kancelaryjna, obowiązująca w okresie objętym niniejszą pracą, wprowadzona została zarządzeniem nr 4 Ministra-Szefa Urzędu Rady Ministrów z dnia 7 kwietnia 1987 r. w sprawie wykonywania czynności kancelaryjnych w urzędach terenowych organów administracji państwowej³. Instrukcja ta weszła w życie z dniem podpisania.

4.1 Organizacja czynności kancelaryjnych

Zgodnie z instrukcją kancelaryjną z 1974 r., w UW w Toruniu obowiązywał bezdziennikowy system kancelaryjny. Czynności kancelaryjne w UW wykonywane były przez:

1. Kancelarię Ogólną,
2. Sekretariaty Wojewody,
3. Referentów,
4. Halę Maszyn,
5. Archiwum Zakładowe,
6. Pracowników wyznaczony przez dyrektora wydziału⁴.

Wymienione komórki wykonywały czynności aktotwórcze formalne, natomiast do zadań referentów należało ponadto wykonywanie czynności aktotwórczych merytorycznych. Do zakresu czynności wykonywanych przez Kancelarię Ogólną należało:

1. przyjmowanie oraz rozdział wpływów i przesyłek,
2. prowadzenie ewidencji wpływów specjalnych i wartościowych,
3. powielanie pism i innych materiałów oraz ich ewidencjonowanie,
4. ekspedycja pism,

2 Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1975 r., niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.

3 Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1987, niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.

4 Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 3, ust. 1.

5. przyjmowanie i nadawania telegramów, telefonogramów oraz dalekopisów⁵.

Sekretariat Wojewody i jego zastępców odpowiadał natomiast za:

1. przyjmowanie i przedstawianie Wojewodzie i jego zastępcom pism zastrzeżonych do ich wglądu,
2. rejestrowanie wpływów skierowanych imiennie do Wojewody i jego zastępców, a także zastrzeżonych przez nich do osobistego załatwienia,
3. przechowywanie akt spraw załatwionych przez Wojewodę i jego zastępców⁶.

W wydziałach UW czynności analogiczne, do wykonywanych przez Sekretariat Wojewody i jego zastępców, wykonywał pracownik wyznaczony przez dyrektora wydziału do prowadzenia Sekretariatu Wydziału. Do zadań referentów należało natomiast rejestrowanie wpływów w spisach spraw lub wydziałowych rejestrach kancelaryjnych, jak również sporządzanie brulionów odpowiedzi. Za sporządzanie czystopisów odpowiadała hala maszyn, która dokonywała także ich kolacjonowania⁷.

Pisma wpływające do UW w Toruniu przyjmowane były przez kancelarię ogólną. Pierwszą czynnością podejmowaną przez kancelarię, po przyjęciu pisma było sprawdzenie prawidłowości adresów oraz stanu opakowania przesyłki. Jeżeli stwierdzono uszkodzenie przesyłki, dostarczanej przez pracowników urzędu pocztowego spisywano specjalny protokół uszkodzenia⁸.

Następnie Kancelaria Ogólna otwierała wszystkie wpływy, za wyjątkiem kierowanych do WRN i jej organów, adresowanych imiennie do Wojewody lub innych pracowników urzędu oraz stanowiących tajemnicę państwową i służbową (tajnych i poufnych). Pisma nieotwierane przez kancelarię, przekazywano bezpośrednio Przewodniczącemu WRN bądź Biuru WRN, osobom do których je zaadresowano lub Kancelarii Tajnej⁹.

Zgodnie z zapisami instrukcji kancelaryjnej, po otwarciu wpływów, w górnej części pisma obok adresu, przystawiano prezentę wraz z datownikiem. W przypadku korespondencji, która nie była otwierana w kancelarii, pieczęć wpływu odciskano na przedniej stronie koperty. Prezenty nie umieszczano natomiast na przesyłkach nie wymagających załatwienia. Pisma przyjęte przez Kancelarię Ogólną rejestrowano

5 Tamże, ust. 2.

6 Tamże, ust. 5.

7 Tamże, ust. 6-8.

8 Tamże, par. 4 ust. 2.

9 Tamże, ust. 5.

w dzienniku korespondencyjnym. Numer wpływu z dziennika korespondencyjnego, umieszczano w obrębie pieczęci wpływu. Na telegramach, telefonogramach i dalekopisach oprócz daty wpływu Kancelaria Ogólna umieszczała także godzinę i minutę przyjęcia, a na telefonogramach również imiona i nazwiska oraz stanowiska służbowe nadającego i przyjmującego¹⁰.

Lektura akt pokazuje jednak nieco inny sposób postępowania podczas rejestracji korespondencji. Każdy wydział i jednostka równorzędna oraz Sekretariat Wojewody posiadał własną pieczęć wpływu, zawierającą nazwę urzędu i wydziału, datę wpływu, numer dziennika oraz miejsce na wpisanie osoby do której pismo skierowano. Prezenty poszczególnych wydziałów różniły się między sobą formularzem ale nie zawartością informacyjną. Niekiedy formularz prezenty wydziałowej ograniczano tylko do podania nazwy urzędu i wydziału, daty wpływu oraz numeru dziennika, ew. również liczby załączników. Na rejestrowanie pism w sekretariatach wydziałów, wskazuje także kilkakrotne niekiedy przystawianie prezenty wraz z podaniem numeru dziennika korespondencyjnego przez poszczególne wydziały uczestniczące w załatwianiu sprawy. Sama Kancelaria Ogólna przystawiała własną pieczęć wpływu niezmiernie rzadko. Prezenta Kancelarii Ogólnej zawierała nazwę urzędu oraz komórki, datę wpływu oraz informację o ilości załączników¹¹. Należy zauważyć, że opisana praktyka stała w sprzeczności z zapisami instrukcji kancelaryjnej, zgodnie z którą obowiązywał bezdziennikowy system kancelaryjny. W aktach Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu nie zachowały się akty wewnętrzne. Dokonywanie interpretacji instrukcji kancelaryjnej leżało natomiast w gestii Dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego i Kadr¹². Niestety w AP w Toruniu nie zachowały się akty normatywne tegoż dyrektora, które mogłyby wyjaśnić zaistniałą sytuację. Poniższe ilustracje przedstawiają wybrane prezenty umieszczone na aktach:

10 Tamże, ust. 4.

11 AP w Toruniu, UW w Toruniu, Regulowanie własności gospodarstw, sygn. 10/43, s. 295.

12 Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 55. Od 1987 r. zgodnie z par. 58 instrukcji kancelaryjnej dla urzędów terenowych organów administracji państwowej uprawnienia przeszły na dyrektora wydziału właściwego ds. organizacyjnych.

Informację zawarte w materiałach archiwalnych, świadczą o kiepskim stanie rejestracji pism. Przykładowo w piśmie Dyrektora Wydziału Spraw Społeczno-Administracyjnych UW z 4 stycznia 1980 r. podsumowującym wyniki kontroli ochrony tajemnicy państwowej i służbowej, stwierdzono że w niektórych wydziałach nie prowadzi się rejestracji wpływu i wyjścia pism poufnych. W zaleceniach pokontrolnych zalecano spowodowanie prowadzenia odpowiednich dzienników korespondencyjnych przez Kancelarię Ogólną, bądź sekretariaty wydziałowe¹³. Prowadzenie dzienników korespondencyjnych w wydziałach potwierdza także analiza stanu ochrony tajemnicy państwowej i służbowej za rok 1987 sporządzona przez Dyrektora Wydziału Społeczno-Administracyjnego, gdzie wspomniano o rejestracji pism poufnych w dzienniku korespondencyjnym wydziału¹⁴. Niekiedy, dla pism jawnych i poufnych, prowadzono osobne dzienniki korespondencyjne. Było tak m.in. w Wydziałach Finansowym, Społeczno-Administracyjnym i Kuratorium Oświaty i Wychowania¹⁵.

Kolejną czynnością wykonywaną przez Kancelarię Ogólną było sprawdzenie zgodności zawartości przesyłki z symbolami akt zamieszczonymi na kopercie oraz liczby załączników. W przypadku stwierdzenia braku załączników, informację o tym zamieszczano na piśmie. Liczbę załączników wpisywano w obrębie pieczęci wpływu. Jeżeli kilka pism zostało przesłanych w zbiorczej kopercie, a w wyniku kontroli jej zawartości stwierdzono brak któregoś z nich, natychmiast powiadamiano o tym nadawcę. W sytuacji gdy wraz z pismem przesłane zostały znaczki pocztowe lub skarbowe, pracownicy kancelarii dokonywali o tym adnotacji na piśmie, którą umieszczano w obrębie pieczęci wpływu. Inne przedmioty wartościowe, wpisywano natomiast do specjalnego rejestru informując o tym w obrębie prezenty, po czym za pokwitowaniem przekazywano je do kasy urzędu. Kancelaria ogólna dokonywała także sprawdzenia prawidłowości wniesienia opłaty skarbowej¹⁶.

Przesyłki mylnie skierowane, Kancelaria Ogólna przesyłała do właściwych organów i zawiadamiała o tym nadawcę. Jeżeli ustalenie właściwego organu było

13 AP w Toruniu, UW w Toruniu, Pismo Dyrektora Wydziału Spraw Społeczno-Administracyjnych UW w Toruniu z dnia 4.01.1980 r., sygn. 5/783, s. 2.

14 Tamże, Analiza stanu ochrony tajemnicy państwowej i służbowej za rok 1987 w Sekretariacie Wojewódzkiego Komitetu Obrony, sygn. 3/43, k. 3.

15 Tamże, Analizy ochrony tajemnicy państwowej i służbowej za rok 1988 w wydziałach Finansowym, Społeczno-Administracyjnym i Kuratorium Oświaty i Wychowania, sygn. 3/47, k. 555-555v, 577-578 oraz 581-581v.

16 Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 5, ust. 1.

niemożliwe lub był nim sąd pisma zwracano do nadawcy, wraz z odpowiednim pouczeniem¹⁷.

Po przyjęciu i sprawdzeniu korespondencji Kancelaria Ogólna dokonywała podziału korespondencji na zwykłą oraz specjalną, tzn. telegramy, telefonogramy, dalekopisy, pisma organów nadrzędnych, pisma procesowe, paczki, listy polecane, ekspresowe oraz przesyłki wartościowe. Wpływy zakwalifikowane jako specjalne wpisywano do rejestru wpływów specjalnych. Adnotację o wpisaniu pisma do rejestru umieszczano w obrębie pieczęci wpływu¹⁸.

Ostatnią czynnością wykonywaną przez kancelarię, było dołączenie do pism kopert wraz z nienaruszonym znaczkiem. Zgodnie z instrukcją kancelaryjną, kopertę ze znaczkiem dołączano wyłącznie do wpływów:

- poufnych,
- wartościowych,
- polecanych, ekspresowych i przesłanych za potwierdzeniem doręczenia,
- przy załatwieniu których zachodziła konieczności ustalenia daty stempla pocztowego,
- w których nie podano nazwiska i adresu nadawcy lub daty pisma,
- nadesłanych bez pisma przewodniego,
- w których stwierdzono niezgodność zapisów na kopercie z ich zawartością,
- gdy stwierdzono uszkodzenie koperty,
- mylnie skierowanych,
- do skarg i wniosków¹⁹.

Po wykonaniu czynności kancelaryjnych, wpływy specjalne niezwłocznie przekazywano do adresatów za pokwitowaniem odbioru. Przekazanie pism odbywało się za pośrednictwem Sekretariatu Wojewody i jego zastępców lub przez pracownika wydziału wyznaczonego przez dyrektora do prowadzenia sekretariatu wydziału. Wojewodzie przedstawiane były następujące wpływy:

- adresowane bezpośrednio do niego,
- uchwały WRN, postanowienia Prezydium WRN, wnioski komisji WRN oraz wnioski i interpelacje radnych,
- dotyczące ogólnej działalności urzędu,

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże, par. 4, ust. 3.

¹⁹ Tamże, par. 5, ust. 2.

- dotyczące spraw o charakterze reprezentacyjnym,
- przesłane przez organy nadrzędne,
- skargi i wnioski dotyczące działalności urzędu,
- w sprawach zastrzeżonych przez wojewodę,
- protokoły kontroli i zarządzenia pokontrolne z kontroli przeprowadzanych przez organy nadrzędne lub inne organy kontroli,
- dotyczące spraw osobowych pracowników urzędu.

Wicewojewodom przedstawiano natomiast pisma, które były do nich imiennie adresowane lub wchodziły w zakres zadań powierzonych im przez zwierzchnika²⁰.

Dekretacja pism leżała w gestii Wojewody, Wicewojewodów oraz Dyrektorów Wydziałów. Wojewoda i Wicewojewodowie po otrzymaniu korespondencji dokonywali jej przejrzenia i wstępnej dekretacji. Wpływy dzielili oni na te, które załatwiali bezpośrednio oraz na te które miały zostać przekazane do właściwych komórek organizacyjnych, bądź określonych pracowników. Przeglądający wpływy, umieszczał na nich dyspozycje dotyczące sposobu lub terminu załatwienia sprawy. Dyspozycje przekazywane były za pomocą ustalonych skrótów, które jak wynika z zachowanych akt umieszczano z reguły w górnej części pisma nad tekstem (najczęściej z lewej strony):

- p.m. - proszę omówić (otrzymujący wpływ powinien sprawę omówić z Wojewodą, Wicewojewodą lub kierownikiem wydziału przed przystąpieniem do załatwienia sprawy),
- p.r. - proszę referować (otrzymujący wpływ po przygotowaniu projektu załatwienia powinien omówić go z osobą wydającą dyspozycje),
- m.a. - moja aprobata (wydający dyspozycję zachowuje dla siebie ostateczną aprobatę załatwienia),
- m.p. - mój podpis (wydający dyspozycję zastrzega sobie prawo podpisania czystopisu),
- a.a. - ad acta (sprawę należy odłożyć do akt).

Ostatecznej dekretacji dokonywali dyrektorzy wydziałów oraz kierownicy jednostek równorzędnych. Do ich wglądu przekazywana była korespondencja, która:

- posiadała dyspozycję Wojewody lub jego zastępców,
- zawierała zbiorowe postulaty ludności oraz postulaty i wnioski przekazane przez radnych, komisje rad, organizacje polityczne, gospodarcze i społeczne,
- została do nich imiennie zaadresowana,

²⁰ Tamże, par. 6, ust. 1 i 2.

- zawierała skargi, wnioski, ponaglenia lub interwencje,
- wymagała osobistego przyjęcia do wiadomości, zajęcia stanowiska lub wydania wstępnych poleceń dotyczących sposobu ich załatwienia,
- została zastrzeżona do ich osobistego wglądu.

Podczas przeglądania pism i wydawania dyspozycji, również dyrektorzy wydziałów posługiwali się ww. skrótami²¹.

Rejestracja spraw, które zostały zastrzeżone do załatwienia przez Wojewodę lub jego zastępców wykonywana była przez Sekretariat Wojewody, który odpowiadał z prowadzenie spisów tych spraw. Jeżeli natomiast wpływy zostały zadekretowane na poszczególne komórki organizacyjne UW, Sekretariat odpowiadał za ich przekazanie we właściwe miejsce. Analogicznie czynności te wyglądały w wydziałach, gdzie za rejestrację spraw załatwianych bezpośrednio przez dyrektora odpowiadał wyznaczony pracownik, który przekazywał pozostałe pisma właściwym pracownikom lub jednostkom podziału wewnętrznego. W sekretariatach wydziałów dokonywano także rejestracji pism poufnych (wchodzących i wychodzących) w dzienniku korespondencyjnym wydziału²².

Sekretariat lub referent, po otrzymaniu pisma do załatwienia, w pierwszej kolejności sprawdzał czy pismo dotyczy sprawy już wszczętej, czy zapoczątkowuje nową sprawę. Jeżeli wpływ stanowił kolejne pismo w sprawie, dołączano go do poprzedników. W przeciwnym wypadku, pismo należało zarejestrować w spisie spraw założonym zgodnie z jednolitym rzeczowym wykazem akt wydziału. Osobny spis spraw zakładano dla każdej teczki oraz podteczki. Dla ułatwienia pracy, spisy spraw mogły być przechowywane w osobnej teczce podręcznej, zatytułowanej „Spisy spraw do teczek symb. ...”. Po zakończeniu roku spisy spraw należało odłożyć do właściwych teczek²³.

Pisma rejestrowane oznaczano znakiem sprawy, który wpisywano w obrębie prezenty. Znak sprawy stanowił: symbol wydziału i oddziału (jeżeli został utworzony w wydziale), symbol z wykazu akt, numer kolejny ze spisu spraw oraz dwie ostatnie cyfry roku, w którym wszczęto sprawę. Znak sprawy miał zatem następującą postać: Or.I-011-15/73. Inną postać miał symbol sprawy zarejestrowanej w podteczce. Składał się on z oznaczenia wydziału i oddziału, symbolu teczki macierzystej, numeru spisu spraw teczki

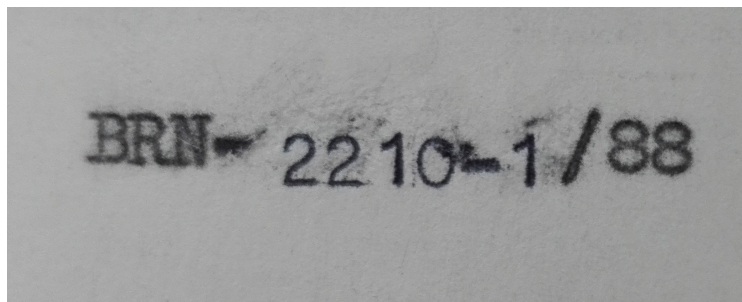
²¹ Tamże, par. 8, ust. 1-5.

²² AP w Toruniu, UW w Toruniu, Pismo Dyrektora Wydziału Spraw Społeczno-Administracyjnych UW w Toruniu z dnia 4.01.1980 r., sygn. 5/783, s. 2.

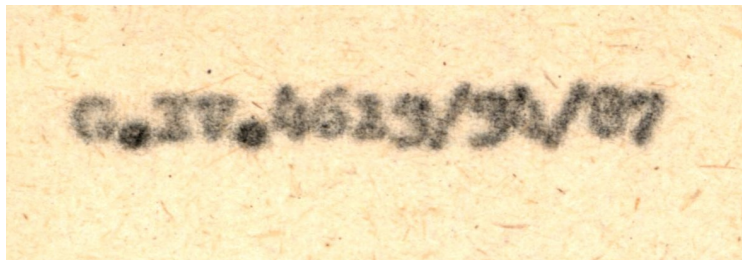
²³ Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 12, ust. 3.

macierzystej pod którym zarejestrowano podteczkę, numeru spisu spraw pod którym ją wpisano w spisie spraw podteczki oraz dwóch ostatnich cyfr roku, np. Or.I-011-15-27/75²⁴.

W 1989 r. zmieniono sposób oznaczania pism opracowanych bezpośrednio przez Wojewodę, Wicewojewodów i dyrektorów wydziałów. W przypadku Wojewody i jego zastępców znak akt składał się z pierwszych liter stanowiska i nazwiska, liczby porządkowej pisma i rok np. WR-1/89. W przypadku dyrektorów wydziałów i ich zastępców z dwóch pierwszych liter nazwy wydziału, liczby porządkowej pisma i roku np. OP-1/89²⁵. Przykładowe znaki spraw znajdujące się na aktach przedstawiają poniższe ilustracje:

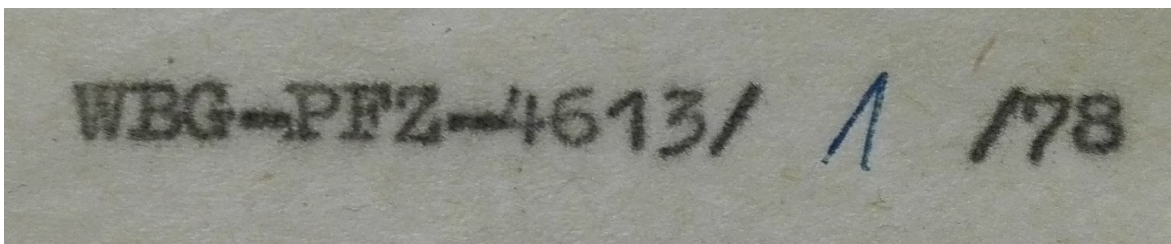
Ilustracja 4: Znak sprawy Biura WRN, 1988 r., AP w Toruniu, WRN w Toruniu, sygn. 190, s. 9

Ilustracja 5: Znak sprawy Wydziału Geodezji i Gospodarki Gruntami, 1987 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/149, s. 113

24 Tamże, ust. 2 i 4.

25 AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 2/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 4 stycznia 1989 roku w sprawie obiegu i oznaczenia korespondencji w Urzędzie Wojewódzkim, sygn. 5/60, s. 47-48.

Ilustracja 6: Znak sprawy Wydziału Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu w sprawie dot. Państwowego Funduszu Ziemi, 1978 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/21, s. 1

Obowiązkowi rejestracji nie podlegały natomiast:

- publikacje (dzienniki urzędowe, gazety, czasopisma, książki, afisze, ogłoszenia, prospekty itp.),
- potwierdzenia odbioru, które dołączano do akt właściwej sprawy,
- rachunki i faktury,
- zaproszenia, życzenia i inne pisma o podobnym charakterze,
- pisma mylnie skierowane.

Wymienione pisma po wykorzystaniu, odkładano do odpowiednich zbiorów lub teczek zgodnie z wykazem akt. Pisma mylnie skierowane, oznaczano znakiem z wykazu akt oraz symbolem „BR” (bez rejestracji) i kierowano pod właściwy adres, zawiadamiając o tym nadawcę²⁶.

Do rejestracji spraw jednorodnych i masowo wpływających do UW dopuszczono zakładanie rejestrów kancelaryjnych (zamiast spisów spraw), które mogły być prowadzone w układzie rzeczowym lub alfabetycznym. Każdy rejestr oznaczano własnym symbolem. Decyzję o wprowadzeniu rejestru podejmował dyrektor wydziału lub jednostki równorzędnej. Za ich prowadzenie odpowiadali referenci. Każdemu rejestrowi odpowiadałateczka przeznaczona do przechowywania akt spraw, które do niego wpisano. Rejestry mogły być prowadzone przez okres jednego roku lub kilku lat, przy czym poszczególne lata należało od siebie oddzielić pustą stroną. Znak sprawy zarejestrowanej w rejestrze miał postać analogiczną ze znakiem sprawy zarejestrowanej w spisie spraw, przy czym zamiast numeru ze spisu spraw wpisywano numer z rejestru²⁷.

Załatwienie sprawy odbywało się najczęściej w formie pisemnej. Przy tym

²⁶ Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 13.

²⁷ Tamże, par. 14.

sposobie dopuszczano dwie formy załatwienia: odręczną i brulionową. Forma odręczna była skróconym sposobem załatwienia sprawy i polegała na sporządzeniu bezpośrednio na otrzymanym piśmie zwięzłej odpowiedzi załatwiającej sprawę lub umieszczeniu na nim odręcznej notatki wskazującej sposób załatwienia. Pismo załatwione w formie odręcznej ekspediowano na zewnątrz w formie nadanej mu przez referenta, tzn. napisane ręcznie, jako maszynopis, przy użyciu pieczęci z odpowiednim tekstem, na formularzu, bądź w innej formie. Jeżeli na pismo wysłane w formie odręcznej oczekiwano odpowiedzi, referent sporządzał kartę zastępczą zawierającą znak sprawy, jej przedmiot, nazwę i adres jednostki, do której zostało wysłane, Kartę zastępczą umieszczano w terminarzu²⁸.

Załatwienie w formie brulionowej polegało natomiast na sporządzeniu przez referenta brudnopisu pisma załatwiającego sprawę. Zaaprobowany brulion przechowywano w aktach sprawy jako odpis pisma wysłanego. Jeżeli czystopis miał formę maszynopisu, sporządzano natomiast jego dodatkową kopię dołączaną do akt sprawy zamiast rękopisu²⁹.

W sytuacjach wyjątkowych dopuszczano załatwienie ustne. W takim przypadku, należało w aktach sprawy pozostawić odpowiednią adnotację lub protokół utrwalający treść oraz motywy takiej formy załatwienia. W przypadkach wyjątkowo pilnych możliwe było również załatwienie sprawy drogą telefoniczną lub telegraficzną. Załatwienie sprawy tą drogą wymagało sporządzenia notatki do akt. Notatki służbowe lub adnotacje na aktach sporządzano także z rozmów z interesantami oraz z czynności prowadzonych w terenie, gdy nie przewidywano dla nich formy protokołu. Notatki dołączano do akt właściwej sprawy³⁰.

Załatwienie sprawy, niezależnie od przyjętej formy, mogło być tymczasowe lub ostateczne. Załatwienie tymczasowe następowało gdy zachodziła potrzeba przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego, a ostateczne gdy odpowiedź udzielona stronie załatwiała sprawę merytorycznie lub kończyła sprawę w danej instancji. Załatwienie ostateczne odnotowywano w spisie spraw poprzez wpisanie w odpowiedniej rubryce daty załatwienia oraz nazwiska strony. Przy załatwieniu odręcznym dodawano ponadto skrót „odr.”. Na brulionie załatwienia i w spisie spraw zamieszczano znak: „Oz” (ostatecznie załatwione)³¹.

28 Tamże, par. 16, ust. 1-5.

29 Tamże, ust. 6.

30 Tamże, ust. 7.

31 Tamże, par. 17.

Jak wspomniano wyżej, w przypadku załatwienia sprawy w formie brulionowej, referent sporządzał projekt odpowiedzi. Z lewej strony pod treścią pisma, umieszczał swoją parafę oraz datę sporządzenia projektu. W lewej dolnej stronie arkusza podawano termin wznowienia sprawy lub skierowania jej do akt³².

Brudnopisy pism sporządzanych przez referentów podlegały aprobacie, której dokonywali dyrektorzy wydziałów. Ponadto pisma podpisywane przez Wojewodę, kierowano do akceptacji właściwego Wicewojewody. Wydający aprobatę sprawdzał prawidłowość projektowanego załatwienia. Udzielenie aprobaty oznaczano parafą oraz datą jej udzielenia³³.

Na podstawie zaaprobowanego brulionu sporządzano czystopis. W przypadku pism wymagających mniejszego nakładu pracy, czystopisy w formie maszynopisu sporządzali referenci w wydziałach. Na ogół jednak komórką odpowiedzialną za sporządzanie czystopisów była hala maszyn. Bruliony przekazywano do hali maszyn w teczkach obiegowych, w których odsyłano je wraz z maszynopisami do referentów. Na brulionie kierownik hali maszyn lub maszynistka odciskał pieczęć, w obrębie której wpisywano daty otrzymania oraz wykonania poszczególnych czynności (przepisanie, korekta, odesłanie). Maszynopis sporządzano dokładnie według brulionu oraz zgodnie z przepisami dot. układu pism. Wszelkie poprawki i uzupełnienia, mogły być dokonywane wyłącznie w porozumieniu i za zgodą referenta. Maszynopisy sporządzano dwustronnie w liczbie egzemplarzy wskazanych przez referenta. Na sporządzonym czystopisie (na ostatniej stronie w lewym dolnym rogu) osoba sporządzająca maszynopis umieszczała swoje inicjały. Pracownicy hali maszyn odpowiadali także za sprawdzenie zgodności brulionu z czystopisem. W przypadku nasilenia prac w hali maszyn, dopuszczano przeprowadzenie kolacjonowania przez referenta sporządzającego sprawę. Przeprowadzenie kolacjonowania stwierdzano skróconym podpisem, umieszczanym w odpowiedniej rubryce pieczęci odcisniętej na brulionie lub na kopii przeznaczonej do akt³⁴.

Pisma załatwiające sprawę należało dostosować do blankietów korespondencyjnych w formacie A4 lub A5 obowiązujących w urzędzie. Powinny one zawierać:

- nagłówek (druk lub podłużną pieczęć nagłówkową),

32 Tamże, par. 21.

33 Tamże.

34 Tamże, par. 26.

- znak sprawy,
- powołanie się na znak pisma, którego dotyczy odpowiedź,
- datę,
- odbiorcę i jego adres,
- treść załatwienia,
- podpis³⁵.

W UW w Toruniu obowiązywały następujące wzory nagłówek:

- w sprawach należących do zakresu działania Wojewody: „WOJEWODA TORUŃSKI”;
- w sprawach należących do zakresu działania Wicewojewody: „WICEWOJEWODA TORUŃSKI”;
- w sprawach należących do zakresu działania dyrektora wydziału lub jednostki równorzędnej:

„URZĄD WOJEWÓDZKI
w Toruniu
Nazwa wydziału”

- w sprawach należących do zakresu działania Kancelarii Ogólnej:

„URZĄD WOJEWÓDZKI
w Toruniu
Kancelaria Ogólna”

Analogiczne wzory blankietów korespondencyjnych lub pieczęci nagłówkowych, obowiązywały we wszystkich UW w kraju, za wyjątkiem województw miejskich³⁶.

WRN w Toruniu posługiwała się natomiast następującymi wzorami pieczęci nagłówkowych i blankietów korespondencyjnych:

- w sprawach należących do kompetencji przewodniczącego:

„Przewodniczący
Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu”

- w sprawach związanych z realizacją funkcji przez Prezydium WRN:

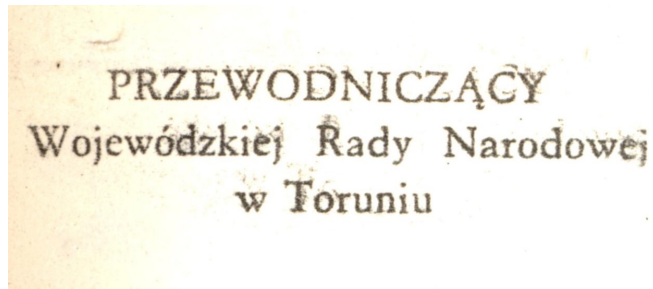
„Prezydium
Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu”³⁷

³⁵ Tamże, par. 21, ust. 1.

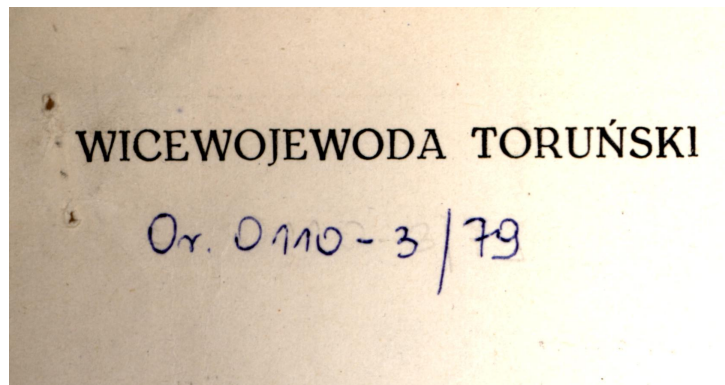
³⁶ Tamże, par. 23.

³⁷ Pismo Szefa Kancelarii Rady Państwa do Dyrektorów Biur Wojewódzkich i Miejskich (miast wyłączonych z województwa) Rad Narodowych z dnia 6 lutego 1974 r., niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.

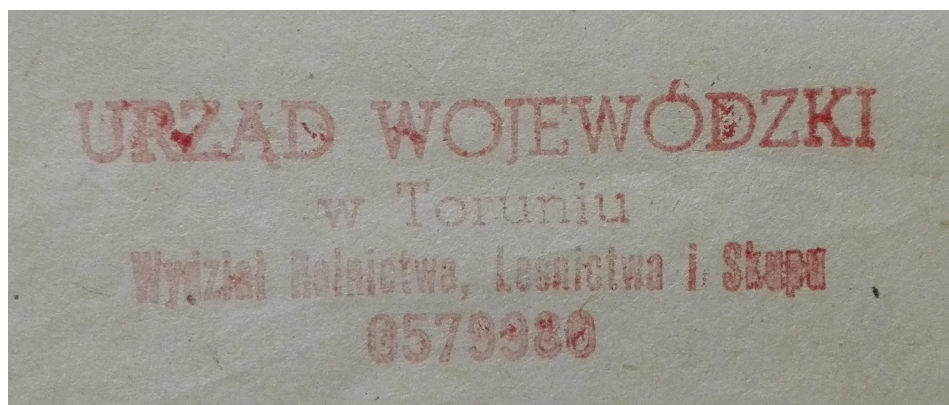
Załączone poniżej ilustracje przedstawiają przykłady pieczęci nagłówkowych stosowanych w UW w Toruniu oraz WRN:

Ilustracja 7: Pieczęć nagłówkowa na pismach Przewodniczącego WRN w Toruniu, 1987 r., AP w Toruniu, WRN w Toruniu, sygn. 290, s. 1

Ilustracja 8: Pieczęć nagłówkowa stosowana w sprawach należących do zakresu działania Wicewojewodów, 1979 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/21, s. 35

Ilustracja 9: Pieczęć nagłówkowa Wydziału Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu, 1978 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/21, s. 1

Na dokumentach szczególnej wagi, które miały być podstawą podjęcia czynności prawnych, umieszczano także pieczęć urzędową. Odcisku pieczęci urzędowej nie umieszczano na kopiach dokumentów składanych do akt oraz na innych pismach wysyłanych z urzędu³⁸.

W razie konieczności pismo powinno zawierać także dalsze określenia:

- wskazówki dotyczące sposobu wysłania czystopisu: polecony, ekspres, za zwrotnym dowodem doręczenia, polne, poufne, etc. - nad adresem z prawej strony,
- liczbę przesyłanych załączników (Zał.) lub wymienienie ich z podaniem liczby porządkowej (na każdym załączniku wpisywano kolejny numer załącznika – w prawym górnym rogu według wzoru zał. Nr ... do pisma znak) – pod treścią załatwienia z lewej strony arkusza,
- jeżeli treść pisma miała być podana do wiadomości innym instytucjom lub osobom poza adresatem, poprzez przesłanie im kopii pisma, adresy tych instytucji lub osób umieszczone pod treścią pisma z lewej strony wraz z klauzulą „Otrzymują do wiadomości”,
- na korespondencji kierowanej do jednostek podległych, pod treścią pisma z lewej strony należało umieścić termin wyznaczony na załatwienie sprawy (Termin do dnia ...),
- ewentualne wskazówki dla kancelarii³⁹.

³⁸ Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 25.

³⁹ Tamże, par. 21, ust. 2.

URZĄD WOJEWÓDZKI
w TORUNIU

Toruń, 1190-11-15 MS

CP.II.4632/17/90

Polecony

Ministerstwo Rolnictwa
i Gospodarki Żywnościowej
Departament Gospodarki Ziemią
i Urzędzeń Rolnych
ul. Wspólna 30

OO-930 Warszawa

W załączeniu przekazuję akta w sprawie odmówienia zwrotu nieruchomości rolnej przejętej orzeczeniem Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Golubiu-Dobrzynie z dnia 14.05.1959 r.. Wymienionym orzeczeniem przejęte na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnej o pow. 0,56 ha położoną w Białkowie gm. Golub-Dobrzyń, stanowiącą własność Pani Heleny Szymańskiej.

W sprawie zwrotu nieruchomości wystąpiła Pani Władysława Jero /córka p. H. Szymańskiej/.

W wyniku przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego strona nie przedłożyła żadnych dokumentów świadczących o tym, że jej matka była właścicielką oraz użytkowała wymienione grunty. Ponadto Pani Władysława Jero nie udokumentowała praw do dziedziczenia tej nieruchomości.

Na okoliczność przejęcia wymienionych gruntów poza wymienionym orzeczeniem oraz piśmem PPRN w Golubiu-Dobrzynie z dnia 15.05.1959 r. brak jest jakiegokolwiek innej dokumentacji. W aktach sprawy nie sprecyzowano bliżej, jaka nieruchomość jest przedmiotem przejęcia - brak określenia numeru działki oraz księgi wieczystej.

W dokumentacji geodezyjnej nie figuruje osoba o nazwisku H. Szymańska.

Z powyższych względów odmówiam stwierdzenia nieważności wydanego orzeczenia przez Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Golubiu-Dobrzynie.

Do wiadomości:

Pani Władysława Jero
ul. Piękna 4
Golub-Dobrzyń

URZĄD WOJEWÓDZKI z up. WOJEWODY
w Toruniu

Polecony

mgr inż. Albin Śrubka
Z-ca Dyrektora
GOSPODARSTWA PRZEMISŁOWEGO

Starszy Inspektor Wojewody

mgr inż. Albin Śrubka

Ilustracja 10: Przykład czystopisu zawierającego wskazówki dla kancelarii, 1990 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/164, s. 139.

Osobny formularz ustalony został dla aktów prawnych wydawanych przez wojewodę. Składały się one z:

- tytułu obejmującego nazwę aktu, jego numer, oznaczenie organu wydającego, dat wydania i określenie przedmiotu unormowania,
- podstawy prawnej,
- treści norm,
- podpisu.

W podstawie prawnej wymieniano szczegółowo przepisy upoważniające do wydania aktu wraz ze wskazaniem źródła ich publikacji. Poszczególne normy zamieszczano w następującej kolejności: przepisy ogólne, szczególne, przejściowe i końcowe. W przepisach przejściowych określano sposób postępowania w sprawach rozpoczętych przed wejściem w życie projektowanych norm oraz inne zagadnienia niezbędne dla prawidłowego wdrożenia aktu. W przepisach końcowych wymieniano natomiast chronologicznie przepisy, które tracą moc w całości lub części, zamieszczano postanowienia dotyczące wykonania aktu oraz określano termin jego wejścia w życie lub okres obowiązywania. Każda samodzielna myśl w akcie ujęta miała być w paragraf, który w miarę potrzeby dzielono na ustępy, punkty, litery i wyliczenia. Do projektowanych aktów prawnych o charakterze problemowym, należało na osobnym arkuszu dołączyć uzasadnienie, podpisane przez dyrektora jednostki odpowiedzialnej za przygotowanie projektu aktu. Przy projektowaniu decyzji na użytek wewnętrzny dopuszczano stosowanie formy uproszczonej w postaci adnotacji w aktach sprawy. Adnotacja składała się z wyrazów: „zatwierdzam” bądź „zezwalam” oraz daty podjęcia decyzji i podpisu⁴⁰. Ten sam wzór aktu prawnego obowiązywał przy sporządzaniu aktów o charakterze tajnym⁴¹.

W 1985 r. WRN, zgodnie z dyspozycją zawartą w ustawie o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego⁴², ponownie ustaliła formularz aktów prawnych wydawanych przez WRN i Wojewodę:

7. nazwę aktu (uchwała, uchwała porządkowa, zarządzenie, zarządzenie porządkowe),
8. numer aktu (w celu wyodrębnienia aktów prawa miejscowego od innych aktów prawnych, ustalony został odrębny system ich numeracji: liczba arabska oznaczająca numer kolejny aktu/ liczba rzymska oznaczająca kolejny numer sesji na której podjęto

40 AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 15/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 9 lipca 1975 r. w sprawie zabezpieczenia legalności aktów normatywnych Wojewody i postępowania z nimi, sygn. 5/43, s. 151-159.

41 Tamże, Zarządzenie nr 14/80 Wojewody Toruńskiego z dnia 28 maja 1980 r. w sprawie opracowania projektów aktów normatywnych o charakterze tajnym oraz ich ewidencji, sygn. 5/49, s. 109-121.

42 Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego, art. 68 ust. 3, Dz.U. 1983 nr 41 poz. 185.

uchwałę lub miesiąc w którym wydano zarządzenie/ liczba arabska oznaczająca rok podjęcia uchwały lub wydania zarządzenia np. 1/II/86),

9. nazwę organu stanowiącego i jego siedzibę,

10. datę podjęcia,

11. syntetyczne określenie przedmiotu regulacji,

12. ewentualną motywację (cel podjęcia),

13. podstawę prawną tj. przepis ustawy zawierający upoważnienie do wydania aktu, bez wymieniania przepisów ogólnokompetencyjnych,

14. przepisy ogólne i przepisy wspólne (określające definicje oraz przedmiotowy i podmiotowy zakres stosunków normowanych),

15. przepisy szczególne (tzn. przepisy materialno-prawne, przepisy o organach regulujących dany akt, a także przepisy określające sankcje za naruszenie przepisów,

16. przepisy przejściowe (określające w szczególności sposób zakończenia postępowania w sprawach będących w toku),

17. przepisy końcowe (tzn. przepisy uchylające dotychczasowe akty prawne i przepisy o dacie wejścia w życie aktu, a w razie potrzeby – przepisy o wygaśnięciu jego mocy).

Projekt aktu prawnego powinien ponadto posiadać uzasadnienie zawierające informacje o:

9. istniejącym stanie prawnym i faktycznym w regulowanej dziedzinie,

10. potrzebach zmiany istniejącego stanu prawnego i faktycznego i kierunkach tej zmiany,

11. celach, jakie zamierza się osiągnąć przez wydanie nowego aktu,

12. przewidywanych skutkach (społecznych, finansowych, gospodarczych, etatowych i innych),

13. proponowanych źródeł pokrycia skutków, jakie ten akt wywoła,

14. wynikach konsultacji społecznej (jeżeli projekt był jej poddany)⁴³.

Zmiany w budowie aktów prawnych, nie będących aktami prawa miejscowego, wprowadzono w 1989 r. W przypadku aktów wewnętrznych nie należało przywoływać podstawy prawnej ich wydania. W projekcie należało również ustalić rozdzielnik, wskazujący do jakich adresatów, wewnątrz układu toap w województwie, akt jest skierowany. Do każdego projektu aktu należało dołączyć również przewodnik do wydania aktu zawierający następujące rubryki:

- opracował,

43 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała nr VIII/52/85 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 28 października 1985 roku w sprawie: trybu i zasad tworzenia prawa miejscowego, sygn. 74, s. 259-279.

- z inicjatywy [polecenia],
- uzasadnienie⁴⁴.

519

U C H W A Ł A Nr XVII/123/87
=====

WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ W TORUNIU
z dnia 30 stycznia 1987 roku

w sprawie : wyrażenia zgody na lokalizację inwestycji - węzła
drogowego skrzyżowania ulic Szosa Lubicka - Olsztyńska
w Toruniu

Na podstawie art.64 ust.1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca
1983 r. o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego
/Dz.U. Nr 41, poz.185 z póź.zm./, art.41 ust.2 ustawy z dnia
12 lipca 1984 r. o planowaniu przestrzennym /Dz.U. Nr 35, poz.185/
oraz uchwały Nr XIV/77/86 Miejskiej Rady Narodowej w Toruniu
i po uzyskaniu opinii Komisji Rozwoju Społeczno-Gospodarczego,
Przestrzennego i Gospodarki Finansowej

WOJEWÓDZKA RADA NARODOWA W TORUNIU

u c h w a ł a , co następuje :

§ 1.

Wyraża się zgodę na lokalizację węzła drogowego skrzyżowania
ulic Szosa Lubicka - Olsztyńska w Toruniu, według opracowania
Biura Projektów Budownictwa Komunalnego w Bydgoszczy.

§ 2.

Wykonanie uchwały zleca się Wojewodzie Toruńskiemu.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ
M. K.
MIESŁAW KORTHALS

Ilustracja 11: Przykładowy formularz uchwały WRN, 1987 r., AP w Toruniu,
WRN w Toruniu, sygn. 83, s. 519

⁴⁴ Tamże, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 16/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 7 marca 1989 r. w sprawie zasad wydawania aktów prawnych Wojewody (nie będących aktami prawa miejscowego), sygn. 5/60, s. 89-91.

Zarządzenie Nr 23/85

W O J E W O D Y T O R U N S K I E G O

z dnia 2. maja. 1985. r.

w sprawie wprowadzenia zakazu pędzenia zwierząt po drodze publicznej lokalnej położonej na terenie gminy Grodziczno.

Na podstawie art.31 ust.4 Ustawy z dnia 1 lutego 1983r. Prawo o ruchu drogowym / Dz.U. Nr 6 poz. 35 / w związku z § 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 kwietnia 1984r. w sprawie określenia upoważnień dla terenowych organów administracji państwowej o właściwości ogólnej do stanowienia przepisów prawa miejscowego /Dz.U.Nr 25 poz.126/

zarządza się, co następuje :

- § 1.1. Zabrania się pędzenia stada zwierząt po drodze publicznej lokalnej na odcinku Linowiec - Linowiec szkoła na długości 250 mb.
2. Punktami granicznymi wymienionego w ust.1 odcinka drogi są brama Zakładu Rolnego w Linowcu położona na wysokości jałownika i brama przy stolarni tego Zakładu.
- § 2. Nadzór nad wykonaniem zarządzenia zleca się Naczelnikowi Gminy w Grodzicznie.
- § 3. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania i podlega ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Wojewoda Toruński
mgr inż. Stanisław Trokowski

Ilustracja 12: Przykład formularza aktu normatywnego Wojewody Toruńskiego, 1985 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/55

U z a s a d n i e n i e

Normy podziału amortyzacji przedsiębiorstw terenowych na rok 1977, których systemy finansowe przewidują pozostawienie części amortyzacji na finansowanie inwestycji własnych ustalono w wysokości zabezpieczającej pokrycie potrzeb w tym zakresie.

Pozostała część amortyzacji będzie odprowadzona na terenowy fundusz inwestycyjny stanowiąc obok innych źródeł finansowania pokrycie wydatków na inwestycje rozwojowe. Po analizie planów finansowania inwestycji przedsiębiorstw uwzględniając zmiany wielkości planowanych odpisów amortyzacyjnych oraz różnice w zapotrzebowaniu środków, przewiduje się przejęcie w 1977 r. amortyzacji na terenowy fundusz inwestycyjny w wysokości 55.563 tys.zł.

Zarządzenie oprócz norm podziału amortyzacji ustala dotacje z terenowego funduszu inwestycyjnego na fundusze inwestycyjne przedsiębiorstw w kwocie 19.689 tys.zł. Dotacja ta dotyczy tych przedsiębiorstw, których środki własne nie zabezpieczają pokrycie potrzeb inwestycyjnych niezbędnych dla realizacji zadań.

Ustalony odpis z zysku dla Zjednoczenia Przedsiębiorstw Komunalnych wynoszący 73.614 tys.zł, przeznaczają się na finansowanie inwestycji własnych przedsiębiorstw w kwocie 13.504 tys. zł oraz przejęcie na terenowy fundusz inwestycyjny kwotę 60.110 tys.zł.

DYREKTOR WYDZIAŁU

[Podpis]
mgr Gerard Lisowski

Ilustracja 13: Uzasadnienie aktu prawnego, AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/46.

Czystopis odpowiedzi przedstawiany był aprobującemu do podpisu. Jeżeli załatwiana sprawa była nieskomplikowana, a jej sposób załatwienia został uzgodniony z aprobującym, dopuszczano przedstawienie odpowiedzi od razu w formie czystopisu do

aprobaty i podpisania⁴⁵.

Instrukcja kancelaryjna określała wzory pieczęci jakimi posługiwały się osoby podpisujące pisma. Wojewodowie posługiwali się pieczęcią o wzorze:

„WOJEWODA

.....

(imię i nazwisko)”

Jego zastępcy natomiast:

„WICEWOJEWODA

.....

(imię i nazwisko)”

W przypadku upoważnienie dyrektorów wydziałów oraz jednostek równorzędnych, jak również poszczególnych pracowników UW do podpisywania pism w imieniu Wojewody wzór pieczęci wyglądał następująco:

„z up. WOJEWODY

.....

(imię i nazwisko)

(stanowisko służbowe podpisującego)”

przykładowo:

„z up. WOJEWODY

.....

(imię i nazwisko)

Dyrektor Wydziału”

Korespondencję wstępną (przygotowawczą) mogli podpisywać kierownicy wydziałów lub inni upoważnieni pracownicy. W takiej sytuacji obowiązywała ich następujący wzór pieczęci:

„DYREKTOR WYDZIAŁU

.....

(imię i nazwisko)”⁴⁶

Organy WRN posługiwały się własnymi wzorami pieczęci stosowanych do podpisywania pism:

- w sprawach należących do kompetencji Przewodniczącego WRN:

⁴⁵ Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 20, ust. 3.

⁴⁶ Tamże, par. 24, ust. 2-4.

„Przewodniczący
Wojewódzkiej Rady Narodowej
w Toruniu

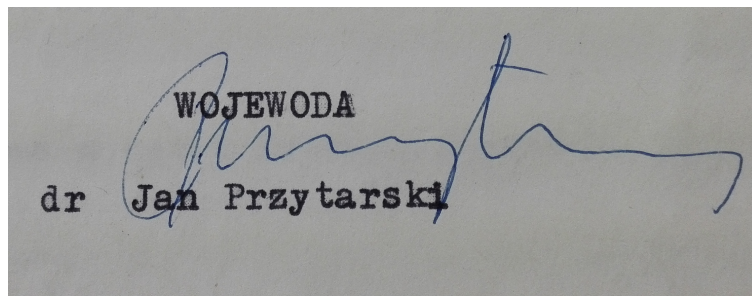
.....
(imię i nazwisko)”

- w sprawach powierzonych Zastępcy Przewodniczącego WRN:

„Zastępca Przewodniczącego
Wojewódzkiej Rady Narodowej
w Toruniu

.....
(imię i nazwisko)⁴⁷

Zgodnie z instrukcją kancelaryjną z 1987 r. z pieczęci stosowanych do podpisu przez Przewodniczącego WRN i jego Zastępców usunięto oznaczenie miejscowości będącej siedzibą WRN⁴⁸. Poniższe ilustracje prezentują przykłady pieczęci stosowanych w WRN i UW:

Ilustracja 14: Pieczęć Wojewody Toruńskiego, 1977 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/46, s. 5

47 Pismo Szefa Kancelarii Rady Państwa do Dyrektorów Biur Wojewódzkich i Miejskich (miast wyłączonych z województwa) Rad Narodowych z dnia 6 lutego 1974 r.

48 Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1987.

Dyrektor Wydziału
Wzsch.
mgr Andrzej Radomski

Ilustracja 15: Pieczęć Dyrektora Wydziału Spraw Społeczno-Administracyjnych, AP w Toruniu, 1984 r., UW w Toruniu, sygn. 5/458, s. 235

PRZEWODNICZĄCY
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ
W. Korthals
WIESŁAW KORTHALS

Ilustracja 16: Pieczęć Przewodniczącego WRN, 1987 r., AP w Toruniu, WRN w Toruniu, sygn. 83, s. 25

ZASTĘPCA PRZEWODNICZĄCEGO
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ
C. Ratajski
CZESŁAW RATAJSKI

Ilustracja 17: Pieczęć Zastępcy Przewodniczącego WRN, 1988 r., AP w Toruniu, WRN w Toruniu, sygn. 290, s. 9

Podpisy składane pod dokumentem powinny być pełne i składane atramentem lub długopisem. Przepisy dopuszczały umieszczanie skrótów podpisów jedynie na brulionach lub kopiach pism. Nie dopuszczano natomiast stosowania podpisów w postaci faksymili⁴⁹. Jak pokazują powyższe ilustracje, nie zawsze przestrzegano tych zasad.

Na podstawie statutu organizacyjnego UW z 1984 r. Wojewoda wprowadził zasadę, że dokumenty przedstawiane do podpisu jemu lub Wicewojewodom, powinny zostać uprzednio parafowane przez dyrektora wydziału i zawierać stwierdzenie o uzgodnieniu z zainteresowanymi wydziałami. Ponadto dokumenty przedstawiane do podpisu Wojewodzie powinny uzyskać uprzednio aprobatę Wicewojewody sprawującego nadzór nad wydziałem, natomiast projekty pism do toap stopnia podstawowego o właściwości ogólnej, za wyjątkiem odpowiedzi na indywidualne wystąpienia, powinny być parafowane przez Dyrektora Wydziału Organizacyjnego. Wojewoda wymagał także, aby przedstawione mu do podpisu dokumenty, w szczególności projekty aktów normatywnych, sprawozdania, analizy i inne materiały o zasadniczym znaczeniu, zawierały adnotację wymieniającą:

1. nazwisko(a) i stanowisko(a) pracownika(ów), który(rzy) opracował(li) materiał,
2. nazwisko dyrektora wydziału, który materiał aprobował,
3. nazwisko Wicewojewody, który materiał akceptował⁵⁰.

Wojewoda mógł także upoważnić poszczególnych pracowników, w tym także nie pełniących funkcji kierowniczych, do załatwiania spraw oraz wydawania decyzji administracyjnych w jego imieniu⁵¹.

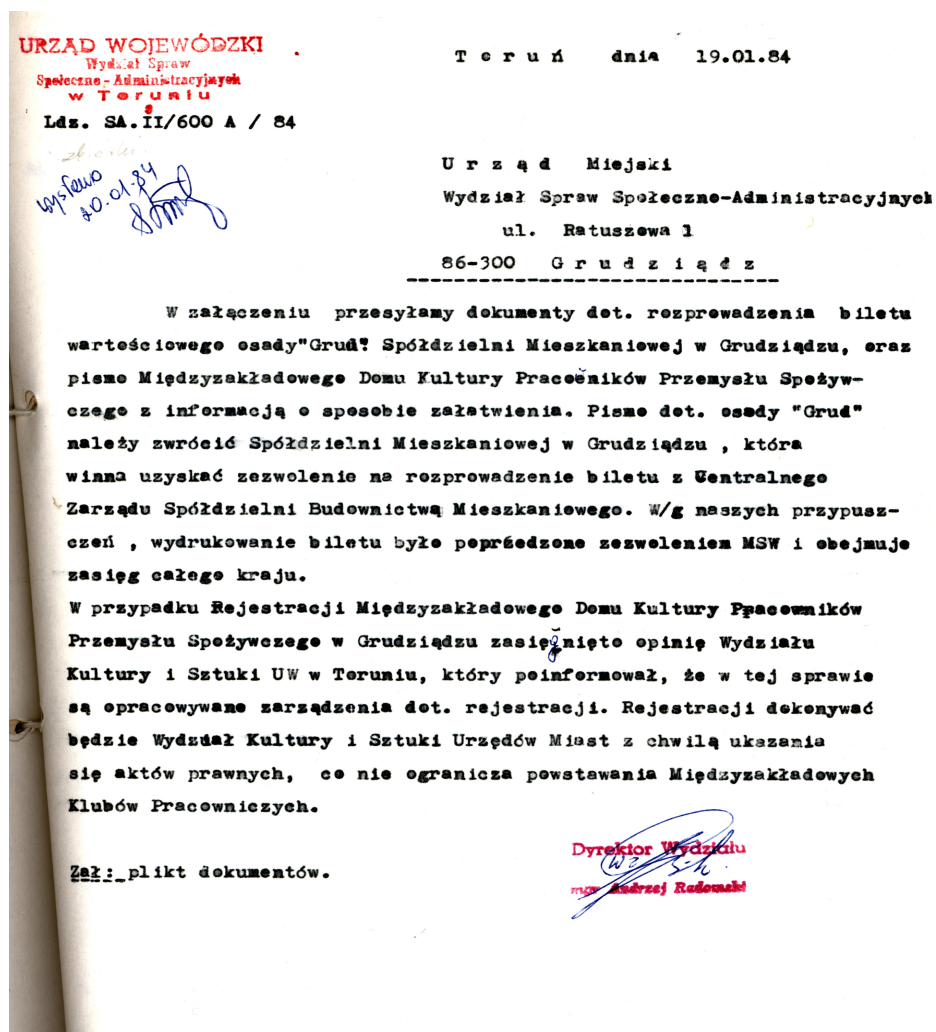
Przed dokonaniem ekspedycji, do podpisanego czystopisu, referent dołączał załączniki i wraz z kopią przekazywał go do kancelarii w celu dokonania wysyłki. Jeżeli pismo miało zostać przesłane do większej liczby adresatów, należało przekazać do Kancelarii Ogólnej odpowiednią liczbę jego kopii. Przed ekspedycją, Kancelaria Ogólna sprawdzała czy czystopis jest podpisany, opatrzony znakiem sprawy i datą oraz czy dołączono do niego odpowiednią liczbę załączników. W razie stwierdzenia uchybień pismo zwracano referentowi do uzupełnienia. Wysyłkę kancelaria potwierdzała parafą na kopii pisma oraz odciskiem datownika. Przesyłki specjalne, wpisywano ponadto do odpowiednich dla nich rejestrów, natomiast pisma za zwrotnym potwierdzeniem odbioru

49 Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 24, ust. 8.

50 Zarządzenie nr 28/84 Wojewody Toruńskiego w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, par. 51, ust. 4, Dz.U. WT 1984 nr 2 poz. 2, par. 51, ust. 5.

51 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie zasad organizacji urzędów terenowych organów administracji państwowej, par. 13, ust. 3, Dz.U. 1975, nr 17, poz. 93.

zaopatrywano w odpowiedni formularz przypinany do koperty. Po ekspedycji kopię pisma, wraz z aktami sprawy, zwracano referentowi w teczce obiegowej⁵². Czystopis przygotowany w toku załatwiania sprawy otrzymywał następującą formę:

Ilustracja 18: Czystopis pisma z dnia 19.01.1984 r. podpisanego przez Dyrektora Wydziału Spraw Społeczno-Administracyjnych, 1984 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/458, s. 235

Pisma ekspediowane z UW w Toruniu umieszczane były w odpowiednio przygotowanych kopertach. W lewym górnym rogu koperty odciskano pieczęć nagłówkową, pod którą wpisywano wszystkie znaki pism znajdujących się w kopercie, ponieważ pisma kierowane do jednego adresata wysyłano razem. Dane adresata

⁵² Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 27, ust. 1.

wpisywano w środkowej części koperty, bliżej jej prawej strony. W prawej górnej części, odciskano natomiast pieczęć informującą o zryczałtowanej opłacie pocztowej⁵³.

Sprawy załatwiane odręcznie i czystopisy załatwień brulionowych należało wysłać w dniu ich podpisania. Pozostałe pisma wysyłano zgodnie z dyspozycją zamieszczoną nad adresem np. polecony lub ekspres. Brak dyspozycji oznaczał, że pismo miało być wysłane jako przesyłka zwykła. Niektóre pisma, które należało dostarczyć miejscowym adresatom, z zachowaniem odpowiedniego terminu, dostarczano im za pokwitowaniem odbioru w książce doręczeń⁵⁴.

Instrukcje kancelaryjne z 1975 r. oraz 1987 r. nie wprowadziły zasadniczych zmian w organizacji pracy kancelaryjnej w UW. Instrukcja z 1975 r. zmieniła miejsce, w którym należało umieścić na piśmie wskazówki dot. sposobu wysyłania czystopisu. Upřednio umieszczano je nad adresem z prawej strony, natomiast zgodnie z nowym normatywem pod nim (instrukcja z 1987 r. przywróciła wzór z 1874 r.)⁵⁵.

Zmieniły się również wzory nagłówek na blankietach stosowanych w urzędzie. W przypadku spraw załatwianych przez Wojewodę dopuszczono umieszczenie nad tekstem w lewym górnym rogu herbu województwa lub makiety odznaczenia państwowego nadanego województwu. W przypadku decyzji wydawanych, na podstawie upoważnienia Wojewody, przez pracowników pisma sporządzano na blankietach korespondencyjnych urzędu z podaniem nazwy wydziału lub jednostki równorzędnej, w której pracował upoważniony⁵⁶. Instrukcja wprowadziła również wzór pieczęci dla kierowników terenowych zjednoczeń, przedsiębiorstw, zakładów lub instytucji upoważnionych do załatwiania spraw i wydawania decyzji administracyjnych w imieniu Wojewody:

z up. Wojewody

.....

(imię i nazwisko)

Dyrektor Zjednoczenia/Przedsiębiorstwa⁵⁷

O konieczności wprowadzenia dalszych zmian w obiegu dokumentacji wspomniano już w piśmie Ministerstwa Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 17 września 1979 r. Podyktowane było to zmianą organizacji urzędów

53 Tamże, ust. 2-3.

54 Tamże, ust. 4-5.

55 Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa, 1975 r., par. 21, ust. 2.

56 Tamże, par. 23.

57 Tamże, par. 24.

toap. Jednocześnie należy zauważyć, że nie planowano wprowadzenia zmian w wykazach akt⁵⁸. Wspomniane zmiany przeprowadzono jednak dopiero w 1987 r. i nie były one głębokie. Instrukcja kancelaryjna z 1987 r. zmieniła sposób postępowania z przedmiotami wartościowymi, takimi jak pieniądze i znaczki skarbowe, nadesłanymi wraz z korespondencją. W przypadku ujawnienia tych przedmiotów w pismach nieoznaczonych jako wartościowe, następowało komisyjne ustalenie ich ilości i wartości oraz wpisanie ich do książki depozytowej. Następnie przedmioty wartościowe składano do kasy podręcznej urzędu. Pismo, do którego były dołączone zaopatrywano pieczęcią depozytową i przesyłano do właściwej komórki organizacyjnej, która zarządzała dalsze postępowanie z depozytem⁵⁹.

W instrukcji określono także rejestry kancelaryjne, które muszą być obligatoryjnie prowadzone przez jednostki UW. Były to centralne rejestry kancelaryjne:

1. rejestr skarg, wniosków i listów (symbol „S”),
2. rejestr postulatów i wniosków wyborców (symbol „Pw”),
3. rejestr przyjmowanych podań, kierowanych przez obywateli do innych organów (symbol „KO”).

Poszczególne wydziały były natomiast zobowiązane do prowadzenia:

1. rejestru wewnętrznych aktów prawnych (symbol „Pr”),
2. rejestru wydanych zaświadczeń (symbol „Z”),
3. rejestru podań w sprawach podatkowych (symbol „PT”),
4. rejestru podań o przydział artykułów reglamentowanych (symbol np. „MR, MB”),
5. rejestru pism przekazanych urzędowi TOAP stopnia podstawowego w celu wywieszenia na tablicy ogłoszeń (symbol „Dor”)⁶⁰.

Instrukcja z 1987 r. wprowadzała również nowe wzory pieczęci stosowanych do podpisu w przypadku pełnienia obowiązków toap o właściwości ogólnej:

p.o. WOJEWODY

.....

(imię i nazwisko)

WICEWOJEWODA

58 Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, Statuty organizacyjne urzędu własnego (zmiany, opinie), sygn. 5/21, s. 70.

59 Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1987 r., par. 4, ust. 4, pkt. 4.

60 Tamże, par. 14.

Analogicznie w przypadku pełnienia funkcji dyrektora wydziału lub jednostki równorzędnej obowiązywała pieczęć podpisu o następującym wzorze:

p.o. DYREKTORA WYDZIAŁU

.....

(imię i nazwisko)

ZASTĘPCA DYREKTORA

W sytuacji gdy załatwienie następowało w zastępstwie (nieobecnego) Wojewody, obowiązywał następujący wzór pieczęci do podpisu:

WOJEWODA

WZ.

(imię i nazwisko)

Wicewojewoda

Odpowiednio, gdy załatwienie następowało w zastępstwie (nieobecnego) dyrektora wydziału lub jednostki równorzędnej, obowiązywała pieczęć podpisu o następującym wzorze:

DYREKTOR WYDZIAŁU

WZ.

(imię i nazwisko)

ZASTĘPCA DYREKTORA

Nowa instrukcja kancelaryjna określała także wzór blankietu korespondencyjnego lub pieczęci nagłówkowej stosowanych, przy załatwianiu spraw należących do zakresu działania Wicewojewodów: URZĄD WOJEWÓDZKI W TORUNIU⁶¹.

⁶¹ Załącznik nr 1 do Instrukcji kancelaryjnej dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1987 r., s. 3.

URZĄD WOJEWÓDZKI W TORUNIU

Ilustracja 19: Pieczęć nagłówkowa stosowana przy załatwianiu spraw należących do zakresu działania Wicewojewodów, 1990 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/64, s. 125.

Przedstawione powyżej zasady miały zastosowanie także przy postępowaniu z dokumentacją poufną, przy czym jej obieg odbywał się w kopertach lub teczkach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych. Również przechowywanie dokumentacji zawierającej tajemnice służbowe musiało gwarantować brak dostępu osób nieposiadających uprawnień. Ekspedycja pism zakwalifikowanych jako poufne odbywała się przesyłką poleconą w dwóch kopertach. Koperta zewnętrzna przygotowywana była zgodnie z zasadami ogólnymi, natomiast kopertę wewnętrzną zaopatrywano w informację o adresacie i oznaczano symbolem „poufne”. Pisma poufne należało numerować i przysyłać według rozdzielnika wskazującego, który egzemplarz otrzymuje dany adresat. We wszystkich miejscach, w których odnotowywano pisma zawierające tajemnice służbowe, tzn. spisach spraw, rejestrach itp., przy odpowiadających im pozycjach wpisywano znak „pf”⁶².

W związku z okresowo podejmowanymi próbami ograniczenia zużycia papieru Wojewoda Toruński kilkakrotnie wydawał w tym zakresie zalecenia, mające wpływ na postępowanie z dokumentacją. Pierwsze zalecenia w tej sprawie wydane zostały już w 1975 r. Zgodnie z zarządzeniem Wojewody należało:

- do minimum zmniejszyć zużycie druków na cele planistyczne, sprawozdawcze i manipulacyjne,
- dwustronnie wykorzystywać powierzchnię druków wykorzystywanych w ww. celach,
- stosować znormalizowane formaty druków manipulacyjnych o wielkości odpowiedniej do wypełnianej treści (szczególnie w sprawach dotyczących gospodarki finansowej i materiałowej,

⁶² Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 41.

- ograniczyć do minimum sporządzanie kopii dokumentów dotyczących gospodarki finansowo-materiałowej, sprawozdawczości itp.,
- ograniczyć korespondencję wewnętrzną i zewnętrzną, wydawanie pism okólnych, biuletynów itp.,
- stosować na cele biurowe odpowiednie gatunki papieru (o niższej gramaturze),
- przestrzegać zasady pisania dwustronnego,
- ograniczyć ilości odbitek maszynopisów i z powielaczy,
- zawsze gdy było to możliwe stosować do sporządzania brudnopisów makulaturę⁶³.

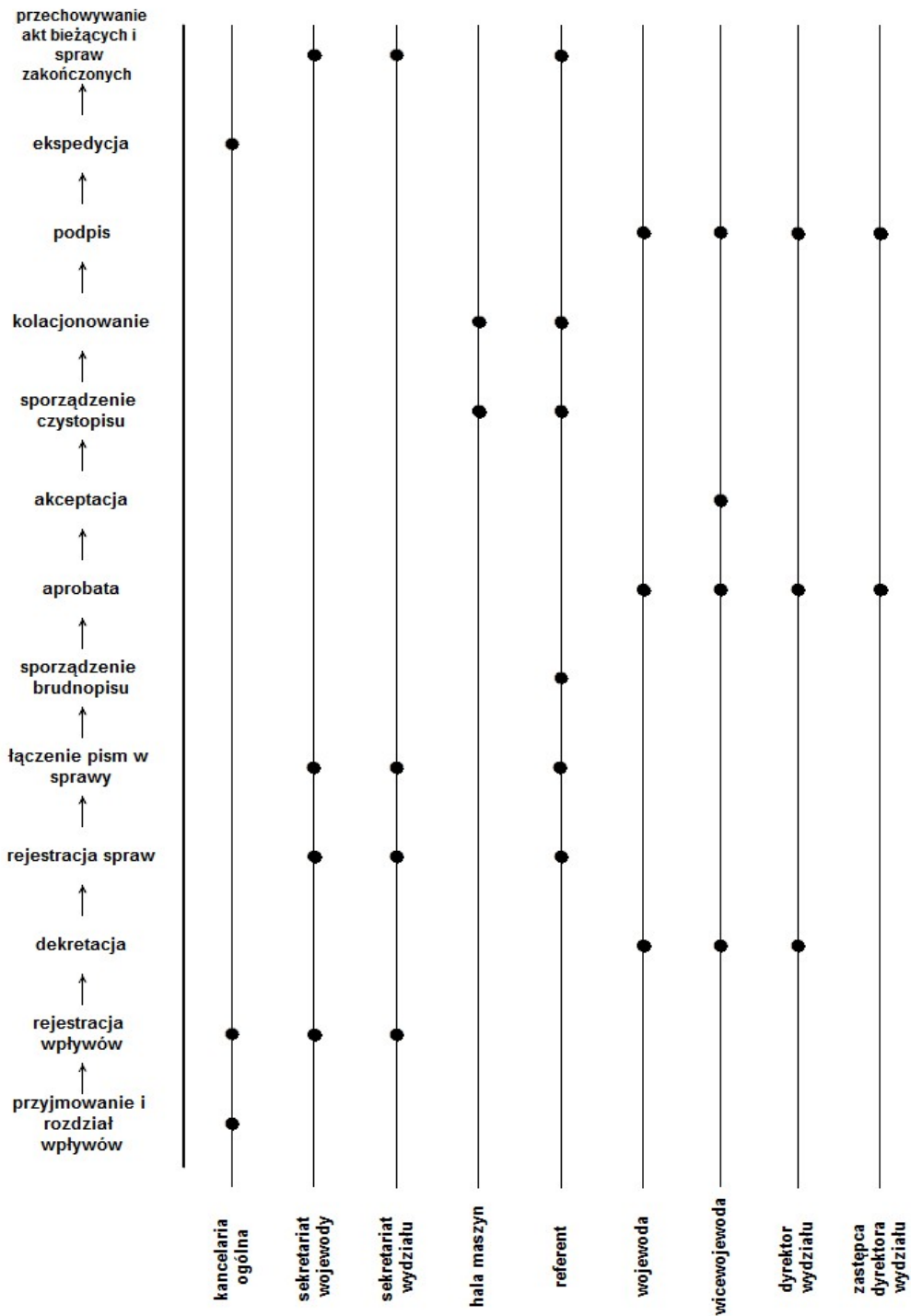
Zalecenia te powtórzone i rozwinięte zostały w latach 1986 i 1987. Wojewoda w swoich decyzjach zalecał, aby do niezbędnego minimum ograniczyć ilość i nakłady wydawanych zarządzeń, instrukcji wewnętrznych i formularzy, a także kopii pism i decyzji. Podkreślał on także konieczności wykorzystywania w pracy biurowej wyłącznie papieru o niższej gramaturze oraz eliminowania z pracy bieżącej papieru wysokiej jakości, np. kredowego. Przy sporządzaniu brudnopisów należało posługiwać się makulaturą, a maszynopisy wykonywać dwustronnie. W celu ograniczenia strat papieru w procesie powielania Wojewoda zalecał reprodukcję dwustronną i zmniejszanie formatu. Wojewoda zalecał także rezygnację z formy pisemnej dla informacji, meldunków, sprawozdań, wyjaśnień etc., które ze względu na treść i objętość nadawane mogły być dalekopisem lub za pośrednictwem administracyjnej sieci radiowej. Wojewoda nakazał również zewidencjonowanie druków i formularzy pozostających w wydziałach i ograniczenie ich zapasów do normatywu 180 dni. Zbędne i ponadmiarowe druki należało przekazać innym jednostkom. Zakazano także zamawiania druków w ilościach przekraczających ustanowiony limit⁶⁴.

Podział czynności kancelaryjnych wykonywanych w UW w Toruniu przedstawia poniższy wykres:

63 AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 27/75 z dnia 23.07.1975 r. w sprawie programu racjonalnej i oszczędnej gospodarki papierem, tekturą i przetworami papierniczymi do 1980 r., rozdz. IV ust. 3, sygn. 5/43, s. 315-337.

64 Tamże, Decyzja nr 8/86 Wojewody Toruńskiego z dnia 1986-03-7 w sprawie racjonalnej i oszczędnej gospodarki papierem w UW w Toruniu oraz urzędach terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego woj. Toruńskiego, par. 3 ust. 2 i 3, sygn. 5/90, s. 173-177 oraz Decyzja nr 16/87 Wojewody Toruńskiego z dnia 8.05.1987 r. w sprawie racjonalnej i oszczędnej gospodarki papierem w UW w Toruniu oraz urzędach administracji państwowej stopnia podstawowego województwa toruńskiego par. 3 ust. 2 i 3, sygn. 5/92, s. 271-273.

Wykres 14: Podział czynności kancelaryjnych w UW w Toruniu

Źródło: Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974.

Odrębne przepisy regulowały postępowanie z dokumentacją stanowiącą tajemnicę państwową lub służbową. W pierwszym okresie funkcjonowania UW w Toruniu, kwestie te regulowała instrukcja wydana przez Przewodniczącego Prezydium WRN w Bydgoszczy⁶⁵.

Zasadnicza część czynności kancelaryjnych wykonywana była przez Kancelarię Tajną, która zajmowała się przyjmowaniem, rejestrowaniem, przechowywaniem, przekazywaniem i ekspedycją dokumentów zawierających tajemnicę państwową. Przyjmując przesyłkę pracownik Kancelarii Tajnej zobowiązany był sprawdzić czy została ona doręczona pod właściwy adres, w stanie nieuszkodzonym oraz czy numery uwidocznione na przesyłce są zgodne z numerami wpisanymi w książce doręczeń lub w wykazie przesyłek. W razie stwierdzenia uszkodzenia sporządzał on (wraz z doręczającym) protokół o uszkodzeniu, który przekazywany był nadawcy, placówce poczty specjalnej oraz dyrektorowi wydziału odpowiedzialnego za koordynowanie działań związanych z ochroną tajemnicy państwowej lub Wojewodzie. Pracownik Kancelarii Tajnej sprawdzał także kompletność korespondencji, a w przypadku stwierdzenia w przesyłce braku dokumentów lub załączników, Kierownik Kancelarii Tajnej sporządzał protokół, którego jeden egzemplarz przesyłano nadawcy, a drugi przechowywano w komórce⁶⁶.

Pracownik Kancelarii Tajnej, dokonywał rejestracji wpływów w dzienniku korespondencyjnym. Na pismach odciskano prezentę, w obrębie której wpisywano datę wpływu, numer rejestracyjny oraz ilość załączników. Otwarcie nie podlegały przesyłki adresowane „do rąk własnych”. W takim przypadku do dziennika korespondencyjnego wpisywano z opakowania nadawcę oraz numer i datę wpływu pisma, w rubryce uwagi zaznaczano natomiast, że była adresowana do rąk własnych. Pozostałe rubryki dziennika wypełniano dopiero po powrocie pisma do Kancelarii Tajnej. Na opakowaniu przesyłki, wpisywano datę wpływu, pozycję i numer pod którym zarejestrowano przesyłkę

65 AP w Bydgoszczy, Prezydium WRN w Bydgoszczy, Zarządzenie Przewodniczącego PWRN w Bydgoszczy z dnia 30 maja 1973 roku w sprawie organizacji ochrony tajemnicy państwowej i służbowej w prezydiach rad narodowych i podległych im instytucjach wszystkich stopni, seria I, sygn 2750. Instrukcja ta do stosowania została wprowadzona Zarządzeniem nr 60/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 18 września 1975 r. w sprawie zasad i trybu zabezpieczania tajemnicy państwowej i służbowej w jednostkach organizacyjnych podległych Wojewodzie Toruńskiemu, zob. AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/44, s. 187-189. W swoich zasadniczych zapisach była ona oparta na uchwale nr 128/71 Rady Ministrów z dnia 2 lipca 1971 r. w sprawie organizacji ochrony tajemnicy Państwowej i służbowej, niepublikowana.

66 Tamże, par. 35-36.

w dzienniku korespondencyjnym⁶⁷.

Dokumenty zawierające wiadomości stanowiące tajemnicę państwową, zarówno tajne jak i tajne specjalnego znaczenia, rejestrowano w jednym dzienniku korespondencyjnym. W odrębnym dzienniku, rejestrowano natomiast dokumenty tajne i tajne specjalnego znaczenia zawierające informacje o charakterze obronnym. Pozostałe dzienniki i książki ewidencyjne mogły być prowadzone wspólnie dla obu typów materiałów. Instrukcje, zbroszurowane wydawnictwa, plany, rysunki, szkice, zdjęcia fotograficzne itp. zawierające wiadomości stanowiące tajemnicę państwową, rejestrowano w książce ewidencji wydawnictw i dokumentacji technicznej (gdy ich ilość była nieznaczna dopuszczano rejestrowanie ich w dzienniku korespondencji)⁶⁸.

Kwalifikacji dokumentów do odpowiedniej kategorii tajności dokonywał pracownik sporządzający dokument. Dokumenty zawierające wiadomości stanowiące tajemnicę państwową oznaczano klauzulą „tajne” i cyfrą „0” bądź „tajne specjalnego znaczenia” i cyframi „00” przed numerem rejestracyjnym z dziennika korespondencyjnego. Dokumenty zawierające informacje o charakterze obronnym oznaczano dodatkowo literą „S”, umieszczaną nad klauzulą dokumentu i na opakowaniu. Dokumenty zawierające wiadomości stanowiące tajemnicę służbową oznaczano klauzulą „poufne” i literami „Pf”. Kwalifikacji dokonywano zgodnie z wykazem wiadomości sporządzonym zgodnie z par. 8 ust. 3 uchwały nr 128/71 Rady Ministrów z dnia 2 lipca 1971 r. W przypadku stwierdzenia niewłaściwego zakwalifikowania dokumentu do zmiany kwalifikacji uprawniony był:

- w odniesieniu do dokumentów wysyłanych – podpisujący dokument oraz kierownik jednostki organizacyjnej,
- w odniesieniu do dokumentów otrzymywanych z jednostek podległych – adresat zawiadamiając o tym nadawcę,
- w odniesieniu do dokumentów otrzymywanych z innych jednostek – adresat po porozumieniu się z nadawcą⁶⁹.

Pracownik, przystępując do załatwiania spraw stanowiących tajemnicę państwową, zaopatrywał się w Kancelarii Tajnej w: zewidencjonowany w kancelarii brulion, teczkę lub skrzynię pracy oraz pieczętkę numerkową do plasteliny. Projekty opracowań w formie

67 Tamże, par. 37.

68 Tamże, par. 41-42.

69 Tamże, par. 25-27.

brudnopisów, zawierające wiadomości stanowiące tajemnicę państwową, należało wykonywać wyłącznie na zewidencjonowanym brulionie lub arkuszach zewidencjonowanych w Kancelarii Tajnej. Wykonywanie czystopisów na maszynie mogło odbywać się wyłącznie przy użyciu kalki zewidencjonowanej w Kancelarii Tajnej, w warunkach gwarantujących zachowanie tajemnicy. Niedopuszczalne było przepisywanie dokumentów na hali maszyn. Generalnie powielanie powinno odbywać się w Kancelarii Tajnej. Jeżeli następowało poza jej obrębem, musiało następować w obecności pracownika opracowującego dokument lub pracownika Kancelarii Tajnej. Wykonane na maszynie lub powielone dokumenty podlegały zewidencjonowaniu w dzienniku ewidencji wykonanych dokumentów⁷⁰.

Zgodnie z instrukcją dokument zawierający wiadomości stanowiące tajemnicę państwową i służbową powinien zawierać:

- nazwę jednostki organizacyjnej,
- numer dziennika korespondencyjnego,
- nazwę miejscowości i datę,
- klauzule tajności,
- numer egzemplarza,
- pełną nazwę adresata oraz kreślenie liczby egzemplarzy,
- rozdzielnik,
- pierwsze litery imienia i nazwiska osoby sporządzającej dokument,

a w przypadku dokumentów stanowiących tajemnicę państwową inicjały maszynistki i liczbę porządkową dziennika ewidencji wykonanych dokumentów. Załączniki zawierające wiadomości stanowiące tajemnicę państwową, powinny natomiast zawierać:

1. adnotację określającą numer pisma, przy którym wysyła się załącznik,
2. klauzule tajności,
3. numer egzemplarza,
4. formułkę określającą liczbę wykonanych egzemplarzy.

Dokumenty, z którymi powinna zapoznać się wyłącznie określona osoba, należało adresować do rąk własnych. W rozdzielnikach uwidaczniano: adresatów, numery egzemplarzy przeznaczonych dla poszczególnych z nich oraz numery egzemplarzy pozostających w aktach. Dopuszczano sporządzenie lub dołączenie rozdzielnika wyłącznie

⁷⁰ Tamże, par. 13

na egzemplarzu pozostającym w aktach. Na instrukcjach, rysunkach, planach, szkicach, zdjęciach fotograficznych etc. wykonanych przez urząd, które zawierały tajemnicę państwową umieszczano: odcisk pieczęci nagłówkowej, klauzulę tajności, numer egzemplarza oraz numer rejestracyjny pod którym wpisano dokument do książki ewidencyjnej⁷¹.

Korespondencja zarejestrowana w dzienniku korespondencyjnym przedkładana była przez kierownika kancelarii właściwemu adresatowi oraz przekazywane pracownikom, do których została skierowana. Przekazanie korespondencji odbywało się za pokwitowaniem w dzienniku korespondencji⁷².

Na potrzeby postępowania z dokumentacją tajną i poufną Kancelaria Tajna prowadziła następujące dzienniki:

1. dziennik ewidencji wydrukowanych dokumentów,
2. dziennik ewidencji wydanych materiałów kancelaryjnych,
3. książka ewidencji kluczy, teczek, pieczęci i pojemników,
4. wykaz przesyłek,
5. książka doręczeń przesyłek⁷³.

Kancelaria Tajna odpowiadała za ekspedycję pism. Przesyłki zawierające wiadomości stanowiące tajemnicę państwową, wysyłano w opakowaniu zabezpieczonym taśmą celofanową-samoklejną (lub lakiem), odciskając pieczęć kauczukową „do pakietów” tak aby odcisk pieczęci znajdował się na taśmie i na opakowaniu. Przesyłki z dokumentami zawierającymi wiadomości o charakterze obronnym oraz przesyłki oznaczone klauzulą „tajne specjalnego znaczenia” należało dodatkowo przesyć. Na opakowaniu przesyłki należało wpisać: klauzulę tajności, adresata, nadawcę, numery pod którymi wysyłane dokumenty zostały zarejestrowane w dzienniku korespondencji oraz opatrzyć podpisem osoby pakującej⁷⁴. Dokumenty tajne ekspediowane z UW podlegały rejestracji w dzienniku korespondencyjnym. W lewym górnym rogu umieszczano na nich odcisk pieczęci nagłówkowej, pod którym wpisywano numer rejestracyjny (numer pozycji dziennika korespondencyjnego). Zapisów w książkach i dziennikach korespondencyjnych należało dokonywać atramentem (długopisem). Poprawek dokonywano czerwonym atramentem (długopisem) wraz z omówieniem, datą i podpisem dokonującego poprawki. Zabraniano

71 Tamże, par. 28.

72 Tamże, par. 47.

73 Tamże, par. 30.

74 Tamże, par. 38-39.

wycierania i zakreślania⁷⁵.

Przesyłki w obrębie granic Torunia, przekazywano adresatom przez upoważnionego pracownika za pokwitowaniem w książce doręczeń lub wykazie przesyłek, co potwierdzano pieczęcią kauczukową „do pakietów”. Przewożeniem przesyłek zamiejscowych, zawierających wiadomości stanowiące tajemnicę państwową, zajmowały się natomiast placówki poczty specjalnej resortu spraw wewnętrznych. W sytuacjach szczególnych, gdy przekazanie dokumentacji tajnej adresowanej poza Toruń było pilne, dopuszczano jej przewożenie za pisemną zgodą kierownika jednostki organizacyjnej przez dwóch pracowników, z pominięciem poczty specjalnej. Doręczanie przesyłek zawierających wiadomości stanowiące tajemnicę służbową odbywało się za pośrednictwem urzędów pocztowych, przesyłkami poleconymi lub wartościowymi⁷⁶.

Przepisy instrukcji znowelizowane zostały przez Wojewodę Toruńskiego w 1976 r. zarządzeniem w sprawie zasad i sposobu postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową w urzędach terenowych organów administracji państwowej i instytucji podporządkowanych radom narodowym na terenie województwa toruńskiego⁷⁷. W nowym zarządzeniu szczegółowo określono formularz pism zawierających tajemnicę państwową i służbową:

1. w lewym górnym rogu umieszczano nazwę zakładu pracy, numer rejestracyjny (kolejny numer dziennika ewidencji pism wchodzących), numer teczki i rok,
2. w prawym górnym rogu umieszczano nazwę miejscowości i datę,
3. pod datą – oznaczenie stopnia tajności, a poniżej formułę: „Egz. Nr”,
4. poniżej z prawej strony – pełną nazwę adresata i jego adres,
5. pod treścią pisma z lewej strony – określenie ilości załączników i arkuszy,
6. lewej strony u dołu:
 - formułę w ilu egz. pismo tajne wykonano np: „wydrukowano w 2 egz.”
 - rozdzielnik np.:
 - Egz. Nr 1 – adresat,
 - Egz. Nr 2 - a/a”

⁷⁵ Tamże, par. 40.

⁷⁶ Tamże, par. 49-50.

⁷⁷ AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 70/76 z dnia 1.12.1976 r. w sprawie zasad i sposobu postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową w urzędach terenowych organów administracji państwowej i instytucji podporządkowanych radom narodowym na terenie województwa toruńskiego, sygn. 5/45, s. 611-689.

7. pierwszą literę imienia i nazwiska referenta oraz maszynistki,
8. liczbę porządkową dziennika ewidencji wykonanych dokumentów (tylko dla dokumentów tajnych)

Załączniki do pism tajnych:

9. z prawej strony u góry adnotację określającą numer pisma, przy którym wysyła się załączniki np.: „Załącznik do pisma Nr”,

10. poniżej – cechę tajność, a pod nią: „Egz. Nr”,

11. z lewej strony u dołu pod treścią załącznika formułkę w ilu egzemplarzach załączniki wykonano np: „wydrukowano w 2 egz.”.

Jeżeli załączniki wysyłano na zewnątrz, na piśmie do którego były dołączone czyniono adnotację: „Załączniki w liczbie dołączono do pisma przewodniego wychodzącego Nr”.

Instrukcja wprowadzona przez Wojewodę w 1976 r. nie wprowadzała innych zmian do postępowania z dokumentacją zawierającą tajemnice państwowe i służbowe. Była ona zresztą oparta na tych samych aktach prawnych co instrukcja obowiązująca wcześniej⁷⁸.

Ostatnia w omawianym okresie zmiana dotycząca postępowaniu z dokumentacją zawierającą informacje stanowiące tajemnicę państwową i służbową przeprowadzona została w 1984 r.⁷⁹ Zgodnie z nowymi przepisami podstawę postępowania z dokumentacją tajną i poufną stanowiło zarządzenie nr 60/83 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 czerwca 1983 r. w sprawie szczegółowych zasad i sposobu postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową. Przepisy te nie wprowadzały jednak zmian w czynnościach kancelaryjnych wykonywanych w związku z postępowaniem z tą dokumentacją⁸⁰.

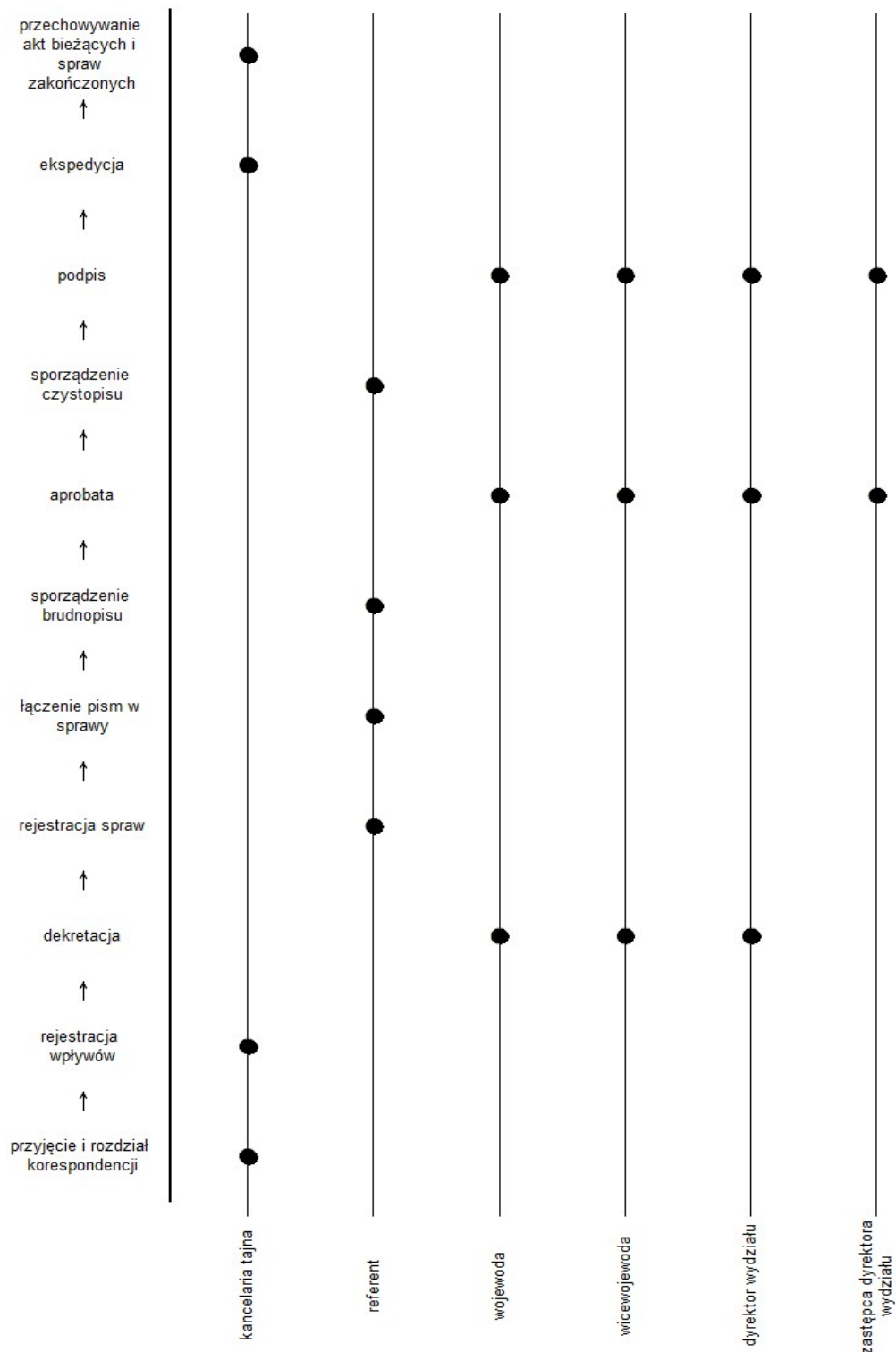
Podział czynności kancelaryjnych wykonywanych w UW przy postępowaniu z dokumentacją zawierającą tajemnice państwowe przedstawia następujący wykres:

78 Tamże, par. 28.

79 AP w Toruniu, Zarządzenie nr 23/84 Wojewody Toruńskiego z dnia 8 maja 1984 roku w sprawie organizacji ochrony tajemnicy państwowej i służbowej w urzędach terenowych organów administracji państwowej, jednostkach podległych i nadzorowanych oraz w jednostkach, dla których są organami założycielskimi, sygn. 5/54, s. 221-241.

80 G. Goryński, *Prawne podstawy ochrony informacji niejawnych w Polsce*, Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych nr 1, 99-128, 2013 [on-line] <http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Colloquium/Colloquium-r2013-t-n1/Colloquium-r2013-t-n1-s99-128/Colloquium-r2013-t-n1-s99-128.pdf> (dostęp 13.11.2017 r.), s. 113-118.

Wykres 15: Podział czynności kancelaryjnych wykonywanych w UW w Toruniu w związku z postępowaniem z dokumentacją tajną

Źródło: Instrukcja o zasadach i sposobie postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową w prezydiach rad narodowych i w podległych im instytucjach wszystkich stopni, Załącznik do zarządzenia Przewodniczącego PWRN z dnia 30 maja 1973 r.

4.2. Obieg pism

Instrukcja kancelaryjna z 1974 r. określała także sposób obiegu pism w UW w Toruniu. Pisma wpływające do urzędu przyjmowane były przez kancelarię ogólną. Wpływy po wykonaniu wstępnych czynności kancelaryjnych, opisanych w poprzednim podrozdziale, dzielone były na te które miały zostać przekazane Wojewodzie lub jego zastępcom, Przewodniczącemu WRN, poszczególnym pracownikom oraz skierowane do wydziałów⁸¹.

Po wykonaniu powyższych czynności pisma kierowane do Wojewody i Wicewojewodów przekazywano do Sekretariatu Wojewody, natomiast pisma kierowane do wydziałów oddawano pracownikowi odpowiedzialnemu za prowadzenie sekretariatu wydziału. Pisma adresowane imiennie oraz poufne oddawano właściwym pracownikom natomiast przesyłki tajne przekazywano do Kancelarii Tajnej. Pisma, nie zakwalifikowane jako specjalne, przekazywano bez pokwitowania odbioru⁸².

Pisma przekazane do Sekretariatu Wojewody, opatrywane były pieczęcią wpływu i rejestrowane w dzienniku korespondencyjnym, po czym przedkładano je Wojewodzie lub jego zastępcom w celu dokonania dekretacji. Po przejrzeniu i zadekretowaniu pisma były zwracane do sekretariatu gdzie dzielono je na załatwiane przez Wojewodę lub wicewojewodów, bądź kierowane do wydziałów lub równorzędnych komórek organizacyjnych oraz na stanowiska pracy, np. pełnomocników. Następnie, pisma załatwiane osobiście przez Wojewodę lub jego zastępców, rejestrowano w spisie spraw. Pozostałe przekazywano właściwym komórkom organizacyjnym, zgodnie z dekretacją⁸³.

Pisma kierowane do wydziałów bezpośrednio z Kancelarii Ogólnej bądź przekazane po przejrzeniu przez Wojewodę przekazywane były do sekretariatu wydziału. Pracownik sekretariatu na otrzymanych pismach przystawiał prezentę i rejestrował je w dzienniku korespondencyjnym wydziału. Następnie pisma przekazywane były Dyrektorowi Wydziału do zadekretowania. Po zadekretowaniu, pisma (poprzez sekretariat) kierowane były na poszczególne stanowiska prac, bądź do oddziałów⁸⁴. Pisma

81 Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 4.

82 Tamże, par. 4, ust. 4 oraz par. 6, ust. 1.

83 Tamże, par. 7.

84 AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 1/86 Dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu z dnia 1 lutego 1986 r. w sprawie: określenia szczegółowej organizacji wewnętrznej i podziału czynności między pracowników Wydziału Kultury i Sztuki, sygn. 9/1, s. 23. Zarządzenia dyrektorów wydziałów UW w Toruniu zachowały się w AP w Toruniu w stanie

pozostawione do załatwienia przez Dyrektora pracownik sekretariatu rejestrował w spisach spraw⁸⁵.

Jeżeli wpływy dotyczyły spraw wchodzących w zakres czynności różnych komórek organizacyjnych lub pracowników, należało przekazać je do komórki lub osoby załatwiającej sprawę podstawową. W sytuacji gdy występowały trudności z ustaleniem sprawy podstawowej, pismo przekazywano na stanowisko pracy właściwe do załatwienia sprawy wymienionej w piśmie jako pierwszej⁸⁶.

Za załatwianie spraw odpowiedzialni byli referenci. W toku załatwiania spraw, nierzadko następowała konieczność wyrażenia opinii przez różne wydziały. W takiej sytuacji, zgodnie z obowiązującymi przepisami, pisma przekazywane pomiędzy wydziałami należało przesyłać do miejsca przeznaczenia wyłącznie z uwzględnieniem niezbędnych punktów zatrzymania. Akta spraw, w czasie ich załatwiania, przesyłano w teczce obiegowej, oznaczonej pieczęcią wydziału, nazwiskiem referenta załatwiającego sprawę, numerem jego pokoju oraz telefonu wewnętrznego. Sprawy pilne przesyłano w teczkach oznaczonych jako „pilne” oraz odróżniających się kolorem od teczek, w których przesyłano sprawy załatwiane w normalnym trybie. Niestety w aktach UW w Toruniu nie zachowały się te czki obiegowe lub normatywy regulujące ich wygląd. Obieg akt odbywał się zazwyczaj bez pokwitowania, chyba że odrębne przepisy stanowiły inaczej⁸⁷.

Stałym punktem zatrzymania pism w UW była Kancelaria Ogólna. To za jej pośrednictwem odbywała się wymiana pism wymagających załatwienia przez różne wydziały. Przepisy dopuszczały jednak przekazywanie pojedynczych pism lub przesyłek wymagających natychmiastowego doręczenia bezpośrednio przez pracowników wydziałów. Większe ilości przesyłek, w szczególności gdy kierowano je do różnych wydziałów, przesyłano za pomocą punktu wymiany korespondencji w Kancelarii Ogólnej.

szczętkowym. Dotyczą one wyłącznie wydziałów Kultury i Sztuki, Wydziału Zdrowia oraz Wydziału Kadr i Szkolenia. Wydaje się jednak, że zarządzenia te miały zestandaryzowaną strukturę, dostosowaną do poszczególnych komórek organizacyjnych urzędu. W związku z tym wydaje się uprawnione przeniesienie, przez analogię, zapisów zawartych w normatywach wewnętrznych Dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki na pozostałe wydziały UW. Zapisy te powtórzone zostały również w zarządzeniu nr 1/89 Dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu z dnia 18 lipca 1989 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Wewnętrznego Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, zob. tamże, s. 51.

85 Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 7.

86 Tamże, par. 8, ust. 5.

87 Tamże, par. 9.

Przesyłki wewnętrzne doręczano bez pokwitowań⁸⁸.

W przypadku załatwiania sprawy w formie brulionowej, referent sporządzał brudnopis odpowiedzi, który wraz z aktami sprawy przekazywał aprobującemu. Aprobaty pism załatwiających sprawę, które miały zostać podpisane przez Wojewodę lub Wicewojewodę dokonywali dyrektorzy wydziałów. Niezależnie od wykonanej aprobaty, pisma kierowane do podpisu przez Wojewodę przedkładano również do akceptacji właściwego Wicewojewody. W przypadku pism podlegających podpisaniu przez dyrektora wydziału lub jego zastępcę aprobatą należała do podpisującego⁸⁹.

Zaprobowane bruliony, referencji przekazywali do hali maszyn celem wykonania czystopisu. Po przepisaniu oraz sprawdzeniu poprawności czystopisy pism zwracano referentom. Odpowiednio wykonane i sprawdzone czystopisy przekazywano, zgodnie z podziałem zadań ustalonym przez Wojewodę, do podpisu właściwemu pracownikowi lub Wojewodzie⁹⁰. Pisma przedkładane do podpisu dyrektora wydziału bądź jego zastępcy składano wraz z całą dokumentacją w sekretariacie wydziału. Podpisana korespondencja doręczana była przez sekretariat wydziału do Kancelarii Ogólnej w celu dokonania ekspedycji, a kopię pisma oraz pozostałą dokumentację zwracano na właściwe stanowisko pracy⁹¹.

W przypadku pism kierowanych do podpisu Wojewody bądź jego zastępców, zapewne analogicznie jak przy obiegu wewnątrz wydziałów, czystopisy pism wraz z dokumentacją przedkładano w sekretariacie wydziałowym, który poprzez Kancelarię Ogólną przekazywał je do Sekretariatu Wojewody. Pisma zaakceptowane przez Wicewojewodę przedkładano następnie do podpisu Wojewodzie. Po podpisaniu, pisma poprzez Sekretariat Wojewody kierowano do Kancelarii Ogólnej, która dokonywała ekspedycji. Kopię pisma wraz z pozostałą dokumentacją zwracano natomiast na stanowiska pracy.

Podobnie jak w przypadku technicznego aspektu wykonywania czynności kancelaryjnych, instrukcje kancelaryjne wprowadzone do stosowania w latach 1976 i 1987 nie wprowadzały istotnych zmian w obiegu pism w UW. Typowy obieg pism w sprawie przedstawiają następujące wykresy:

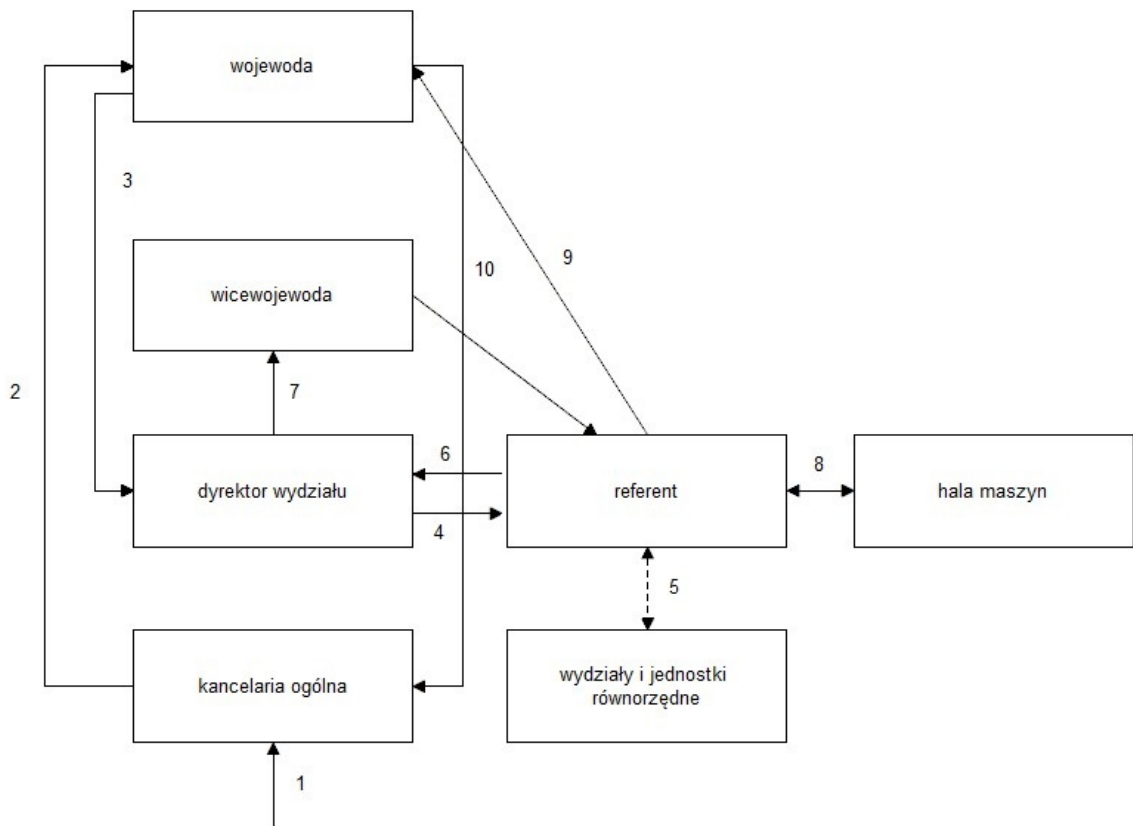
88 Tamże, par. 5. ust. 5.

89 Tamże, par. 20, ust. 2 oraz Zarządzenie nr 28/84 Wojewody Toruńskiego ..., par. 51, ust. 4.

90 Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r.

91 AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 1/86 Dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu z dnia 1 lutego 1986 r., sygn. 9/1, s. 23.

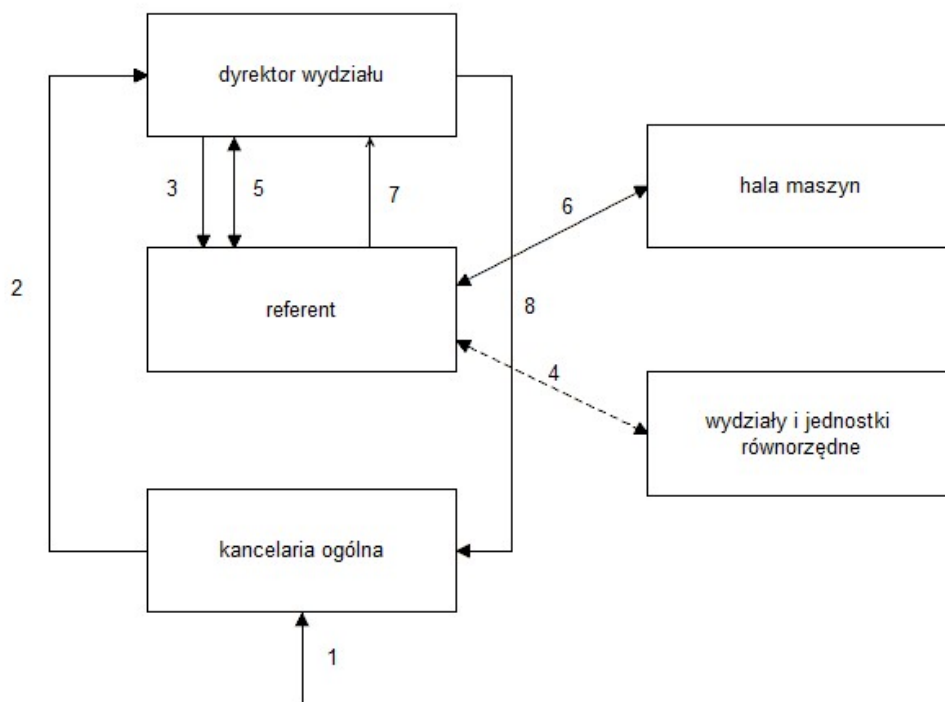
Wykres 16: Schemat obiegu dokumentacji w sprawie podpisywanej przez Wojewodę

1. przyjęcie, rejestracja i podział wpływów,
2. dekretacja wstępna,
3. dekretacja ostateczna,
4. załatwienie sprawy (minuta),
5. uzgodnienia pomiędzy wydziałami załatwiającymi sprawę,
6. aprobata,
7. akceptacja,
8. sporządzenie czystopisu i kolacjonowanie
9. podpis
10. ekspedycja

Źródło: Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974.

Wykres 17: Schemat obiegu pism w sprawie przesyłanej z Kancelarii Ogólnej bezpośrednio do wydziału i podpisywanej przez dyrektora

1. przyjęcie, rejestracja i podział wpływów,
2. dekretacja
3. załatwienie sprawy (minuta),
4. uzgodnienia pomiędzy wydziałami załatwiającymi sprawę,
5. aprobata,
6. sporządzenie czystopisu i kolacjonowanie
7. podpis
8. ekspedycja

Źródło: Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974.

Obieg pism w przypadku tworzenia aktów prawnych Wojewody unormowany został zarządzeniem nr 15/75 z dnia 9 lipca 1975 r.⁹² Przygotowanie projektu zarządzenia nie wymagało polecenia służbowego. Podjęcie czynności następowało niezwłocznie po ogłoszeniu przepisów prawnych lub doręczeniu ich niepublikowanego tekstu, jeżeli było obowiązkowe z mocy prawa. Zarządzenie porządkowe przygotowywano natomiast, gdy

⁹² AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 15/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 9 lipca 1975 r. ..., s. 151-159.

niezbędne było niezwłoczne wprowadzenie w życie nakazów i zakazów w okolicznościach szczególnie niebezpiecznych dla życia lub mienia oraz w razie klęsk żywiołowych. Decyzje przygotowywano w wypadkach rozstrzygnięcia indywidualnych spraw z zakresu administracji państwowej, poleceń służbowych w sprawach wynikających z bieżącego zarządzania, zaleceń koordynacyjnych dla niepodporządkowanych jednostek organizacyjnych oraz gdy wymagały tego przepisy prawa lub gdy było to niezbędne ze względu na rodzaj i charakter załatwianej sprawy. W sprawach dotyczących wewnętrznego działania UW i realizacji zadań przez inne podporządkowane jednostki organizacyjne stosowano formę okólników. Sporządzenie aktu prawnego mogło nastąpić również na polecenie Wojewody⁹³.

Przygotowanie projektu następowało w ramach wydziału, który odpowiadał za sprawy związane z daną problematyką. Wstępny projekt aktu prawnego, należało przekazać do uzgodnienia:

1. Dyrektorowi Biura Organizacyjno-Prawnego i Kadr – jeżeli treści aktu dotyczyła funkcjonowania urzędów terenowych organów administracji państwowej bądź stosunku pracy osób zatrudnionych w urzędach,
2. Przewodniczącemu Wojewódzkiej Komisji Planowania – jeżeli treść aktu dotyczyła planów gospodarczych lub koordynacji gospodarczej,
3. Dyrektorowi Wydziału Finansowego – jeżeli treść aktu dotyczyła budżetu lub miała spowodować określone skutki finansowe,
4. Dyrektorom wydziałów, których zadania akt określa.

Projekt uzgodniony z dyrektorami odpowiednich wydziałów konsultowany był następnie z zespołem radców prawnych działającym w Biurze Organizacyjno-Prawnym i Kadr⁹⁴.

W sytuacjach, gdy przepisy prawa uzależniały wydanie aktu od wcześniejszego uzgodnienia go z innymi organami państwowymi, komisjami rady lub określonymi instytucjami, projekt przedstawiano tym organizacjom w celu zajęcia przez nie stanowiska. Uzgodnienie aktu stwierdzano podpisem złożonym na pierwszym egzemplarzu maszynopisu. Odmowę podpisu należało natomiast uzasadnić w opinii załączonej do projektu⁹⁵.

W przypadku aktów o charakterze tajnym, jednostka, do której zwrócono się

93 AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 14/80 Wojewody Toruńskiego z dnia 28 maja 1980 r. ..., par. 1-6.

94 Tamże, Zarządzenie nr 15/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 9 lipca 1975 r. ..., par. 22, ust. 1.

95 Tamże, par. 23.

o uzgodnienie projektu nie mogła uchylić się od wyrażenia swojego stanowiska. Uzgodnienie stwierdzano podpisem dyrektora jednostki złożonym na ostatniej stronie projektu. Odmowę podpisu należało uzasadnić w opinii w terminie 3 dni od daty otrzymania projektu. Projekt po przeprowadzeniu uzgodnienia z zainteresowanymi wydziałami i jednostkami podlegał zaopiniowaniu pod względem prawnym i redakcyjnym przez radcę prawnego UW⁹⁶.

Uzgodniony, ze wszystkimi zainteresowanymi komórkami i instytucjami projekt aktu prawnego, Dyrektor Wydziału przedstawiał następnie w trzech egzemplarzach Wojewodzie lub jego zastępcom, zgodnie z zakresem aprobaty określonym w statucie UW⁹⁷. Projekt aktu tajnego, po zaopiniowaniu przez radcę prawnego, przedkładano Wojewodzie w jednym egzemplarzu wraz z uzasadnieniem⁹⁸.

Zgodnie z postanowieniami statutu UW w Toruniu wydanego 1 lutego 1977 r., projekt aktu normatywnego przedkładany był Wojewodzie przez Wicewojewodę nadzorującego wydział przygotowujący projekt, bądź dyrektora wydziału podlegającego bezpośrednio szefowi urzędu. Projekt obowiązkowo musiał być zaopiniowany przez Dyrektora Biura Organizacyjno-Prawnego i Kadr⁹⁹.

Podpisany akt normatywny przekazywany był następnie do Biura Organizacyjno-Prawnego i Kadr gdzie nadawano mu kolejny numer oraz zatrzymywano dwa egzemplarze: pierwszy do zbioru aktów normatywnych, drugi dla Prezesa RM. W Biurze dokonywano także ewidencji aktu w odpowiednim rejestrze (decyzje wydawane przez Wojewodę wydawane i ewidencjonowane były we właściwych wydziałach). Trzeci egzemplarz zwracano natomiast wnioskodawcy aktu¹⁰⁰.

Dyrektor wydziału wnioskującego o wydanie aktu, w ciągu trzech dni od jego otrzymania zobowiązany był dopilnować jego powielenia w odpowiedniej liczbie egzemplarzy oraz ekspedycję. W tym celu akt przekazywano do Kancelarii Ogólnej, która wysyłała jego egzemplarze do:

1. Właściwego ministra,
2. Biura WRN,

96 Tamże, Zarządzenie nr 14/80 Wojewody Toruńskiego z dnia 28 maja 1980 r. ..., par. 17, ust. 2.

97 Tamże, Zarządzenie nr 15/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 9 lipca 1975 r. ..., par. 24.

98 Tamże, Zarządzenie nr 14/80 Wojewody Toruńskiego z dnia 28 maja 1980 r. ..., par. 19.

99 Zarządzenie nr 2/77 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 lutego 1977 roku w sprawie statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu ..., par. 46., ust. 1.

100AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 15/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 9 lipca 1975 r. ..., par. 26.

3. Toap i dyrektorów jednostek organizacyjnych, których obowiązki dany akt określał,
4. Redakcji Dziennika Urzędowego WRN (jeżeli obowiązek publikacji wynika z przepisów prawa lub gdy jego ogłoszenie jest wskazane ze względu na utrwalenie treści aktu o istotnym znaczeniu)¹⁰¹.

Od 1977 r. za spowodowanie ekspedycji kopii aktów normatywnych Wojewody odpowiadało Biuro Organizacyjno-Prawne i Kadr. Egzemplarze aktów normatywnych wysyłano do:

1. Ministerstwa Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska,
2. Ministerstwa resortowego,
3. Wicewojewody nadzorującego dany wydział,
4. Wydziału, który sporządził projekt zarządzenia,
5. Radców prawnych UW,
6. Redakcji Dziennika Urzędowego WRN¹⁰².

Opisany wyżej sposób postępowania miał również zastosowanie przy tworzeniu projektów uchwał WRN chyba, że Rada lub jej Prezydium określiły dodatkowe wymogi w tym względzie¹⁰³. Projekty aktów WRN podlegały zaopiniowaniu przez właściwą Komisję Stałą WRN¹⁰⁴. Gotowy projekt, zaakceptowany przez Wojewodę, kierowany były na sesję WRN przez Prezydium WRN, które podejmowało decyzje w tym względzie na swoim posiedzeniu. Prezydium WRN mogło odmówić skierowania akt na sesję Rady Narodowej¹⁰⁵. WRN należało również przedstawić do zatwierdzenia zarządzenia porządkowe wydane przez Wojewodę. Zgodnie z przepisami prawa, musiało to nastąpić na najbliższej sesji WRN po wydaniu zarządzenia porządkowego¹⁰⁶.

Tryb postępowania przy opracowaniu projektów aktów prawnych Wojewody oraz uchwał WRN nie zawierających przepisów prawa miejscowego ustalony został na nowo w regulaminie organizacyjnym UW z 16 czerwca 1984 r. Zgodnie z tym aktem wydziałem wiodącym przy uzgadnianiu aktów prawnych był Wydział Prawny. Projekty aktów prawnych opracowanie przez właściwe wydziały merytoryczne, kierowane były następnie

101 Tamże, par. 27.

102 Zarządzenie nr 2/77 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 lutego 1977 roku w sprawie statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu ..., par. 52.

103 AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 15/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 9 lipca 1975 r. ..., par. 28.

104 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Regulamin Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, 1975 r., par. 17, ust. 3, sygn. 31, s. 73.

105 Tamże, Regulamin Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, 1984 r., par. 27, sygn. 370.

106 Tamże, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 15/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 9 lipca 1975 r. ..., par. 4.

do Wydziału Prawnego, który dokonywał ich rejestracji, kierował projekty do właściwych pod względem merytorycznym wydziałów w celu zaopiniowania. Po uzyskaniu niezbędnych opinii, do zadań Wydziału Prawnego należało przygotowywanie opinii zbiorczej dotyczącej uzgodnionego aktu prawnego. Gdy występowały rozbieżności w opiniach poszczególnych wydziałów, w celu merytorycznego uzgodnienia opiniowanego projektu prawnego Wydział Prawny organizował narady, w których brali udział przedstawiciele zainteresowanych jednostek. Po przeprowadzonej naradzie, poszczególne wydziały przygotowywały opinie, które zobowiązane były przekazać w terminach wyznaczonych przez Wydział Prawny¹⁰⁷.

Sposób postępowania opisany powyżej stosowano także w przypadku tworzenia projektów aktów prawnych Wojewody służących realizacji zadań dyrektorów wydziałów jako organów administracji o właściwości szczególnej. W tym trybie obowiązek dokonania uzgodnień spoczywał na wydziale opracowującym projekt. Uzgodniony projekt przedkładał następnie Wicewojewodzie do wstępnej akceptacji. Po zaakceptowaniu, projekt wraz z dowodami potwierdzającymi merytoryczne uzgodnienie projektu przekazywano do Wydziału Prawnego, gdzie w porozumieniu z wydziałem opracowującym projekt, nadawano mu ostateczną treść merytoryczną i formę. W celu usprawnienia drogi prawodawczej lub gdy zaistniały istotne różnice w zebranych opiniach, wydział opracowujący projekt mógł zorganizować naradę, podczas której miało nastąpić uzgodnienie projektu aktu przez przedstawicieli zainteresowanych wydziałów, jednostek organizacyjnych oraz Wydziału Prawnego. Narada odbywała się pod przewodnictwem właściwego Wicewojewody¹⁰⁸.

Ostatecznie uzgodnione projekty aktów prawnych Wydział Prawny przedkładał do podpisu Wojewodzie. Po ich podpisaniu akty rejestrowano w odpowiednim rejestrze i składano w zbiorze aktów prawnych Wojewody i uchwał WRN. Wydział Prawny odpowiadał następnie za doprowadzenie do ekspedycji kopii aktów prawnych do: Ministerstwa Administracji i Gospodarki Przestrzennej, właściwego merytorycznie ministerstwa lub urzędu centralnego oraz Delegatury NIK w Bydgoszczy. Wydział Prawny zajmował się także publikacją, wymagających tego aktów, w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym.

W tym samym trybie opracowywano projekty uchwał WRN, przy czym przed

¹⁰⁷Zarządzenie nr 28/84 Wojewody Toruńskiego z dnia 16 czerwca 1984 r. ..., rozdz. VII.

¹⁰⁸Tamże.

przekazaniem ich do Biura WRN wymagały one akceptacji Wojewody oraz zasięgnięcia opinii właściwej komisji WRN. Po uchwaleniu uchwały przez WRN, Biuro WRN przekazywało jej tekst Dyrektorowi Wydziału Organizacyjnego, który przygotowywał projekt decyzji dot. wykonania aktu, który przedkładany był do podpisu Wojewodzie¹⁰⁹.

Sposób obiegu akt w przypadku tworzenia projektów aktów prawnych wojewody, ustalony w 1984 r. nie obowiązywał długo. Już w 1988 r. na mocy nowego regulaminu organizacyjnego UW w Toruniu przywrócono, z niewielkimi tylko zmianami, zasady obowiązujące od 1975 r. Zmiany te polegały w głównej mierze na przejęciu zadań z zakresu opiniowania pod względem prawnym i redakcyjnym jak również rejestracji, przechowywania i ekspedycji przez Biuro Obsługi Prawnej. Ponadto utrzymano zasadę wstępnej aprobaty Wicewojewody, po której wnioskodawca przedkładał projekt do podpisu Wojewodzie¹¹⁰.

Nieco inny tryb postępowania ustalono w 1989 r. przy wydawaniu aktów prawnych Wojewody nie będących aktami prawa miejscowego. W tym przypadku sporządzenie aktu następowało na polecenie Wojewody lub Wicewojewody bądź z własnej inicjatywy wnioskodawców. Opracowujący projekt aktu przygotowywał go pod względem merytorycznym i formalnoprawnym, po czy dokonywał jego uzgodnienia z dyrektorami wydziałów UW i kierownikami innych jednostek organizacyjnych mających bezpośredni wpływ na jego realizację. Po przeprowadzonym uzgodnieniu projekt aktu przekazywano do Dyrektora Urzędu. Dyrektor Urzędu przedkładał natomiast projekt do podpisania Wojewodzie. Podpisany akt przekazywano do Biura Obsługi Prawnej, gdzie dokonywano jego numeracji, rejestracji oraz prowadzono zbiór aktów. Zarządzenie nie regulowało natomiast spraw związanych z ekspedycją aktów. Można jednak przypuszczać, że podobnie jak w przypadku innych aktów prawnych wydawanych przez Wojewodę. Po zarejestrowaniu, akt przekazywano do jednostki inicjującej, która odpowiadała za jego ekspedycję za pośrednictwem Kancelarii Ogólnej¹¹¹.

Przy postępowaniu z aktami o charakterze tajnym po ich podpisaniu, egzemplarz aktu wraz z dokumentacją związaną z jego wydaniem przekazywano do Kancelarii Tajnej, która stanowiła jednostkę ewidencjonującą. Po zarejestrowaniu w Kancelarii Tajnej, akt

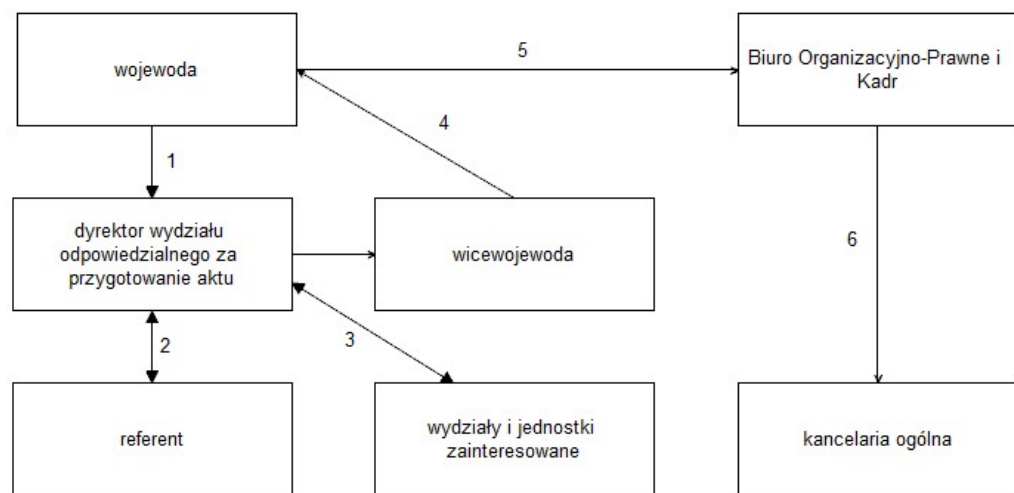
109Tamże.

110AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 32/88 Wojewody Toruńskiego z dnia 14 września 1988 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Wewnętrznego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, rozdz. VI.

111AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 16/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 7 marca 1989 r. w sprawie zasad wydawania aktów prawnych Wojewody ..., par. 2.

przekazywano jednostce wnioskującej o jego wydanie. Zobowiązana była ona go powielić w niezbędnej liczbie egzemplarzy i przekazać je do Kancelarii Tajnej w celu rozesłania jednostkom organizacyjnym, na które nałożono obowiązek realizacji zadań, a także innym jednostkom zainteresowanym oraz podjąć wszelkie niezbędne czynności mające na celu zabezpieczenie pełnej realizacji aktu¹¹². Obieg pism przy sporządzaniu aktów prawnych Wojewody przedstawia poniższy wykres:

Wykres 18: Schemat obiegu pism przy przygotowywaniu aktu normatywnego Wojewody zgodnie z instrukcją z 1977 r.

1. polecenie sporządzenia aktu,
2. sporządzenie projektu aktu,
3. uzgodnienia pomiędzy wydziałami i jednostkami zainteresowanymi,
4. podpis,
5. nadanie numeru, rejestracja, powielenie,
6. ekspedycja

Źródło: Zarządzenie nr 2/77 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 lutego 1977 roku w sprawie statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu i uregulowania niektórych spraw związanych z funkcjonowaniem Urzędu Wojewódzkiego, Dz.U. WRN 1977 nr 2 poz. 12.

Jak wspomniano przedstawione powyżej zasady tworzenia aktów prawnych do 1985 r. dotyczyły także tworzenia projektów uchwał WRN. Ustawa z 1983 r. o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego nałożyła jednak na rady narodowe obowiązek unormowania trybu i zasad tworzenia prawa miejscowego¹¹³. WRN uczyniła to uchwałą

¹¹²Zarządzenie nr 14/80 Wojewody Toruńskiego z dnia 28 maja 1980 r. ..., par. 24.

¹¹³Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie ..., art. 68 ust. 3.

nr VIII/52/85 z dnia 28.10.1985 r.¹¹⁴

Zgodnie ze wspomnianym aktem z inicjatywą uchwalenia aktu prawa miejscowego przez WRN mogły wystąpić:

1. Prezydium WRN,
2. Komisja Stała WRN (stosownie do swojej właściwości),
3. Grupa co najmniej pięciu radnych WRN,
4. Wojewoda Toruński.

Z inicjatywą wydania akty prawnego przez Wojewodę Toruńskiego wystąpić mogli oprócz podmiotów wymienionych powyżej także:

1. wicewojewodowie,
2. dyrektorzy wydziałów UW w Toruniu (zgodnie ze swoją właściwością),
3. Prezydium rad narodowych stopnia podstawowego,
4. Toap stopnia podstawowego o właściwości ogólnej,
5. RW PRON,
6. Jednostki organizacyjne podporządkowane WRN,
7. Organizacje polityczne, związkowe, młodzieżowe, społeczno-zawodowe, spółdzielcze i samorządowe, mogły wystąpić z inicjatywą prawodawczą za pośrednictwem ww. podmiotów¹¹⁵.

Za opracowanie projektu aktu prawa miejscowego kierowanego do uchwalenia przez WRN lub wydania przez Wojewodę, odpowiadał dyrektor wydziału UW, z którego właściwością rzeczową związane były sprawy, będące przedmiotem regulacji. Przygotowanie projektu aktu, mogło zostać również powierzone właściwej komisji WRN lub zespołowi specjalistów, powołanemu przez Prezydium WRN lub Wojewodę¹¹⁶.

Dyrektor właściwego rzeczowo wydziału UW, po otrzymaniu polecenia jego przygotowania lub z własnej inicjatywy, opracowywał projekt aktu prawnego. Po opracowaniu w wydziale, projekt przekazywany był radcom prawnym pracującym w Wydziale Prawnym, którzy go wstępnie opiniowali pod względem prawnym i redakcyjnym. Następnie projekt kierowany był przez dyrektora wydziału przygotowującego do uzgodnienia z dyrektorami wydziałów UW, bądź innymi organami administracji państwowej lub jednostkami organizacyjnymi z działalnością których

114AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała nr VIII/52/85 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 28 października 1985 roku ..., sygn. 74, s. 259-279.

115Tamże, par. 7.

116Tamże, par. 9, ust. 1 i 3.

związana była projektowana regulacja¹¹⁷.

Po dokonaniu uzgodnień projekt aktu przedstawiano za pośrednictwem Biura WRN do zaopiniowania przez komisje stałe WRN. Każdy projekt aktu prawa miejscowego podlegał zaopiniowaniu przez właściwą stałą komisję WRN oraz Komisję Prawa i Porządku Publicznego WRN. W przypadku gdy projektowany akt oceniano jako dotyczący spraw o podstawowym znaczeniu dla mieszkańców województwa, decyzją Prezydium WRN (w zakresie projektów uchwał WRN) lub Wojewody (w zakresie zarządzeń), projekt mógł zostać poddany konsultacji społecznej¹¹⁸.

Po zaopiniowaniu projektu aktu prawnego przez komisje stałe WRN oraz ew. przeprowadzeniu konsultacji społecznej, projekt za pośrednictwem wydziału odpowiedzialnego za jego przygotowanie, ponownie przekazywano do zaopiniowania pod względem prawnym i redakcyjnym radcom prawnym pracującym w Wydziale Prawnym UW¹¹⁹.

Ostateczny projekt aktu prawa miejscowego, podlegający uchwaleniu przez WRN, Wojewoda przekazywał poprzez Biuro WRN na posiedzenie Prezydium WRN. Prezydium WRN na posiedzeniu zapoznawało się z projektem aktu prawnego oraz podejmowało decyzję o skierowaniu go na właściwą sesję WRN¹²⁰. Uchwały WRN, niezwłocznie po ich uchwaleniu, Biuro WRN przesyłało RP oraz Wydziałowi Prawnemu UW. Wydział Prawny dokonywał następnie jego ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Toruńskiego¹²¹.

W przypadku aktów wojewody, ostateczny projekt aktu prawa miejscowego przedstawiany był przez dyrektora wydziału odpowiedzialnego za opracowanie właściwemu Wicewojewodzie, w celu wyrażenia przez niego stanowiska. Zaopiniowany projekt przedstawiany był następnie do podpisu Wojewodzie¹²².

Podpisany akt, dyrektor wydziału odpowiedzialnego za przygotowanie projektu, przesyłał Wydziałowi Prawnemu w celu ogłoszenia go w Dzienniku Urzędowym Województwa Toruńskiego i przesłania do właściwych organów. Zarządzenia porządkowe Wojewody niezwłocznie po ich podpisaniu dyrektor wydziału opracowującego, przesyłał:

117Tamże, par. 15, ust. 1 i 2.

118Tamże, par. 15 ust. 3 oraz par. 16.

119Tamże, par. 23.

120Tamże, par. 24.

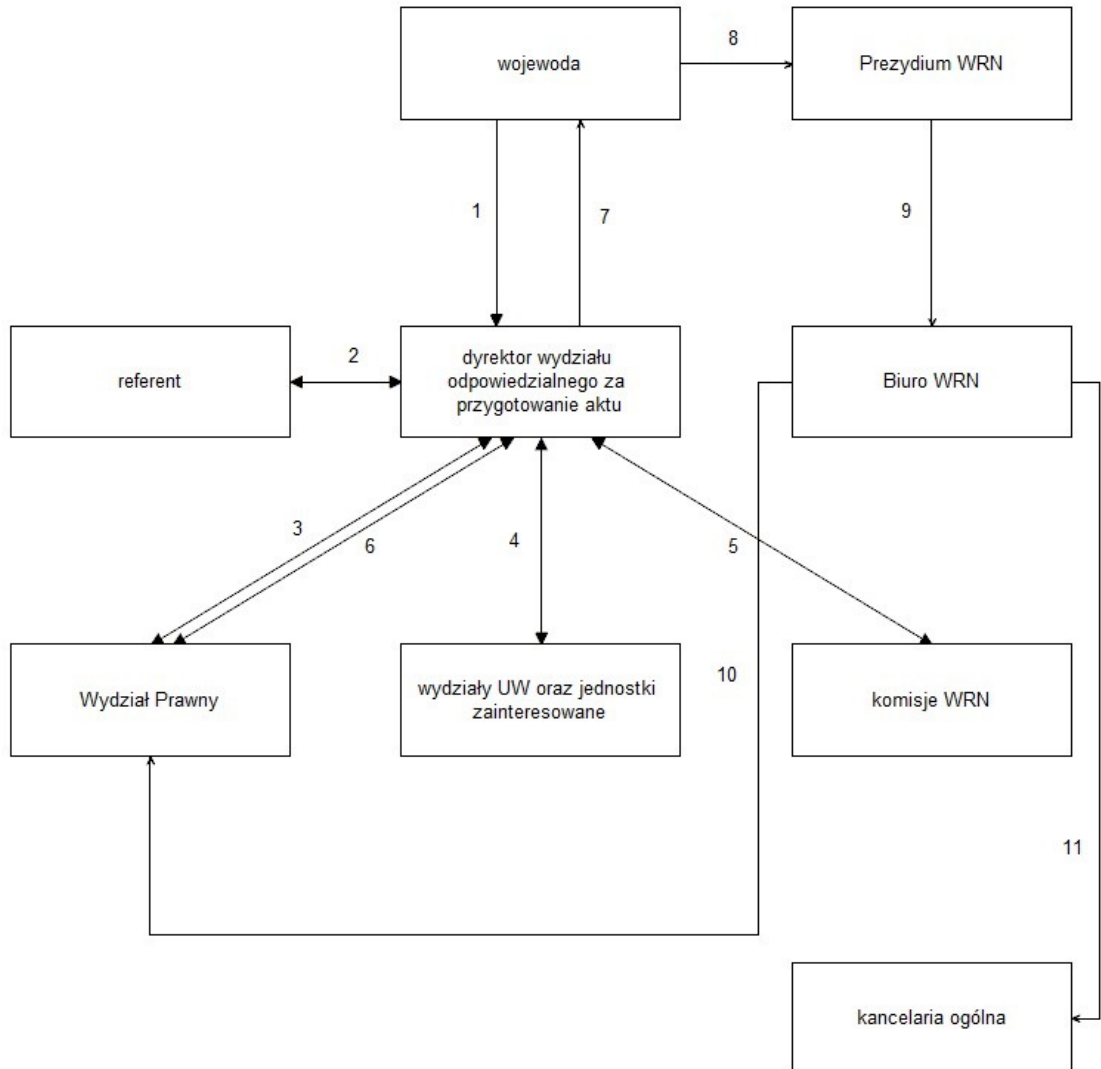
121Tamże, par. 26.

122Tamże, par. 27.

1. Prezydium WRN, wraz z wnioskiem Wojewody o przedstawienie WRN do zatwierdzenia na najbliższą sesję. Do wniosku należało załączyć projekt uchwały w sprawie zatwierdzenia zarządzenia,
2. Wydziałowi Prawnemu UW, w celu podania do wiadomości w Dzienniku Urzędowym Województwa Toruńskiego¹²³. Obieg dokumentacji w czasie przygotowania aktów prawa miejscowego przedstawiają poniższe wykresy:

¹²³Tamże, par. 29.

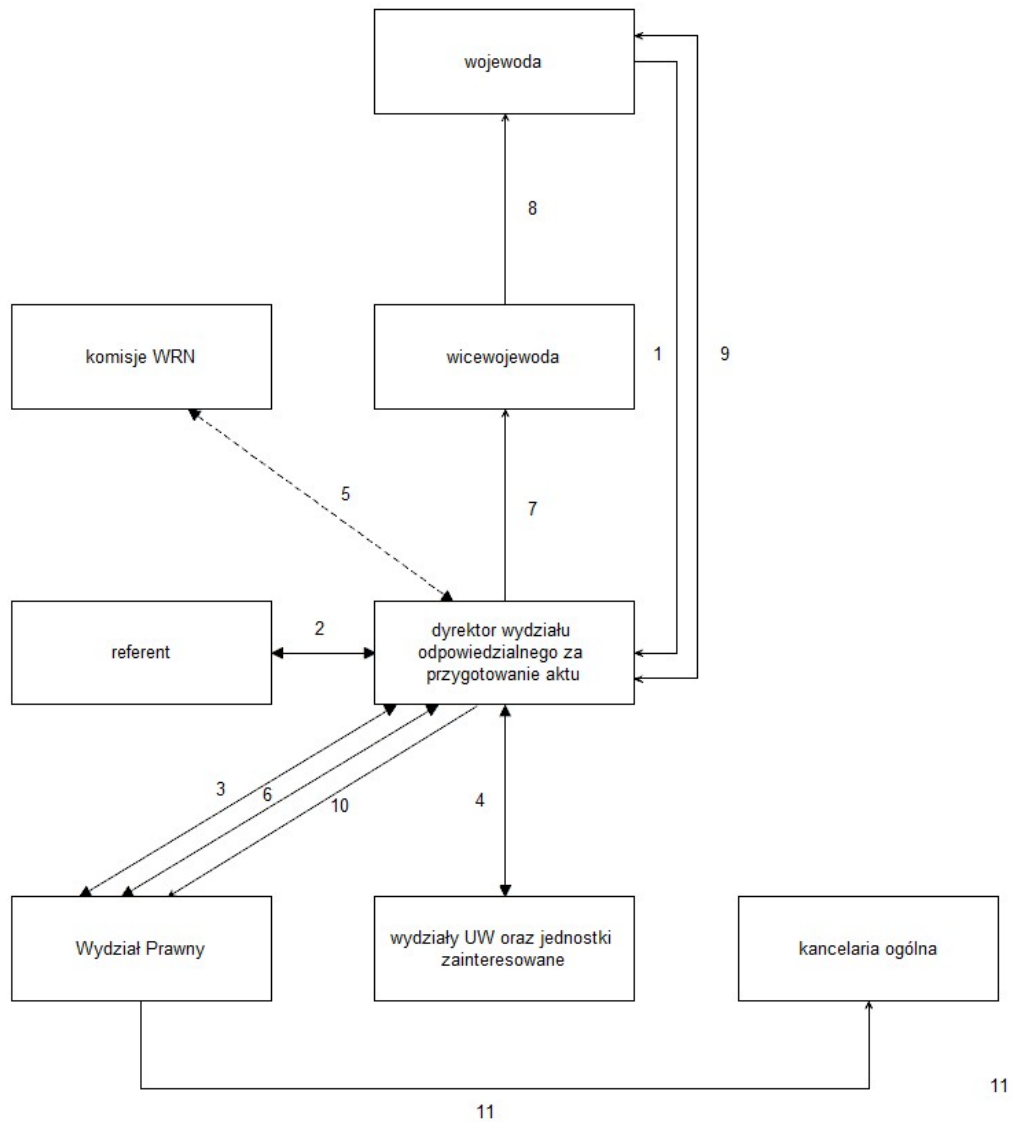
Wykres 19: Schemat obiegu pism podczas procesu związanego z wydaniem aktu prawa miejscowego przez WRN (zgodnie z instrukcją z 1985 r.)

1. polecenie sporządzenia aktu,
2. sporządzenie projektu aktu,
3. wstępne zaopiniowanie pod względem prawnym i redakcyjnym,
4. uzgodnienia z wydziałami UW,
5. opiniowanie przez właściwe komisje WRN,
6. ostateczne zaopiniowanie pod względem prawnym i redakcyjnym,
7. akceptacja wojewody,
8. zaopiniowanie przez Prezydium WRN, skierowanie na sesję WRN,
9. uchwalenie przez WRN, nadanie numeru,
10. publikacja w dzienniku urzędowym,
11. ekspedycja

Źródło: AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała nr VIII/52/85 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 28 października 1985 roku w sprawie: trybu i zasad tworzenia prawa miejscowego, sygn. 74.

Wykres 20: Schemat obiegu pism w związku z przygotowaniem aktu normatywnego Wojewody Toruńskiego na podstawie instrukcji z 1985 r.

1. polecenie sporządzenia aktu,
2. sporządzenie projektu aktu,
3. wstępne zaopiniowanie pod względem prawnym i redakcyjnym,
4. uzgodnienia z wydziałami UW,
5. opiniowanie przez właściwe komisje WRN,
6. ostateczne zaopiniowanie pod względem prawnym i redakcyjnym,
7. zaopiniowanie,
8. podpis,
9. przekazanie do dalszego procedowania,
10. publikacja w dzienniku urzędowym,
11. ekspedycja

Źródło: AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Uchwała nr VIII/52/85 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 28 października 1985 roku w sprawie: trybu i zasad tworzenia prawa miejscowego, sygn. 74.

4.3 Tworzenie się registratury oraz przekazywanie akt do Archiwum Państwowego w Toruniu

Zgodnie z instrukcją kancelaryjną z 1974 r. akta spraw załatwianych oraz zakończonych w okresie przed ich przekazaniem do Archiwum Zakładowego, przechowywane były w wydziałach¹²⁴. Referencji zobowiązani byli do przechowywania akt w następujących teczkach i zbiorach: „sprawy do załatwienia”, „terminarz” oraz „sprawy ostatecznie załatwione”. Nie dopuszczano możliwości przechowywania akt osobno w szafach lub biurkach pracowników. Do teczki „sprawy do załatwienia” referent odkładał pisma zapoczątkowujące sprawy oraz pisma w sprawach już wszczętych, ale wymagających dalszego załatwienia. W „terminarzu” przechowywano karty zastępcze pism, na które oczekiwano odpowiedzi w określonym terminie. Referent zobowiązany był codziennie przeglądać bieżącą dekadę terminarza, w celu ponaglenia adresata do nadesłania odpowiedzi lub podjęcia czynności w sprawach odłożonych do wznowienia lub dalszego kontynuowania. W celu dopilnowania załatwienia sprawy, zalecano aby referenci odnotowywali ołówkiem w rubryce uwagi spisu spraw, pod odpowiednim numerem termin załatwienia sprawy. W teczkach „sprawy ostatecznie załatwione”, założonych zgodnie z wykazem akt, przechowywano akta spraw ostatecznie załatwionych, które układano w kolejności numerów spisu spraw¹²⁵.

Sekretariaty wydziałów prowadziły tecki pomocnicze: „materiały na sesję rady narodowej”, „materiały na posiedzenia prezydium”, „materiały na posiedzenia komisji”, „materiały na narady i szkolenia”, „plany pracy”, „do podpisu”¹²⁶.

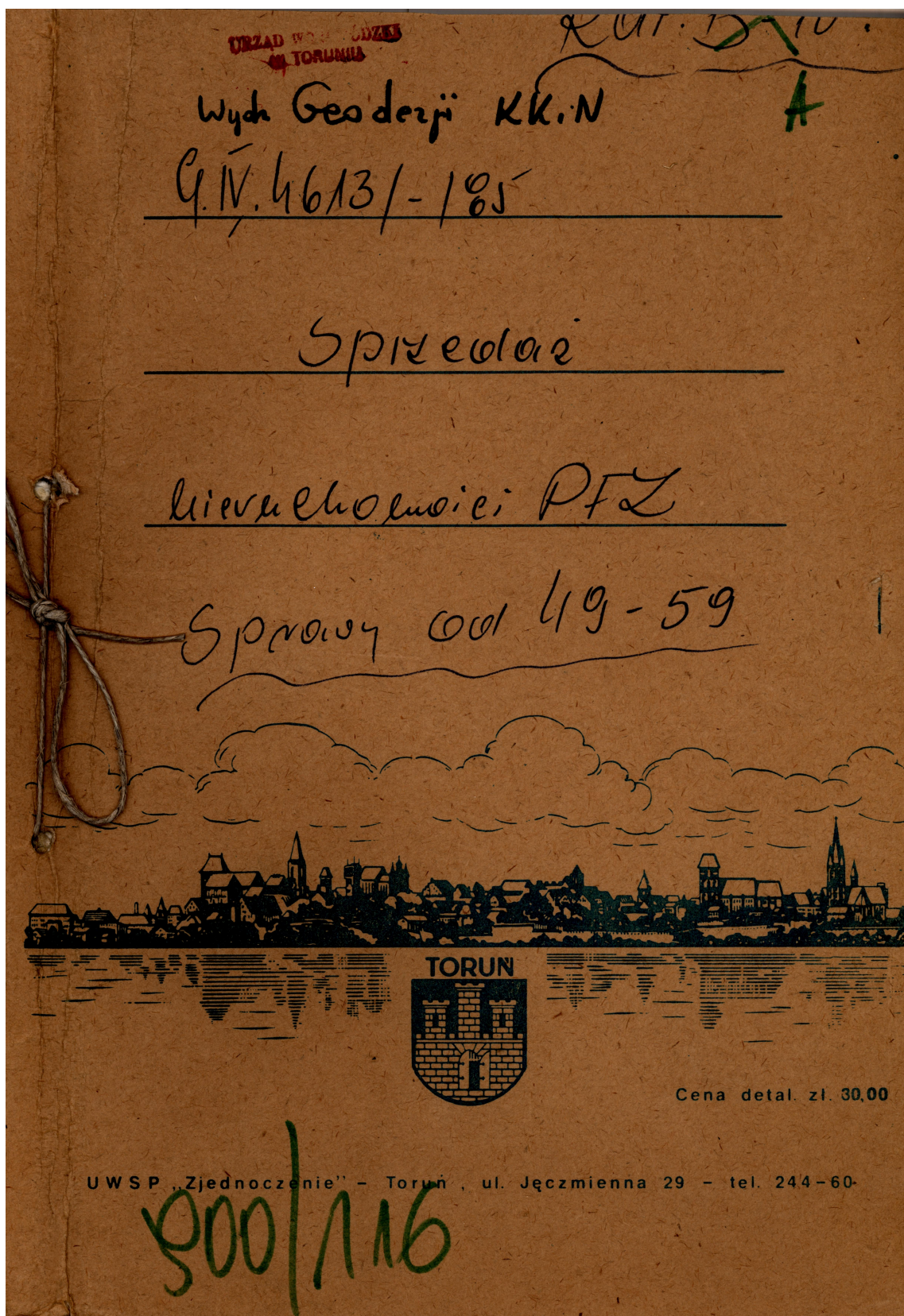
Teczki spraw ostatecznie załatwionych posiadały ustalony formularz. Na zewnętrznej stronie, u góry na środku widnieć powinien napis „Urząd Wojewódzki, Wydział”. W prawym górnym rogu umieszczano kategorię archiwalną zgodną z obowiązującym wykazem akt, natomiast w lewym symbol teczki składający się z oznaczenia komórki organizacyjnej oraz symbolu klasyfikacyjnego wg wykazu akt. Na środku teczki umieszczano jej tytuł, tzn. hasło klasyfikacyjne z wykazu akt oraz ew. bliższe określenie zawartości teczki. Pod tytułem, umieszczano numer tomu teczki oraz jej daty skrajne¹²⁷.

124Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 29, ust. 2.

125Tamże, par. 31-33.

126Tamże, par. 34.

127Tamże, par. 35.

Ilustracja 20: Okładka teczki spraw ostatecznie załatwionych, 1985 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/120

Dla ułatwienia ustalenia miejsca, w którym znajdują się akta sprawy załatwianej odręcznie oraz akta wypożyczone innym komórkom organizacyjnym zakładano kartę zastępczą przechowywaną w terminarzu. Karta zastępcza zawierała znak sprawy, jej przedmiot oraz adres jednostki, do której akta przesłano lub wypożyczono, a także termin zwrotu akt¹²⁸.

Sprawy ostatecznie załatwione, po upływie dwóch lat, należało całymi rocznikami przekazać do Archiwum Zakładowego¹²⁹. Termin przekazania akt ustalał pracownik odpowiedzialny za prowadzenie Archiwum Zakładowego w porozumieniu z dyrektorami wydziałów¹³⁰. Instrukcja kancelaryjna z 1975 r. nakładała na kierownika Archiwum Zakładowego, obowiązek ustalania terminów ze wszystkimi pracownikami wydziału, w celu przekazania akt przez całą komórkę organizacyjną¹³¹. Termin przechowywania akt w wydziałach, na podstawie instrukcji kancelaryjnej z 1987 r. został skrócony do 1 roku. Przekazanie akt następowało w terminie uzgodnionym z dyrektorem wydziału¹³².

Również w przypadku dokumentacji zawierającej informacje stanowiące tajemnicę państwową, dokumenty spraw załatwionych kompletowano według rodzajów zagadnień oraz podszywano do teczek. Dokumenty dotyczące jednej sprawy, niezależnie od klauzuli tajności zszywano razem zgodnie z jednolitym rzeczowym wykazem akt. Teczkę kwalifikowano natomiast według dokumentu o najwyższej klauzuli tajności. Na okładce teczki wpisywano:

- nazwę jednostki organizacyjnej,
- stopień tajności,
- numer i tytuł teczki,
- daty skrajne,
- kategorię archiwalną akt.

Teczki, zawierające dokumentację zawierającą tajemnice państwowe, za rok ubiegły powinny być zakończone do dnia 31 marca. W tym celu należało je zszyć oraz sfoliować. Wpisana ilość kart, musiała zostać potwierdzona podpisem Kierownika Kancelarii Tajnej i odciskiem pieczęci „do pakietów”. Akta spraw zakończonych

128Tamże.

129Tamże, par. 37, ust. 2.

130Tamże, par. 37 ust. 3.

131Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1975 r., par. 37, ust. 3.

132Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 34, ust. 2.

przechowywane były w Kancelarii Tajnej. Po okresie dwóch lat powinny natomiast zostać przekazane do Archiwum Zakładowego Dokumentów Tajnych¹³³. W zachowanych materiałach archiwalnych i aktach Wojewody brak informacji o utworzeniu takiej komórki organizacyjnej w UW. Przechowywanie akt w Kancelarii Tajnej potwierdza protokół z przeprowadzonej inwentaryzacji, w którym stwierdzono że posiada ona teczki z lat 1975-1987¹³⁴. W związku z tym, dokumentacja tajna pozostawała w Kancelarii Tajnej do momentu jej wybrakowania lub przekazania do AP w Toruniu bądź archiwum wojskowego (dokumenty zawierające informacje o charakterze obronnym). Wykazy i spisy zdawczo-odbiorcze oraz protokoły zniszczenia dokumentów, rejestrowano w dzienniku korespondencyjnym i grupowano w jednej teczce, przechowywanej w Kancelarii Tajnej¹³⁵. Dzienniki ewidencyjne prowadzone przez Kancelarię Tajną podlegały brakowaniu po upływie dwóch lat od zaprzestania ich wykorzystywania¹³⁶.

Sposób funkcjonowania Archiwum Zakładowego UW w Toruniu regulowała „Instrukcja w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych w urzędach terenowych organów administracji państwowej”, wydana w listopadzie 1976 r. jako załącznik do zarządzenia nr 50/76 Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 29 listopada 1976 r. w sprawie ustalenia instrukcji o organizacji i zakresie działania archiwów zakładowych w urzędach terenowych organów administracji państwowej¹³⁷.

Archiwum Zakładowe stanowiło komórkę organizacyjną Wydziału Budżetowo-Gospodarczego. Zgodnie z zapisami instrukcji Archiwum Zakładowe przechowywało materiały archiwalne oraz dokumentację niearchiwalną kat. B i BE zgodnie z postanowieniami jednolitego rzeczowego wykazu akt. W okresie objętym niniejszą pracą w UW w Toruniu obowiązywał wykaz akt wydany w grudniu 1975 r., który do stosowania wcielony został od 1 stycznia 1976 r.¹³⁸.

133AP w Toruniu, UW w Toruniu, Załącznik do zarządzenia nr 70/76 Wojewody Toruńskiego z dnia 1.12.1976 r., Instrukcja o zasadach i sposobie postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową w urzędach terenowych organów administracji państwowej wszystkich stopni i instytucjach podporządkowanych radom narodowym, sygn. 5/45, s. 611-689, par. 44-45.

134Tamże, Protokół z przeprowadzonej inwentaryzacji dokumentów tajnych, tajnych „S” oraz „tajnych specjalnego znaczenia” w Kancelarii Tajnej Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, sygn. 4/43, k. 324-325.

135Tamże, Instrukcja o zasadach i sposobie postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową, par. 46.

136Tamże, par. 30.

137Instrukcja w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych w urzędach terenowych organów administracji państwowej, 1976 r., niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.

138Zarządzenie nr 36 Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia

Archiwum Zakładowe przechowywało również dokumentację wytworzoną przez WRN w Toruniu. Należy jednak zauważyć, że zgodnie z protokołem wizytacji Archiwum Zakładowego UW przeprowadzonej 15 listopada 1984 r., WRN w dalszym ciągu nie miało zorganizowanego archiwum¹³⁹. W Biurze WRN obowiązywały w omawianym okresie, trzy wykazy akt. Pierwszy z nich opracowany został przez Kancelarię RP w 1974 r.¹⁴⁰ Wykaz ten obowiązywał bardzo krótko, ponieważ już w 1975 r. zastąpiony został nowym, wprowadzonym do stosowania 15 sierpnia tegoż roku¹⁴¹. Na jego podstawie Dyrektor Biura WRN opracował wykaz akt obowiązujący w Biurze WRN w Toruniu¹⁴². Ostatni z obowiązujących wykazów wydany został przez Kancelarię Rady państwa w 1986 r.¹⁴³

Do zakresu działania archiwum zakładowego należało:

- przyjmowanie dokumentacji od poszczególnych wydziałów urzędu terenowego organu administracji państwowej,
- opracowanie przyjętych materiałów, prowadzenie ich ewidencji oraz przechowywanie i zabezpieczanie dokumentacji,
- udostępnianie zgromadzonej dokumentacji,
- przekazywanie materiałów archiwalnych do archiwum państwowego,
- inicjowanie brakowania dokumentacji niearchiwalnej, udział w komisyjnym brakowaniu oraz przekazywanie dokumentacji na makulaturę,
- opracowywanie obowiązujących w urzędzie sprawozdań¹⁴⁴.

Akta przekazywane do Archiwum Zakładowego musiały być uporządkowane przez referentów, którzy zdawali akta spisane na spisach zdawczo-odbiorczych, osobno dla kat. A i kat. B, w kolejności według jednolitego rzeczowego wykazu akt. Przez uporządkowanie akt rozumiano takie ich ułożenie aby następowały w kolejności

12 grudnia 1975 r. w sprawie ustalenia jednolitego rzeczowego wykazu akt dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.

139AP w Toruniu, Dokumentacja Oddziału Nadzoru, UW w Toruniu, tom 1, nr 846.

140Pismo Szefa Kancelarii Rady Państwa do Dyrektorów Biur Wojewódzkich i Miejskich miast wyłączonych z województw Rad Narodowych z dnia 6 lutego 1974 r., niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.

141Wzorcowy Jednolity Wykaz Akt Biur Rad Narodowych, załącznik do pisma Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych do Archiwum Państwowego we Włocławku z dnia 27 listopada 1977 r., niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych AP w Toruniu Oddział we Włocławku.

142AP w Toruniu, Dokumentacja Oddziału Nadzoru, UW w Toruniu, tom 1, nr 846.

143Rzeczowy wykaz akt dla Biur Rad Narodowych, wyd. Kancelaria Rady Państwa, Warszawa 1986 r., niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.

144Instrukcja w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych ..., par. 7.

wynikającej ze spisu spraw, poczynając od numeru 1. Na wierzchu należało dołączyć spis spraw. W obrębie spraw, akta należało ułożyć w kolejności chronologicznej rozpoczynając od pisma rozpoczynającego sprawę. Ponadto z przekazywanych akt należało wyłączyć zbędne egzemplarze tych samych pism oraz akta kat. Bc. Teczki, księgi i rejestry przekazywane do Archiwum Zakładowego powinny mieć układ według symboli klasyfikacyjnych wykazu akt. Materiały archiwalne należało ponadto przesnuować, strony należało spaginować, a na zewnętrznej spodniej stronie okładki, ołówkiem podać liczbę stron zawartych w teczce. Do przekazywanych akt dołączano także zbędne w bieżącej pracy rejestry, ewidencje i kartoteki¹⁴⁵.

Dokumentacja przekazana do Archiwum Zakładowego oznaczana była sygnaturą składającą się z numeru spisu zdawczo-odbiorczego łamanego przez numer pozycji danego spisu. Przykładowo teczkę wymienioną w spisie nr 40 pod poz. 71 oznaczano sygnaturą 40/71¹⁴⁶.

Jeden egzemplarz spisów zdawczo-odbiorczych wszywano (w kolejności spisów), do teczki stanowiącej podstawową ewidencję materiałów znajdujących się w Archiwum Zakładowym. Drugi egzemplarz wykorzystywano natomiast do bieżącej pracy, i przechowywano w teczkach osobnych dla każdego wydziału¹⁴⁷.

Środki ewidencyjne w archiwum zakładowym stanowiły:

1. spisy zdawczo-odbiorcze,
2. wykaz spisów zdawczo-odbiorczych, do którego wpisywano poszczególne spisy w kolejności ich napływu oraz nadawano im kolejną numerację,
3. karty udostępniania dokumentacji na miejscu w Archiwum Zakładowym lub ich wypożyczania z Archiwum,
4. protokoły o braku lub uszkodzeniu udostępnionych materiałów archiwalnych,
5. dowody zdawczo-odbiorcze materiałów archiwalnych przeznaczonych do archiwum państwowego i ew. protokoły zdawczo-odbiorcze,
6. protokoły brakowania dokumentacji niearchiwalnej wraz ze spisami przekazywanej dokumentacji kat. B oraz zgodami AP¹⁴⁸.

Dokumentację w magazynach Archiwum Zakładowego układano w kolejności ich

145Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., par. 38.

146Instrukcja w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych ..., par. 10, ust. 1.

147Tamże, ust. 2.

148Tamże, ust. 3.

napływu z wydziałów w nieprzerwanej kolejności spisów zdawczo-odbiorczych. W kwestii układu dopuszczano zarówno układy tzw. „biblioteczny” jak i „archiwalny”, natomiast mapy i rysunki techniczne zalecano przechowywać rozłożone. Dopuszczano jedynie zwijanie na rolkach map wielkoformatowych¹⁴⁹.

Archiwum Zakładowe zajmowało się również udostępnianiem zgromadzonej w nim dokumentacji. Obowiązujące przepisy dopuszczały udostępnianie dla celów służbowych oraz naukowo-badawczych. Udostępnianie dla celów służbowych odbywało się za zgodą dyrektora wydziału lub jednostki równorzędnej, z której udostępniania dokumentacja pochodziła, względnie dyrektora wydziału, który przejął zadania wydziału zlikwidowanego, a w ostateczności kierownik Wydziału Budżetowo-Gospodarczego¹⁵⁰.

Udostępnianie dokumentacji odbywało się w pomieszczeniach biurowych Archiwum Zakładowego pod nadzorem jego kierownika lub wyznaczonego pracownika. W szczególnych przypadkach, dokumentacja mogła być także udostępniana na terenie pomieszczeń biurowych UW. W takiej sytuacji należało sporządzić spis i opis wypożyczanych jednostek. Kategorycznie nie dopuszczano natomiast wypożyczania akt poza obręb pomieszczeń zajmowanych przez UW. Poza lokal Archiwum Zakładowego nie wolno było ponadto wypożyczać materiałów zastrzeżonych przez kierownika wydziału, który je przekazał, akt uszkodzonych oraz środków ewidencyjnych Archiwum. Kwerendy w zasobie Archiwum Zakładowego dokonywali wyłącznie jego pracownicy, a w miejsce wyjętych jednostek zobowiązani byli oni wkładać kartę zastępczą (rewers)¹⁵¹. Odpowiedzialność za stan i zwrot wypożyczonej dokumentacji ponosiły osoby, którym ją udostępniono. W razie stwierdzenia jakichkolwiek braków lub uszkodzeń sporządzany był protokół, natomiast osobę odpowiedzialną należało pociągnąć do odpowiedzialności służbowej, co leżało w gestii Dyrektora Wydziału, w którym była zatrudniona¹⁵².

Co roku Kierownik Archiwum Zakładowego zobowiązany był dokonać przeglądu i wydzielenia dokumentacji przechowywanej w Archiwum Zakładowym. Podczas tych czynności powinien on wydzielić: materiały archiwalne podlegające przekazaniu do AP, dokumentację niearchiwalną podlegającą brakowaniu oraz dokumentację przeznaczoną do ekspertyzy. Wydzielanie dokumentacji odbywało się na podstawie spisów zdawczo-odbiorczych oraz jednolitego rzeczowego wykazu akt. Podczas wydzielenia należało

149 Tamże, par. 11, ust. 1-2.

150 Tamże, par. 12, ust. 1-2.

151 Tamże, par. 12, ust. 4-78.

152 Tamże, par. 13.

sprawdzić zgodność zawartości teczek z ich odpisem. Czynności te przeprowadzane były komisyjne. W skład komisji wchodził wyznaczony przez Wojewodę przewodniczący oraz przedstawiciele zainteresowanego wydziału i Archiwum Zakładowego. Komisja posiadała prawo przekwalifikowania dokumentacji niearchiwalnej na materiały archiwalne oraz przedłużenia lub skrócenia czasu jej przechowywania. W przypadku gdy komisja postanowiłaby przekwalifikować dokumentację kat. A na kat. B, była ona zobowiązana wystąpić do AP w Toruniu, które wydawało w tym względzie stosowną decyzję¹⁵³.

Po upływie wyznaczonego czasu, Archiwum Zakładowe przekazywało materiały archiwalne całego urzędu do AP. Po uzyskaniu zgodny AP w Toruniu, możliwe było przechowywanie dokumentacji kat. A, przez okres dłuższy niż wynikający z przepisów. Materiały archiwalne przekazywano do AP w Toruniu na podstawie spisów zdawczo-odbiorczych. Spisy należało sporządzić w trzech egzemplarzach, z których jeden pozostawał w Archiwum Zakładowym, a dwa wysyłano do AP¹⁵⁴. Zgodnie z instrukcją archiwalną, materiały archiwalne przechowywane były w Archiwum Zakładowym UW w Toruniu przez 10 lat¹⁵⁵. Przepis ten wynikał z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1957 r, w sprawie państwowego zasobu archiwalnego¹⁵⁶ oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1958 r, zmieniającego rozporządzenie z dnia 19 lutego 1957 r. w sprawie państwowego zasobu archiwalnego¹⁵⁷, a także zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 kwietnia 1963 r, w sprawie podziału materiałów archiwalnych na kategorie i ustalenia terminów ich przechowywania¹⁵⁸. Okres ten został zmieniony, rozporządzeniem Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 25 lutego 1984 r. w sprawie zasad klasyfikowania i kwalifikowania dokumentacji oraz zasad i trybu przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych, na 25 lat¹⁵⁹.

Przekazywanie akt do AP w Toruniu odbywało się w porozumieniu z Wydziałem

153Tamże, pat. 14.

154Tamże, par. 15.

155Tamże, par. 3.

156Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1957 r, w sprawie państwowego zasobu archiwalnego, Dz.U. 1957 nr 12 poz. 66, art. 10 ust. 1 litera b.

157Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1958 r, zmieniającego rozporządzenie z dnia 19 lutego 1957 r. w sprawie państwowego zasobu archiwalnego, Dz.U. 1959 nr 2 poz. 12, art. 1 pkt. 4.

158Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 kwietnia 1963 r, w sprawie podziału materiałów archiwalnych na kategorie i ustalenia terminów ich przechowywania, M.P. 1963 nr 37 poz. 184, załącznik nr 1, ust. 1.

159Rozporządzenie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 25 lutego 1984 r. w sprawie zasad klasyfikowania i kwalifikowania dokumentacji oraz zasad i trybu przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych, Dz.U. 1984 nr 41 poz. 216, art. 2 ust. 1.

Budżetowo-Gospodarczym¹⁶⁰. Szczegółowy tryb przekazywania akt regulowało zarządzenie Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 13 sierpnia 1958 r. w sprawie zasad przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych¹⁶¹, zastąpione następnie zarządzeniem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 25 lutego 1986 r. w sprawie szczegółowych zasad porządkowania oraz trybu przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych¹⁶².

W celu przeprowadzenia brakowania wydzielonej dokumentacji, należało jej spisy przesłać do Archiwum Państwowego w Toruniu, które udzielało zgody na brakowanie. Po uzyskaniu zgody materiały przeznaczone do zniszczenia należało doprowadzić do stanu uniemożliwiającego odtworzenie ich treści i przekazać do składu surowców wtórnych na makulaturę¹⁶³. Znaczenie terminowego brakowania akt podkreślane było kilkakrotnie w aktach Wojewody Toruńskiego w związku z ograniczaniem zużycia i odpowiednim gospodarowaniem papierem w podlegających mu jednostkach¹⁶⁴.

Przekazywanie materiałów archiwalnych z Archiwum Zakładowego UW w Toruniu do AP w Toruniu odbywało się w kilku transzach. Kolejne przekazania odbywały się w następujących terminach:

1. 12 czerwca 1990 r. - 328 j.a., 7,76 m.b.,
2. 21 lutego 1995 r., 2 j.a., 0,02 m.b.,
3. 5 stycznia 1999 r. – 75 j.a., 1,30 m.b.,
4. 18 lutego 1999 r. – 21 j.a., 0,63 m.b.,
5. 13 maja 1999 r. – 21 j.a., 0,22 m.b.,
6. 16 marca 2000 r. – 114 j.a., 3 m.b.,
7. 9 maja 2000 r. – 1611 j.a., 24,3 m.b.,
8. 28 lutego 2001 r. – 101 j.a., 2,6 m.b.,
9. 30 listopada 2001 r. – 1 j.a., 0,06 m.b.,
10. 7 grudnia 2001 r. – 187 j.a., 2,2 m.b.,

160Instrukcja w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych ..., par. 15.

161Zarządzenie Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 13 sierpnia 1958 r. w sprawie zasad przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych, M.P. 1958 nr 73 poz. 432.

162Zarządzenie Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 25 lutego 1986 r. w sprawie szczegółowych zasad porządkowania oraz trybu przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych, M.P. 1986 nr 4 poz. 31.

163Instrukcja w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych ..., par. 16.

164AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 27/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 23 lipca 1975 r. ..., rozdział IV ust. 1 pkt. 5 lit. b, Decyzja nr 8/86 Wojewody Toruńskiego z dnia 7 marca 1986..., par. 3 ust. 3 lit. C oraz Decyzja nr 16/87 Wojewody Toruńskiego z dnia 8 maja 1987 r. ..., par. 3 ust. 3 lit. c.

11. 4 sierpnia 2002 r., – 58 j.a., 0,58 m.b.,
12. 16 października 2003 r. – 32 j.a., 0,17 m.b.,
13. 17 marca 2006 r. – 1 j.a., 0,01 m.b.,
14. 27 grudnia 2007 r. – 124 j.a., 2,28 m.b.,
15. 9 lipca 2008 r. – 149 j.a., 2,6 m.b.,
16. 2 grudnia 2008 r. – 125 j.a., 3,35 m.b.,
17. 27 lutego 2009 r. – 1485 j.a., 7,86 m.b.,
18. 10 listopada 2010 r. – 64 j.a., 1,20 m.b.,
19. 11 stycznia 2012 r. – 4 j.a., 0,06 m.b.,
20. 5 kwietnia 2012 r. – 95 j.a., 0,76 m.b.,
21. 28 czerwca 2012 r. – 133 j.a., 1.3 m.b.,
22. 15 listopada 2012 r. – 25 j.a., 0,2 m.b.,
23. 19 sierpnia 2014 r. – 174 j.a., 2,65 m.b.,
24. 22 grudnia 2014 r. – 47 j.a., 0,14 m.b.,
25. 14 września 2015 r. – 94 j.a., 1,09 m.b.,
26. 29 września 2017 r. - 109 j.a., 2,29 m.b.¹⁶⁵.

Materiały archiwalne przekazane do AP w Toruniu zostały rozdzielone pomiędzy dwa zespoły WRN w Toruniu, nr zespołu 971 oraz UW w Toruniu, nr zespołu 972. Opracowanie akt WRN w Toruniu zostało zakończone w 2016 r. Inwentarz archiwalny, wraz ze wstępem, sporządził mgr Hadrian Ciechanowski. Inwentarz zatwierdzony został na posiedzeniu Komisji Metodycznej AP w Toruniu dnia 29 grudnia 2016 r.¹⁶⁶. Wspomniany archiwista, podjął następnie prace nad opracowaniem akt UW w Toruniu. Te działania zostały jednak zawieszona w związku z decyzją NDAP o wstrzymaniu opracowania w podlegających mu archiwach¹⁶⁷.

Jak przedstawiono w powyższym rozdziale, normatywy kancelaryjne obowiązujące w UW w Toruniu wykazywały się dużą stabilnością. Mimo przeprowadzanych zmian, kolejne instrukcje kancelaryjne wprowadzały do procedur związanych z postępowaniem z dokumentacją tylko niewielkie, wręcz kosmetyczne, zmiany. Te same uwagi dotyczą także postępowania z dokumentacją zawierającą tajemnice państwowe i służbowe.

165Informacje na podstawie bazy SEZAM prowadzonej w AP w Toruniu. Dane na dzień 12.01.2018 r.

166H. Ciechanowski, Inwentarz zespołu akt, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu z lat 1975-1990, Toruń 2016, niepublikowane. Inwentarz dostępny jest w pracowniach naukowych AP w Toruniu.

167Pismo Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych dr. Wojciecha Woźniaka do Dyrektorów Archiwów Państwowych z dnia 9.11.2016 r. w sprawie realizacji programu retrokonwersji pomocy archiwalnych, niepublikowane.

Jak pokazują przebadane akta, praktyka pracy kancelaryjnej w UW w Toruniu w znacznym stopniu odpowiadała obowiązującym normatywom kancelaryjnym. Największym odstępstwem od obowiązujących przepisów była zasada rejestracji wpływów w dziennikach korespondencyjnych poszczególnych wydziałów, a nie jak ustalono w normatywach kancelaryjnych - Kancelarii Ogólnej. Praktyka ta była zresztą sprzeczna z obowiązującym w UW systemem bezdziennikowym.

Zachowane akta zdają się również potwierdzać stosowanie w UW w Toruniu procedur dot. obiegu dokumentacji. Uwaga ta dotyczy zarówno akt spraw jak i przygotowywania aktów normatywnych Wojewody Toruńskiego i WRN. Również w tym względzie kolejne zmiany nie miały charakteru rewolucyjnego. Niemniej w zachowanych materiałach archiwalnych (także wytworzonych po 1990 r.), nie odnaleziono m.in. wprowadzonych zarządzeniem nr 16/89 Wojewody Toruńskiego przewodników do wydania aktu¹⁶⁸. Mając na uwadze powyższe można postawić tezę, że poziom pracy kancelaryjnej w UW w Toruniu stał na wysokim poziomie.

Zasady wykonywania czynności kancelaryjnych i obiegu dokumentacji opisane w powyższym rozdziale, w swojej zasadniczej części mają charakter uniwersalny dla wszystkich urzędów toap działających w latach 1975-1990. Wynika to z oparcia tych czynności na normatywach kancelaryjnych wydawanych centralnie i obowiązujących na terenie całego państwa. Największe rozbieżności w postępowaniu z dokumentacją występowały będą w związku z opracowywaniem aktów normatywnych wojewodów i WRN. Rozbieżności te wynikają, na co wskazywano w powyższym rozdziale, z faktu regulowania obiegu dokumentacji w tych sprawach na szczeblu lokalnym.

¹⁶⁸AP w Toruniu, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 16/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 7 marca 1989 r. w sprawie zasad wydawania aktów prawnych Wojewody (nie będących aktami prawa miejscowego), par. 4.

Rozdział 5. Akta Wojewódzkiej Rady Narodowej i Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu

5.1 Registratura Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu

Przedmiotem rozważań ostatniego rozdziału rozprawy będą akta wytworzone przez WRN w Toruniu oraz UW w Toruniu. W celu jak najpełniejszego zbadania registratury tych instytucji, oprócz materiałów archiwalnych przechowywanych w archiwum historycznym, przeanalizowane zostały protokoły brakowania dokumentacji niearchiwalnej UW w Toruniu oraz materiały z kontroli archiwum zakładowego Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego Delegatura w Toruniu¹. Na tej podstawie, obliczona została szacunkowa ilość akt wytworzonych przez WRN i UW w Toruniu.

W tym miejscu poczynić należy dwie uwagi. Dokonane obliczenia nie obejmują akt Komendy Wojewódzkiej Straży Pożarnych w Toruniu, która w latach 1975-1990 stanowiła wydział UW. Akta tej instytucji nie zostały zarchiwizowane w AP w Toruniu. Autorowi nie udało się również uzyskać dostępu do archiwum zakładowego działającego obecnie Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Toruniu, która odziedziczyła akta Komendy działającej do 1998 r. Niemożność zbadania wspomnianej dokumentacji nie ma jednak zasadniczego wpływu na prezentowane wyniki badań, ponieważ Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej była w znacznym stopniu wyodrębniona z UW. Świadczy o tym m.in. posiadanie przez nią własnego archiwum zakładowego oraz własnej sieci kancelarii tajnych obejmującej łącznie osiem komórek organizacyjnych². Autor posiada również wiedzę na temat istnienia dwóch jednostek archiwalnych stanowiących ewidencję wybrakowanych akt tajnych. Jednostki te są jednak w dalszym ciągu obłożone klauzulą tajności, w związku z czym skorzystanie z nich było niemożliwe³. Na podstawie przeprowadzonej analizy wydaje się jednak, że informacje zawarte we wspomnianych materiałach archiwalnych nie miałyby zasadniczego wpływu na przedstawione poniżej

1 Autor chciałby w tym miejscu podziękować pracownikom Oddziału Nadzoru Archiwum Państwowego w Toruniu, w tym przede wszystkim dr Januszowi Bączkowskiemu za życzliwość i możliwość wglądu do akt oddziału.

2 AP Toruń, UW w Toruniu, Analiza stanu ochrony tajemnicy państwowej i służbowej za 1987 r. w Komendzie Wojewódzkiej Straży Pożarnych w Toruniu, sygn. 3/43, s. 152.

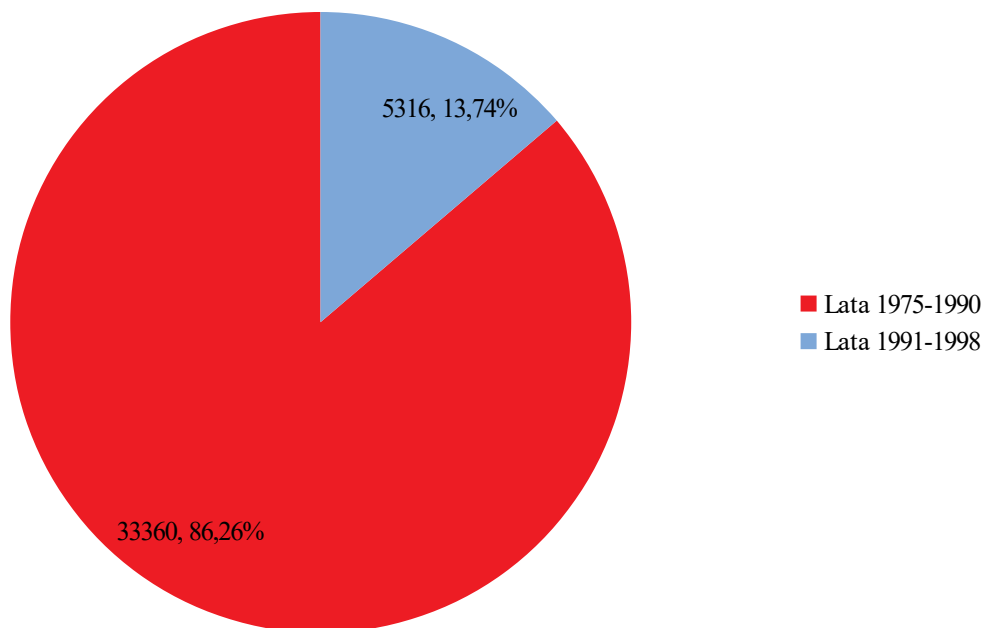
3 Tamże, Protokoły zniszczenia dokumentów tajnych oraz przekazywanych do archiwum tom I z lat 1977-1995, sygn. 4/19 oraz Protokoły zniszczenia dokumentów tajnych oraz przekazywanych do archiwum tom II z lat 1996-1998, sygn. 4/20.

wyniki badań.

Podobnie jak w poprzednich rozdziałach, ze względu na to że Biuro WRN stanowiło komórkę organizacyjną UW w Toruniu, analiza dokumentacji obu organów prowadzona będzie wspólnie. Przedstawione poniżej wyniki badań uwzględniają również podział okresu funkcjonowania UW w Toruniu na dwa podokresy: jako element systemu rad narodowych w latach 1975-1990 oraz podczas przemian ustrojowych z lat 1991-1998.

Na podstawie ewidencji znajdującej się w AP w Toruniu obliczono, że instytucje szczebla wojewódzkiego wytworzył w całym okresie swojego funkcjonowania, tj. w latach 1975-1998 - 38676 jednostek aktowych. Z tej liczby, 33360 jednostek aktowych powstało w latach 1975-1990, a 5316 w latach 1991-1998. Przedstawione dane ilustruje poniższy wykres:

Wykres 21: Dokumentacja UW i WRN w Toruniu według okresu wytworzenia

Źródło: Ewidencja zespołów WRN w Toruniu i UW w Toruniu oraz akta Oddziału Nadzoru AP w Toruniu

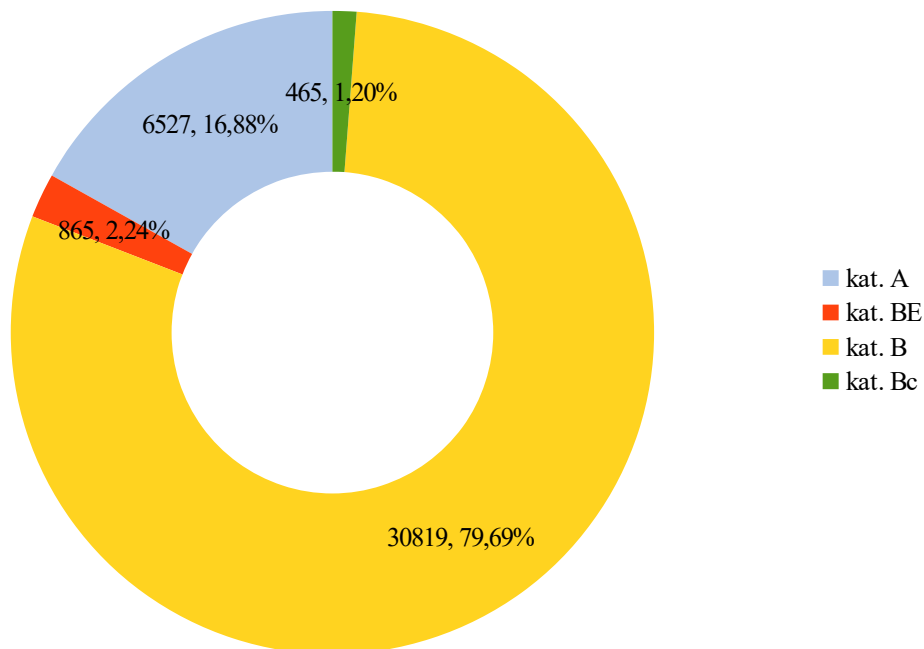
Dokumentację WRN i UW w Toruniu przeanalizowano także pod kątem udziału w niej poszczególnych kategorii archiwalnych akt. Ilość akt poszczególnych kategorii przedstawia się następująco:

- kat. A – 6527 (16,88%),
- kat. B – 30819 (79,69%),
- kat. BE – 865 (2,24%),

- kat. Bc – 465 (1,2%)

Wymienione proporcje przedstawia poniższy wykres:

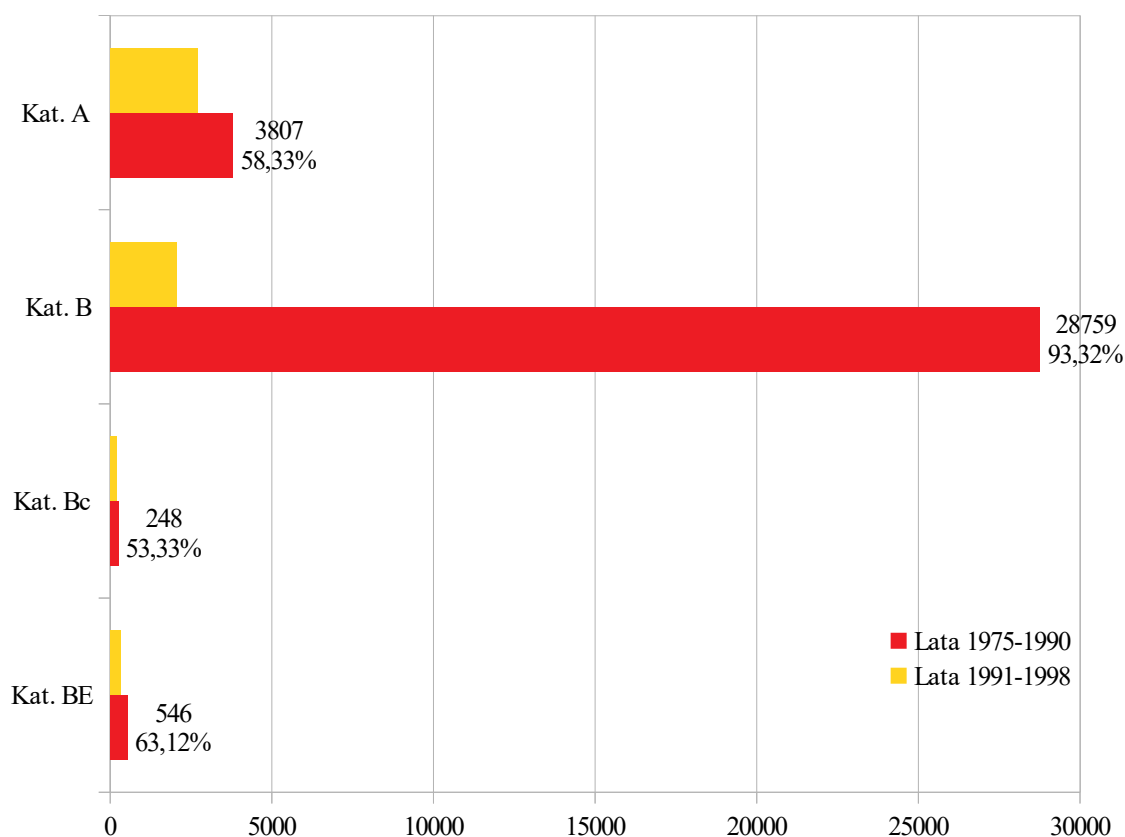
Wykres 22: Ilość akt poszczególnych kategorii archiwalnych w registraturze UW i WRN w Toruniu

Źródło: jak wyżej

Akta należące do poszczególnych kategorii archiwalnych, przeanalizowano także pod względem okresu wytworzenia. W latach 1975-1990 powstało: 3807 teczek kat. A, 28759 kat. B, 248 kat. Bc oraz 546 kat. BE. W drugim okresie powstało natomiast: 2720 jednostek aktowych kat. A, 2060 kat. B, 217 kat. Bc oraz 319 kat. BE. Dane te zostały przedstawione na poniższym wykresie:

Wykres 23: Ilość akt poszczególnych kategorii archiwalnych w registraturze UW i WRN w Toruniu według okresów wytworzenia

Źródło: jak wyżej

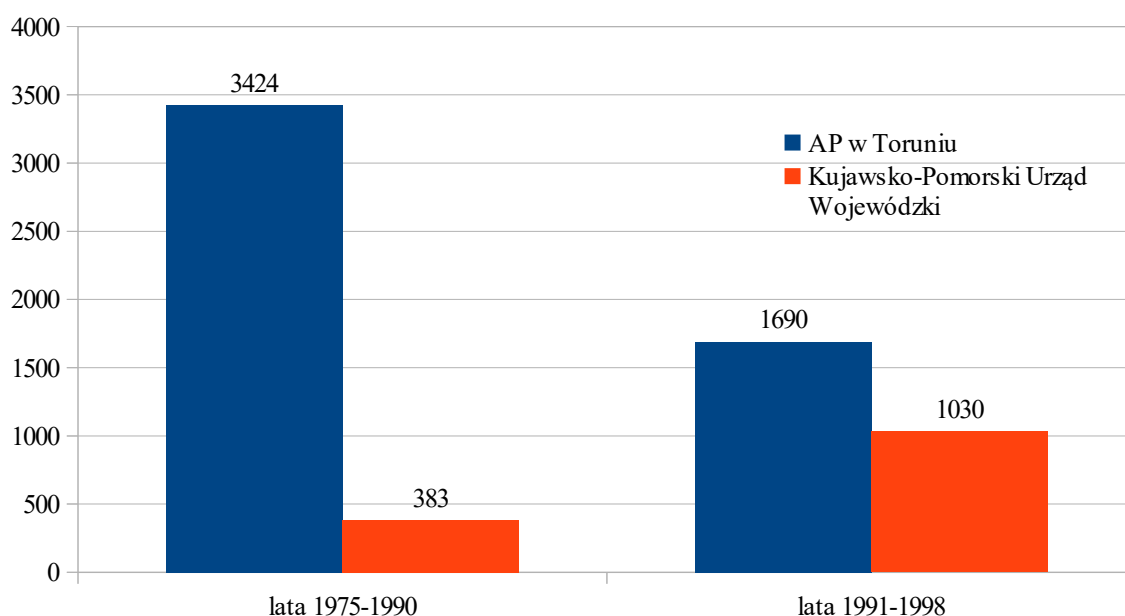
Część dokumentacji wytworzonej przez WRN i UW w dalszym ciągu przechowywana jest w Archiwum Zakładowym Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego Delegatura w Toruniu. W wymienionej komórce organizacyjnej przechowywanych jest 2497 jednostek aktowych. Wśród nich 1413 posiada kat. A, 506 kat. B, a 578 kat. BE⁴. Jednostki kat. BE poddawane są obecnie ekspertyzie przez pracowników AP w Toruniu. Należy zatem podkreślić, że zaprezentowane proporcje ulegną w związku z tym zmianie. Do chwili obecnej wybrakowano zatem 31065 jednostek aktowych, z których 287 miało kat. BE, a 465 Bc. Dalszych 510 teczek oczekuje na zgodę na zniszczenie (4 teczki kat. BE zakwalifikowano do zniszczenia), a 574 na zakończenie ekspertyzy⁵.

4 AP w Toruniu, Dokumentacja Oddziału Nadzoru, UW w Toruniu, tom 1, nr 846.

5 Tamże.

W AP w Toruniu zarchiwizowanych zostało 5114 j.a. stanowiących 13,2% wytworzonej dokumentacji. Jak wspomniano, ostatecznie przekazanych do AP w Toruniu zostanie jednak co najmniej 6527 j.a. (16,88%). Spośród materiałów o wartości wieczystej - 3807 wytworzono w latach 1975-1990, a 2720 w latach 1991-1998. Analizując dokumentację kat. A pod kątem okresu wytworzenia oraz aktualnego miejsca przechowywania, wśród jednostek przekazanych do AP w Toruniu 3424 j.a. wytworzono w latach 1975-1990, a 1690 j.a. w latach 1991-1998. W materiałach przechowywanych w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim Delegatura w Toruniu proporcje to odpowiednio 383 i 1030 j.a. Dane zestawione powyżej przedstawia poniższy wykres:

Wykres 24: Materiały archiwalne wytworzone przez UW i WRN w Toruniu według lat wytworzenia i miejsca przechowywania

Źródło: jak wyżej

Przedstawione dane pokazują że zarchiwizowana została znaczna część dokumentacji wytworzonej przez organy będącą przedmiotem analizy w niniejszej pracy. Aby lepiej zobrazować wielkość spuścizny aktowej WRN i UW przechowywanej w AP w Toruniu, poniżej zaprezentowane zostało zestawienie zespołów UW i WRN przechowywanych w archiwach państwowych:

Tabela 6. Zestawienie wielkości zespołów urzędów wojewódzkich i wojewódzkich rad narodowych w poszczególnych archiwach państwowych ⁶				
ID	Nazwa AP	Nazwa zespołu	Ilość	Razem
			j.a.	
1	AP Toruń	Urząd Wojewódzki w Toruniu	4633	5114
		Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu	481	
2	AP w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim	Urząd Wojewódzki w Białej Podlaskiej	513	672
		Wojewódzka Rada Narodowa w Białej Podlaskiej	159	
3	AP w Białymstoku	Urząd Wojewódzki w Białymstoku	2524	2524
4	AP w Katowicach Oddział w Bielsku-Białej	Urząd Wojewódzki w Bielsku-Białej	4128	4855
		Wojewódzka Rada Narodowa w Bielsku-Białej	727	
5	AP w Bydgoszczy	Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy	4207	4642
		Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy	435	
6	AP w Lublinie Oddział w Chełmie	Urząd Wojewódzki w Chełmie	1954	2353
		Wojewódzka Rada Narodowa w Chełmie	399	
7	AP w Warszawie Oddział w Mławie	Urząd Wojewódzki w Ciechanowie	2791	3212
		Wojewódzka Rada Narodowa w Ciechanowie	421	
8	AP w Częstochowie	Urząd Wojewódzki w Częstochowie	3312	3623
		Wojewódzka Rada Narodowa w Częstochowie	311	
9	AP w Malborku	Urząd Wojewódzki w Elblągu	667	771
		Wojewódzka Rada Narodowa w Elblągu	104	
10	AP w Gdańsku	Urząd Wojewódzki w Gdańsku	3676	3676
11	AP w Gorzowie Wielkopolskim	Urząd Wojewódzki w Gorzowie Wielkopolskim	2643	2855
		Wojewódzka Rada Narodowa w Gorzowie Wielkopolskim	212	
12	AP we Wrocławiu Oddział w Jeleniej	Urząd Wojewódzki w Jeleniej Górze	2052	2362
		Wojewódzka Rada Narodowa w Jeleniej	310	

⁶ W tabeli nie uwzględniono województw miejskich tzn. Łodzi, Krakowa i Warszawy. Ze względu na to, że działające w nich toap oraz WRN miały podwójny charakter – miejski i wojewódzki nie mogą być one w prosty sposób porównywane z pozostałymi województwami działającymi na terytorium PRL w latach [1973} 1975-1998.

	Górze	Górze		
13	AP w Kaliszu	Urząd Wojewódzki w Kaliszu	1696	2216
		Wojewódzka Rada Narodowa w Kaliszu	520	
14	AP w Katowicach	Urząd Wojewódzki w Katowicach	2733	2733
15	AP w Kielcach	Urząd Wojewódzki w Kielcach	1607	2185
		Wojewódzka Rada Narodowa w Kielcach	578	
16	AP w Poznaniu Oddział w Koninie	Urząd Wojewódzki w Koninie	3015	3343
		Wojewódzka Rada Narodowa w Koninie	328	
17	AP w Koszalinie	Urząd Wojewódzki w Koszalinie	1466	1935
		Wojewódzka Rada Narodowa w Koszalinie	469	
18	Archiwum Państwowe w Rzeszowie Oddział w Sanoku	Urząd Wojewódzki w Krośnie	4400	5206
		Wojewódzka Rada Narodowa w Krośnie	806	
19	Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Legnicy	Urząd Wojewódzki w Legnicy	4144	5001
		Wojewódzka Rada Narodowa w Legnicy	857	
20	AP w Lesznie	Urząd Wojewódzki w Lesznie	6069	6413
		Wojewódzka Rada Narodowa w Lesznie	344	
21	AP w Lublinie	Urząd Wojewódzki w Lublinie	1123	1241
		Wojewódzka Rada Narodowa w Lublinie	118	
22	Archiwum Państwowe w Białymstoku Oddział w Łomży	Urząd Wojewódzki w Łomży	1018	1311
		Wojewódzka Rada Narodowa w Łomży	293	
23	AN w Krakowie Oddział w Nowym Sączu	Urząd Wojewódzki w Nowym Sączu	1418	1418
24	Archiwum Państwowe w Olsztynie	Urząd Wojewódzki w Olsztynie	4982	5382
		Wojewódzka Rada Narodowa w Olsztynie	400	
25	AP w Opolu	Urząd Wojewódzki w Opolu ⁷	3542	3847
		Wojewódzka Rada Narodowa w Opolu	305	

7 Akta UW w Opolu rozbite zostały pomiędzy dwa zespoły: UW w Opolu z lat 1973-1990, nr zesp. 2026 liczący 2809 j.a. oraz UW w Opolu z lat 1990-1999, nr zesp. 2663 liczący 733 j.a., zob. [on-line] <http://szukajwarchiwach.pl/search?q=%22urz%C4%85d%20wojew%C3%B3dzki%20w%20opolu%22%20XTYPEro%3Azesp&order=> (dostęp 31.01.2018 r.).

26	AP w Warszawie Oddział w Pułtusk	Urząd Wojewódzki w Ostrołęce	2337	2337
		Wojewódzka Rada Narodowa w Ostrołęce - vacat ⁸		
27	Archiwum Państwowe w Poznaniu Oddział w Pile	Urząd Wojewódzki w Pile	1166	1386
		Wojewódzka Rada Narodowa w Pile	220	
28	AP w Piotrkowie Trybunalskim	Urząd Wojewódzki w Piotrkowie Trybunalskim	4163	4710
		Wojewódzka Rada Narodowa w Piotrkowie Trybunalskim	547	
29	AP w Płocku	Urząd Wojewódzki w Płocku	3614	3973
		Wojewódzka Rada Narodowa w Płocku	359	
30	AP w Poznaniu	Urząd Wojewódzki w Poznaniu	986	1195
		Wojewódzka Rada Narodowa w Poznaniu	209	
31	AP w Przemyśle	Urząd Wojewódzki w Przemyśle	12339	13321
		Wojewódzka Rada Narodowa w Przemyśle	982	
32	AP w Radomiu	Urząd Wojewódzki w Radomiu	7996	8172
		Wojewódzka Rada Narodowa w Radomiu	176	
33	AP w Rzeszowie	Urząd Wojewódzki w Rzeszowie	3186	3971
		Wojewódzka Rada Narodowa w Rzeszowie	785	
34	AP w Siedlcach	Urząd Wojewódzki w Siedlcach	2943	3120
		Wojewódzka Rada Narodowa w Siedlcach	177	
35	AP w Łodzi Oddział w Sieradzu	Urząd Wojewódzki w Sieradzu	7191	7545
		Wojewódzka Rada Narodowa w Sieradzu	354	
36	AP Warszawa Oddział w Grodzisku Mazowieckim	Urząd Wojewódzki w Skierniewicach	1750	2056
		Wojewódzka Rada Narodowa w Skierniewicach	306	
37	AP w Koszalinie Oddział w Słupsku	Urząd Wojewódzki w Słupsku ⁹	903	1167
		Wojewódzka Rada Narodowa w Słupsku	264	

⁸ Przesunięte do zespołu nr 154 UW w Ostrołęce, zob. [on-line] <http://szukajwarchiwach.pl/search?q=%22wojew%C3%B3dzka%20rada%20narodowa%20w%20ostro%C5%82%C4%99ce%22%20XTYPEo%3Azesp&order=> (dostęp 31.01.2018 r.).

38	AP w Suwałkach	Urząd Wojewódzki w Suwałkach	2161	2268
		Wojewódzka Rada Narodowa w Suwałkach	107	
39	AP w Szczecinie	Urząd Wojewódzki w Szczecinie	8474	10543
		Wojewódzka Rada Narodowa w Szczecinie	2069	
40	AP w Kielcach Oddział w Sandomierzu	Urząd Wojewódzki w Tarnobrzegu	4431	4738
		Wojewódzka Rada Narodowa w Tarnobrzegu	307	
41	AN w Krakowie Oddział w Tarnowie	Urząd Wojewódzki w Tarnowie	4508	4776
		Wojewódzka Rada Narodowa w Tarnowie	268	
42	AP we Wrocławiu Oddział w Kamieńcu Ząbkowickim	Urząd Wojewódzki w Wałbrzychu	2340	2544
		Wojewódzka Rada Narodowa w Wałbrzychu	204	
43	AP we Wrocławiu	Urząd Wojewódzki we Wrocławiu ¹⁰	903	1010
		Wojewódzka Rada Narodowa we Wrocławiu	107	
44	AP w Toruniu Oddział we Włocławku	Urząd Wojewódzki we Włocławku	6744	7305
		Wojewódzka Rada Narodowa we Włocławku	561	
45	AP w Zamościu	Urząd Wojewódzki w Zamościu	10908	11119
		Wojewódzka Rada Narodowa w Zamościu	211	
46	AP w Zielonej Górze	Urząd Wojewódzki w Zielonej Górze	4654	4654

Źródło: szukajwarchiwach.pl oraz zespoły archiwalne – bazy danych SEZAM i ZOSIA, [on-line] <http://szukajwarchiwach.pl/>, <http://baza.archiwa.gov.pl/sezam/sezam.php=pl&mode=search&nrarchiwum=0&nrzespolu=&zesp1=narodowa&operator=and&zesp2=zielonej&kat=0&dzial=0&bib1=&boperator=and&bib2=&zaw1=&zoperator=and&zaw2=&data1=&data2=&p=1&szukaj=1> (dostęp 20.12.2017)

Z powyższej tabeli wynika, że spuścizna aktowa UW oraz WRN w Toruniu należy do największych wśród przechowywanych w archiwach państwowych. Jedynie w przypadku dziewięciu par instytucji szczebla wojewódzkiego zachowała się większa

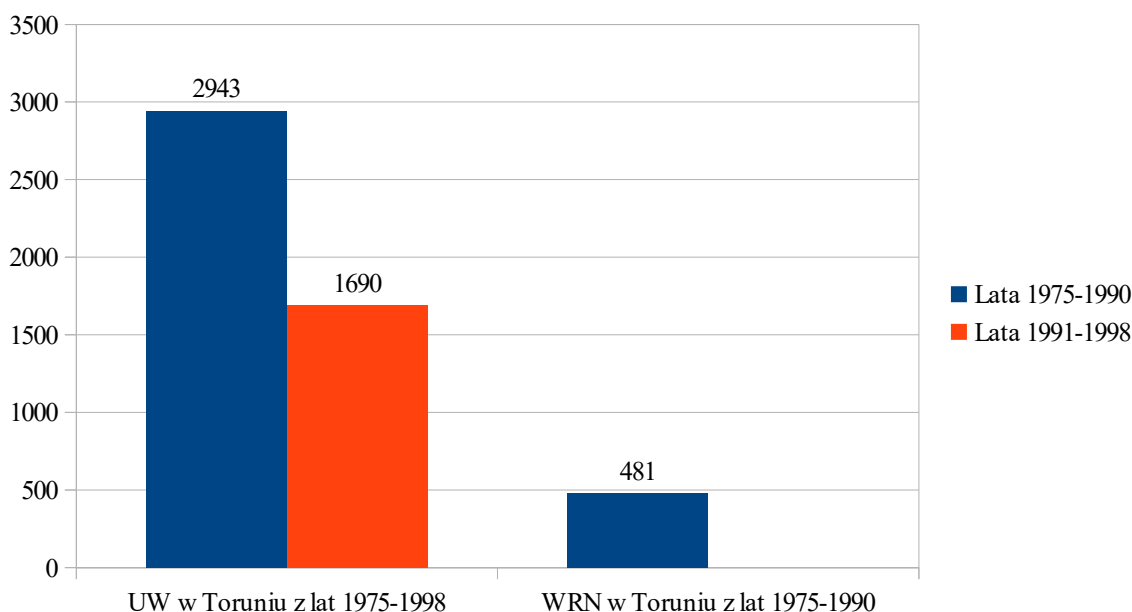
ilość dokumentacji¹¹. Aż 36 par zespołów jest natomiast mniejszych, niekiedy nawet o kilka tysięcy j.a. Bez przebadania wszystkich wymienionych przypadków, nie da się jednoznacznie wskazać, jakie czynniki wpłynęły na ten stan rzeczy. Z pewnością można jednak do nich zaliczyć różnice w wielkości ludności i terenu oraz w strukturze gospodarczej poszczególnych województw. Wskaźniki te musiały wpływać m.in. na ilość spraw załatwianych przez poszczególne urzędy. Można również przypuszczać, że część wytworzonej dokumentacji, podobnie jak w przypadku UW w Toruniu, w dalszym ciągu przechowywana jest w urzędach działających obecnie. Wreszcie należy zauważyć, że część akt przejęta została przez inne instytucje archiwalne. Przykładowo IPN przechowuje akta WKO w Gdańsku¹², Łodzi¹³, Wałbrzychu¹⁴ i Legnicy¹⁵. Część akt WRN i UW została również włączona do zespołów archiwalnych wytworzonych przez inne instytucje i organy. Akta wymienione już WKO w Gdańsku, włączone zostały m.in. do zespołu KW PZPR w Gdańsku, przechowywanego w AP w Gdańsku¹⁶. Pełnie omówienie tego zagadnienia wymaga jednak indywidualnego przebadania każdego przytoczonego wyżej przypadku, co wykraczało poza możliwości autora.

-
- 9 Akta UW w Słupsku zostały rozbite na dwa zespoły o nazwie UW w Słupsku. Pierwszy z nich o nr zespołu 480 obejmuje lata 1975-1990 i liczy 666 j.a., drugi natomiast o nr zespołu 509 obejmuje lata 1990-1999 i liczy 237 j.a. zob. [on-line] <http://szukajwarchiwach.pl/27/480/0/?q=%22Urz%C4%85d+Wojew%C3%B3dztwa%22+XTYPEro:zesp&wynik=32&rpp=15&page=3#tabZesp> oraz <http://szukajwarchiwach.pl/27/509/0/?q=%22Urz%C4%85d+Wojew%C3%B3dztwa%22+XTYPEro:zesp&wynik=35&rpp=15&page=3#tabZesp> (dostęp 31.01.2018 r.),
- 10 Akta UW we Wrocławiu znajdują się w trzech zespołach archiwalnych: UW we Wrocławiu z lat [1958-1972]1973-1976, nr zespołu 1136 liczący 679 j.a., UW we Wrocławiu z lat [1976-1983]1984-1990, nr zespołu 2061 liczący 205 j.a. oraz Urząd Miasta Wrocławia we Wrocławiu z lat 1990-2010, nr zespołu 2190 liczący 19 j.a., zob. [on-line] <http://szukajwarchiwach.pl/search?q=%22urz%C4%85d%20wojew%C3%B3dztwa%20we%20wroc%C5%82awiu%22%20XTYPEro%3Azesp&order=> (dostęp 31.01.2018 r.)
- 11 WRN w Przemyślu i UW w Przemyślu, WRN w Zamościu i UW w Zamościu, WRN w Szczecinie i UW w Szczecinie, WRN w Radomiu i UW w Radomiu, WRN w Sieradzu i UW w Sieradzu, WRN we Włocławku i UW we Włocławku, WRN w Lesznie i UW w Lesznie, WRN w Olsztynie i UW w Olsztynie, WRN w Krośnie i UW w Krośnie.
- 12 Oddziałowe Archiwum IPN w Gdańsku, WKO w Gdańsku z lat 1967-2002, zob. https://inwentarz.ipn.gov.pl/archivalCollection?id_a=10114 (dostęp 30.01.2018 r.)
- 13 Oddziałowe Archiwum IPN w Łodzi, WKO w Łodzi z lat 1977-1990, zob. https://inwentarz.ipn.gov.pl/archivalCollection?id_a=14936 (dostęp 30.01.2018 r.)
- 14 Oddziałowe Archiwum IPN we Wrocławiu, WKO w Wałbrzychu z lat 1982-1989, zob. https://inwentarz.ipn.gov.pl/archivalCollection?id_a=14974 (dostęp 30.01.2018 r.)
- 15 tamże, WKO w Legnicy z lat 1975-1986, zob. https://inwentarz.ipn.gov.pl/archivalCollection?id_a=14973 (dostęp 30.01.2018 r.)
- 16 J. Bławat-Obin, *Dokumentacja z okresu stanu wojennego Wojewódzkiego Komitetu Obrony w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku*, [w:], *Organy zarządzania kryzysowego i sztaby do walki z opozycją. Działalność wojewódzkich komitetów obrony w latach 1975-1989 i ich dokumentacja*, red. D.A. Rymar, M. Kietliński, Warszawa-Białystok-Gorzów Wielkopolski 2017 r., s. 193

5.2 Dokumentacja przechowywana w Archiwum Państwowym w Toruniu

Jak wspomniano w rozdziale 4, materiały archiwalne przechowywane w AP w Toruniu tworzą dwa zespoły archiwalne: Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu z lat 1975-1990 (nr zespołu 971) oraz Urząd Wojewódzki w Toruniu z lat 1975-1998 (nr zespołu 972). Pierwszy z zespołów liczy 481 j.a. stanowiących 9,87 m.b., drugi natomiast 4633 j.a. co stanowi 56,02 m.b. Wielkość obu zespołów oraz podział akt według okresu ich wytworzenia prezentuje poniższy wykres:

Wykres 25: Materiały archiwalne przechowywane w AP w Toruniu według zespołu i okresu wytworzenia

Źródło: jak wyżej

Materiały archiwalne przechowywane w AP w Toruniu w 99,5% stanowi dokumentacja aktowa. W obu zespołach, łącznie zaledwie trzy jednostki mają inny charakter – dwie to dokumentacja kartograficzna¹⁷, jedna zaś dokumentacja techniczna¹⁸. Nie oznacza to jednak, że w zespole nie występuje dokumentacja kartograficzna i techniczna. Dokumentacja tego typu stanowi najczęściej załączniki do jednostek aktowych. Przykładowo w dokumentacji parafii katolickich, prowadzonej przez Wydział ds. Wyznań znajdują się plany sytuacyjne obiektów oraz plany techniczne prac

¹⁷ AP w Toruniu, UW w Toruniu, Mapy kompleksowego zadrzewienia wsi Bratian, Łąki i Kaczek, sygn. 5/937 oraz Mapy do planu kompleksowego zadrzewienia wsi Brzozie Lubawskie, sygn. 5/938.

¹⁸ Tamże, dokumentacja techniczna remontu kapitalnego z częściową zabudową zabytkowego pałacu w miejscowości Niedźwiedź, sygn. 5/1083.

remontowych i budowlanych¹⁹. Ewidencja parków na terenie województwa toruńskiego zawiera natomiast mapy ewidencjonowanych terenów²⁰. W jednostkach aktowych odnaleźć można również dokumentację fotograficzną, są to m.in. fotografie osób²¹, parków²² czy budynków²³. Szerzej zagadnienie to zostanie omówione poniżej, podczas analizy poszczególnych rodzajów dokumentacji znajdującej się w ww. zespołach.

Materiały archiwalne wchodzące w skład obu zespołów podzielić można pod względem formy wewnętrznej na wyróżniające się grupy. Przeprowadzona analiza pozwoliła na wydzielenie następujących grup dokumentacji:

1. Akta spraw (2627 j.a.),
2. Rejestry (56 j.a.),
3. Akty normatywne (225 j.a.),
4. Protokoły posiedzeń (408 j.a.),
5. Sprawozdania, analizy, oceny (627 j.a.),
6. Plany pracy, programy działania i budżety (84 j.a.),
7. Druki urzędowe (422 j.a.),
8. Opracowania (319 j.a.),
9. Protokoły kontroli (343 j.a.)
10. Dokumentacja techniczna i kartograficzna (3 j.a.).

Poniższy wykres przedstawia udział poszczególnych grup dokumentacji w spuściznie aktowej UW oraz WRN w Toruniu:

19 Zob. tamże, Parafia Katolicka p.w. św. Jakuba Apostoła Starszego w Bobrowie, sygn. 10/23.

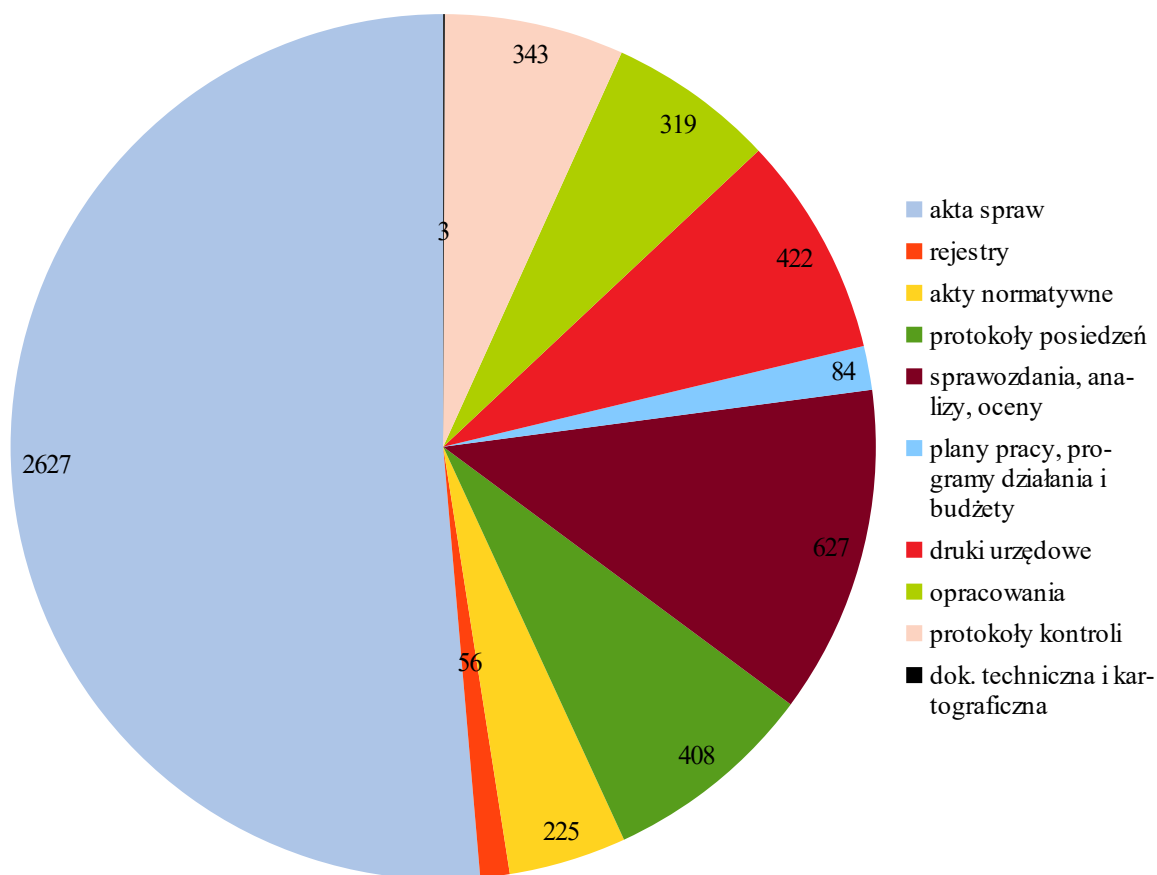
20 Zob. np. Tamże, Dokumentacja ewidencyjna parku w Babalicach gm. Biskupiec Pomorski, sygn. 18/1.

21 Tamże, Kronika Ośrodka Doskonalenia Kadr Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, sygn. 5/1572.

22 Tamże, Dokumentacja ewidencyjna parku w Falęcinie gm. Papowo Biskupie, sygn. 18/20.

23 Tamże, Wykaz szkół posiadających patrona. Ankiety nt. patronów szkół, sygn. 21/79.

Wykres 26: Wielkość poszczególnych grup dokumentacji w zespołach UW w Toruniu i WRN w Toruniu

Źródło: obliczenia własne na podstawie pomocy ewidencyjnych do zespołów WRN w Toruniu i UW w Toruniu

Wielkość poszczególnych grup dokumentacji, co obrazuje powyższy wykres, jest bardzo zróżnicowana. Największa grupa, stanowiąca ok. 50% całości to akta spraw. Pozostałe rodzaje dokumentacji mają odmienny charakter. Wymienione grypy dokumentacji zostaną scharakteryzowane w dalszej części rozdziału. Analiza materiałów archiwalnych, na podstawie znaków akt umieszczonych na poszczególnych jednostkach oraz funkcji WRN i UW pozwala stwierdzić, że zachowana dokumentacja obrazuje większość zadań realizowanych przez obie instytucje.

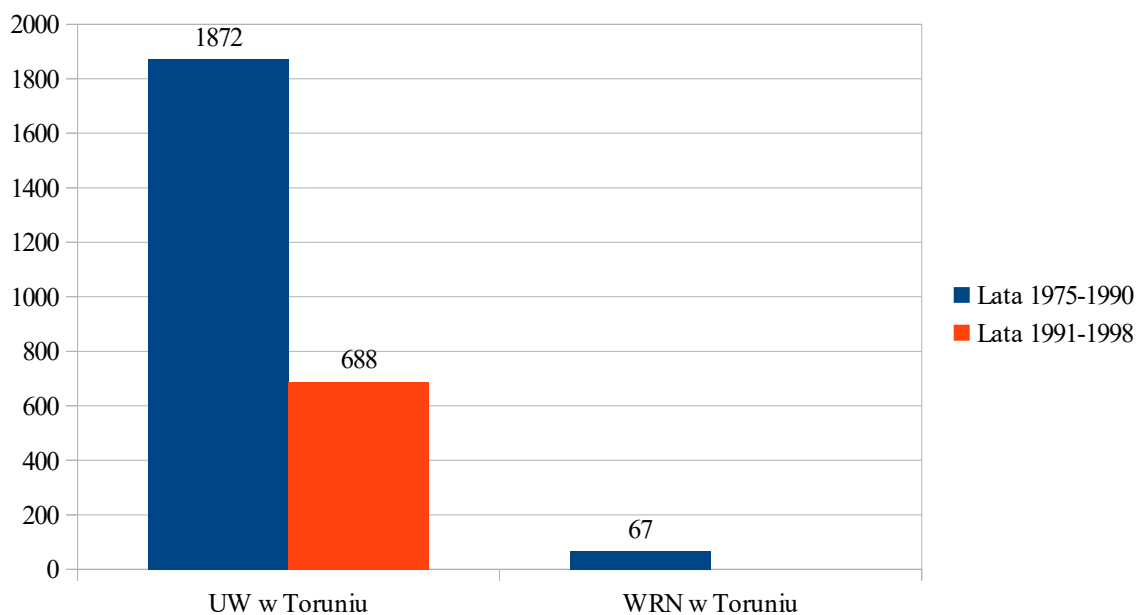
Po sumarycznym omówieniu zachowanej dokumentacji w kolejnych podpodrozdziałach scharakteryzowane zostaną poszczególne grypy archiwaliów

wymienione powyżej. Ze względu na to, że omawiane materiały archiwalne pozostają w zdecydowanej większości nieopracowane, autor odstąpił od wskazywania, które jednostki z obu zespołów przynależą do poszczególnych grup. Wobec perspektywy rychłego zakończenia prac nad częścią zespołu UW w Toruniu, przechowywaną w AP w Toruniu, co doprowadzi do nadania zupełnie nowych sygnatur oraz układu akt uznano to za bezprzedmiotowe. Z tego powodu autor dokonał omówienia zachowanej dokumentacji wyłącznie pod względem zawartości informacyjnej oraz stanu fizycznego.

5.2.1 Akta spraw

Największą grupę dokumentacji zachowanej w AP w Toruniu stanowią akta spraw. W grupie tej liczącej 2627 j.a. - 2560 j.a. wytworzonych zostało przez UW, a tylko 67 j.a. powstało w wyniku działania WRN. Jednocześnie 1939 j.a. pochodzi z lat 1975-1990, a 688 z lat 1991-1998. Podział akt spraw przedstawia poniższy wykres:

Wykres 27: Akta spraw według twórcy i okresu wytworzenia

Źródło: jak wyżej

Omawiana grupa akt jest najbardziej różnorodna tematycznie, jednocześnie najszerzej obrazuje ona funkcje wypełniane przez organy stopnia wojewódzkiego. Wśród zachowanych akt spraw odnaleźć można materiały dot. organizacji toap stopnia podstawowego oraz samorządu terytorialnego po 1990 r. W tej grupie dokumentacji, znajdują się zarówno materiały dotyczące organizacji urzędów jak np. statuty

organizacyjne oraz dokumentacja związana z uzgadnianiem ich treści, jak również informacje o tworzeniu i funkcjonowaniu związków komunalnych i sołectw oraz tworzeniu, łączeniu i znoszeniu gmin. W tej podgrupie wymienić można także akta dotyczące funkcjonowania podziałów administracyjnych dla celów specjalnych w tym m.in. makroregionów gospodarczych.

Liczną grupę dokumentacji stanowią także materiały wytworzone w wyniku współdziałania z innymi organami i instytucjami. Wśród materiałów dotyczących tego obszaru funkcjonowania UW i WRN odnaleźć można m.in. materiały na temat współdziałania z organami samorządu terytorialnego, organami centralnymi (RM, poszczególne ministerstwa oraz urzędy centralne a także Kancelaria RP) jak również współpracy z innymi urzędami, w tym administracji niezespolonej. Akta te w większości wytworzone zostały po 1990 r. Wśród ciekawych materiałów wymienić można także akta traktujące o współpracy z Polonią, związkami zawodowymi i organizacjami społecznymi. Z okresu PRL pochodzi np. grupa akt dotyczących realizacji uchwał oraz kontaktów z KC oraz KW PZPR. W grupie tej umieścić można również niezbyt liczną, aczkolwiek ciekawą dokumentację na temat porozumień międzynarodowych i współpracy z zagranicą, która dotyczy m.in. zawierania partnerstw z jednostkami podziału terytorialnego funkcjonującymi za granicą, m.in. we Włoszech oraz wizyt delegacji zagranicznych w województwie toruńskim.

Kolejną grupę tematyczną akt spraw jaką można wyodrębnić stanowią materiały z obszaru spraw wojskowych i obronności, jak również ochrony tajemnicy państwowej i funkcjonowania kancelarii tajnych. Dokumenty te w dużej mierze dotyczą organizacji corocznego poboru do wojska na terenie województwa oraz wypełniania zadań obronnych przez poszczególne wydziały UW. Materiały na temat kancelarii tajnych i ochrony tajemnicy państwowej to natomiast przede wszystkim informacje o organizacji i zawartości kancelarii w poszczególnych komórkach i urzędach, a także urzędzeń ewidencyjnych w wydziałach UW.

Następną grupą akta są materiały dotyczące fundacji i stowarzyszeń działających na terenie województwa. W większości dokumenty te dotyczą powoływania stowarzyszeń, składów kolejnych zarządów oraz ich rozwiązywania. W zachowanych dokumentach odnaleźć można jednak również informacje na temat spotkań poszczególnych organizacji, a także ich inwigilacji przez aparat bezpieczeństwa.

Kolejna grupa materiałów archiwalnych dotyczy oświaty. Dokumenty te obrazują m.in. funkcjonowanie Rady Postępu Pedagogicznego, tworzenia rejonów oświatowych czy działania Gminnych Zespołów Ekonomiczno-Administracyjnych Szkół oraz kontaktów z Wojewódzkim Komitetem Narodowego Czynu Pomocy Szkole. Omawiane archiwalia zawierają również informacje na temat wyposażenia i organizacji placówek oświatowych, w tym m.in. nadawania szkołom patronów i sztandarów²⁴ oraz ich zmiany w okresie przemian ustrojowych. W tym zbiorze odnaleźć można także informacje na temat funkcjonowania Kuratorium Oświaty i Wychowania podczas wprowadzania i pierwszych miesięcy stanu wojennego.

Podobną grupę, do wspomnianej powyżej dokumentacji na temat oświaty, stanowią materiały dotyczące służby zdrowia. Jest to jednak grupa nieco mniejsza, która w znacznej mierze dotyczy organizacji i wyposażania placówek służby zdrowia i opieki społecznej oraz pozyskiwania funduszy na opiekę zdrowotną. Niezwykle ciekawe akta powstały m.in. w związku z prowadzoną od początku lat 90 XX w. informatyzacją służby zdrowia oraz próbami stworzenia Rejestru Usług Medycznych. Pierwsza część akt to przede wszystkim dokumentacja przetargowa na zakup i tworzenie określonych programów do obsługi szpitali i przychodni, a także informacje o ich funkcjonowaniu i stosowaniu w poszczególnych jednostkach. Druga grupa dotyczy organizacji i działania Biur Rejestru Usług Medycznych w pierwszym okresie ich wprowadzania.

Kolejną grupę akt stanowią materiały dotyczące gruntów budowlanych i rolnych oraz parków ulokowanych na terenie województwa. W materiałach tych odnaleźć można m.in. informacje na temat klasyfikacji i rozmieszczenia terenów budowlanych oraz ewidencji gruntów rolnych. Duża część akt powstała w związku z działaniem PFZ oraz pozyskiwaniem przez Państwo od lat 70 XX w. gruntów za renty dla rolników. Dokumenty te stanowią serie ułożone latami. W obrębie każdego roku odnaleźć można m.in. materiały dot. pozyskiwania gruntów, ich przydziału i zbywania oraz obrotu i stanu nieruchomości będących w posiadaniu PFZ. W tej grupie znajduje się również dokumentacja ewidencyjna parków znajdujących się na terenie województwa toruńskiego. Materiały te stanowią opis parków i planowanych w nich prac. Ewidencja parków, stanowiąca dokumentację aktową, uzupełniona jest także o fotografie i dokumentację kartograficzną poszczególnych obiektów.

²⁴ Do materiałów na ten temat załączono projekty sztandarów w postaci rysunków oraz fotografii, zob. np. AP w Toruniu, UW w Toruniu, Ankiety o sztandarach szkół i szczeptów harcerskich, sygn. 21/77.

Najliczniej reprezentowaną grupę akt spraw stanowią archiwalia dotyczące kościołów i związków wyznaniowych. W tym zbiorze odnaleźć można m.in. dokumentację parafii katolickich, zgromadzeń zakonnych męskich i żeńskich, jak również parafii ewangelickich i prawosławnych oraz ośrodków kultu innych związków wyznaniowych jak np. Wyznawcy Dnia Sobotniego czy też zgromadzenia buddyjskie działających na terenie województwa. Jest to bardzo ciekawa dokumentacja obrazująca stan i rozwój mienia znajdującego się w posiadaniu poszczególnych jednostek organizacji kościelnej i wyznaniowej jak również stosunek państwa do kościoła oraz jego przedstawicieli (przede wszystkim proboszczów). Ponadto w grupie tej znajdują się akta komisji majątkowej rozpatrującej sprawy o zwrot mienia przez państwo na rzecz kościoła katolickiego oraz komisji regulacyjnej spełniającej analogiczną funkcję na linii państwo – kościoły ewangelickiej. W mniejszym stopniu reprezentowane są natomiast materiały dot. mienia żydowskiego, organizacji punktów katechetycznych, organizacji katolickich czy cmentarzy. Mimo iż jest to dokumentacja aktowa można odnaleźć w niej również załączniki stanowiące dokumentację techniczną (projekty budynków lub ich remontów) jak również kartograficzną (np. mapy terenów kościelnych).

Osobną grupę stanowi dokumentacja obrazująca przemiany dokonywane na terenie województwa w związku z transformacją ustrojową. Do tej grupy zaliczyć można dokumentację dot. likwidacji i prywatyzacji przedsiębiorstw działających na terenie województwa jak np. toruński Miastoprojekt²⁵, Pomorskie Zakłady Urządzeń Okrętowych WARMA w Grudziądzu²⁶ czy poszczególnych PGR-ów²⁷. W grupie tej umieścić można także dokumentację dot. restrukturyzacji prowadzonej na terenie województwa toruńskiego.

Samodzielną grupę dokumentacji akt spraw stanowią akta dot. funkcjonowania WRN. Przede wszystkim materiały te dotyczą organizacji wyborów i referentów – tworzenia i powoływania komisji wyborczych, ustalania list kandydatów czy prowadzonych szkoleń, ochrony prawnej radnego, reprezentacji WRN na zewnątrz załatwiania skarg przez przedstawicieli rady oraz funkcjonowania Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych.

25 Tamże, Prywatyzacja przedsiębiorstw. Biuro Projektowo-Badawcze Budownictwa Ogólnego Miastoprojekt, sygn. 9/4.

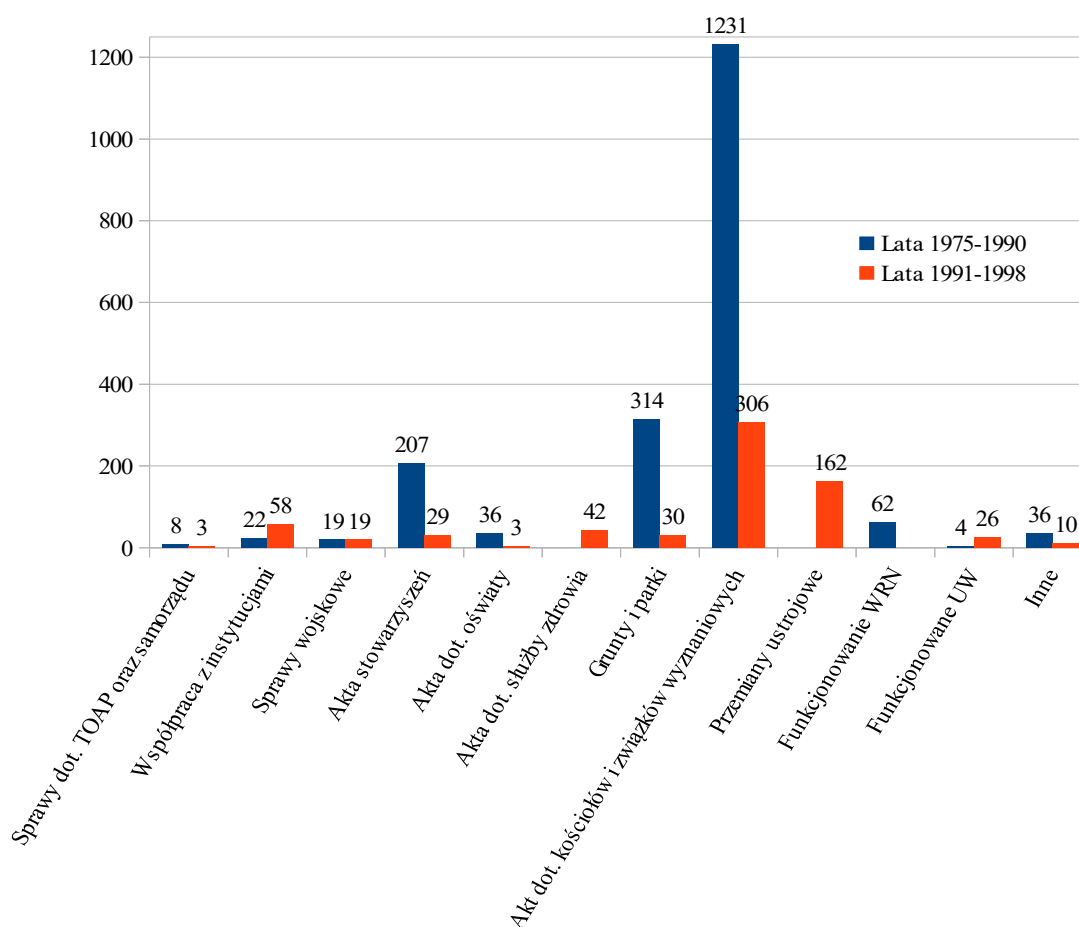
26 Tamże, Prywatyzacja przedsiębiorstw. Pomorskie Zakłady Urządzeń Okrętowych WARMA w Grudziądzu, sygn. 9/69.

27 Zob. np. tamże, Prywatyzacja przedsiębiorstw. Państwowe Gospodarstwo Rolne w Ostaszewie, sygn. 9/16.

Ostatnią jednorodną tematycznie grupę dokumentacji stanowią materiały dotyczące funkcjonowania UW i podlegających mu jednostek. W tej grupie znajdują się m.in. dokumenty obrazujące proces powstawania statutów i regulaminów organizacyjnych urzędu i jego poszczególnych wydziałów oraz jednostek powoływanych do realizowania wyznaczonych zadań jak np. Ośrodek Informatyki UW czy Ośrodek Ekonomiki i Organizacji Ochrony Zdrowia.

Część dokumentacji tworzącej akta spraw nie pozwala wydzielić się w samodzielne grupy rzeczowe. Do grupy dokumentacji nazwanej umownie „inne” zaliczyć można m.in. materiały dotyczące realizacji aktów prawnych, grobownictwa wojennego, utrzymania cmentarzy żydowskich, wydawania zaświadczeń o prowadzeniu tajnego nauczania, Banku Informacji Gospodarczej czy Solidarności. Udział poszczególnych grup w całości akt spraw przedstawia poniższy wykres:

Wykres 28: Wielkość poszczególnych grup dokumentacji akt spraw według okresu wytworzenia

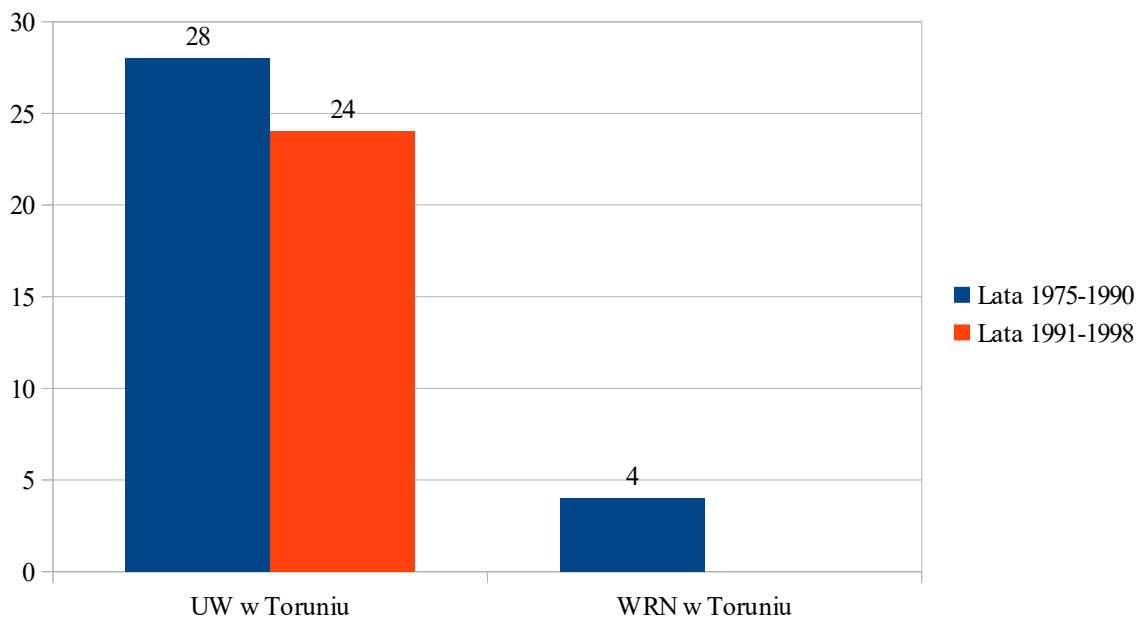
Źródło: jak wyżej

Akta spraw przechowywane w Archiwum Państwowym w Toruniu stanowią dużą i niezwykle różnorodną grupę materiałów archiwalnych. Zachowana dokumentacja przedstawia zarówno funkcjonowanie organów szczebla wojewódzkiego w latach 1975-1990 jak również zmiany dokonujące się w związku ze zmianą ustroju państwa. Materiały te w całości stanowi dokumentacja aktowa, uzupełniana niekiedy dokumentacją techniczną i kartograficzną. Akta spraw pogrupowane zostały w posyty zgodnie z jednolitymi rzeczowymi wykazami akt. Cała zachowana dokumentacja ma format A4. Wyjątek stanowi jedynie dokumentacja kartograficzna i techniczna stanowiąca załączniki do akt, która występuje w różnych formatach. W materiałach dominuje język polski, choć występują również dokumenty spisane po włosku, francusku, rosyjsku, niemiecku, hiszpańsku i angielsku. Akta spraw w językach obcych powstały przede wszystkim w związku z prowadzoną współpracą zagraniczną. Omawianą grupę archiwaliów tworzą w głównej mierze rękopisy i maszynopisy, rzadziej natomiast druki, kserokopie czy wydruki komputerowe. Stan zachowania akt spraw określić można jako dobry.

5.2.2 Rejestry

Odrębną pod względem formy wewnętrznej dokumentację stanowią rejestry prowadzone przez komórki UW. W sumie rejestry stanowią 56 j.a. z których 32 powstały w latach 1975-1990, a 24 w latach 1991-1998. Podział rejestrów przedstawia poniższy wykres:

Wykres 29: Rejestry według twórcy i okresu wytworzenia

Źródło: jak wyżej

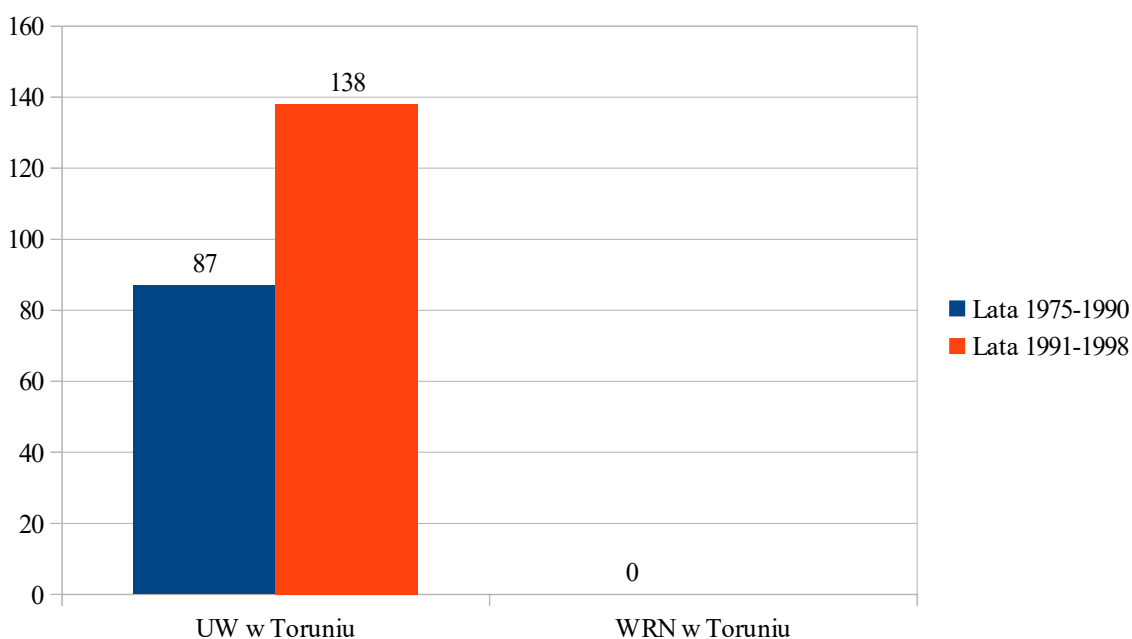
Występujące w tej grupie rejestry to: rejestr ustaleń Kolegium Wojewody, rejestr wniosków z narad kierownictwa UW, rejestry aktów prawnych Wojewody (zarządzenia, decyzje, rozporządzenia), centralny rejestr skarg, centralny rejestr listów, rejestr skarg kierowanych do Naczelnego Sądu Administracyjnego, rejestr pieczęci szkół i Kuratorium Oświaty i Wychowania, wydziałowe rejestry skarg i wniosków, księga ewidencyjna tajnych aktów normatywnych, ewidencja rezerwatów i pomników przyrody, książki orzeczeń lekarskich Wojewódzkiej Komisji Poborowej oraz rejestry uchwał toap stopnia podstawowego. Z rejestrami powiązane są zbiory poszczególnych rodzajów dokumentacji. Zbiory te stanowią w większości akty normatywne oraz akra spraw wszczętych w wyniku skarg kierowanych do urzędu.

Wszystkie rejestry przechowywane w AP w Toruniu mają postać księgi, w większości o formacie A4. Wyjątek stanowią rejestry orzeczeń lekarskich sporządzone w formacie B5. Całość dokumentacji posiada formę rękopiśmienną. Każdy rejestr ma własny formularz, przy czym za wyjątkiem książeczek orzeczeń był on wykonywany ręcznie. Rejestry w zasadzie nie były prowadzone dla każdego roku osobno ale zawierały szereg lat. Wszystkie prowadzono w języku polskim, a ich stan zachowania określić można jako dobry.

5.2.3 Akty normatywne

Trzecią grupę dokumentacji wytworzoną przez UW i WRN stanowią akty normatywne. W sumie składa się na nią 225 j.a., z których 87 wytworzono w latach 1975-1990, a 138 w latach 1991-1998. Podział akt normatywnych przedstawia poniższy wykres:

Wykres 30: Akty normatywne według twórcy i okresu wytworzenia

Źródło: jak wyżej

Największą grupę aktów normatywnych zachowanych w AP w Toruń stanowią różnego rodzaju akty wydane przez Wojewodę. Można wśród nich wymienić: zarządzenia, decyzje, rozporządzenia, polecenia służbowe, zalecenia koordynacyjne, pisma okólne, postanowienia Wojewody, zarządzenia organizacyjne jak również akty tajne stanowiące osobną jednostkę oraz akty normatywne Wojewody jako przewodniczącego WKO. Zorientowanie w tych materiałach ułatwiają rejestry aktów normatywnych Wojewody, które stanowią ich ewidencję i podstawę układu.

Kolejną grupę tematyczną stanowią akty normatywne rad narodowych. W grupie tej wymienić można zbiór uchwał WRN jak również zbiory uchwał organów samorządu terytorialnego działających od połowy 1990 r.

Kolejny zbiór stanowią akty normatywne organów administracji państwowej o właściwości szczególnej, wśród których wymienić można zarządzenia Dyrektora Generalnego UW, zarządzenia Dyrektora Wydziału Ochrony Środowiska, zarządzenia

i decyzje Lekarza Wojewódzkiego oraz Dyrektora Wydziału Zdrowia, wytyczne, decyzje oraz zarządzenia Kuratora Oświaty i Wychowania, zarządzenia Dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki oraz zarządzenia, instrukcje, polecenia i decyzje Dyrektora Wojewódzkiego Ośrodka Ekonomiki i Organizacji Ochrony Zdrowia. Materiały te nie zachowały się niestety w komplecie. Nie odpowiadają one także wszystkim wydziałom funkcjonującym w UW.

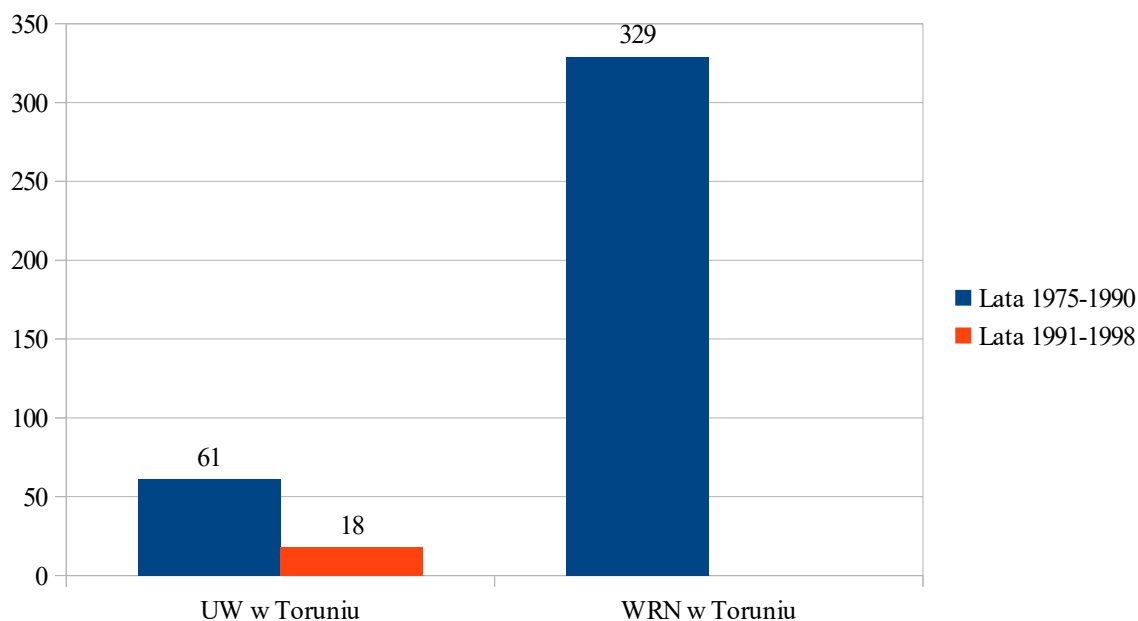
Niewielką ilościowo, aczkolwiek zbliżoną tematycznie podgrupę stanowią wytyczne pochodzące od władz zwierzchnich. W materiałach tych znajdują się m.in. dokumenty dot. zasad prowadzenia kontaktów zagranicznych, wytyczne okrągłego stołu oraz zarządzenia i wytyczne z ministerstw w tym Ministerstwa Oświaty i Wychowania oraz Inspektora Obrony Kraju.

Zbiorom poszczególnych rodzajów aktów normatywnych nadana została postać ksiąg lub poszytów. Księgi stanowią w większości zbiory aktów normatywnych Wojewody Toruńskiego, które zostały uporządkowane według typów aktów, a wewnątrz jednostek chronologicznie. Każda księga stanowi zbiór odpowiadający jednemu rokowi. Pozostałe jednostki stanowią poszyty stworzone według wystawcy i uporządkowane chronologicznie, przy czym obejmują one z reguły okres kilku lat. Akty normatywne wykonane zostały w formie maszynopisu oraz (po 1990 r.) wydruku komputerowego. Niewielka część dokumentacji to kserokopie. Na niektórych aktach normatywnych odnaleźć można także ręczne uwagi świadczące o kontroli ich legalności. Adnotacje takie występują przede wszystkim na aktach normatywnych wydawanych przez organy samorządu terytorialnego. Wszystkie materiały archiwalne stanowiące tą grupę sporządzone zostały w języku polskim i są zachowane w stanie dobrym.

5.2.4 Protokoły posiedzeń

Czwartą z wydzielonych grup dokumentacji stanowią protokoły posiedzeń. Na dokumentację tę składa się 408 j.a. w większości dot. organów WRN. Strukturę grupy przedstawia poniższy wykres:

Wykres 31: Protokoły posiedzeń według twórcy i okresu wytworzenia

Źródło: jak wyżej

Największą część protokołów posiedzeń stanowią protokoły obrad i sesji organów WRN, w tym: sesji rady (76 j.a.), posiedzeń prezydium WRN (37 j.a.) oraz posiedzeń komisji stałych WRN (89 j.a.). W mniejszym stopniu są to natomiast materiały dot. funkcjonowania organów działających przy radzie jak: Rada Społeczna Szkół Wyższych (2 j.a.), Rada Społeczno-Gospodarcza (3 j.a.), Wojewódzka Komisja Czynów Społecznych (3 j.a.), Wojewódzki Zespół ds. Konkursu Mistrz Gospodarności (1 j.a.) oraz Wojewódzka Komisja Odznaczeń Państwowych (7 j.a.). Ponadto w zachowanych materiałach znajdują się protokoły posiedzeń zespołów radnych działających przy WRN²⁸ (4 j.a.), rad narodowych stopnia podstawowego (105 j.a.) oraz z narad Przewodniczących Rad Narodowych z terenu województwa (2 j.a.).

Kolejną, zdecydowanie mniejszą, grupę archiwaliów stanowią protokoły posiedzeń związanych z działalnością UW. W tym zbiorze znajdują się protokoły posiedzeń WKO, Wojewódzkiej Komisji ds. Walki ze Spekulacją, Komisji ds. Weryfikacji Sieci Rezerwatów Przyrody w Województwie Toruńskim, narad organizowanych przez Kuratorium Oświaty i Wychowania. Ponadto wśród omawianych akt znajdują się protokoły posiedzeń konwentu sołtysów oraz konwentu wojewodów, kierownictwa UW i pracowników urzędu oraz narad

²⁸ Były to zespoły: Zespół Radnych PZRP, Zespół Młodych Radnych oraz Zespół Radnych Bezpartyjnych, zob. H. Ciechanowski, *Wstęp do inwentarza zespołu archiwalnego Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu z lat 1975-1990*, nr zespołu 971, Toruń 2016 r. niepublikowany dostępny w pracowniach naukowych AP w Toruniu.

makroregionalnych. Ciekawą grupę akt stanowią protokoły posiedzeń ze spotkań z przedstawicielami związków zawodowych anestezjologów, które odbywały się w 1997 r. w związku z protestami prowadzonymi przez tę grupę zawodową²⁹.

Protokoły posiedzeń w większości otrzymały postać poszytu. Jedynie protokoły z sesji WRN i jej prezydium stanowią księgi. Nie nadawano im jednak postaci księgi od samego początku. Dopiero po upływie określonego czasu porządkowano je i nadawano taką formę. O takim sposobie postępowania świadczy fakt, że protokoły posiedzeń WRN podczas ostatniej kadencji nie zostały odpowiednio przygotowane i oprawione, co mogło mieć związek z likwidacją WRN oraz jej Biura³⁰. Protokoły sesji i posiedzeń zaopatrzone zostały w załączniki stanowiące materiały przesyłane m.in. radnym jak np. analizy danych zagadnień, teksty wystąpień wygłaszanych na posiedzeniach oraz projekty i teksty aktów normatywnych. W związku z tym stanowią one niezwykle ciekawe materiały, obrazujące życie na terenie województwa toruńskiego w jego różnych aspektach. Większość materiałów składających się na tę grupę sporządzona została w formacie A4. Wyjątek stanowią niektóre załączniki, które zgodnie z aktami normatywnymi Wojewody reprodukowano w formacie A5 lub mniejszym³¹. Zdecydowaną większość omawianej dokumentacji stanowią maszynopisy i rękopisy. Część dokumentacji sporządzono także w formie kserokopii oraz wydruków komputerowych. Całość zachowanej dokumentacji sporządzona została w języku polskim. Stan zachowania protokołów posiedzeń określić można jako dobry.

5.2.5 Sprawozdania, analizy, oceny

Następną grupę dokumentacji, odrębną pod względem formy wewnętrznej, stanowią różnego rodzaju sprawozdania, analizy i oceny wykonywane w związku z funkcjonowaniem UW i WRN. W sumie na tę grupę składa się 627 j.a., z których 482 j.a. wytworzonych zostało w latach 1975-1990, a 145 j.a. w latach 1991-1998. Przedstawione

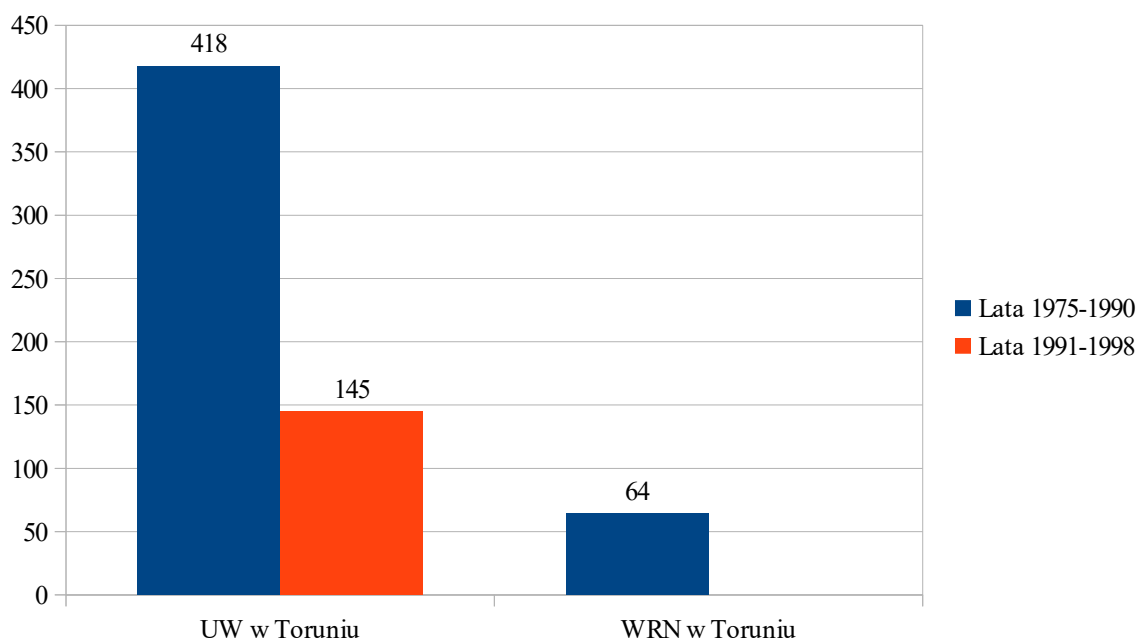
29 K. Bukiel, *20 lat OZZL. 20 lat walki o prawa lekarzy i racjonalny system opieki zdrowotnej w Polsce. Kalendarium 1991-2011*, [on-line] http://www.ozzl.org.pl/images/OZZL_kalendarium2.pdf, s. 14 (dostęp 31.12.2017 r.).

30 Zob. AP w Toruniu. WRN w Toruniu, sygn. 93-106.

31 Tamże, UW w Toruniu, Zarządzenie nr 27/75 z dnia 23.07.1975 r. w sprawie programu racjonalnej i oszczędnej gospodarki papierem, tekturą i przetworami papierniczymi do 1980 r., sygn. 5/43, s. 315-337, tamże, Decyzja nr 8/86 Wojewody Toruńskiego z dnia 7.03.1986 w sprawie racjonalnej i oszczędnej gospodarki papierem w UW w Toruniu oraz urzędach terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego woj. Toruńskiego, sygn. 5/90, s. 173-177 oraz tamże, Decyzja nr 16/87 Wojewody Toruńskiego z dnia 8.05.1987 r. w sprawie racjonalnej i oszczędnej gospodarki papierem w UW w Toruniu oraz urzędach administracji państwowej stopnia podstawowego województwa toruńskiego, sygn. 5/92, s. 271-273.

dane ilustruje poniższy wykres:

Wykres 32: Sprawozdania, analizy i oceny według twórcy i okresu wytworzenia

Źródło: jak wyżej

Tematycznie w grupie sprawozdań, analiz i ocen wyróżnić można materiały dot. analizy aktów normatywnych toap, działalności kolegów i orzecznictwa w sprawach o wykroczenia, działalności Wojewody, realizacji planów pracy i zadań wydziałów UW, analizy skarg i wniosków, oceny społeczno-gospodarczej województwa, realizacji i zmian w budżecie, działania oświaty, wyjazdów zagranicznych, analiz ekonomicznych, analizy stanu i struktury zatrudnienia oraz rynku pracy na terenie województwa, działalności służby zdrowia, realizacji uchwał WRN, realizacji zadań obronnych oraz funkcjonowania komisji WRN. W większości materiały te powstawały na użytek jednostek własnych UW w Toruniu oraz organów zwierzchnich. Znaczna część sprawozdawczości wytworzona została również na potrzeby Głównego Urzędu Statystycznego (162 j.a.).

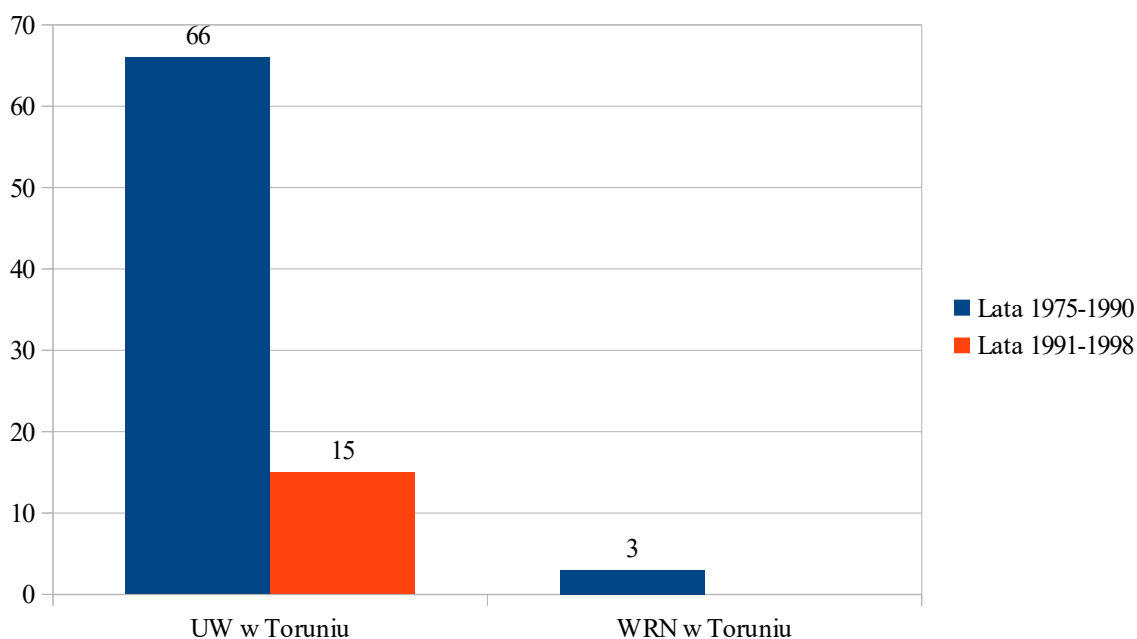
Pod względem formy zewnętrznej dokumentacji tej nadano kształt poszytów. W zdecydowanej większości są to zestawienia liczbowe wykonywane na formularzach o ogólnie ustalonym układzie i zawartości informacyjnej. Tylko niewielka część akt powstała w formie narracyjnej. W większości omawiane materiały stanowią druki na które nanoszono informacje w formie rękopisu lub (rzadziej) maszynopisu. Część dokumentacji powstała także jak wydruki komputerowe. Formularzom sprawozdań nadano różne

formaty. Najczęściej był to formaty A5 i A4. Zdarzają się jednak sprawozdania na większych arkuszach jak np. A3 oraz w formatach niestandardowych, których krótszy bok stanowi odpowiednik dłuższego boku w formacie A4 natomiast bok dłuższy stanowi jego cztero, a nawet pięć krotność. Szczególnie często materiały w formatach niestandardowych powstawały w związku z analizowaniem działalności oświatowej. Całość zachowanych materiałów sporządzona została w języku polskim i zachowana została w dobrym stanie.

5.2.6 Plany pracy, programy działania i budżety

Kolejną grupę dokumentacji o wyodrębniającą się pod względem formy stanowią plany pracy, programy działania i budżety, które stanowią 84 j.a. Strukturę tej grupy dokumentacji przedstawia poniższy wykres:

Wykres 33: Plany pracy, programy działania i budżety według twórcy i okresu wytworzenia

Źródło: jak wyżej

Podgrupę w ramach omawianej dokumentacji stanowi dokumentacja dotycząca budżetów. Są to zarówno budżety zbiorcze województwa jak również budżety częściowe poszczególnych obszarów jego działania jak oświata czy kultura fizyczna.

Druga podgrupa to programy działania UW w Toruniu oraz jego poszczególnych jednostek. W tej podgrupie wyróżnić można zarówno plany całościowe działania urzędu

jak i poszczególnych wydziałów, w tym m.in. programy kontroli prowadzonych przez jednostki UW.

Trzecią podgrupę stanowią natomiast plany pracy. Częściowo są to plany pracy UW jako całości, rozpisane w ujęciu rocznym i kwartalnym. Ponadto w grupie tej znajdują się plany pracy poszczególnych wydziałów UW oraz komisji stałych WRN. Część zachowanej dokumentacji dotyczy natomiast planowania działania jednostek na terenie województwa. Są to m.in. plany rozdziału i organizacji pracy gminnej służby rolnej, organizacji pracy szkół, plany opieki w przychodniach przyzakładowych, plany społeczno-gospodarcze województwa oraz projekt planu zatrudnienia i funduszu płac.

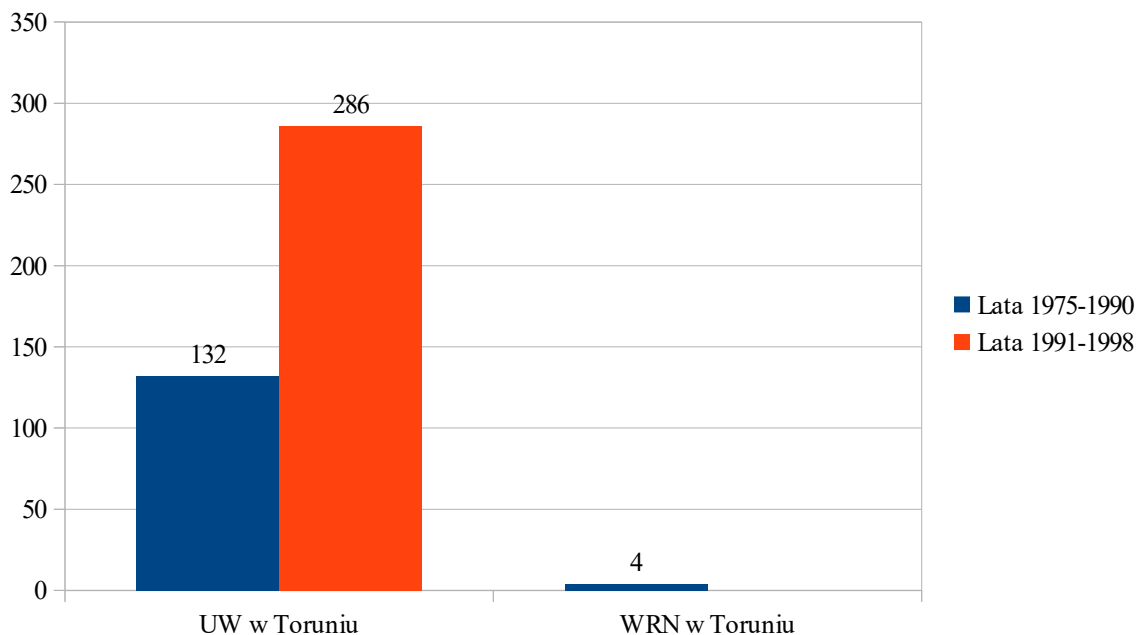
Omawiane materiały zachowane zostały w formie szczątkowej i nie stanowią wieloletnich serii, a jedynie pojedyncze jednostki obejmujące najczęściej jeden roku lub co najwyżej kilka lat. Zaledwie kilka jednostek opisuje poruszaną materię w szerszej perspektywie. Materiały te uzupełniają także załączniki znajdujące się przy protokołach posiedzeń. Wynika to z faktu, że do zadań WRN należało m.in. uchwalanie budżetu i planów społeczno-gospodarczych.

Całość materiałów archiwalnych uporządkowanych została w poszytach o formacie A4. Plany pracy i programy działania sporządzone zostały przede wszystkim w formie maszynopisu. Tylko niewielką część dokumentacji stanowią rękopisy. Plany pracy mają zazwyczaj formę tabelaryczną, natomiast programy działania opisową. Stan zachowania materiałów archiwalnych tworzących tę grupę określić można jako dobry.

5.2.7 Druki urzędowe

Następną grupę dokumentacji stanowią druki urzędowe znajdujące się w obu ww. zespołach. Materiały te stanowią 422 j.a., z których 136 powstały w latach 1975-1990. Strukturę tej grupy archiwaliów przedstawia poniższy wykres:

Wykres 34: Wykres 13: Druki według twórcy i okresu wytworzenia

Źródło: jak wyżej

Największą część zachowanych druków stanowią Dzienniki Urzędowe Województwa Toruńskiego. W sumie są to 384 j.a. Co ciekawe aż 271 z nich wydanych zostało w latach 1991-1998. Mimo znacznej ilości, dzienniki urzędowe przechowywane w AP w Toruniu nie stanowią kompletu. Braki dotyczą przede wszystkim numerów wydanych w latach 70 XX w. Dzienniki urzędowe zawierają akty normatywne WRN, Wojewody oraz innych jednostek działających na obszarze województwa.

Kolejną grupę druków urzędowych stanowią materiały związane z funkcjonowaniem omawianych jednostek. Postać drukowaną otrzymały m.in. statuty i regulaminy WRN i UW, program działania WRN na okres kadencji 1984-1988³² oraz porozumienie zawarte przez WRN i KW PRON³³.

Trzecią grupą druków są publikacje na temat województwa. Bank Informacji Gospodarczej wydawał własny biuletyn o krajowych i zagranicznych ofertach gospodarczych i nieruchomości. Biuletyn wydawało także Kuratorium Oświaty i Wychowania. Ponadto w zespole UW w Toruniu, znajdują się kroniki i albumy województwa toruńskiego, powiatów zlikwidowanych w 1975 r.³⁴ oraz Ośrodka

32 AP w Toruniu, WRN w Toruniu, Program działania Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu na okres kadencji 1984-1988, sygn. 371.

33 Tamże, Porozumienie dotyczące zasad współdziałania zawarte pomiędzy Wojewódzką Radą Narodową w Toruniu i Patriotycznym Ruchem Odrodzenia Narodowego Radą Wojewódzką w Toruniu, sygn. 372.

34 Podział na powiaty został zniesiony na podstawie ustawy z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym

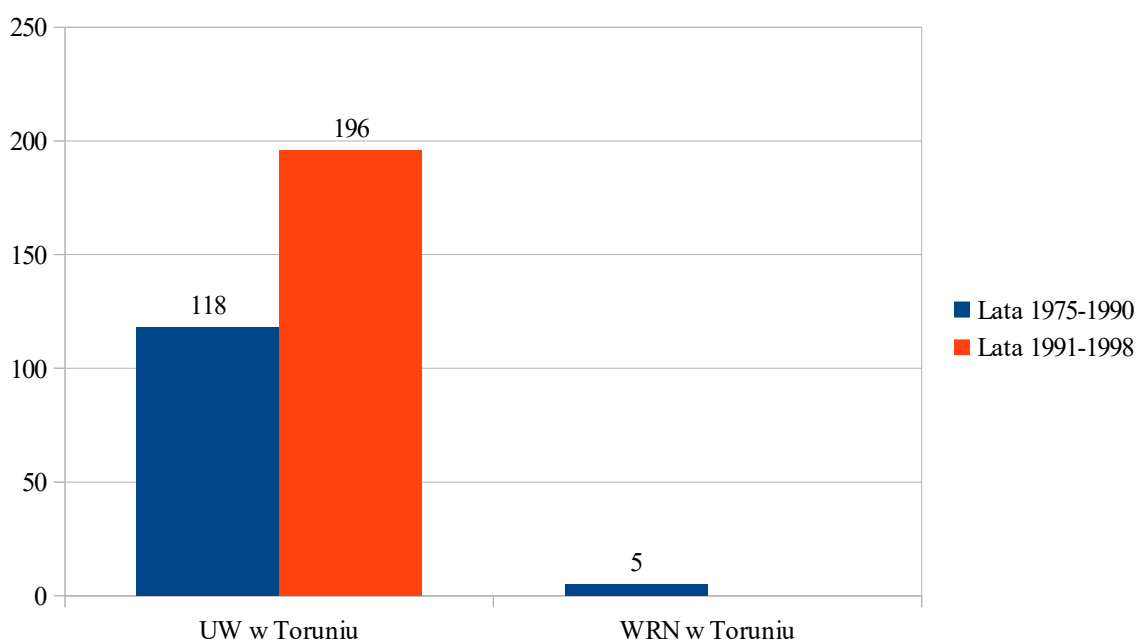
Doskonalenia Kadr UW.

Zachowaną dokumentację, zgodnie z nazwą, stanowią druki które tworzą księgi oraz teczki (dzienniki urzędowe). Wszystkie jednostki mają format A4. Językiem dominującym w materiałach archiwalnych jest język polski, niemniej część materiałów wydrukowano po angielsku i niemiecku. Ogólnie stan zachowania materiałów określić można jako dobry.

5.2.8 Opracowania

Kolejną grupę zachowanej dokumentacji stanowią opracowania poszczególnych zagadnień, którymi zajmowały się wydziały UW oraz WRN. Zbiór ten liczy 319 j.a., z których 123 pochodzą z lat 1975-1990, a 196 z lat 1991-1998. Omawiana dokumentacja ma bardzo jednorodną formę. Jednostki najczęściej posiadają postać księgi, a tylko sporadycznie poszytu. Format akt to A4 w większości są to maszynopisy i wydruki komputerowe. Całość dokumentacji zachowana jest w dobrym stanie. Strukturę opisywanej grupy przedstawia poniższy wykres:

Wykres 35: Opracowania według twórcy i okresu wytworzenia

Źródło: jak wyżej

Na materiały archiwalne zakwalifikowane jako opracowania składają się formy narracyjne, które przedstawiają stan poszczególnych obszarów zainteresowania WRN

podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1975 nr 19 poz. 91.

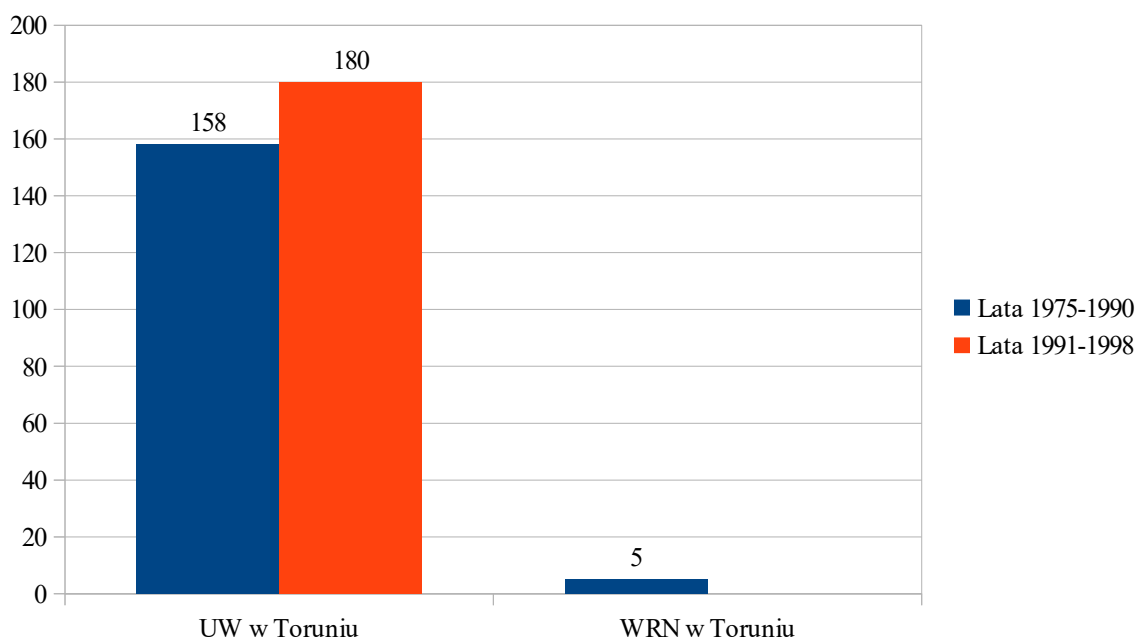
i UW w Toruniu.. Niekiedy tekst uzupełniany jest wyliczeniami, wykresami lub tabelami. Część opracowań uzupełniona została również mapami oraz dokumentacją fotograficzną.

Tematycznie dokumentacja stanowiąca opracowania jest bardzo różnorodna. W dużej mierze dokumentacja ta dotyczy stanu środowiska na terenie województwa, w tym m.in. analiz na temat zanieczyszczeń emitowanych przez duże zakłady pracy jak toruńska ELANA³⁵ czy Elektrociepłownia Energotor-Toruń³⁶. Ponadto część opracowań dot. stanu i funkcjonowania służby zdrowia oraz oświaty. W grupie tej znajdują się także opracowania na potrzeby kontaktów z mediami w tym m.in. udzielania wywiadów, czy konferencji prasowych oraz wycinki prasowe dokumentujące pracę WRN i UW.

5.2.9 Protokoły kontroli

Dziewiątą grupę dokumentacji wyodrębniającą się pod względem formy stanowią protokoły kontroli, które stanowią 343 j.a. 163 j.a. powstały w latach 1975-1990, a 180 w latach 1991-1998. W większości materiały te wytworzone zostały przez jednostki UW. Strukturę akt w tej grupie przedstawia poniższy wykres:

Wykres 36: Protokoły kontroli według twórcy i okresu wytworzenia

Źródło: jak wyżej

35 AP w Toruniu, UW w Toruniu, Operat ochrony powietrza atmosferycznego dla Zakładów Włókien Chemicznych „Elana” w Toruniu – zanieczyszczenia energetyczne, sygn. 7/8.

36 Tamże, Studium ochrony powietrza atmosferycznego dla Elektrociepłowni "ENERGOTOR-TORUŃ" w Toruniu z wyznaczeniem i optymalizacją emisji dopuszczalnych zanieczyszczeń dla różnych wariantów eksploatacji źródeł emisji i emitorów, sygn. 7/61.

Zachowane protokoły kontroli podzielić można na kilka podgrup. Pierwsza z nich to protokoły kontroli prowadzonych przez jednostki zewnętrzne jak NIK czy poszczególne ministerstwa w komórkach UW w Toruniu. Druga grupa to protokoły kontroli jednostek podległych i podporządkowanych UW i WRN prowadzonych przez wspomniane instytucje oraz jednostki zewnętrzne w tym NIK i jednostki administracji niezespolonej. Trzecią podgrupę stanowią protokoły kontroli prowadzonych w jednostkach UW przez inne jego wydziały. Najczęściej kontrole te organizowane były przez Wydział Finansowy oraz wydziały odpowiedzialne za sprawy kontroli. Pojedyncze jednostki dot. kontroli przeprowadzonej przez komisję orzekającą w sprawach o naruszenie dyscypliny budżetowej, kontroli województwa przez Inspekcję Terenową, kontroli prowadzonej w okresie stanu wojennego przez Inspekcję Sił Zbrojnych oraz kontroli prowadzonych przez komisje stałe WRN.

Protokoły kontroli mają stosunkowo jednorodną formę. Zawierają one informacje o jednostce kontrolowanej i kontrolującej oraz osobach prowadzących kontrolę. Następnie podana jest data lub okres kontroli, a także jej temat. W dalszej kolejności wyliczone są poszczególne zagadnienia poddawane kontroli oraz informacje o ew. stwierdzonych nieprawidłowościach. Na końcu zawarte są natomiast wnioski z kontroli i zalecenia pokontrolne oraz podpisy. Jednostkom archiwalnym nadano formę poszytów o formacie A4. Zdecydowana większość akt to maszynopisy. Sporadycznie zdarzają się jednak także wydruki komputerowe oraz rękopisy. Całość dokumentacji sporządzona została w języku polskim i zachowana jest w stanie dobrym.

5.2.10 Dokumentacja techniczna i kartograficzna

Ostatnią grupę zachowanej dokumentacji stanowi dokumentacja techniczna i kartograficzna. Mimo odmiennej formy, oba typów dokumentacji, ze względu na ich bardzo małą ilość – 3 j.a., zostaną przedstawione wspólnie. Dokumentacja ta w całości pochodzi z lat 1975-1990. Wszystkie trzy jednostki mają postać księgi. Dokumentacja kartograficzna stanowi załącznik do planów kompleksowego zadrzewienia wsi Bratian, Łąki i Kaczek³⁷ oraz planu kompleksowego zadrzewienia wsi Brzozie Lubawskie³⁸. Mapy te przedstawiają stan zadrzewienia terenu. Zachowane mapy posiadają różne formaty. Dokumentacja techniczna dotyczy natomiast kapitalnego remontu zabytkowego pałacu

37 Tamże, Mapy kompleksowego zadrzewienia wsi Bratian, Łąki i Kaczek, sygn. 5/937.

38 Tamże, Mapy do planu kompleksowego zadrzewienia wsi Brzozie Lubawskie, sygn. 5/938.

znajdującego się w miejscowości Niedźwiedź³⁹. Jednostka ta zawiera część opisową planów jak również rysunki techniczne oraz dokumentację fotograficzną. Część opisowa dokumentacji wykonana została w maszynopisie. Księgi posiadają format A4, niemniej zawarta w nich dokumentacja kartograficzna i techniczna posiada różne wymiary. Całość dokumentacji sporządzono w języku polskim. Jej stan zachowania określić można jako dobry.

Dokumentacja przechowywana w AP w Toruniu stanowi znaczną część akt wytworzonych przez WRN i UW w Toruniu, przy czym zbiór ten ulegnie w najbliższych latach dalszemu powiększeniu, w wyniku dopływu akt z Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego. Materiały znajdujące się w AP w Toruniu to niemalże w całości dokumentacja aktowa. Należy jednak podkreślić, że są one różnorodne pod względem formy zewnętrznej oraz zawartości informacyjnej. W obu zespołach wyodrębnić dało się dziesięć grup archiwaliów o własnej specyfice. W większości zachowana dokumentacja wytworzona została w języku polskim, tylko sporadycznie odnaleźć można w niej akta obcojęzyczne. Godny podkreślenia jest również ogólnie dobry stan zachowania zarchiwizowanej w archiwum historycznym dokumentacji.

5.3 Wartość historyczna zespołów Urząd Wojewódzki w Toruniu z lat 1975-1998 oraz Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu z lat 1975-1990

Po przedstawieniu registratury UW w Toruniu, której część stanowiły akta wytworzone przez WRN w Toruniu oraz materiałów archiwalnych wchodzących w skład obu zespołów przechowywanych w AP w Toruniu autor chciałby zwrócić uwagę na wartość historyczną omawianej dokumentacji.

Ze względu na usytuowanie w hierarchii administracji państwowej obu instytucji jako organów szczebla wojewódzkiego, wytworzone przez nie materiały opisują niemalże wszystkie aspekty życia na terenie dawnego województwa toruńskiego. Materiały syntetyczne, dotyczące realizacji budżetów oraz protokoły posiedzeń WRN i powiązane z nimi załączniki stanowiąc mogą niezwykle wartościowe źródło dla poznania sytuacji gospodarczej, na terenie województwa. Uzupełnione o materiały dot. innych gałęzi życia pozwolą one przebadac m.in. stan, rozwój i funkcjonowanie oświaty czy służby zdrowia w tej części kraju. Protokoły posiedzeń WRN oraz WKO pozwalają spojrzeć na nastroje

³⁹ Tamże, dokumentacja techniczna remontu kapitalnego z częściową zabudową zabytkowego pałacu w miejscowości Niedźwiedź, sygn. 5/1083.

społeczne na terenie dawnego województwa toruńskiego oraz na sytuację społeczną ludności. Stanowią one także bogate źródło informacji o życiu podczas stanu wojennego oraz stosunku władz do miejscowej ludności. Materiały te ilustrują również przemiany, jakie dokonywały się w świadomości ludności wraz z rozwojem opozycji w latach 80 XX w. Dokumentacja powstająca od przełomu lat 80 i 90 XX ukazuje natomiast przemiany zachodzące w polityce terenowej oraz w stosunku administracji wojewódzkiej do miejscowej ludności. Odzwierciedla ona także próby odrobienia zapóźnień w rozwoju państwa po okresie funkcjonowania w Polsce komunizmu.

W tym kontekście cenne źródło informacji stanowią także materiały dot. parafii różnych wyznań, które obrazują stosunki pomiędzy państwem a kościołem. W dokumentacji tej odnaleźć można m.in. opinie i życiorysy księży, szczególnie proboszczów, które stanowią informacje na temat ich postaw i stosunku do władz oraz parafian. Dokumentacja ta pokazuje także, na jakie trudności natrafiały próby zapewnienia ludności dostępu do posług religijnych, np. poprzez budowanie nowych świątyń. Zachowane materiały archiwalne zawierają również informacje na temat wartości mienia odzyskanego przez kościoły w latach 90 ubiegłego wieku.

Część zachowanych akt spraw i opracowań pozwala także na poznanie stanu środowiska na terenie zarządzanym przez WRN i UW. Materiały przedstawiające parki, plany zalesienia oraz zanieczyszczenia emitowane przez zakłady przemysłowe, z jednej strony pokazują stan środowiska na terenie województwa, a z drugiej działania mające na celu zapobieżenie jego degradacji. Wiele tego rodzaju materiałów powstało w latach 1991-1998, co świadczy także o zmianach w podejściu do ekologii, jakie nastąpiły w wyniku zmian ustrojowych po upadku PRL.

Zachowane materiały stanowią także bardzo cenne źródło dla historyków administracji. Protokoły kontroli prowadzonych w jednostkach administracji zarówno przez organy UW jak i instytucje zewnętrzne, a także skargi i wnioski pokazują sposób funkcjonowania lokalnej administracji oraz jej fachowość. Dokumentację tą uzupełniają akty prawne jak np. zarządzenia wewnętrzne oraz statuty i regulaminy organizacyjne. Materiały te stanowią także podstawę niniejszej pracy. Natomiast dzięki zachowanym wycinkom prasowym poznać można sposób w jaki lokalne media przedstawiały władze i administrację wojewódzką, a pośrednio także stosunek pomiędzy nimi.

Materiały archiwalne wchodzące w skład omawianych zespołów, ze względu na

duże nasycenie informacyjne, stanowiąc mogą samodzielne źródło do prowadzenia badań naukowych. Niemniej mogą one zostać również uzupełnione poprzez archiwalia znajdujące się w innych zespołach archiwalnych. Dokumentacja wytworzona przez władze i administrację stopnia podstawowego, stanowiła często punkt wyjścia dla tworzenia materiałów na potrzeby WRN, UW i jednostek zwierzchnich. Porównanie obu typów źródeł może dać m.in. odpowiedź na pytanie o to w jakim stopniu władze wojewódzkie dbały o rzeczywiste potrzeby terenu, a w jakim kierowały się wskazaniem PZPR i władz centralnych. Materiały wytworzone przez UW mogą natomiast stanowić tło pozwalające spojrzeć na lokalne problemy na szerszym tle. Wśród innych zespołów, które zawierają informacje uzupełniające dane zawarte w aktach UW i WRN wymienić można akta PZPR i stronnictw sojuszniczych oraz FJN i PRON, a w szczególności instancji wojewódzkiej tych instytucji. Wiele cennych informacji dostarczyć mogą także akta wytworzone przez jednostki gospodarcze oraz administracji niezespolejonej.

Informacje zawarte w archiwaliach pozostałych po WRN i UW stanowią jednocześnie studium przypadku, którego zestawienie z informacjami wytworzonymi przez inne instytucje szczebla wojewódzkiego pozwoli spojrzeć na zjawiska zachodzące w skali całego kraju. Wydaje się, że takie podejście badawcze może dać szczególnie interesujące wyniki podczas badań nad gospodarką czy społeczeństwem późnego PRL oraz pierwszych lat III Rzeczypospolitej. Próba wykorzystania akt poszczególnych UW jako studiów przypadku była wspomniana już konferencja na temat WKO, która odbyła się 5 grudnia 2017 r. w AGAD, podczas której przedstawione zostały wyniki badań nad WKO działającymi w wybranych województwach⁴⁰. Dzięki skonfrontowaniu ze sobą wyników poszczególnych badań, wyłonił się obraz WKO jako instytucji zaangażowanych przede wszystkim w obronę istniejącego systemu władzy, a nie ludności na terenie ich działania. Konferencja ta stanowi jednak zaledwie przykład możliwości wykorzystania informacji zawartych w aktach jednostek szczebla wojewódzkiego jako studiów przypadku.

Podsumowując rozważania dot. akt wytworzonych przez UW w Toruniu oraz WRN w Toruniu podkreślić należy, że w okresie swojej działalności wytworzyły one łącznie ok. 40 tys. jednostek aktowych, spośród których niemal 17% stanowią materiały

40 Był to Komitet Obrony Kraju oraz WKO w Białymstoku, Suwałkach, Szczecinie, Toruniu, Gorzowie Wielkopolskim, Gdańsku, Koszalinie oraz Częstochowie, zob. Program konferencji pt. Organy zarządzania kryzysowego i sztaby do walki z opozycją. Działalność wojewódzkich komitetów obrony w latach 1975-1989 i ich dokumentacja, [on-line] https://www.archiwa.gov.pl/files/Konferencja_WKO_Program_grudzien_2017.pdf (dostęp 31.01.2018 r.).

archiwalne. Zdecydowana większość dokumentacja obu instytucji powstała w latach 1975-1990, a zatem w okresie funkcjonowania systemu rad narodowych. Materiały archiwalne stanowiące część registratury władz wojewódzkich w znacznej części zarchiwizowane zostały w AP w Toruniu, gdzie utworzono z nich dwa zespoły archiwalne UW w Toruniu oraz WRN w Toruniu. Pierwszy z tych zespołów jest zespołem otwartym ponieważ część akt UW wciąż przechowywana jest w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim.

Materiały archiwalne, przekazane do AP w Toruniu stanowią zróżnicowaną pod względem formy i treści spuściznę archiwalną, obrazującą większość zadań realizowanych przez władze wojewódzkie. Stanowią one również jedną z największych grup dokumentacji, organów szczebla wojewódzkiego z lat 1975-1998, przechowywanych w archiwach państwowych. Dzięki zawartym w nich informacjom są one także niezwykle wartościowymi i interesującymi źródłami historycznym przydatnymi w badaniach realizowanych na gruncie wielu dyscyplin naukowych. Materiały te pozwalają z jednej strony spojrzeć na zagadnienia lokalne, z perspektywy ośrodka stanowiącego jego centrum, a z drugiej stanowić mogą tło dla badań nad historią lokalną małych ojczyzn oraz punkt wyjścia dla badań prowadzonych w skali całego kraju. W związku z tym należy mieć nadzieję, że w najbliższych latach zespół UW w Toruniu doczeka się opracowania archiwalnego, które pozwoli na jego szersze wykorzystanie przez badaczy.

Zakończenie

Reformy administracyjne przeprowadzone w latach 1972-1975 doprowadziły do całkowitego przebudowania modelu podziału administracyjnego państwa. W miejsce istniejących wcześniej 17 województw¹, powołanych zostało 49 mniejszych jednostek podziału terytorialnego. Wśród powołanych województw znalazło się również województwo toruńskie, które funkcjonowało w latach 1975-1998. Wprowadzona zmiana, choć motywowana względami politycznymi, a nie rzeczywistymi potrzebami zarządzania państwem² okazała się zatem bardzo trwała.

Organami powołanymi do sprawowania władzy i administracji terenowej na terenie województwa toruńskiego były WRN w Toruniu oraz Wojewoda Toruński. Oba te organy obsługiwał UW w Toruniu, którego komórką równorzędną z wydziałem było Biuro WRN. Zgodnie z kompetencjami przedstawionymi w rozdziałach 2 i 3 w zakresie działania ww. organów znajdowały się niemal wszystkie dziedziny funkcjonowania podlegającego im terenu. Wojewoda oprócz organu administracji terenowej pełnił także funkcję przedstawiciela rządu w terenie oraz organu wykonawczego i zarządzającego WRN. W związku ze swoim statusem, mimo iż formalnie podlegał on WRN, to w praktyce posiadał zdecydowanie szerszy zakres kompetencji niż rada.

W pierwszym rozdziale pracy przedstawiony został rozwój systemu rad narodowych w PRL oraz zadania organów terenowych w kolejnych okresach ich rozwoju, tzn. w latach 1944-1950, 1950-1975 oraz 1975-1990. W pierwszym okresie, jeszcze podczas II wojny światowej, następowało przeszczepianie rad narodowych na grunt polski przez wkraczające oddziały radzieckie i armię ludową oraz stojące za nimi władze komunistyczne. Jako pierwsza, 18 lutego 1944 r. powołana została WRN w Lublinie³. Wraz z umacnianiem się władzy komunistycznej na terenach zajmowanych przez armię czerwoną kontynuowano organizację systemu rad narodowych. Po zakończeniu działań wojennych organy terenowe posiadały organizację dualistyczną. Obok siebie funkcjonowały nowe w polskim modelu ustrojowym rady narodowe oraz organy o rodowodzie przedwojennym tzn. wojewodowie, starostowie powiatowi, prezydenci miast

1 M. Kallas, *Historia ustroju Polski X-XX w.*, Warszawa 2003, s. 420.

2 A. Friszke, *Polska. Losy państwa i narodu*, Warszawa, 2007, s. 333-334.

3 S. Zawadzki, J. Chwistek, *Rady narodowe w Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej*, Warszawa 1981, s. 13.

oraz burmistrzowie i wójtowie gmin⁴. Zgodnie z dekretem PKWN z dnia 23 listopada 1944 r. radom narodowym nadano dwoisty charakter organów władzy państwowej oraz organów samorządu terytorialnego⁵. Charakter ten miały one przez cały okres swojego funkcjonowania. Funkcję organu administracji ogólnej pełnił w tym okresie Wojewoda, który z urzędu przewodniczył wydziałowi wojewódzkiemu stanowiącemu organ wykonawczy WRN jako organu samorządu⁶.

W kolejnym okresie WRN otrzymały status organów jednolitej władzy państwowej⁷. Ustawa z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych likwidowała dotychczas działające organy wykonawcze wszystkich szczebli. Zgodnie z brzmieniem ustawy wydziały prezydium WRN stały się toap, kierującymi poszczególnymi dziedzinami spraw należących do właściwości rad narodowych. Wydziały tworzone były i w swojej działalności podlegały prezydium WRN, które stanowiło organ wykonawczy i zarządzający WRN⁸. Taki model funkcjonowania organów szczebla wojewódzkiego przetrwał do 1973 r. kiedy funkcję terenowego organu administracji państwowej szczebla wojewódzkiego na powrót objęli wojewodowie⁹.

Początek trzeciego okresu wyznacza głęboka reforma administracji państwowej, podczas której utworzonych zostało 49 województw¹⁰. Koniec tego okresu i zarazem zakresu chronologicznego pracy wyznacza 1990 r. kiedy zlikwidowane zostały rady narodowe wszystkich szczebli¹¹.

W drugim rozdziale dysertacji zaprezentowana została organizacja Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, jej organów wewnętrznych (komisje oraz Prezydium WRN), a także organów działających przy WRN. W sposób kompleksowy zaprezentowane zostały także zadania i organizacja Biura WRN, które jako komórka UW w Toruniu odpowiadało za obsługę kancelaryjną Rady.

Rozdział trzeci stanowił natomiast analizę kompetencji wojewody i wynikającej

4 Tamże, s. 14.

5 Dekret PKWN z dnia 23 listopada 1944 r. o organizacji i zakresie działania samorządu terytorialnego, Dz.U. 1944 nr 14 poz. 74, art. 1-3.

6 Tamże, art. 7-8.

7 Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej, Dz.U. 1950 nr 14 poz. 130, art. 1.

8 Tamże, art. 19.

9 M. Kallas, A. Lityński, *Historia ustroju i prawa Polski Ludowej*, Warszawa 2003, s. 167-168.

10 Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1975 nr 16 poz. 91.

11 D. Magier, *Miejska Rada Narodowa i Urząd Miejski w Radzynie Podlaskim (1973-1990): dzieje ustrojowe i spuścizna archiwalna*, Radzyński Rocznik Humanistyczny 10, 2012, s. 111.

z niej organizacji UW w Toruniu. W tej części pracy przedstawiono kolejne reorganizacje struktury wewnętrznej urzędu, które dla większej przejrzystości zaprezentowano także w formie graficznej. Niestety, ze względu na brak w analizowanych zespołach archiwalnych zarządzeń dyrektorów poszczególnych wydziałów, niemożliwe było przedstawienie organizacji wewnętrznej wydziałów.

W czwartym rozdziale przeprowadzona została analiza procesów archiwotwórczych zachodzących w UW w Toruniu. W pierwszej części rozdziału zaprezentowana została techniczna strona wykonywania czynności kancelaryjnych w urzędzie. W tym podrozdziale omówione zostały także czynności związane z powstawaniem dokumentacji zawierającej tajemnice państwowe i służbowe. Drugi podrozdział stanowi prezentację obiegu akt w UW w Toruniu. W rozdziale tym omówiony został obieg akt spraw, obieg dokumentacji związanej z przygotowaniem aktów normatywnych, a także obieg dokumentów o charakterze tajnym. W trzecim podrozdziale przedstawione zostały natomiast zasady postępowania związane z przechowywaniem akt w wydziałach, a następnie ich archiwizowaniem w Archiwum Zakładowym UW skąd przekazywano je do AP w Toruniu.

W ostatnim rozdziale przedstawiona została registratura UW w Toruniu oraz zespoły archiwalne wytworzone przez WRN i UW w Toruniu, które są obecnie częścią zasobu Archiwum Państwowym w Toruniu. Omawiane materiały archiwalne stanowią podstawę do napisania powyższej dysertacji. W pierwszym podrozdziale zaprezentowana została dokumentacja wytworzona przez obie instytucje. Szczególny nacisk położono w nim na odtworzenie wielkości produkcji aktowej WRN i UW w Toruniu. W tym celu analizie poddano także spisy dokumentacji przekazywanej do brakowania oraz przechowywanej w archiwum Kujawsko-Pomorskiej Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy Delegatura w Toruniu, które znajdują się w aktach Oddziału Nadzoru AP w Toruniu. Cel ten udało się osiągnąć jednak tylko w części, ze względu na brak dostępu do ewidencji dokumentacji wytworzonej przez Komendę Wojewódzką Straży Pożarnych oraz akt tajnych. Następnie całość dokumentacji przeanalizowana została m.in. pod kątem ilości poszczególnych kategorii akt oraz okresu ich wytworzenia. W drugim podrozdziale analizie poddana została dokumentacja o wartości historycznej. Całość spuścizny aktowej WRN i UW podzielona została na grupy pod kątem formy wewnętrznej oraz treści dokumentacji. Poszczególne grupy zostały przedstawione pod kątem ich

zawartości informacyjnej oraz cech wewnętrznych i fizycznych. W ostatnim podrozdziale autor zwrócił natomiast uwagę na wartość przedstawianej dokumentacji dla badaczy, wskazując niektóre obszary w jakich można wykorzystać informacje w niej zawarte.

Wszystkie pięć rozdziałów składa się na monograficzne ujęcie organizacji i funkcjonowania organów władzy i administracji państwowej szczebla wojewódzkiego działających na terenie dawnego województwa toruńskiego oraz ich kancelarii i zachodzących w nich procesów archiwalnych. Wynik badań zaprezentowane w dysertacji oparte zostały na metodach rekonstrukcji zespołu archiwalnego oraz rekonstrukcji procesu archiwalnego, postulowanych dla prowadzenia badań o tym charakterze przez Bohdana Ryszewskiego¹².

W okresie PRL doszło do daleko idącej unifikacji w funkcjonowaniu administracji, wymuszanej przez odgórne narzucanie stosowanych rozwiązań w wyniku działalności legislacyjnej organów centralnych. Z tego powodu przedstawiony wycinek ustroju administracyjnego stanowi model który zastosować można także w badaniach nad kancelarią innych WRN i UW działających w latach 1975-1990. W badaniach tych uwzględnić należy jednak pewne lokalnie występujące odmienności, a także o ile to możliwe do przebadania, przykłady łamania odgórnie narzuconych rozwiązań. Ze względu na szeroką podstawę przeprowadzonych badań wydaje się uprawnione postawienie tezy, że ogólne zasady przedstawione w powyższej pracy mają charakter uniwersalny dla wszystkich urzędów szczebla wojewódzkiego działających we wskazanym okresie na obszarze PRL.

Jednocześnie poza obszarem objętym niniejszą pracą pozostał końcowy okres funkcjonowania UW w Toruniu, tzn. od połowy 1990 r. do 1998 r. W okresie tym nastąpiły głębokie przemiany ustrojowe Państwa Polskiego zapoczątkowane podczas pierwszych częściowo wolnych wyborów z 4 czerwca 1989 r. Wraz z likwidacją rad narodowych doszło do przebudowania organizacji terenowej. Kompetencje zlikwidowanych organów przejęły organy gminne, wojewodowie oraz wyłaniane przez gminy sejmiki samorządowe, które pełniły funkcje opiniotwórcze i reprezentacyjne¹³. Jednocześnie utworzone zostały urzędy rejonowe stanowiące ogniwo pośrednie pomiędzy administracją gminną a wojewódzką¹⁴. Zmiany te doprowadziły do głębokich przemian w filozofii i sposobie

12 B. Ryszewski, *Problemy i metody badawcze archiwistyki*, Toruń 1985 r., s. 55-57 oraz s. 96-101.

13 Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95, rozdział 8, art. 76-77.

14 Ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej, Dz.U. 1990 nr 21 poz. 123, rozdział 6.

funkcjonowania administracji, które znalazły odbicie w daleko idących oraz częstych zmianach w organizacji UW w Toruniu. Z powyższych powodów okres ten uznano za odrębny temat badawczy.

Powyższa dysertacja stanowi pierwszą próbę przedstawienia procesów archiwalnych zachodzących w organach władzy państwowej i toap szczebla wojewódzkiego okresu późnego PRL. W dysertacji udało się zrekonstruować organizację WRN w Toruniu oraz UW w Toruniu, jak również przynajmniej częściowo przedstawić kierownictwo tych instytucji. Z powodzeniem udało się także odtworzyć i opisać organizację kancelarii i archiwum zakładowego UW w Toruniu odpowiadającego za pomoc w realizacji zadań Wojewody i WRN. W znacznej mierze zrekonstruowana została także registratura UW w Toruniu.

Nie wszystkie zamierzenia zostały jednak zrealizowane w pełni. Niemożliwe okazało się dotarcie do akt Komendy Wojewódzkiej Straży Pożarnej oraz części wciąż utajnionej dokumentacji UW. W związku z tym w dalszym ciągu pozostaje obszar registratury UW nie poddany badaniu. W przyszłości należało by także bliżej przyjrzeć się wyższemu personelowi UW w Toruniu, tzn. Wicewojewodom oraz dyrektorom poszczególnych wydziałów. Badania prozopograficzne pozwoliłyby na szersze omówienie kompetencji osób zajmujących ww. stanowiska, a w konsekwencji na dokładniejszą ocenę sprawności działania UW. Niestety na obecnym etapie badań okazało się to nie możliwe z powodu braku dostępu do odpowiednich źródeł, w tym przede wszystkim dokumentacji osobowo-płacowej, jak również z powodu braku opracowań dotyczących tych osób. Przyszłe badania musiałyby zostać zatem przeprowadzone pod kontem szerokiej analizy biograficznej elity administracyjnej województwa toruńskiego. Takie badania przekraczały jednak możliwości autora podczas przygotowania powyższej dysertacji. Niezwykle wartościowe byłoby również przebadanie innych organów szczebla wojewódzkiego działających w kraju. Pozwoliłoby to na przetestowanie przedstawionego modelu w warunkach doświadczalnych oraz jego skonfrontowanie z innymi studiami przypadku. Autor żywi zatem nadzieję, że powyższa dysertacja stanie się zarzewiem przyszłych badań nad kancelarią najnowszą, szczególnie w okresie późnego PRL.

Bibliografia

Źródła niepublikowane

Archiwum Akt Nowych

Ministerstwo Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska w Warszawie, nr zespołu 2041, sygn. 1/55a.

Archiwum Państwowe w Bydgoszczy

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy, nr zespołu 851, seria I, sygn. 2750.

Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy, nr zespołu 2695, sygn. 0001, 0011, 0031, 0052, 0077, 224.

Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy nr zespołu 1584, sygn. 1748, 3300.

Archiwum Państwowe w Gdańsku

Urząd Wojewódzki w Gdańsku, nr zespołu 2375, sygn. BRN/-III/24.

Archiwum Państwowe w Malborku:

Wojewódzka Rada Narodowa w Elblągu, nr zespołu 274, sygn. 98.

Archiwum Państwowe w Toruniu

Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, nr zespołu 971, sygn. 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 41, 42, 43, 44, 50, 51, 52, 53, 55, 57, 61, 67, 68, 69, 70, 74, 77, 78, 83, 85, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 113, 115, 119, 122, 124, 126, 131, 137, 141, 190, 278, 290, 370, 371, 372.

Urząd Wojewódzki w Toruniu, nr zespołu 972, sygn. 2/25, 3/43, 3/47, 4/19, 4/20, 4/43, 5/1, 5/11, 5/21, 5/43, 5/44, 5/45, 5/46, 5/47, 5/48, 5/49, 5/52, 5/53, 5/54, 5/55, 5/56, 5/58, 5/60, 5/90, 5/92, 5/458, 5/783, 5/937, 5/938, 5/1083, 5/1572, 7/8, 7/61, 9/1, 9/4, 9/16, 9/69, 10/21, 10/23, 10/43, 10/64, 10/120, 10/121, 10/149, 10/164, 18/1, 18/20, 21/77, 21/79.

Dokumentacja Oddziału Nadzoru, Urząd Wojewódzki, nr 846.

Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku

Urząd Wojewódzki we Włocławku, nr zespołu 937, sygn. 3/537, 3/550.

Wojewódzka Rada Narodowa we Włocławku nr zespołu 737, sygn. 11, 14, 37, 48, 61, 87.

Zbiór przepisów kancelaryjnych i archiwalnych.

Pismo Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych dr. Wojciecha Woźniaka do Dyrektorów Archiwów Państwowych z dnia 9 listopada 2016 r. W sprawie realizacji programu retrokonwersji pomocy archiwalnych, niepublikowane.

Akty normatywne

Decyzja nr 16/87 Wojewody Toruńskiego z dnia 8.05.1987 r. w sprawie racjonalnej i oszczędnej gospodarki papierem w Urząd Wojewódzki w Toruniu oraz urzędach administracji państwowej stopnia podstawowego województwa toruńskiego, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/92.

Decyzja nr 8/86 Wojewody Toruńskiego z dnia 1986-03-7 w sprawie racjonalnej i oszczędnej gospodarki papierem w Urząd Wojewódzki w Toruniu oraz urzędach terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego woj. Toruńskiego, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/90.

Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 23 listopada 1944 r. O organizacji i zakresie działania samorządu terytorialnego, Dz.U. 1944 nr 14 poz. 74.

Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1974 r., niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.

Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1975 r., niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.

Instrukcja kancelaryjna dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, Warszawa 1987, niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.

Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 22 lipca 1944 r., [on-line] https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3b/PKWN_Manifest.jpg (dostęp 08.11.2016 r.).

Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1975 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych, Dz.U. 1975 nr 26 poz.139.

Obwieszczenie Przewodniczącego Rady Państwa z dnia 16 lutego 1976 r. w sprawie

ogłoszenia jednolitego tekstu Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalonej przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r., Dz.U. 1976 nr 7 poz. 36.

Postanowienie nr 11/6/84 Prezydium WRN z dnia 16 października 1984 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Zespołu Koordynacyjnego do Wyborów Organów Samorządu w województwie toruńskim, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 124.

Postanowienie nr 12/82 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 6 września 1982 r., Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 119.

Postanowienie nr 127/43/87 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 16 października 1987 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura ds. Referendum, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 137.

Postanowienie nr 14/82 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 22 października 1982 r., Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 119.

Postanowienie nr 15/82 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 22 października 1982 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Zespołu Informacyjno-Doradczego ds. Związków Zawodowych, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 119.

Postanowienie nr 27/14/85 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 13 czerwca 1985 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura Wyborczego, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 126.

Postanowienie nr 32/84 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 marca 1984 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura Wyborczego, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 122

Postanowienie nr 35/14/89 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 21 kwietnia 1989 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura Wyborczego, sygn. 141.

Postanowienie nr 52/25/86 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 14 maja 1986 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura Koordynacyjnego do spraw kampanii wyborczej ławników i członków kolegiów ds. wykroczeń, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 131.

Postanowienie Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia [brak daty – HC] 1980 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura Wyborczego, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 115.

Postanowienie Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 marca 1984 r. w sprawie rozwiązania działalności Wojewódzkiego Zespołu Informacyjno-Doradczego ds. Związków Zawodowych z dniem 29 lutego 1984 r., Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 122.

Regulamin Biura Wojewódzkiej Rady Narodowej z 1975 r., Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 107.

Regulamin Biura Wojewódzkiej Rady Narodowej z 1984 r., Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 30.

Regulamin organizacyjny Urzędu Wojewódzkiego we Włocławku, 1984 r., Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa we Włocławku, sygn. 61

Regulamin Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z 1975 r., Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 31.

Regulamin Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, 1984 r., Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 370.

Rozporządzenie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 25 lipca 1984 r. w sprawie zasad klasyfikowania i kwalifikowania dokumentacji oraz zasad i trybu przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych. Dz.U. 1984 nr 41 poz. 216.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 kwietnia 1984 r. w sprawie zasad organizacji i funkcjonowania urzędów terenowych organów administracji państwowej, Dz.U. 1984 nr 25 poz. 124.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1978 r. w sprawie statusu wojewody, Dz.U. 1978 nr 2 poz. 4.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 1987 r. w sprawie zasad organizacji i funkcjonowania urzędów terenowych organów administracji państwowej, Dz. U. nr 40, poz. 228.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lipca 1979 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie statusu wojewody i statusu naczelnika gminy, Dz.U. 1979 nr 17 poz. 108.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 maja 1979 r. w sprawie zasad organizacji

- urzędów terenowych organów administracji państwowej, Dz. U. 1979 nr 14 poz. 92.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1958 r., zmieniające zarządzenie z dnia 19 lutego 1957 r. w sprawie państwowego zasobu archiwalnego, Dz.U. 1959 nr 2 poz. 12.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie określenia miast oraz gmin wchodzących w skład województw, Dz.U. 1975 nr 17 poz. 92.
- Rzeczowy wykaz akt dla Biur Rad Narodowych, wyd. Kancelaria Rady Państwa, Warszawa 1986 r., niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.
- Uchwała nr 2/87 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 26 października 1987 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji ds. Referendum, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 137.
- Uchwała nr 4/76 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 14 stycznia 1976 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Biura Wyborczego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 107.
- Uchwała nr I/1/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 24 czerwca 1975 r. w sprawie wyboru przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 31.
- Uchwała nr I/1/84 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 29 czerwca 1984 r. w sprawie regulaminu wyboru organów Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy, AP w Bydgoszczy, Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy, sygn. 0052.
- Uchwała Nr I/1/84 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 29 czerwca 1984 r. w sprawie wyboru Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 68.
- Uchwała Nr I/1/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 30 czerwca 1988 r. w sprawie wyboru Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 93.
- Uchwała nr I/2/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 24 czerwca 1975 r. w sprawie ustalenia liczby zastępców Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, , sygn. 31.

- Uchwała Nr I/2/84 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 29 czerwca 1984 r. w sprawie ustalenia liczby oraz wyboru zastępców Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 68.
- Uchwała nr I/2/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 1 lipca 1988 r. w sprawie ustalenia liczby Zastępców Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz ilości, rodzaju, składu liczbowego i przedmiotowego zakresu działania stałych komisji rady X kadencji, AP w Bydgoszczy, Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy, sygn. 0077.
- Uchwała nr I/3/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 24 czerwca 1975 r. w sprawie wyboru zastępców przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 31.
- Uchwała nr I/3/76 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 29 marca 1976 r. o rodzaju, składzie liczbowym i osobowym stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, AP w Bydgoszczy, Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy, sygn. 0011.
- Uchwała nr I/3/76 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 30 marca 1976 r. w sprawie powołania, rodzajów, składu liczbowego i osobowego stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku, Wojewódzka Rada Narodowa we Włocławku, sygn. 14.
- Uchwała nr I/3/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 29 marca 1980 r. o rodzaju, składzie liczbowym i osobowym stałych komisji WRN, AP w Bydgoszczy, Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy, sygn. 0031.
- Uchwała nr I/3/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 28 marca 1980 r. w sprawie rodzaju, składu liczbowego i osobowego stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku, Wojewódzka Rada Narodowa we Włocławku, sygn. 37.
- Uchwała Nr I/3/84 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 29 czerwca 1984 r. w sprawie powołania stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 68.
- Uchwała nr I/3/84 z dnia 27 czerwca 1984 r. w sprawie ustalenia liczby i rodzaju stałych

komisji Rady i dokonania wyboru przewodniczących tych komisji, Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku, Wojewódzka Rada Narodowa we Włocławku, sygn. 61.

Uchwała Nr I/3/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 30 czerwca 1988 r. w sprawie wyboru Zastępców Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 93.

Uchwała nr I/3/88 z dnia 29 czerwca 1988 r. w sprawie ustalenia liczby i rodzaju stałych komisji Rady i dokonana wyboru przewodniczących tych komisji, Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku, Wojewódzka Rada Narodowa we Włocławku, sygn. 87.

Uchwała Nr I/4/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 30 czerwca 1988 r. w sprawie ustalenia liczby i rodzajów stałych Komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 93.

Uchwała nr I/5/73 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 17 grudnia 1973 r. o rodzaju i składzie liczbowym komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, Archiwum Państwowe w Bydgoszczy, Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy, sygn. 0001.

Uchwała Nr I/5/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 24 czerwca 1975 r. w sprawie powołania stałych Komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 31.

Uchwała nr I/5/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 19 czerwca 1975 r. w sprawie rodzajów, składu liczbowego i osobowego stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku, Wojewódzka Rada Narodowa we Włocławku, sygn. 11.

Uchwała Nr I/5/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 30 czerwca 1988 r. w sprawie wyboru Przewodniczących stałych Komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 93.

Uchwała Nr I/6/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 24 czerwca 1975 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych, Archiwum

- Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 31.
- Uchwała Nr II/1/76 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1976 r. w sprawie wyboru Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 34.
- Uchwała nr II/10/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 września 1988 r. w sprawie powołania składu osobowego Rady Społecznej Szkół Wyższych, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 94.
- Uchwała nr II/11/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 września 1988 r. w sprawie powołania składu osobowego Rady Społeczno-Gospodarczej, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 94.
- Uchwała Nr II/2/76 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1976 r. w sprawie wyboru zastępców Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 34.
- Uchwała Nr II/3/76 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1976 r. w sprawie powołania stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 34.
- Uchwała Nr II/4/76 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1976 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 34.
- Uchwała nr II/7/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 września 1988 r. w sprawie powołania składu osobowego Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 94.
- Uchwała nr II/8/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 września 1988 r. w sprawie powołania składu osobowego Wojewódzkiej Komisji Czynów Społecznych w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 94.
- Uchwała nr II/9/88 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 września 1988 r. w sprawie powołania składu osobowego Wojewódzkiego Zespołu ds. Konkursu „Mistrz Gospodarności”, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 94.

- Uchwała Nr III/1/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1980 r. w sprawie wyboru Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 51.
- Uchwała nr III/14/84 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 13 grudnia 1984 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 70.
- Uchwała nr III/2/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1980 r. w sprawie ustalenia liczby oraz wyboru zastępców Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 51.
- Uchwała nr III/3/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1980 r. w sprawie powołania stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 51.
- Uchwała nr III/4/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 31 marca 1980 r. w sprawie wyboru przewodniczących stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 51.
- Uchwała nr III/7/80 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 12 maja 1980 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Komitetu Kontroli Społecznej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 52.
- Uchwała Nr IX/35/77 Wojewódzkiej Rady Narodowej z dnia 30 grudnia 1977 r. w sprawie zmian w składzie Wojewódzkiej Rady Narodowej, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 41.
- Uchwała nr V/17/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 16 marca 1981 r. w sprawie przyjęcia rezygnacji z funkcji Zastępcy Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu oraz stwierdzenia wygaśnięcia mandatu radnego, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 55.
- Uchwała nr V/18/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 16 marca 1981 r. w sprawie wyboru Zastępcy Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 55.
- Uchwała nr VII/31/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 26 listopada 1981

- r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji Odznaczeń Państwowych, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 57.
- Uchwała nr VIII/52/85 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 28 października 1985 roku w sprawie: trybu i zasad tworzenia prawa miejscowego, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 74.
- Uchwała nr X/39/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 20 kwietnia 1978 r. w sprawie wyboru Przewodniczącego Komisji Zaopatrzenia Ludności i Usług WRN, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 42.
- Uchwała nr X/66/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 30 stycznia 1986 r. w sprawie powołania Rady Społecznej Szkół Wyższych w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 77.
- Uchwała nr XI/42/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej z dnia 20 lipca 1978 r. w sprawie powołania Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 43.
- Uchwała Nr XI/46/82 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 10 grudnia 1982 r. w sprawie powołania stałej Komisji ds. Samorządu Pracowniczego WRN oraz wyboru przewodniczącego komisji, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 61.
- Uchwała nr XI/71/90 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 26 lutego 1990 r. w sprawie utworzenia Wojewódzkiego Zespołu Pomocy Społecznej i nadania mu statutu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 104.
- Uchwała Nr XII/45/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 6 września 1978 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji Kontroli Społecznej, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 44.
- Uchwała nr XII/55/82 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 31 marca 1982 r. w sprawie rodzajów, składu liczbowego i osobowego stałych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku, Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku, Wojewódzka Rada Narodowa we Włocławku, sygn. 48.
- Uchwała nr XII/82/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 28 kwietnia 1986 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Komisji Czynów Społecznych, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 78.

Uchwała nr XII/83/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 28 kwietnia 1986 r. w sprawie powołania Wojewódzkiej Zespołu ds. Konkursu „Mistrz Gospodarności”, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn.78.

Uchwała Nr XII/84/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 28 kwietnia 1986 r. w sprawie powołania Zespołu ds. Wyborów Ławników Ludowych, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 78.

Uchwała nr XIX/132/87 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu z dnia 30 marca 1987 r. w sprawie utworzenia Rady Społeczno-Gospodarczej przy Wojewódzkiej Radzie Narodowej oraz powołania składu osobowego, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 85.

Uchwała Rady Państwa z dnia 10 października 1982 r. w sprawie zasad i sposobu tworzenia organizacji związkowych w zakładach pracy, Dz.U. 1982 nr 34 poz. 222.

Uchwała Rady Państwa z dnia 16 lutego 1984 r. w sprawie ustalenia liczby radnych wojewódzkich rad narodowych, M.P. 1984 nr 5 poz. 39.

Uchwała Rady Państwa z dnia 17 listopada 1988 r. w sprawie rad społeczno-gospodarczych przy wojewódzkich radach narodowych, M.P. 1988 nr 32 poz. 283.

Uchwała Rady Państwa z dnia 17 stycznia 1980 r. w sprawie ustalenia liczby radnych rad narodowych stopnia wojewódzkiego, M.P. 1980 nr 2 poz. 8.

Uchwała Rady Państwa z dnia 2 czerwca 1978 r. w sprawie komitetów kontroli społecznej, M.P. 1978 nr 20 poz. 69.

Uchwała Rady Państwa z dnia 20 stycznia 1976 r. w sprawie ustalenia liczby radnych rad narodowych stopnia wojewódzkiego, M.P. 1976 nr 2 poz. 11.

Uchwała Rady Państwa z dnia 29 lutego 1960 r. w sprawie orderów i odznaczeń, M.P. 1960 nr 25 poz. 120.

Uchwała Rady Państwa z dnia 30 października 1985 r. w sprawie zakresu i trybu działania rad społecznych szkół wyższych, M.P., 1985 nr 37 poz. 243.

Uchwała Rady Państwa z dnia 31 maja 1975 r. w sprawie liczby członków i składów imiennych rad narodowych stopnia wojewódzkiego, M.P. 1975 nr 17 poz. 103.

Uchwała Rady Państwa z dnia 31 maja 1975 r. w sprawie pierwszych sesji rad narodowych stopnia wojewódzkiego, M.P. 1975 nr 17 poz. 104.

Uchwała Rady Państwa z dnia 31 marca 1988 r. w sprawie ustalenia liczby radnych

wojewódzkich rad narodowych, M.P. 1988 nr 10 poz. 84.

Uchwała Rady Państwa z dnia 6 października 1983 r. w sprawie organizacji konkursu „Mistrz Gospodarności”, M.P. 1983 nr 34 poz. 185.

Uchwała Rady Państwa z dnia 6 stycznia 1977 r. w sprawie szczegółowych zasad oraz trybu nadawania orderów i odznaczeń, M.P. 1977 nr 2 poz. 12.

Uchwały Rady Państwa z dnia 6 października 1983 r. w sprawie organizacji czynów społecznych, Monitor Polski 1983 nr 34 poz. 186.

Ustawa konstytucyjna z dnia 17 stycznia 1976 r. o upływie kadencji rad narodowych stopnia wojewódzkiego, Dz. U. 1976 nr 2 poz. 14.

Ustawa z dnia 10 maja 1990 r. przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych, Dz.U. 1990 nr 32 poz. 191.

Ustawa z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych, Dz.U. 1944 nr 5 poz. 22.

Ustawa z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw, Dz. U. 1990 nr 34 poz. 198.

Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego, Dz.U. 1983 nr 41 poz. 185.

Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej, Dz.U. 1950 nr 14 poz. 130.

Ustawa z dnia 22 listopada 1973 r. o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1973 nr 47 poz. 276.

Ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej, Dz. U. 1990 nr 21 poz. 123.

Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, Dz.U. 1998 nr 96 poz. 603.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. o wydawaniu przepisów prawnych przez rady narodowe, Dz.U. 1964 nr 8 poz. 47.

Ustawa z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych, Dz.U. 1958 nr 5 poz. 16.

Ustawa z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych, Dz.U. 1954 nr 43 poz. 191.

Ustawa z dnia 26 maja 1978 r. o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1978 nr 14

poz. 61.

Ustawa z dnia 28 czerwca 1963 r. o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1963 nr 28 poz. 164.

Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1975 nr 16 poz. 91.

Ustawa z dnia 29 listopada 1972 r. o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1972 nr 49 poz. 312.

Ustawa z dnia 31 lipca 1985 r. o obowiązkach i prawach posłów na Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Dz.U. 1985 nr 37 poz. 173.

Ustawa z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym, Dz. U. 1985 nr 42 poz. 201.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 94.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. ordynacja wyborcza do rad gmin, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 96.

Wytyczne Kancelarii Rady Państwa z dnia 29 lutego 1960 r. w sprawie regulaminu prac komisji odznaczeń państwowych, M.P. 1960 nr 25 poz. 124.

Wzorcowy Jednolity Wykaz Akt Biur Rad Narodowych, załącznik do pisma Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych do Archiwum Państwowego we Włocławku z dnia 27 listopada 1977 r., niepublikowane, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku.

Zakład Obsługi Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu utworzony został na mocy zarządzenia nr 40/86 Wojewody Toruńskiego z dnia 20 grudnia 1986 r. w sprawie utworzenia gospodarstwa pomocniczego typu 11 dla obsługi gospodarczej, komunikacyjnej i transportowej Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/56.

Zarządzenia nr 15/82 Wojewody Toruńskiego z dnia 8 kwietnia 1982 r. w sprawie utworzenia wojewódzkich zarządów podległych Wojewodzie Toruńskiemu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/52.

Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 kwietnia 1963 r. w sprawie podziału materiałów archiwalnych na kategorie i ustalenia terminów ich przechowywania, M.P. 1963 nr 37 poz. 184.

Zarządzenie Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 13 sierpnia 1958 r.

w sprawie zasad przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych, M.P. 1958 nr 73 poz. 432.

Zarządzenie Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 25 lutego 1986 r. w sprawie szczegółowych zasad porządkowania oraz trybu przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych, M.P. 1986 nr 4 poz. 31.

Zarządzenie nr 1/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 4 czerwca 1975 r. w sprawie tymczasowego podziału obowiązków Wojewody i Wicewojewodów, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/43.

Zarządzenie nr 1/75 Wojewody Włocławskiego z dnia 9 czerwca 1975 r. w sprawie podziału zadań pomiędzy Wojewodę Włocławskiego i Wicewojewodów oraz uprawnień do podpisywania, Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku, Urząd Wojewódzki we Włocławku, sygn. 3/537.

Zarządzenie nr 1/86 Dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu z dnia 1 lutego 1986 r. w sprawie: określenia szczegółowej organizacji wewnętrznej i podziału czynności między pracowników Wydziału Kultury i Sztuki, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 9/1.

Zarządzenie nr 1/88 Dyrektora Biura Wojewódzkiej Rady Narodowej w sprawie ustalenia Regulaminu Wewnętrznego Biura Wojewódzkiej Rady Narodowej, Archiwum Państwowe w Toruniu, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu, sygn. 30.

Zarządzenie nr 1/89 Dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu z dnia 18 lipca 1989 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Wewnętrznego Wydziału Kultury i sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 9/1.

Zarządzenie nr 1/89 z dnia 3 stycznia 1989 r. Wojewody Toruńskiego w sprawie powołania i zakresu działania Pełnomocnika Wojewody ds. inwestycji zagranicznych, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/60.

Zarządzenie nr 1/90 Wojewody Toruńskiego z dnia 2 stycznia 1990 r. zmieniające zarządzenie nr 46/89 z dnia 14 grudnia 1989 roku, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn 5/60.

Zarządzenie nr 12/79 Wojewody Toruńskiego z dnia 21 kwietnia 1979 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WRN 1979 nr 3 poz. 20.

Zarządzenie nr 12/80 Wojewody Toruńskiego z dnia 26 maja 1980 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WRN 1980 nr 3 poz. 20.

Zarządzenie nr 12/90 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 lutego 1990 r. w sprawie zmiany Statutu Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1990 nr 4 poz. 59.

Zarządzenie nr 14/80 Wojewody Toruńskiego z dnia 28 maja 1980 r. w sprawie opracowania projektów aktów normatywnych o charakterze tajnym oraz ich ewidencji, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/49.

Zarządzenie nr 15/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 9 lipca 1975 r. w sprawie zabezpieczania legalności aktów normatywnych Wojewody i postępowania z nimi, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/43.

Zarządzenie nr 16/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 7 marca 1989 r. w sprawie zasad wydawania aktów prawnych Wojewody (nie będących aktami prawa miejscowego), Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/60.

Zarządzenie nr 17/81 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 sierpnia 1981 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WRN 1981 nr 3 poz. 35.

Zarządzenie nr 17/82 Wojewody Toruńskiego z dnia 14 kwietnia 1982 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WRN 1982 nr 2 poz. 32.

Zarządzenie nr 2 Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 12 czerwca 1975 r. w sprawie zakresu czynności wydziałów wchodzących w skład urzędów wojewódzkich, Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska w Warszawie, nr zespołu 2041, sygn. 1/55a.

Zarządzenie nr 2/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 4 czerwca 1975 r. w sprawie utworzenia wydziałów (jednostek równorzędnych) Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/43.

Zarządzenie nr 2/77 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 lutego 1977 roku w sprawie statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu i uregulowania niektórych spraw związanych z funkcjonowaniem Urzędu Wojewódzkiego, Dz. U. WRN z 1977 r., nr 2 poz. 12.

- Zarządzenie nr 2/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 4 stycznia 1989 roku w sprawie obiegu i oznaczenia korespondencji w Urzędzie Wojewódzkim, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/60.
- Zarządzenie nr 21/79 Wojewody Toruńskiego z dnia 16 lipca 1979 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/48.
- Zarządzenie nr 21/86 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 sierpnia 1986 r. w sprawie zmian w regulaminie organizacyjnym Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1986 nr 4 poz. 188.
- Zarządzenie nr 22a/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 czerwca 1989 r. w sprawie utworzenia Wydziału Organizacji w Urzędzie Wojewódzkim w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/60.
- Zarządzenie nr 23/84 Wojewody Toruńskiego z dnia 8 maja 1984 roku w sprawie organizacji ochrony tajemnicy państwowej i służbowej w urzędach terenowych organów administracji państwowej, jednostkach podległych i nadzorowanych oraz w jednostkach, dla których są organami założycielskimi, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/54.
- Zarządzenie nr 23/VII/88 Wojewody Toruńskiego z dnia 16 lipca 1988 roku w sprawie ustalenia Statutu Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1988, nr 13, poz. 129.
- Zarządzenie nr 25/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 18 lipca 1975 r. w sprawie ustalenia statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/43.
- Zarządzenie nr 25/VI/87 Wojewody Toruńskiego z dnia 16 czerwca 1987 r. w sprawie zmian w regulaminie organizacyjnym Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1987 nr 5 poz. 95.
- Zarządzenie nr 27/75 z dnia 23.07.1975 r. w sprawie programu racjonalnej i oszczędnej gospodarki papierem, tekturą i przetworami papierniczymi do 1980 r., Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/43.
- Zarządzenie nr 28/84 Wojewody Toruńskiego z dnia 16 czerwca 1984 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. Województwa Toruńskiego 1984, nr 2, poz. 2.
- Zarządzenie nr 3/77 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 lutego 1977 r. w sprawie ustalenia

podziału zadań pomiędzy Wojewodą i Wicewojewodami, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/46.

Zarządzenie nr 3/90 Wojewody Toruńskiego z dnia 6 stycznia 1990 r. w sprawie rozdziału i przekazania zadań dotychczasowego Biura Budżetowo-Gospodarczego, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn 5/60.

Zarządzenie nr 3/I/87 Wojewody Toruńskiego z dnia 15 stycznia 1987 r. w sprawie połączenia wydziałów i zmian w regulaminie organizacyjnym Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1987 nr 2 poz. 30.

Zarządzenie nr 30/83 Wojewody Toruńskiego z dnia 18 maja 1983 r. zmieniające zarządzenie nr 74/82 Wojewody Toruńskiego z dnia 22 grudnia 1983 r. w sprawie ustalenia podziału zadań pomiędzy Wojewodą a Wicewojewodami oraz sprawowania nadzoru przez dyrektorów wydziałów UW i wojewódzkich zarządów nad jednostkami podporządkowanymi wojewodzie, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/53.

Zarządzenie nr 31/78 Wojewody Toruńskiego z dnia 13 lipca 1978 roku w sprawie ustalenia podziału zadań pomiędzy Wojewodą i Wicewojewodami, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/47.

Zarządzenie nr 32/88 Wojewody Toruńskiego z dnia 14 września 1988 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Wewnętrznego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/58.

Zarządzenie nr 33/88 Wojewody Włocławskiego z dnia 12 lipca 1988 r. w sprawie tymczasowego podziału zadań i nadzoru pomiędzy członków kierownictwa Urzędu Wojewódzkiego we Włocławku, Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku, sygn. 3/550.

Zarządzenie nr 33/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 31 sierpnia 1989 r. w sprawie powołania Pełnomocnika Wojewody do spraw Współdziałania z Parlamentem i Związkami Zawodowymi, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/60.

Zarządzenie nr 34/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 31 sierpnia 1989 r. w sprawie zmian w organizacji Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/60.

Zarządzenie nr 35/84 Wojewody Bydgoskiego z dnia 20 lipca 1984 r. W sprawie

wprowadzenia zmian w regulaminie organizacyjnym UW, AP w Bydgoszczy, Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy, sygn. 3300.

Zarządzenie nr 36 Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 12 grudnia 1975 r. w sprawie ustalenia jednolitego rzeczowego wykazu akt dla urzędów terenowych organów administracji państwowej, zbiór przepisów kancelaryjnych Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział we Włocławku.

Zarządzenie nr 37/84 Wojewody Bydgoskiego z dnia 27 lipca 1984 r. W sprawie określenia wewnętrznej organizacji wydziałów wchodzących w skład Urzędu Wojewódzkiego, AP w Bydgoszczy, Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy, sygn. 3300.

Zarządzenie nr 38/83 Wojewody Toruńskiego z dnia 24 czerwca 1983 r. w sprawie utworzenia Gabinetu Wojewody Toruńskiego, określenia jego struktury i zakresu działania, upoważnienia kierownika Gabinetu do załatwiania niektórych spraw w imieniu Wojewody oraz zmiany statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/53.

Zarządzenie nr 39/XII/86 Wojewody Toruńskiego z dnia 19 grudnia 1986 r. w sprawie zmian w regulaminie organizacyjnym Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1987 nr 1 poz. 11.

Zarządzenie nr 4/86 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 lutego 1986 r. w sprawie zmian w regulaminie organizacyjnym Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1986 nr 2 poz. 95.

Zarządzenie nr 42/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 28 listopada 1989 roku w sprawie powołania Pełnomocnika Wojewody do spraw Informatyki, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/60.

Zarządzenie nr 44/83 Wojewody Toruńskiego z dnia 11 lipca 1983 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WRN 1983 nr 3 poz. 29.

Zarządzenie nr 44/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 4 grudnia 1989 roku w sprawie: utworzenia i funkcjonowania Ośrodka Kierowania Wojewody, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/60.

Zarządzenie nr 46/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 14 grudnia 1989 r. w sprawie zmian w organizacji Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu,

- Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn 5/60.
- Zarządzenie nr 48/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 18 grudnia 1989 r. w sprawie organizacji i zasad funkcjonowania Biura Wojewody, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn 5/60.
- Zarządzenie nr 51/83 Wojewody Toruńskiego z dnia 28 września 1983 r. w sprawie zmiany statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/53.
- Zarządzenie nr 53/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 1 grudnia 1989 r. w sprawie zmian w Statucie Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn 5/60.
- Zarządzenie nr 54/85 Wojewody Toruńskiego z dnia 27 listopada 1985 r. w sprawie zmian w regulaminie organizacyjnym Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WT 1986 nr 2 poz. 95.
- Zarządzenie nr 59/83 Wojewody Toruńskiego z dnia 15 listopada 1983 roku w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/53.
- Zarządzenie nr 60/76 Wojewody Toruńskiego z dnia 6 września 1976 r. w sprawie zmian statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, Dz.U. WRN 1976 nr 7 poz. 78.
- Zarządzenie nr 70/76 z dnia 1.12.1976 r. w sprawie zasad i sposobu postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową w urzędach terenowych organów administracji państwowej i instytucji podporządkowanych radom narodowym na terenie województwa toruńskiego, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/45.
- Zarządzenie nr 74/82 Wojewody Toruńskiego z dnia 22 grudnia 1982 r. w sprawie ustalenia podziału zadań pomiędzy Wojewodą i wicewojewodami oraz sprawowania nadzoru przez dyrektorów wydziałów Urzędu Wojewódzkiego i wojewódzkich zarządów nad jednostkami podporządkowanymi Wojewodzie, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/52.
- Zarządzenie nr 9/89 Wojewody Toruńskiego z dnia 6 lutego 1989 r. w sprawie ustalenia obszarów działania kierownictwa Urzędu Wojewódzkiego, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/60.

Zarządzenie Przewodniczącego Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 30 maja 1973 roku w sprawie organizacji ochrony tajemnicy państwowej i służbowej w prezydiach rad narodowych i podległych im instytucjach wszystkich stopni, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy, seria I , sygn 2750.

Zarządzeniem nr 60/75 Wojewody Toruńskiego z dnia 18 września 1975 r. w sprawie zasad i trybu zabezpieczania tajemnicy państwowej i służbowej w jednostkach organizacyjnych podległych Wojewodzie Toruńskiemu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, sygn. 5/44.

Opracowania

Ajnenkiel A., *Administracja w Polsce: zarys historyczny*, Warszawa 1975 r.

Bławat-Obin J., *Dokumentacja z okresu stanu wojennego Wojewódzkiego Komitetu Obrony w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku*, [w:], *Organy zarządzania kryzysowego i sztaby do walki z opozycją. Działalność wojewódzkich komitetów obrony w latach 1975-1989 i ich dokumentacja*, red. D.A. Rymar, M. Kietliński, Warszawa-Białystok-Gorzów Wielkopolski 2017 r.

Bukiel K., *20 lat OZZL. 20 lat walki o prawa lekarzy i racjonalny system opieki zdrowotnej w Polsce. Kalendarium 1991-2011*, [on-line] http://www.ozzl.org.pl/images/OZZL_kalendarium2.pdf, s. 14 (dostęp 31.12.2017 r.).

Ciechanowski H., *Wstęp do inwentarza zespołu archiwalnego Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu z lat 1975-1990, nr zespołu 971*, Toruń 2016 r. niepublikowany dostępny w pracowniach naukowych Archiwum Państwowego w Toruniu.

Dr. *Stanisław Rakowicz, sylwetka konsula*, [on-line] <http://www.konsulatperu.torun.pl/index.php/konsul> (dostęp 14.01.2018 r.).

Friszke A., *Polska. Losy państwa i narodu 1939-1989*, Warszawa 2003.

Goryński G., *Prawne podstawy ochrony informacji niejawnych w Polsce*, Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych nr 1, 99-128, 2013 [on-line] <http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Colloquium/Colloquium-r2013-t-n1/Colloquium-r2013-t-n1-s99-128/Colloquium-r2013-t-n1-s99-128.pdf> (dostęp 13.11.2017 r.).

Góralski H., *Awans Torunia*, Rocznik Toruński, nr 10, 1975 r.

Inwentarz archiwalny, [on-line] <https://inwentarz.ipn.gov.pl/#>

Jabłoński J., *Status wojewody – instrumentem kierowania i zarządzania gospodarką w terenie*, Rada Narodowa. Gospodarka. Administracja, nr 3 1978 r.

- Jan Przytarski: *Nekrologi*, [on-line] <http://www.nekrologi.net/nekrologi/janprzytarski/2219267> (dostęp 14.01.2018 r.).
- Jaroszyński A., *Struktura i funkcjonowanie organów w systemie rad narodowych*, Warszawa 1984 r.
- Kallas M., *Historia ustroju Polski X-XX w.*, Warszawa 1999 r.
- Kallas M., Lityński A., *Historia ustroju i prawa Polski Ludowej*, Warszawa 2003.
- Karsz W., *Cybernetyczne aspekty funkcjonowania systemu rad narodowych*, Zeszyty naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Nauki humanistyczno-społeczne, seria I, nr 56, Łódź 1979 r.
- Konsulat Republiki Peru w Toruniu, [on-line] <http://www.konsulatperu.torun.pl/> (dostęp 14.01.2018 r.).
- Kulesza M., *Organizacja rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej*, [w:] *Terenowe organy administracji i rady narodowe po reformie*, red. J. Służewski, Warszawa 1977 r.
- Magier D., *Komitet Miejski i Miejsko-Gminny PZPR w Radzynie Podlaskim w latach 1975-1990 i ich spuścizna aktowa*, Radzyński Rocznik Humanistyczny 9, 2011 r.
- Magier D., *Miejska Rada Narodowa i Urząd Miejski w Radzynie Podlaskim (1973-1990): dzieje ustrojowe i spuścizna archiwalna*, Radzyński Rocznik Humanistyczny 10, 2012.
- Magier D., *Organizacja urzędu gminy późnego PRL (1973-1989) w okresie zwykłym i na wypadek wojny. Studium porównawcze*, [w:] *Dzieje Biurokracji na ziemiach polskich, t. II*, red. A. Górak, D. Magier, 2009 r.
- Magier D., *Standard kancelaryjny i technika biurowa późnego PRL na przykładzie struktur partii komunistycznej*, Archiwisa Polski, nr 3 (71), 2013.
- Marchewka J., *Trokowski Stanisław Kazimierz*, Wielka Internetowa Encyklopedia Torunia, [on-line] <http://e-wietor.pl/trokowski-stanislaw-kazimierz/> (dostęp 14.01.2018 r.).
- Marchewka J., *Paczkowski Stanisław*, [w:] Wielka Internetowa Encyklopedia Torunia, [on-line] <http://e-wietor.pl/paczkowski-stanislaw/> (dostęp 14.01.2018 r.).
- Marchewka J., *Przytarski Jan*, [w:] Wielka Internetowa Encyklopedia Torunia [on-line] <http://e-wietor.pl/jan-przytarski/> (dostęp 14.01.2018 r.).
- Marchewka J., *Rakowicz Stanisław*, Wielka Internetowa Encyklopedia Torunia, [on-line] <http://e-wietor.pl/rakowicz-stanislaw/> (dostęp 14.01.2018 r.).
- Marchewka J., *Wojewodowie Pomorscy i Toruńscy*, Wielka Internetowa Encyklopedia

- Torunia, [on-line] <http://e-wietor.pl/wojewodowie-pomorscy/> (dostęp 26.01.2018).
- Oleszko A., *Charakter prawny statusu wojewody oraz naczelnika*, Problemy Rad Narodowych, z. 49, 1980 r.
- Prezisi TNOiK, [on-line] http://www.tnoik.org/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=77 (dostęp 14.01.2018 r.).
- Przytarski Jan, dane osoby z katalogu kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych PRL, [on-line] <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/33707> (dostęp 15.01.2018 r.).
- Ptaszyńska B., *Kronika Kujawsko-Pomorskiego Statystyka. 50 lat Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy 1962-2012*, [on-line] http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/bydgosz/ASSETS_Ptaszynska_Barbara_prezentacja.pdf (dostęp 14.01.2018 r.).
- Rączka E., *Rady narodowe*, Warszawa 1979 r.
- Romański M., *Urząd Wojewody w Polsce 1918-2013. Studium prawno-historyczne*, Rzeszów 2013 r.
- Rymar D.A., *Akta Wojewódzkiego Komitetu Obrony z lat 1975-1989 w Archiwum Państwowym w Gorzowie Wielkopolskim i ich znaczenie dla badań regionalnych*, [w:] *Organy zarządzania kryzysowego i sztaby do walki z opozycją. Działalność wojewódzkich komitetów obrony w latach 1975-1989 i ich dokumentacja*, red. D.A. Rymar, M. Kietliński, Warszawa-Białystok-Gorzów Wielkopolski 2017 r.
- Ryszewski B., *Problemy i metody badawcze archiwistyki*, Toruń 1985 r.
- Skibiński A., *Ustrojowa pozycja urzędu wojewody w Polsce*, Prace Instytutu Prawa i Administracji Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie, [on-line] <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/34653/004.pdf> (dostęp 05.07.2017 r.).
- Sobczak K., *Wpływ rad narodowych i terenowych organów administracji na funkcjonowanie jednostek podziału terytorialnego*, [w:] *Ustrój rad narodowych i administracji terenowej*, red. K. Sobczak, K. Szajdakowska, Warszawa 1984 r.
- Stanisław Józef Paczkowski, dane osobowe z katalogu kierowniczych stanowiska partyjnych PRL, [on-line] <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/33516> (dostęp 14.01.2018 r.).
- Stanisław Kazimierz Trokowski, dane osobowe z katalogu kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych PRL, [on-line] <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/33720> (dostęp 14.01.2018 r.).
- Stanisław Stefan Rakowicz, dane osoby z katalogu kierowniczych stanowisk partyjnych

i państwowych PRL, [on-line] <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/35010> (dostęp 14.01.2018 r.).

Szukajwarchiwach.pl, [on-line] www.szukajwarchiwach.pl

Wróblewska G., *Komitety Kontroli Społecznej*, Ruch pracowniczy, ekonomiczny i socjologiczny, r. XLI, z. 3, 1979 r.

Wykaz wicewojewodów z lat 1973-2011 r., Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy, [on-line] <http://demo.e-gmina.pl/files/file/wicewojewodowie.pdf> (dostęp 14.01.2018 r.).

Zawadzki S., Chwistek J., *Rady narodowe w Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej*, Warszawa 1981 r.

Zembaty A., *Rola aparatu obsługi rad narodowych (biuro rady i inspektor ds. obsługi rady)*, Problemy Rad Narodowych, z. 39, 1978 r.

Ziemski F., *Rady narodowe w Polsce w latach 1944-1950*, Gliwice 1985 r.

Spis wykresów

Wykres 1: Schemat organizacji systemu rad narodowych w latach 1944-1950.....	20
Wykres 2: Schemat organizacji systemu rad narodowych w latach 1950-1972.....	32
Wykres 3: Schemat organizacji systemu rad narodowych w latach 1973-1975.....	34
Wykres 4: Schemat organizacji systemu rad narodowych w latach 1975-1990.....	55
Wykres 5: Struktura organizacyjna Biura WRN wprowadzona w 1975 r.....	89
Wykres 6: Struktura organizacyjna Biura WRN wprowadzona w 1984 r.....	91
Wykres 7: Struktura organizacyjna Biura WRN wprowadzona w 1988 r.....	92
Wykres 8: Schemat tymczasowa struktury organizacyjnej UW w Toruniu, 1975 r.....	125
Wykres 9: Schemat struktury organizacyjnej UW w Toruniu, 1975 r.....	130
Wykres 10: Schemat struktury organizacyjnej UW w Toruniu wprowadzonej w 1977 r..	134
Wykres 11: Schemat struktury organizacyjnej UW w Toruniu obowiązującej w 1983 r..	142
Wykres 12: Schemat struktury organizacyjnej UW w Toruniu wprowadzonej w 1984 r..	148
Wykres 13: Schemat struktury organizacyjnej UW w Toruniu wprowadzonej w 1988 r..	159
Wykres 14: Podział czynności kancelaryjnych w UW w Toruniu.....	202
Wykres 15: Podział czynności kancelaryjnych wykonywanych w UW w Toruniu w związku z postępowaniem z dokumentacją tajną.....	209
Wykres 16: Schemat obiegu dokumentacji w sprawie podpisywanej przez Wojewodę....	213
Wykres 17: Schemat obiegu pism w sprawie przesyłanej z Kancelarii Ogólnej bezpośrednio do wydziału i podpisywanej przez dyrektora.....	214
Wykres 18: Schemat obiegu pism przy przygotowywaniu aktu normatywnego Wojewody zgodnie z instrukcją z 1977 r.....	220
Wykres 19: Schemat obiegu pism podczas procesu związanego z wydaniem aktu prawa miejscowego przez WRN (zgodnie z instrukcją z 1985 r.).....	224
Wykres 20: Schemat obiegu pism w związku z przygotowaniem aktu normatywnego Wojewody Toruńskiego na podstawie instrukcji z 1985 r.....	225
Wykres 21: Dokumentacja UW i WRN w Toruniu według okresu wytworzenia.....	238
Wykres 22: Ilość akt poszczególnych kategorii archiwalnych w registraturze UW i WRN w Toruniu.....	239
Wykres 23: Ilość akt poszczególnych kategorii archiwalnych w registraturze UW i WRN w Toruniu według okresów wytworzenia.....	240

Wykres 24: Materiały archiwalne wytworzone przez UW i WRN w Toruniu według lat wytworzenia i miejsca przechowywania.....	241
Wykres 25: Materiały archiwalne przechowywane w AP w Toruniu według zespołu i okresu wytworzenia.....	247
Wykres 26: Wielkość poszczególnych grup dokumentacji w zespołach UW w Toruniu i WRN w Toruniu.....	249
Wykres 27: Akta spraw według twórcy i okresu wytworzenia.....	250
Wykres 28: Wielkość poszczególnych grup dokumentacji akt spraw według okresu wytworzenia.....	254
Wykres 29: Rejestry według twórcy i okresu wytworzenia.....	256
Wykres 30: Akty normatywne według twórcy i okresu wytworzenia.....	257
Wykres 31: Protokoły posiedzeń według twórcy i okresu wytworzenia.....	259
Wykres 32: Sprawozdania, analizy i oceny według twórcy i okresu wytworzenia.....	261
Wykres 33: Plany pracy, programy działania i budżety według twórcy i okresu wytworzenia.....	262
Wykres 34: Wykres 13: Druki według twórcy i okresu wytworzenia.....	264
Wykres 35: Opracowania według twórcy i okresu wytworzenia.....	265
Wykres 36: Protokoły kontroli według twórcy i okresu wytworzenia.....	266

Spis tabel

Tabela 1. Członkowie PWRN w Toruniu w czasie kolejnych kadencji.....	71
Tabela. 2 Wykaz wydziałów i jednostek równorzędnych podporządkowanych Wojewodzie.....	165
Tabela. 3 Wykaz wydziałów i jednostek równorzędnych podporządkowanych Wicewojewodzie 1.....	166
Tabela. 4 Wykaz wydziałów i jednostek równorzędnych podporządkowanych Wicewojewodzie 2.....	167
Tabela. 5 Wykaz wydziałów i jednostek równorzędnych podporządkowanych Wicewojewodzie 3.....	168
Tabela 6. Zestawienie wielkości zespołów urzędów wojewódzkich i wojewódzkich rad narodowych w poszczególnych archiwach państwowych.....	242

Spis ilustracji

Ilustracja 1: Pieczęć wpływu Kancelarii Głównej UW w Toruniu z 1979 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/21, s. 1.....	174
Ilustracja 2: Pieczęć wpływu Wydziału Geodezji i Gospodarki Gruntami z 1985 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/121, s. 91.....	174
Ilustracja 3: Przykład występowania na piśmie pieczęci wpływu dwóch wydziałów UW w Toruniu wraz z podanym numerem dziennika korespondencyjnego, 1985 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/120, s. 5.....	174
Ilustracja 4: Znak sprawy Biura WRN, 1988 r., AP w Toruniu, WRN w Toruniu, sygn. 190, s. 9.....	179
Ilustracja 5: Znak sprawy Wydziału Geodezji i Gospodarki Gruntami, 1987 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/149, s. 113.....	179
Ilustracja 6: Znak sprawy Wydziału Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu w sprawie dot. Państwowego Funduszu Ziemi, 1978 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/21, s. 1.....	180
Ilustracja 7: Pieczęć nagłówkowa na pismach Przewodniczącego WRN w Toruniu, 1987 r., AP w Toruniu, WRN w Toruniu, sygn. 290, s. 1.....	184
Ilustracja 8: Pieczęć nagłówkowa stosowana w sprawach należących do zakresu działania Wicewojewodów, 1979 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/21, s. 35.....	184
Ilustracja 9: Pieczęć nagłówkowa Wydziału Rolnictwa, Leśnictwa i Skupu, 1978 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/21, s. 1.....	185
Ilustracja 10: Przykład czystopisu zawierającego wskazówki dla kancelarii, 1990 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/164, s. 139.....	186
Ilustracja 11: Przykładowy formularz uchwały WRN, 1987 r., AP w Toruniu, WRN w Toruniu, sygn. 83, s. 519.....	189
Ilustracja 12: Przykład formularza aktu normatywnego Wojewody Toruńskiego, 1985 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/55.....	190
Ilustracja 13: Uzasadnienie aktu prawnego, AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/46...	191
Ilustracja 14: Pieczęć Wojewody Toruńskiego, 1977 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/46, s. 5.....	193
Ilustracja 15: Pieczęć Dyrektora Wydziału Spraw Społeczno-Administracyjnych,	

AP w Toruniu, 1984 r., UW w Toruniu, sygn. 5/458, s. 235.....	194
Ilustracja 16: Pieczęć Przewodniczącego WRN, 1987 r., AP w Toruniu, WRN w Toruniu, sygn. 83, s. 25.....	194
Ilustracja 17: Pieczęć Zastępcy Przewodniczącego WRN, 1988 r., AP w Toruniu, WRN w Toruniu, sygn. 290, s. 9.....	194
Ilustracja 18: Czystopis pisma z dnia 19.01.1984 r. podpisanego przez Dyrektora Wydziału Spraw Społeczno-Administracyjnych, 1984 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 5/458, s. 235.....	196
Ilustracja 19: Pieczęć nagłówkowa stosowana przy załatwianiu spraw należących do zakresu działania Wicewojewodów, 1990 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/64, s. 125.....	200
Ilustracja 20: Okładka teczki spraw ostatecznie załatwionych, 1985 r., AP w Toruniu, UW w Toruniu, sygn. 10/120.....	227